

УКРАЇНСЬКА МОВА

А. М. Архангельская
Е. П. Левченко
В. М. Мокиенко

УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ
ПО РАЗВИТИЮ
РЕЧИ

У
К
Р
А
Й
Н
С
Ь
К
И
Й
М
О
В
И
Н
С
Ь
К
И
Й

МОВА

А. М. Архангельская
Е. П. Левченко
В. М. Мокиенко

УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ
ПО РАЗВИТИЮ
РЕЧИ

ИЗДАТЕЛЬСТВО
КАРО
Санкт-Петербург

УДК 374:804
ББК 81.2 Укр-9
А 87

Архангельская А. М., Левченко Е. П., Мокиенко В. М.

А87 Украинский язык: Учебное пособие по развитию речи. — СПб.: КАРО, 2013. — 336 с.

ISBN 978-5-9925-0819-2.

Предлагаемое учебное пособие предназначено для студентов, изучающих украинский язык в университетах, а также для всех граждан России и СНГ, желающих изучить украинский язык или усовершенствовать уже имеющиеся знания.

Книга состоит из трех разделов. В первом в форме таблиц и комментариев к ним приводятся основные сведения по грамматике украинского языка, во второй раздел включены 11 уроков, каждый из которых посвящен какой-либо разговорной теме. В третий раздел входит украинско-русский тематический словарь и тексты для самостоятельной работы над каждой из предложенных тем.

**УДК 374:804
ББК 81.2 Укр-9**

*В дополнение к книге можно приобрести
тематический аудиоматериал на диске в формате МРЗ,
подготовленный издательством*

ISBN 978-5-9925-0819-2

© Архангельская А. М., Левченко Е. П.,
Мокиенко В. М., 2012
© КАРО, 2012
Все права защищены

*Посвящается
признанному знатоку и исследователю
украинского и русского языков, профессору
МИХАИЛУ АНДРЕЕВИЧУ АЛЕКСЕЕНКО*

ПРЕДИСЛОВИЕ

Учебное пособие «Украинский язык: пособие по развитию речи» предназначено для русскоговорящих студентов, изучающих украинский язык в высших учебных заведениях, а также для всех граждан России и СНГ, которые стремятся усовершенствовать уровень практического владения украинским языком и основами языковой культуры в социально-бытовой и социально-культурной сферах. Книга адресована всем, кто интересуется украинским языком, хочет или уже начал его изучать, стремится активизировать и дополнить свой лексический запас, усовершенствовать навыки устной речи в актуальных ситуациях повседневного общения.

В основе книги — коммуникативно-деятельностный и сопоставительный подход с учетом ситуативно-практической направленности и страноведческой информативности. Авторы стремились максимально учесть особенности изучения украинского языка русскоговорящими студентами, показать сходное и различное в двух близкородственных языках.

Учебник состоит из 3 частей.

В первой, грамматической, части в форме таблиц и комментариев к ним предлагаются основные данные о склонении и спряжении украинских слов с учётом сходств и различий грамматических систем украинского и русского языков, сложных случаев формообразования и словоизменения, а также исключений из правил.

Вторая часть включает 11 уроков, объединенных по тематическому принципу: «Знакомство. Обращение к собеседнику. Культура общения», «Аудитория. Учёба. Образование», «Общежитие», «Квартира. Жильё», «Семья. Традиции. Обычаи. Праздники», «Человек и время», «Время. Отрезки времени. Времена года», «Город. Транспорт», «Здоровье. Здоровый образ жизни», «Хобби. Досуг», «Внешность. Характер человека». Система заданий ориентирована на развитие и усовершенствование грамотной диалогической и монологической украинской речи русскоязычного студента.

Третий раздел пособия связан с тематикой и содержанием соответствующих уроков. Он включает украинско-русский тематический словарь и тексты для самостоятельной работы над каждой из предложенных тем.

Составляя учебник, авторы использовали актуальные кодификационные источники украинского языка, данные Украинского лингвистического портала, учебники, справочники, пособия по украинскому языку, украинско-русские и русско-украинские словари, тематические словари, изданные в Украине, России и других странах, тексты современных украинских СМИ, художественную литературу. Ссылки на источник даются в тексте учебника.

Авторы выражают сердечную благодарность рецензентам, ценные замечания которых помогли улучшить книгу: доктору филологических наук, профессору, заведующему кафедрой украинского прикладного языкознания Львовского национального университета им. И. Я. Франко Ирине Николаевне Кочан и кандидату филологических наук, старшему научному сотруднику Института языкознания им. А. А. Потебни Украинской академии наук Людмиле Ивановне Даниленко.

Благодарим нашу коллегу Татьяну Архангельскую (Оломоуцкий университет) за внимательную и бережную правку нашей рукописи. Особая признательность — профессору Михаилу Андреевичу Алексеенко (Львовский и Щедринский университеты) и профессору Василию Ивановичу Супруну (Волгоградский университет), вдохновивших нас на создание этой книги.

РАЗДЕЛ I

Основные различия
грамматических систем
украинского и русского языков

Имя существительное

Падежные системы русского и украинского языков различаются: в русском языке — шесть падежей, в украинском — семь (существует звательный падеж).

В украинском языке, в отличие от русского, в котором существует 3 типа склонения, выделяют 4 склонения. Кроме того, в украинском языке существительные I и II склонений делятся на группы в зависимости от конечного согласного основы.

Склонение	Группа		
	твёрдая	мягкая	смешанная
существительные I и II склонений, имеющие конечный согласный основы	твёрдый нешипящий: <i>пласа, стріха, абзац, озеро, стрибок</i>	мягкий: <i>рілля, земля, криниця, господиня, водій, змія, лікоть, зілля, сторіччя</i>	твёрдый шипящий: <i>хаща, куш, урвище, тиша, плече, лівша</i>
существительные II склонения		среднего рода, имеющие основу на нешипящий и окончание <i>е</i> : <i>горе, поле, сонце</i>	
существительные мужского рода, основа которых оканчивается на <i>р</i>	почти все односложные: <i>сир, мир, двір, вир</i> ; заимствованные на <i>-ар (-яр), -ир, -ур, -ор, -ір</i> (<i>диктатор, абажур, канонір</i>) и с постоянно ударными <i>-ар (-яр), -ир (стаціонар, бригадир, ювіляр, комар, звір)</i> . Исключения: <i>муляр, столяр</i>	существительные с безударными в родительном падеже ед. ч. суффиксами <i>-ар, -ир</i> (ударение на корне либо на окончании) (<i>лікар — лікаря, поводитир — поводитиря</i>), а также <i>Ігор, якір, кучер</i> (волосы), <i>егер, лобур</i>	существительные с суффиксом <i>-яр</i> , которые обозначают лиц мужского пола по профессии либо роду деятельности (<i>зброяр, школяр, газетяр</i>)

I склонение

К I склонению относятся существительные мужского и женского рода, имеющие в именительном падеже окончания *-а, -я* (*жінка, краса, ноша, хата, земля, пісня, релігія, Микита, Ілля, суддя*), а также существительные общего рода, определяемого синтаксически, — *-цей, -ця* (*листоноша, невидимка, причена, ябеда*).

Окончания существительных I склонения:

Падеж	Единственное число				Множественное число			
	Твёрдая группа	Мягкая группа		Смешанная группа	Твёрдая группа (стіна)	Мягкая группа		Смешанная группа (куча)
		основа на -й	основа на -й			основа на -й (земля)	основа на -й (мрія)	
И.	-а	-я	-я	-а	-и	-і	-ї	-і
Р.	-и	-і	-ї	-и	-Ø (-ів)	-Ø (-ей, -ів)	-Ø	-Ø (-ей)
Д.	-і	-і	-ї	-і	-ам	-ям	-ям	-ам
В.	-у	-ю	-ю	-у	как в именительном или родительном падежах			
Тв.	-ою	-ею	-єю	-ею	-ами	-ями	-ями	-ами
П.	Как в дательном падеже				-ах	-ях	-ях	-ах
Зв.	-о	-е, -ю	-є	-е -о (у некоторых)	-и	-і	-ї	-і

Примеры

	Жінка — ж. р.		Краса — ж. р.		Но́ша — ж. р.	
Падеж	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	жінка	жінкі	краса́		но́ша	но́ші
Р.	жінки	жіно́к	красі́		но́ші	нош
Д.	жінці	жінка́м	красі́		но́ші	но́шам
В.	жінку	жіно́к	красу́		но́шу	но́ші
Т.	жінкою	жінка́ми	красо́ю		но́шею	но́шами
П.	на/у жінці	на/у жінка́х	на/у красі́		на/у но́ші	на/у но́шах
Зв.	жінко	жінкі ⁺	красо́* ¹		но́ше*	но́ші*

⁺Но: дві, три, чотири жінки

¹ Здесь и далее в парадигмах имен существительных формы звательного падежа, образованные от неодушевленных существительных, приводятся как потенциальные и помечаются знаком *.

Падеж	Земля́ (верхний слой коры нашей планеты, поверхность; вещество; суша) — ж. р., только единственное число	Земля́ (почва; страна; область) — ж. р.	
	Ед. число	Ед. число	Мн. число
И.	земля́	земля́	зе́млі
Р.	землі́	землі́	земель
Д.	землі́	землі́	зе́млям
В.	зе́млю	зе́млю	зе́млі
Т.	земле́ю	земле́ю	зе́млями
П.	на/у землі́	на/у землі́	на/у зе́млях
Зв.	зе́мле*	зе́мле*	зе́млі*

* Но: дві, три, чотири землі́

Падеж	Релі́гія — ж. р.		Микі́та — м.р.		Ілля́ — м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	релі́гія	релі́гії	Микі́та	Микі́ти	Ілля́	Іллі́
Р.	релі́гії	релі́гій	Микі́ти	Микі́т	Іллі́	Іллі́в
Д.	релі́гії	релі́гіям	Микі́ті	Микі́там	Іллі́	Ілля́м
В.	релі́гію	релі́гії	Микі́ту	Микі́т	Ілля́ю	Іллі́в
Т.	релі́гією	релі́гіями	Микі́тою	Микі́тами	Ілля́ю	Ілля́ми
П.	на/у релі́гії	на/у релі́гіях	на/у Микі́ті	на/у Микі́тах	на/в Іллі́	на/в Ілля́х
Зв.	релі́гіє*	релі́гії*	Микі́то	Микі́ти	Ілле	Іллі́

И с к л ю ч е н и я . В родительном падеже множественного числа: *гайдамаків, суддів, ніздрів, мамів (і мам), бабів (і баб), легенів (і легень), губів (і губ), мишей, свиней, вошей, статей.*

Падеж	Суддя́ — м. р.		Ні́здря — ж. р.		Ма́ма — ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	суддя́	су́дді	ні́здря	ні́здрі	ма́ма	ма́мі
Р.	судді́	су́ддів	ні́здрі	ні́здрів	ма́ми	мам, ма́мів
Д.	судді́	су́ддям	ні́здрі	ні́здрям	ма́мі	ма́мам
В.	суддя́ю	су́ддів	ні́здрю	ні́здрі	ма́му	мам, ма́мів
Т.	судде́ю	су́ддями	ні́здрею	ні́здрями	ма́мою	ма́мами
П.	на/у судді́	на/у су́ддях	на/у ні́здрі	на/у ні́здрях	на/у ма́мі	на/у ма́ма́х
Зв.	су́дде*	су́дді*	ні́здре*	ні́здрі*	ма́мо*	ма́мі*

* Но: два, три, чотири судді́

* Но: дві, три, чотири ма́ми

Падеж	Легеня — ж. р.		Губа́ 1 — ж. р. (часть лица)		Міша — ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	легеня	легені	губа́	гу́би	міша	міші
Р.	легені	легень, легенів	губи́	губ, губі́в	міші	мише́й
Д.	легені	легеням	губі́	губа́м	міші	миша́м
В.	легеню	легені	гу́бу	гу́би	мішу	міші, мише́й
Т.	легеню	легенями	губо́ю	губа́ми	мішею	миша́ми
П.	на/у легені	на/у легенях	на/у губі́	на/у губа́х	на/у міші	на/у миша́х
Зв.	легене*	легені*	гу́бо*	гу́би*	міше	міші

✓ **ВНИМАНИЕ!**

В дательном и предложном падеже единственного числа происходит чередование согласных г, к, х → з, ц, с: *крига* — *кризі*, *рука* — *руці*, *свекруха* — *свекрусі*.

Падеж	Кри́га 1 — ж. р. (лёд)		Кри́га 2 — ж. р. (льдина)	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	кри́га		кри́га	кри́ги
Р.	кри́ги		кри́ги	криг
Д.	кри́зі		кри́зі	кри́гам
В.	кри́гу		кри́гу	кри́ги
Т.	кри́гою		кри́гою	кри́гами
П.	на/у кри́зі		на/у кри́зі	на/у кри́гах
Зв.	кри́го*		кри́го*	кри́ги*

Падеж	Рука́ — ж. р.		Свекру́ха — ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	рука́	ру́ки	свекру́ха	свекру́хи
Р.	руки́	рук	свекру́хи	свекру́х
Д.	руці́	рука́м	свекру́сі	свекру́хам
В.	ру́ку	ру́ки	свекру́ху	свекру́х
Т.	руко́ю	рука́ми	свекру́хою	свекру́хами
П.	на/у руці́	на/у рука́х	на/у свекру́сі	на/у свекру́хах
Зв.	ру́ко*	ру́ки*	свекру́хо	свекру́хи

* Н о : дві, три, чотири руки́

В отличие от русского языка (в творительном падеже русских существительных варьируются окончания *-ой, -ей, -ёй, -ою, -ею, -ёю*: *дорогой — дорогою, улицей — улицею, землёй — землёю*), в украинском языке такой вариантности нет. В творительном падеже украинские существительные твёрдой группы имеют окончание *-ою* (*рукою, стіною, шафою*), существительные мягкой группы — *-ею* (*землею, долею, волею*), а существительные с основой на *|j|* — *-єю* (*надією, мрією*)¹.

В́оля — ж. р.

Падеж	Ед. число	Мн. число
И.	в́оля	—
Р.	в́олі	—
Д.	в́олі	—
В.	в́олю	—
Т.	в́олею	—
П.	на/у в́олі	—
Зв.	в́оле*	—

Некоторые существительные смешанной группы в звательном падеже имеют окончание *-о*: *тещо, мишо, вельможо*.

Если в существительных последним гласным звуком основы выступает *|o|*, то в соответствии с фонетическими законами украинского языка в родительном падеже множественного числа в конечном закрытом слоге происходит чередование *o → i*: *нога — ніг, школа — шкіл, гора — гір*. Ср. русские соответствия: *ног, школ, гор*. Однако эта закономерность часто нарушается под действием закона грамматической аналогии: *вода — вод, проба — проб, шкода — шкод, розмова — розмов, істота — істот*. Нет чередования чаще всего в односложных формах, преимущественно в словах иноязычного происхождения (*мод, нот, рот, доз*) и в многосложных формах с неподвижным ударением (*колод, будов, основ, нагород, мєтафор, установ*). У отдельных существительных наблюдается варьирование форм родительного падежа множественного числа: *лос и ліз, сльоз и сліз, нор и нір*.²

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 289.

² Там же. С. 290.

Падеж	Нога́ – ж. р.		Доба́ – ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	нога́	но́ги	доба́	до́би
Р.	ноги́	ніг	добі́	діб
Д.	нозі́	нога́м	добі́	до́бам
В.	но́гу	но́ги	добу́	до́би
Т.	ного́ю	нога́ми	добо́ю	до́бами
П.	на/у нозі́	на/у нога́х	на/у добі́	на/у до́бах
Зв.	но́го ⁺	но́ги ⁺	до́бо [*]	до́би ⁺

⁺Но: дві, три, чотири ногі

⁺Но: дві, три, чотири добі

В родительном падеже множественного числа имеется вставной *о* либо *е* (є): *вишень, стаєнь, іскор, сосен (и сосон), пісень, земель*.

Падеж	Ви́шня – ж. р.		І́скра – ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	ви́шня	ви́шні	і́скра	і́скри
Р.	ви́шні	ви́шень	і́скри	і́скор
Д.	ви́шні	ви́шням	і́скрі	і́скрам
В.	ви́шню	ви́шні	і́скру	і́скри
Т.	ви́шнею	ви́шнями	і́скрою	і́скрами
П.	на/у ви́шні	на/у ви́шнях	на/в і́скрі	на/в і́скрах
Зв.	ви́шне [*]	ви́шні [*]	і́скро [*]	і́скри [*]

Однако во многих существительных неславянского происхождения возможно появление групп согласных звуков в формах родительного падежа: *барв, бульб, вахт, назв*.¹

II склонение

Ко II склонению относятся существительные мужского рода, оканчивающиеся на согласный или *-й* (*Іван, борщ, діяч*) или *-о* (*Петро, вуйко*) и среднего рода, оканчивающиеся на *-о, -е, -я* (*дно, весло, суспільство, горе, місце, вістря, зілля, піддашшя*), а также существи-

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 290.

тельные со значением двойного рода (мужского и среднего) с суффиксом *-ищ* (*вовчище, вітрище, котище*). Существительные *ймення, хлоп'ятко, дівчатко* и т. п. относятся ко II склонению.

Окончания существительных II склонения мужского рода:

Падеж	Единственное число				Множественное число			
	Твёрдая группа	Мягкая группа		Смешанная группа	Твёрдая группа	Мягкая группа		Смешанная группа
		основа не на -й	основа на -й			основа не на -й	основа на -й	
И.	-Ø, -о	-Ø	-Ø	-Ø	и (-і, -а)	-і	-ї	-і
Р.	-а, -у	-я, -ю	-я, -ю	-а, -у	ів, -Ø (-Ø)	ів, (-ей)	їв	ів
Д.	-ові /-у	-еві /-ю	-єві /-ю	-еві /-у	ів, -Ø (-Ø)	ів, (-ей)	їв	ів
В.	как в именительном или родительном падежах				как в именительном или родительном падежах			
Т.	-ом, -им	-ем	-єм	-ем	ів, Ø (-Ø)	ів, (-ей)	їв	ів
П.	-і /-ові /-у	-і /-еві /-ю	-і /-єві /-у	-і /-еві /-у	-ах	-ях	-ях	-ах
Зв.	-е, -у	-ю	-ю	-е, -у	-и (-і, -а)	-і	-ї	-і

Примеры

Падеж	Ів́ан — м. р.		Борщ — м. р.		Дія́ч — м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	Іва́н	Іва́ни	борщ	борщі́	дія́ч	діячі́
Р.	Іва́на	Іва́нів	борщу́	борщі́в	діяча́	діячі́в
Д.	Іва́нові, Іва́ну	Іва́нам	борщу́, борще́ві	борща́м	діяче́ві, діячу́	діяча́м
В.	Іва́на	Іва́нів	борщ	борщі́	діяча́	діячі́в
Т.	Іва́ном	Іва́нами	борще́м	борща́ми	діяче́м	діяча́ми
П.	на/в Іва́нові, Іва́ні	на/в Іва́нах	на/у борщі́, борщу́	на/у борща́х	на/у діяче́ві, діячу́, діячі́	на/у діяча́х
Зв.	Іва́не	Іва́ни	бо́рщу*	борщі́*	діячу	діячі́

Падеж	Петрo – м. р.		Вуйко* – м. р.	
	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число
И.	Петрo	Петрi	вуйко	вуйки
Р.	Петрa	Петрiв	вуйка	вуйкiв
Д.	Петрoвi, Петрy	Петрaм	вуйковi, вуйку	вуйкам
В.	Петрa	Петрiв	вуйка	вуйкiв
Т.	Петрoм	Петрaми	вуйком	вуйками
П.	на/у Петрoвi, Петрi	на/у Петрaх	на/у вуйковi, вуйку	на/у вуйках
Зв.	Пётре	Петрi	вуйку	вуйки

*Диалектная форма

Падеж	Дно – поверхность почвы под водой; ср. р., только ед. ч.	Дно – нижняя стенка какого-либо предмета; ср. р.	
	Ед. число	Ед. число	Мн. число
И.	дно	дно	дёна
Р.	дна	дна	ден
Д.	дну	дну	дёнам
В.	дно	дно	дёна
Т.	дном	дном	дёнами
П.	на/у дні	на/у дні, по дну	на/у дёнах
Зв.	дно*	дно*	дёна ⁺

⁺ Но: два, три, чотири дна

Падеж	Суспiльство 1 – ср. р. (совокупность людей, объединённых определёнными отношениями)		Суспiльство 2 – ср. р. (группа сосуществующих растительных или животных организмов)	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	суспiльство		суспiльство	суспiльства
Р.	суспiльства		суспiльства	суспiльств
Д.	суспiльству		суспiльству	суспiльствам
В.	суспiльство		суспiльство	суспiльства
Т.	суспiльством		суспiльством	суспiльствами
П.	на/у суспiльствi		на/у суспiльствi	на/у суспiльствах
Зв.	суспiльство*		суспiльство*	суспiльства*

Падеж	Гóre – ср. р.		Місце – ср. р.		Вістря – ср. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	гóre		місце	місця	вістря	вістря
Р.	горя		місця	місць	вістря	вістер
Д.	гору		містю	місцям	вістряю	вістрям
В.	гóre		місце	місця	вістря	вістря
Т.	горем		місцем	місцями	вістрям	вістрями
П.	на/у горі		на/у місці	на/у місцях	на/у вістрі	на/у вістрях
Зв.	гóre*		місце*	місця*	вістря*	вістря*

Падеж	Зілля – ср. р.		Вітрище – м. р.		Дівчátко – ср. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	зілля		вітрище	вітрища	дівчátко	дівчátка
Р.	зілля		вітрища	вітрищ	дівчátка	дівчátок
Д.	зіллю		вітрищу	вітрищам	дівчátкові, дівчátку	дівчátкам
В.	зілля		вітрище	вітрища	дівчátко	дівчátок
Т.	зіллям		вітрищем	вітрищами	дівчátком	дівчátками
П.	на/у зіллі, зіллю		на/у вітрищі, вітрищу	на/у вітрищах	на/у дівчátкові, дівчátку	на/у дівчátках
Зв.	зілля*		вітрище*	вітрища*	дівчátку	дівчátка

✓ ВНИМАНИЕ!

В именительном падеже множественного числа: *хабарі, комарі, пазурі, снігурі, звірі, друзі* (хотя это не существительные твёрдой группы), *вуса* (и *вуси*), *вівса, хліба* (и *хліби* с другим значением).

В родительном падеже множественного числа: *циган, чобіт, гостей, коней, очей, плечей* (и *пліч*).

Падеж	Циган – м. р.		Чобіт – м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	циган	цигáни	чобіт	чоботи
Р.	цигана	цигáн	чобота	чобіт
Д.	циганові, цигану	цигáнам	чоботу, чоботові	чоботам, чоботям
В.	цигана	цигáн	чобіт	чоботи
Т.	циганом	цигáнами	чоботом	чоботами, чобітьми
П.	на/у циганові, цигані, по цигану	на/у цигáнах	на/у чоботі, по чоботу	на/у чоботах, чоботях
Зв.	цигане	цигáни*	чоботе*	чоботи

* Но: два, три, чотири цигани

Падеж	Гість — м. р.		Кінь — м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	гість	го́сті	кінь	ко́ні
Р.	го́стя	госте́й	ко́ня	ко́ней
Д.	го́стеві, го́стю	го́стям	ко́неві, ко́ню	ко́ням
В.	го́стя	госте́й	ко́ня	ко́ні, ко́ней
Т.	го́стем	го́стями, гі́стьми	ко́нем	кі́ньми, ко́нями
П.	на/у го́стеві, го́стю, го́сті	на/у го́стях	на/у ко́ні, ко́неві	на/у ко́нях
Зв.	го́стю	го́сті	ко́ню	ко́ні

Обратите внимание на склонение слова *чоловік*, окончание родительного падежа которого зависит от семантики. В значении «лицо, человек» это слово имеет нулевое окончание («*Дід Данило попросив кілька чоловік, і всі, узброївшись, гуртом пішли шукати її в лісі. Михайлик привів їх до того місця, де він покинув Олесю*» (Борис Грінченко. «Олесь»). В значении «мужчина, супруг» это слово в родительном падеже множественного числа употребляют с окончанием *-ів* (*Ще одна риса, яка не приваблює чоловіків — це вічне невдоволення чимось*).

В дательном падеже окончания *-ові, -еві, -єві* преобладают у одушевленных существительных; окончание *-у, -ю* — у неодушевленных. В случае последовательного расположения нескольких существительных в дательном падеже окончания следует чередовать: *панові Івану, ректору Іваненкові*.

Вариантные окончания в дательном падеже свойственны и существительным среднего рода, независимо от того, относится ли существительное к одушевленным или неодушевленным (*галчєнятку — галчєняткові, серцю — серцеві*).

В родительном падеже единственного числа существительные мужского рода второго склонения в зависимости от их значения имеют окончания *-а, -я* либо *-у, -ю*. Существительные мужского рода в родительном падеже единственного числа принимают окончание *-а*, (в твёрдой и смешанной группах), *-я* (в мягкой группе), когда они обозначают:

-а, -я	-у, -ю
Названия лиц, собственные имена или фамилии: <i>промовця, робітника, студента, тесляра, учителя; Андрія, Дмитра, Дорошенка, Франка</i> ; а также персонифицированные предметы и явления: <i>Вітра, Ліса, Мороза</i> и др.	Вещество, массу, материал: <i>азоту, асфальту, бальзаму, борщу, водню, воску, гасу, гіпсу, граніту, квасу, кваску, кісню, льоду, меду, медку, піску, пороху, сіру, спирт, но хліба</i>

Продолжение таблицы

-а, -я	-у, -ю
Названия животных и деревьев (и их частей): <i>ведме́дя, вівка, дуба, кілка́, коня́, пса, ясеня</i>	Собирательные понятия: <i>анса́мблю, атласу, батальйо́ну, березняку́, вишняку́, га́ю, гурту, загáлу, капіта́лу, каравáну, катало́гу, ко́дексу, колекти́ву, лісу, оркестру́, па́рку, по́лку, пролетаріáту, ремане́нту, ро́ю, са́ду, сушняку́, те́ксту, това́ру, тріумвіра́ту, хо́ру</i>; названия кустов и трав: <i>барві́нку, бузку́, буркуну́, горбо́ху, звіробі́ю, молоча́ю, очерёту, чагарнику́, щавлю́, ячме́ню</i> (але <i>вівса́</i>), а также названия сортов плононосных деревьев: <i>кальві́лю, рене́ту, ренкло́ду</i> и др.
Названия предметов: <i>гвинта́, замка́, ма́люнка, ножа́, олі́вця, піджака́, плаща́, портфе́ля, стола́</i> (и <i>сто́лу</i>).	Названия строений, сооружений, помеще- ний и их частей: <i>вокза́лу, га́нку, да́ху, заво́ду, за́лу, за́мку, кана́лу, коридо́ру, магази́ну, мезоні́ну, метрополіте́ну, мо́лу, пала́цу, по́верху, сара́ю, ти́ну, універма́гу, ши́нку</i>, но (преимущественно с ударением на окончании): <i>бліндажа́, гаража́, куре́ня, млина́, хліва́</i>; -а (-я) употребляется также у существительных — названиях архитектурных элементов: <i>карні́за, е́ркера, по́ртика</i>; оба окончания — -а (-я) и -у (-ю) принимают существительные: <i>мо́сту</i> и <i>моста́, парка́ну</i> и <i>паркана́, плóту</i> и <i>плота́</i>
Названия населённых пунктов: <i>Воро́нже, Голосі́єва, Жито́мира, Киє́ва, Лондо́на, Лу́цька, Ми́ргорода, Но́вгорода, Пари́жа, Свято́шина, Терно́поля, Ха́ркова</i> Примечание. Окончания -у, -ю имеют сложные названия населённых пунктов, второй частью которых является существительное, которое в родительном падеже обычно имеет окончание -у: <i>Давидового Бро́ду, Зелёного Га́ю, Кра́сного Лима́ну, Криво́го Ро́гу, Черво́ного Ста́ву, Широ́кого Я́ру</i> и т. п.	Названия учреждений, заведений, организаций: <i>інститу́ту, клубу, комісаріáту, коміте́ту, радго́спу, університету́, шта́бу</i>
Другие географические названия с ударением в родительном падеже на конечном слоге, а также с суффиксами притяжательности -ов, -ев (-ев), -ин (-ін): <i>Ді́нця, Дні́стра, Ірти́ша, Колгу́єва, Орла́, Остра́, Пиря́тина, Псла́, Пско́ва, Тете́рева</i>	Преобладающее большинство слов со значением места, пространства и т. п.: <i>абза́цу, ва́лу, байра́ку, кра́ю, лимáну, лу́гу, майдáну, ро́ву, руча́ю, світу, уривку́, я́ру</i>, но: <i>горба́, ху́тора</i>, а также уменьшительные формы на -к имеют окончания -а: <i>ліска́, майдáнчика, ста́вка, ярка́</i>

Продолжение таблицы

-а, -я	-у, -ю
Названия мер длины, веса, времени и т. п.: <i>гекта́ра, гра́ма, ме́тра, місяця, проце́нта, тижня</i> (но <i>віку, ро́ку</i>); названия месяцев и дней недели: <i>вівто́рка, жо́втня, листопа́да</i> (но <i>листопа́ду</i> — название процесса), <i>понеді́лка</i> ; названия денежных знаков: <i>гроша́, долара, карбованця, фунта, стерлінгі́в, черві́нця</i> ; названия чисел: <i>деся́тка, мі́льйона, мі́льярда</i>	Явления природы: <i>ві́хору, вогню, ві́тру, гра́ду, гро́му, дощу́, жа́ру, землетру́су, інею, морозу́, тумáну, урага́ну, холо́ду</i>
Названия машин и их деталей: <i>автомо́біля, ді́зеля, комба́йна, мото́ра, пор́шня, тра́ктора</i>	Названия ощущений: <i>бо́лю, гні́ву, жа́лю, стра́ху</i>
Термины иноязычного происхождения, которые обозначают элементы структуры чего-л., конкретные предметы, геометрические фигуры и их части: <i>ато́ма, катодо́а, ко́нуса, раді́уса, ромба́, сегме́нта, се́ктора, сі́нуса, шкі́ва</i> и т. п., а также украинские по происхождению суффиксальные слова-термины: <i>відмі́нка, дода́тка, займе́нника, іме́нника, трику́тника, чисе́льника, числі́вника</i> и др., но: <i>ві́ду, ро́ду</i> , а также <i>сінтаксису́, скла́ду, спо́собу</i>	Названия процессов, состояний, свойств, обозначений, формаций, явлений социальной жизни, общин и абстрактных понятий: <i>авра́лу, бі́гу, ві́нятку, га́ласу, грі́пу, дисона́нсу, до́гмату, екза́мену, експорту́, е́кскурсу, зву́ку</i> (но, как термин, <i>зву́ка</i>), <i>ідеа́лу, інтере́су, кано́ну, ка́шлю, кло́поти, коло́квіуму, конфлі́кту, кри́ку, ле́ту (льо́ту), ля́пасу, мажо́ру, мі́ражу, міні́муму, модусу́, моме́нту, прінци́пу, прогрэ́су, проце́су, реалі́зму, регрэ́су, ре́йсу, ремо́нту, рі́тму, ру́ху, світо́гляду, со́рту, спо́рту, спо́собу, сті́ду, сто́гону, тифу́, то́лку, хі́сту, хо́ду, шу́му</i> , но: <i>ривка́, стрибка́, стусана́</i>
	Термины иноязычного происхождения, которые обозначают физические или химические процессы, часть площади и т. п.: <i>ана́лізу, електрoлі́зу, імпульсу́, сінтезу́, ферме́нту</i> , а также литературоведческие термины: <i>альмана́ху, е́посу, жа́нру, журна́лу, мі́фу, на́рису, о́бразу, памфле́ту, рома́ну, сти́лю, сюже́ту, фейлето́ну</i> и т. п.
	Названия игр и танцев: <i>баскетбо́лу, ва́льсу, волейбо́лу, танку́, та́нцю, те́нісу, футбо́лу, хоке́ю</i> , але: <i>гopaка́, коза́чка; краков'я́ку і краков'я́ка</i>
	Большинство сложных бессуфиксных слов (кроме одушевленных существительных): <i>водогóну, вододі́лу, водопро́воду, живо́пису, живо́плоту, манускри́пту, родово́ду, руко́пису, сухо́болу, трубопро́воду</i> , но: <i>електровóза, паропла́ва</i>

Окончание таблицы

-а, -я	-у, -ю
	Преобладающее большинство префиксальных существительных с различными значениями (кроме одушевленных): <i>ві́бою, ві́падку, ві́слову, відбо́ю, відгуку, заробітку, затору, за́пису, о́піку, о́пуху, по́буту, по́штовху, прибу́тку, при́кладу, про́воду</i> (провода), <i>суво́ю, у́сміху, у́спіху</i>
	Названия рек (кроме названных в п. 1), озёр, гор, островов, полуостровов, стран, областей и т. п.: <i>Аму́ру, Бу́гу, Га́нгу, До́ну, Дуна́ю, Єнісе́ю, Ні́лу, Ре́йну, Се́йму; Байка́лу, Ельто́ну, Мічига́ну, Сві́язю, Ча́ду; Алта́ю, Ельбру́су, Памі́ру, Ура́лу; Ко́тліну, Кі́пру, Крі́ту, Родосу, Сахалі́ну, Ка́ніну, Пелопонне́су; Алжі́ру, Афганіста́ну, Казахста́ну, Єгі́пту, Іра́ку, Кита́ю; Донба́су, Ельза́су, Кавка́зу, Сибі́ру.</i>
Примечание. В ряде существительных изменение окончания влияет на значение слова: <i>алма́за</i> (драгоценный камень) — <i>алма́зу</i> (минерал), <i>акта́</i> (документ) — <i>акту́</i> (действие), <i>апарáта</i> (прибор, приспособление) — <i>апарáту</i> (учреждение), <i>бло́ка</i> (технический термин) — <i>бло́ку</i> (объединение государств), <i>ва́ла</i> (деталь машины) — <i>ва́лу</i> (насыпь), <i>елеме́нту</i> (абстрактное) — <i>елеме́нта</i> (конкретное), <i>інструме́нта</i> (единичное) — <i>інструме́нту</i> (собирательное), <i>ка́меня</i> (единичное) — <i>ка́меню</i> (собирательное), <i>кли́на</i> (предмет) — <i>кли́ну</i> (пространственное понятие), <i>поя́са</i> (предмет) — <i>поя́су</i> (пространственное понятие), <i>раху́нка</i> (документ) — <i>раху́нку</i> (действие), <i>те́рміна</i> (слово) — <i>те́рміну</i> (срок), <i>фа́ктору</i> (фактор) — <i>фа́ктора</i> (маклер) и т. п.	

В винительном падеже единственного числа неодушевленные существительные мужского рода могут приобретать значения именительного либо родительного падежей: *відправити лист* и *відправити листа*, *віддай ключ* и *віддай ключа*. К таким существительным относятся названия конкретных предметов (*буквар, комі́р, ніж, плуг, олівець, медяник, окраєць, віз, чуб, коник* (игрушка), *ніс* и др.). Ср. во фразеологических единицах: *втерти носа, врізати дуба, шукай вітра в полі, дати ляпаса* и т. п. Такие формы широко употребляются в устной речи, но их не используют в научном стиле. В предложном падеже единственного числа происходит чередование согласных *з, к, х* → *з, ц, с*: у (на) *лузі, плузі, оці, вусі*.

Падеж	Луг 1 – м. р. (поросший травой участок земли)		Плуг – м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	луг	лугі	плуг	плугі
Р.	лугу	лугів	плуга	плугів
Д.	лугу, лугові	лугам	плугу, плугові	плугам
В.	луг	лугі	плуг	плугі
Т.	лугом	лугами	плугом	плугами
П.	на/у лугі	на/у лугах	на/у плугу	на/у плугах
Зв.	лугу*	лугі*	плугу*	плугі*

Украинское существительное *друг*, относящееся в единственном числе к твёрдой группе, во множественном числе сохраняет архаичную форму *друзі* (с переходом *г* в *з* как результат смягчения) и склоняется по образцу существительных мягкой группы. Префиксальное производное существительное *недруг* во множественном числе сохраняет конечный согласный основы *г* и принадлежит к твёрдой группе (*недрузи*)¹.

Падеж	Друг – м. р.		Недруг – м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	друг	друзі	недруг	недрузи
Р.	друга	друзів	недруга	недругів
Д.	другові, другу	друзям	недругові, недругу	недругам
В.	друга	друзів	недруга	недругів
Т.	другом	друзями	недругом	недругами
П.	на/у другові, другу	на/у друзьях	на/у недругові, недругу	на/у недругах
Зв.	друже	друзі	недруже	недрузи

В украинском языке семантические группы существительных, русские соответствия которых имеют нулевое окончание в родительном падеже множественного числа, выступают, как и другие существительные мужского рода с основой на твёрдый согласный, с окончанием *-ів*: *гектарів, грамів, кілограмів, кіловольтів, люксів, люменів, мінівольтів, ватів, вольтів, кіловатів, омів*. Тем не менее в живой украинской устной и письменной речи — несмотря на строгие рекомендации

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков 2003. С. 287.

словарей — активно функционируют словоформы с нулевым окончанием множественного числа от названий единиц измерения количества: «Щоб виготовити один грам воску, бджола має з'їсти шість грам меду»¹.

Окончания существительных II склонения среднего рода во множественном числе:

Падеж	Твёрдая группа (село)	Мягкая группа (поле)	Смешанная (днище)
И., Зв.	-а (-і)	-я	-а (-і)
Р.	-Ø (-ей)	-Ø , -ів	-Ø (-ей)
Д.	-ам	-ям	-ам
В.	как в именительном или родительном падежах		
Т.	-ами (-има)	-ями (-ьми)	-ами (-има)
П.	-ах	-ях	-ах

✓ ВНИМАНИЕ!

В именительном падеже множественного числа: *очі, плечі*. В родительном падеже множественного числа: *очей, плечей* (и *пліч*). В творительном падеже множественного числа: *очима, плечима, коліньми* (и *колінами*), *крильми* (и *крилами*).

Примеры

Падеж	О́ко 1 — ср. р. (орган зрения)		Ву́хо — ср. р.		Плече́ — ср. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	о́ко	о́чі	ву́хо	ву́ха	плече́	плече́
Р.	о́ка	оче́й	ву́ха	вух	плеча́	плече́й, пліч
Д.	о́ку	оча́м	ву́ху, ву́хові	ву́хам	плечу́	плеча́м
В.	о́ко	о́чі, ві́чі ⁺	ву́хо	ву́ха	плече́	плече́
Т.	о́ком	очи́ма	ву́хом	ву́хами, ву́шми	плече́м	плечи́ма
П.	на/в о́ці	на/в оча́х	на/у ву́сі, ву́ху	на/у ву́хах	на/у плече́	на/у плеча́х
Зв.	о́ко*	о́чі*	ву́хо*	ву́ха*	плече́*	плече́ ⁺⁺

⁺ Форма *ві́чі* в винительном падеже множественного числа употребляется лишь с предлогом *у*.

⁺⁺ Но: *два, три, чотири плеча́*.

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 286.

Падеж	Коліно — ср. р.		Крило 1 — ср. р. (летательный орган у птиц, насекомых и некоторых млекопитающих)	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	коліно	коліна	крило	крила
Р.	коліна	колін	крила́	крил
Д.	коліну	колінам	крилу́	крилам
В.	коліно	коліна	крило	крила
Т.	коліном	колінами, коліньмі	крилом	крилами, крильмі
П.	на/у коліні, по коліну	на/у колінах	на/у крилі́, по крилу́	на/у крилах
Зв.	коліно*	коліна*	крило*	крила*

* Но: *два, три, чотири крила́*

В отличие от русского языка, в украинском в творительном падеже окончание *-ям* употребляется у существительных с двойными согласными (*каяття — каяттям, життя — життям, знання — знанням, весілля — весіллям*), а также у существительных *пір'я — пір'ям, подвір'я — подвір'ям*.

Падеж	Життя — ср. р.		Подвір'я — ср. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	життя́	життя́	подві́р'я	подві́р'я
Р.	життя́	житті́в	подві́р'я	подві́р'їв
Д.	життю́	життя́м	подві́р'ю	подві́р'ям
В.	життя́	життя́	подві́р'я	подві́р'я
Т.	життя́м	життя́ми	подві́р'ям	подві́р'ями
П.	на/у житті́, життю́	на/у життя́х	на/у подві́р'ї, подві́р'ю	на/у подві́р'ях
Зв.	життя́*	життя́*	подві́р'я*	подві́р'я*

В украинском языке ударение не влияет на выбор окончания *-ом, -ем*: *хлопцем, бійцем, куцем, місцем, ножем, плечем, прізвищем, слухачем, містом, столом*.

В украинском языке объектную семантику передаёт винительный падеж: *говорити про ліс, стіл, стілець* и т. п.

III склонение

К III склонению относятся существительные женского рода с нулевым окончанием в именительном падеже, оканчивающиеся на твёрдый или мягкий согласный основы (*кров, піч, тінь, юність, мідь, честь, річ, мужність, розкіш, благодать, паморозь, акварель, любов*), а также слово *мати* «мать».

Окончания существительных III склонения:

Падеж	Ед. число (ніч, тінь)	Мн. число	
		основа на нешипящий (тінь)	основа на шипящий (ніч)
И.	-Ø (-и)	-і	-і
Р.	-і	-ей (-ів)	-ей
Д.	-і	-ям	-ам
В.	-ям	-і (-ів)	-і
Т.	-ю	-ями	-ами
П.	-і	-ях	-ах
Зв.	-е (и)	как в именительном падеже	

В творительном падеже происходит удлинение согласных (*сіллю, піччю, тінню*); употребляется апостроф для обозначения раздельного произношения (*любов'ю, верф'ю, матір'ю*).

Падеж	Кров — ж. р.		Любів — ж. р.		Тінь — ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	кров	—	любів	—	тінь	тіні
Р.	кріві	—	любіві	—	тіні	тіней
Д.	кріві	—	любіві	—	тіні	тіням
В.	кров	—	любів	—	тінь	тіні
Т.	крів'ю	—	любів'ю	—	тінню	тінями
П.	на/у криві	—	на/у любіві	—	на/у тіні	на/у тінях
Зв.	кріве*	—	любіве*	—	тіне*	тіні*

Падеж	Мідь — ж. р.		Ма́ти 1 — ж. р. (ма́ть)		Че́сть — ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	мі́дь	—	ма́ти	ма́тері́	че́сть	—
Р.	мі́ді	—	ма́тері	ма́тері́в	че́сті	—
Д.	мі́ді	—	ма́тері	ма́тері́ам	че́сті	—
В.	мі́дь	—	ма́тір	ма́тері́в	че́сть	—
Т.	мі́ддю	—	ма́тір'ю	ма́тері́ами	че́стю	—
П.	на/у мі́ді	—	на/у ма́тері	на/у ма́тері́ях	на/у че́сті	—
Зв.	мі́де*	—	ма́ти	ма́тері́+	че́сте*	—

* Но: дві, три, чотири ма́тері

Падеж	Рі́ч 1 — ж. р. (предмет; явление действительности, случай, факт, событие, происшествие, произведение литературы и искусства; работа, дело)		Ро́зкіш — ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	рі́ч	ре́чі	ро́зкіш	ро́зкіші
Р.	ре́чі	ре́чей	ро́зкоші	ро́зкоші́в
Д.	ре́чі	ре́ча́м	ро́зкоші	ро́зкоша́м
В.	рі́ч	ре́чі	ро́зкіш	ро́зкіші
Т.	рі́ччю	ре́ча́ми	ро́зкі́шшю	ро́зко́шами
П.	на/у ре́чі	на/у ре́ча́х	на/у ро́зкоші	на/у ро́зко́шах
Зв.	ре́че*	ре́чі*	ро́зкоше*	ро́зкіші́+

* Но: дві, три, чотири ро́зкоші

Падеж	Па́морозь — ж. р.		Аква́рель — ж. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	па́морозь	—	аква́рель	аква́релі
Р.	па́морозі	—	аква́релі	аква́релей
Д.	па́морозі	—	аква́релі	аква́реля́м
В.	па́морозь	—	аква́рель	аква́релі
Т.	па́мороззю	—	аква́реллю	аква́реля́ми
П.	на/у па́морозі	—	на/в аква́релі	на/в аква́реля́х
Зв.	па́морозе*	—	аква́реле*	аква́релі*

IV склонение

К IV склонению относятся существительные среднего рода, обозначающие молодых существ либо уменьшительные названия предметов, которые имеют при склонении суффикс *-ат-* (*-ят-*) (*теля — теляти*), и существительные, которые при склонении имеют суффикс *-ен-* (*ім'я — імені, курча — курчати, коліща — коліщати, ведмежа — ведмежати, немовля — немовляти*).

Суффиксы и окончания существительных IV склонения:

Падеж	Единственное число			Множественное число		
	с суффиксом <i>-ат-</i>		с суффиксом <i>-ен-</i> (ім'я)	с суффиксом <i>-ат-</i>		с суффиксом <i>-ен-</i> (ім'я)
	не после шипящего (теля)	после шипящего (курча)		не после шипящего (теля)	после шипящего (курча)	
И., Зв.	-я	-а	-я	-ята	-ата	-ена (-я)
Р.	-яти	-ати	-ені / -я	-ят	-ат	-ен (-ів)
Д.	-яті	-аті	-ені	-ятам	-атам	-енам (-ям)
В.	как в именительном падеже			как в именительном или родительном падежах		
Т.	-ям	-ам	-енем / -ям	-ятами	-атами	енами (-ями)
П.	-яті	-аті	-ені	-ятах	-атах	-енах (-ях)

Примеры

Падеж	Ім'я — с. р.		Теля́ — ср. р.		Немовля́ — ср. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	ім'я	іменá	теля́	теля́та	немовля́	немовля́та
Р.	імені, ім'я	іме́н	теля́ти	теля́т	немовля́ти	немовля́т
Д.	імені, ім'ю	імена́м	теля́ті	теля́там	немовля́ті	немовля́там
В.	ім'я	іменá	теля́	теля́та, теля́т	немовля́	немовля́т
Т.	іменем, ім'ям	імена́ми	теля́м	теля́тами	немовля́м	немовля́тами
П.	на/в імені, ім'ю	на/в імена́х	на/у теля́ті	на/у теля́тах	на/у немовля́ті	на/у немовля́тах
Зв.	ім'я*	іменá ⁺	теля́	теля́та	немовля́	немовля́та

*Но: два, три, чотири ім'я

Имя прилагательное

Все без исключения прилагательные склоняются по единому образцу с отличиями в употреблении букв *а, у, е, и* и *я, ю, є, і* в окончаниях твёрдой и мягкой групп.

К твёрдой группе относятся прилагательные с основой на любой твёрдый согласный (*білий, зелений, гарячий, чужий*); к мягкой — прилагательные с основой на мягкий [н'] (*давній, дорожній, досвітній, древній, задній, крайній, осінній, синій, пізній*), а также прилагательные *безкрайї, довговїї, короткошїї*. Прилагательным мягкой группы, имеющим в основе преимущественно суффикс [н'], свойственна четкая пространственная и темпоральная семантика¹.

В среднем роде прилагательные имеют такие же окончания, как и в мужском, с исключением лишь для именительного и предложного падежей, где в среднем роде выступает окончание *-е, -є* (*зелене, синє*).

Особенностью системы склонения украинских прилагательных является отсутствие словоформы звательного падежа. С существительными, употреблёнными в звательном падеже, прилагательные не согласуются, а употребляются в именительном падеже соответствующего рода: *вітре буйний, праведная душе, цвіте рожевий, соколе милий, любий Іване, орле сизий, світе тихий, краю милий*.²

Падеж	Мужской род		Женский род		Множественное число	
	твёрдая группа	мягкая группа	твёрдая группа	мягкая группа	твёрдая группа	мягкая группа
И.	-ий, -Ø	-ій	-а	-я	-і	-і
Р.	-ого	-ого	-ої	-ої	-их	-іх
Д.	-ому	-ому	-ій	-ій	-им	-ім
В.	как в именительном или родительном падежах		-у	-ю	как в именительном или родительном падежах	
Т.	-им	-ім	-ою	-ою	-ими	-іми
П.	-ому / -ім	-ому / -ім	-ій	-ій	-их	-іх

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 295.

² Там же. С. 297

Примеры

Білий

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	білий	біла	біле	білі
Р.	білого	білої	білого	білих
Д.	білому	білій	білому	білим
В.	білий, білого	білу	біле	білі, білих
Т.	білим	білою	білим	білими
П.	на/у білому, білім	на/у білій	на/у білому, білім	на/у білих

Чужій

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	чужій	чужа́	чуже́	чужі́
Р.	чужо́го	чужо́ї	чужо́го	чужі́х
Д.	чужо́му	чужі́й	чужо́му	чужі́м
В.	чужій, чужо́го	чужу́	чуже́	чужі́, чужі́х
Т.	чужі́м	чужо́ю	чужі́м	чужі́ми
П.	на/у чужо́му, чужі́м	на/у чужі́й	на/у чужо́му, чужі́м	на/у чужі́х

Давній

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	да́вній	да́вня	да́вне	да́вні
Р.	да́внього	да́вньої	да́внього	да́вніх
Д.	да́вньому	да́вній	да́вньому	да́внім
В.	да́вній, да́внього	да́вню	да́вне	да́вні, да́вніх
Т.	да́внім	да́вньою	да́внім	да́вніми
П.	на/у да́вньому, да́внім	на/у да́вній	на/у да́вньому, да́внім	на/у да́вніх

Украинские полные прилагательные существуют в двух морфологических вариантах: стяжённом и нестяжённом. Нестяжённые варианты полных прилагательных возможны (параллельно со стяжёнными) лишь в именительном и винительном падежах единственного и множественного числа. В единственном числе такие

формы могут иметь лишь прилагательные женского и среднего родов: окончания *-ая (-яя)*, *-ее (-єє)* в именительном падеже, *-ую (-юю)*, *-ее (-єє)* — в предложном падеже, напр.: *сміливий — сміливая, сміливую; вечірня — вечірняя, вечірнюю; сміливе — сміливеє, вечірнє — вечірнєє*. Во множественном числе (именительный и винительный падежи) нестяжёнными могут быть украинские прилагательные в сочетании с существительными всех трёх родов, поскольку родовое значение во множественном числе прилагательные не передают (они имеют окончание *-ії* вместо обычного для стяжённой формы окончания *-і*): *чорні — чорнії, карі — карії, молоді — молодії*¹.

Другие части речи, склоняющиеся как прилагательные

Как прилагательные склоняются и другие группы слов.

1. Как прилагательные твёрдой группы склоняются следующие слова:

- все причастия:

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	написаний	написана	написане	написані
Р.	написаного	написаної	написаного	написаних
Д.	написаному	написаній	написаному	написаним
В.	написаний	написану	написане	написані
Т.	написаним	написаною	написаним	написаними
П.	на/у написаному, написанім	на/у написаній	на/у написаному, написанім	на/у написаних

- все порядковые числительные, кроме числительного *третій*:

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	перший	перша	перше	перші
Р.	першого	першої	першого	перших
Д.	першому	першій	першому	першим
В.	перший, першого	першу	перше	перші, перших
Т.	першим	першою	першим	першими
П.	на/у першому, першим	на/у першій	на/у першому, першим	на/у перших

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 293.

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	дев'ятий	дев'ята	дев'яте	дев'яті
Р.	дев'ятого	дев'ятої	дев'ятого	дев'ятих
Д.	дев'ятому	дев'ятій	дев'ятому	дев'ятим
В.	дев'ятий, дев'ятого	дев'яту	дев'яте	дев'яті, дев'ятих
Т.	дев'ятим	дев'ятою	дев'ятим	дев'ятими
П.	на/у дев'ятому, дев'ятім	на/у дев'ятій	на/у дев'ятому, дев'ятім	на/у дев'ятих

Специфика склонения порядковых числительных в украинском и русском языках состоит в ударении, которое сохраняется во всех падежах: рус. *шестой* — укр. *шóстий*, рус. *седьмой* — укр. *сьóмий*, рус. *восьмой* — укр. *вóсьмий*, рус. *одиннадцатый* — укр. *одина́дцяти* й, рус. *четырнадцатый* — укр. *чотирна́дцятий*, рус. *сороковой* — укр. *сороко́вий*.¹

• местоимения *ваш, наш, всякий, кожний, інший, самий, котрий, такий, який*

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	наш	на́ша	на́ше	на́ші
Р.	на́шого	на́шої	на́шого	на́ших
Д.	на́шому	на́шій	на́шому	на́шим
В.	наш, на́шого	на́шу	на́ше	на́ші, на́ших
Т.	на́шим	на́шою	на́шим	на́шими
П.	на/у на́шому, на́шім	на/у на́шій	на/у на́шому, на́шім	на/у на́ших

2. Как прилагательные мягкой группы склоняются следующие слова:

• числительное *третій*

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	трéтій	трéтя	трéте	трéті
Р.	трéтього	трéтьої	трéтього	трéтіх
Д.	трéтьому	трéтії	трéтьому	трéтім
В.	трéтього, трéтії	трéтю	трéте	трéтіх, трéті
Т.	трéтім	трéтьою	трéтім	трéтіми
П.	на/у трéтьому, трéтім	на/у трéтії	на/у трéтьому, трéтім	на/у трéтіх

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 309.

• местоимение *їхній*:

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	їхній	їхня	їхнє	їхні
Р.	їхнього	їхньої	їхнього	їхніх
Д.	їхньому	їхній	їхньому	їхнім
В.	їхній, їхнього	їхню	їхнє	їхні, їхніх
Т.	їхнім	їхньою	їхнім	їхніми
П.	на/у їхньому, їхнім	на/у їхній	на/у їхньому, їхнім	на/у їхніх

Много проблем вызывает склонение собственных географических названий. Приведём примеры склонения некоторых из них. Географические названия бывают именного и адъективного типа.

Падеж	Харків — м. р. (город)	Мостіська — ж. р. (город)	Зімне — ср. р. (населённый пункт)	Рокітне — ср. р. (название районных центров Киевской и Ровенской обл.)
И.	Харків	Мостіська	Зімне	Рокітне
Р.	Харкова	Мостіської	Зімного	Рокітного
Д.	Харкову	Мостіській	Зімному	Рокітному
В.	Харків	Мостіську	Зімне	Рокітне
Т.	Харковом	Мостіською	Зімним	Рокітним
П.	на/у/по Харкові, Харкову	на/у/по Мостіській	на/у Зімному	на/у Рокітному
Зв.	Харкове	Мостіська	Зімне	Рокітне

Трудности вызывает склонение географических названий, а особенно — географических названий-словосочетаний. Собственные географические названия склоняются при сочетании с номенклатурными названиями, т. е. словами *місто*, *село*, *ріка*, *озеро*, напр.: *у місті Львові* (а не *Львів*), *у селі Іванівці* (а не *Іванівка*). Не изменяются географические названия, которые относятся к таким номенклатурным наименованиям, как *станція*, *гора*, *острів*, *півострів*, *мис*, напр.: *на станції Львів*, *біля станції Львів*, *поблизу гори Говерла*, *на півострів Крим*. Можно не соблюдать правила согласования географических названий со словами *місто*, *село* и т. п., если это географические

названия, неизвестные говорящим, что позволяет избежать недопониманий. Лингвисты отмечают, что в документах не склоняются географические названия, состоящие из прилагательного и существительного (*у містечку Кам'янка-Струмилова, селом Малий Качурів*)¹. Не изменяют первой части составные географические названия, составляющие формы прилагательных. Это относится к сложным названиям, у которых:

а) вторая часть — прилагательное: *Білгород-Дністровський — Білгород-Дністровського р-ну*;

б) вторая часть — числительное: *Знам'янка Друга — Знам'янко-другий*;

в) вторая часть — существительное: *Біла Церква — Білоцерківський р-н, Талди-Курган — Талди-Курганський р-н*; вторая часть — существительное, которое указывает на место расположения населённого пункта: *Калач-на-Дону — Калачдонському р-ну*;

г) первая и вторая части — существительные: *Кзил-Орда — Кзил-Ординська обл., Комиш-Зоря — Комиш-Зорянський*.

Имя числительное

Изменение количественных числительных по падежам отличается разнообразием. Выделяется целый ряд типов склонения.

1. Числительное *один (одна, одне (-о), одні)* склоняется как местоимение *той*.

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	о́дин	одна́	одне́, одно́	одні́
Р.	одно́го	одні́єї, одної́	одно́го	одні́х
Д.	одно́му	одні́й	одно́му	одні́м
В.	о́дин, одно́го	одну́	одне́	одні́, одні́х
Т.	одні́м	одні́єю, одної́ю	одні́м	одні́ми
П.	на/в одно́му, одні́м	на/в одні́й	на/в одно́му, одні́м	на/в одні́х

¹ Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. — Львів: Світ, 1990. — С. 39.

2. Числительные *два, три, чотири*.

Числительное *два* изменяется по родам (муж. и ср. — *два*; жен. — *дві*).

Падеж	Муж. и ср. р.	Ж. р.
И.	два	дві
Р.	двох	двох
Д.	двом	двом
В.	два, двох	дві, двох
Т.	двома́	двома́
П.	на/у двох	на/у двох

Числительные *три* и *чотири* по родам не изменяются.

Падеж	Три	Чоти́ри
И.	три	чоти́ри
Р.	трьох	чотирьо́х
Д.	трьом	чотирьо́м
В.	три, трьох	чоти́ри, чотирьо́х
Т.	трьома́	чотирма́
П.	на/у трьох	на/у чотирьо́х

3. Числительные от *пяти* до *десяти* и числительные на *-цять* и *-десять*.

Падеж	П'ять	Шість	Вісім
И.	п'ять	шість	вісім
Р.	п'я́ті, п'я́тьо́х	ше́сті, ші́стьо́х	восьми́, ві́сьмо́х
Д.	п'я́ті, п'я́тьо́м	ше́сті, ші́стьо́м	восьми́, ві́сьмо́м
В.	п'ять, п'я́тьо́х	ші́сть, ші́стьо́х	ві́сім, ві́сьмо́х
Т.	п'я́тьма́, п'я́тьома́	ші́стьма́, ші́стьома́	ві́сьма́, ві́сьмома́
П.	на/у п'я́ті, п'я́тьо́х	ші́сть	на/у восьми́, ві́сьмо́х

В винительном падеже украинские числительные *п'ять* — *десять* имеют форму именительного или родительного падежа в зависимости от существительного, с которым согласуется числительное: в словосочетаниях с неодушевлёнными существительными используется именительный падеж, с одушевлёнными — родительный падеж: *написав п'ять листів — прийняв п'ятьох відвідувачів, купив сім олівців — викликав сімох школярів, перевірів вісім творів — оглянув вісьмох футболістів*¹.

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 303.

Обратите внимание на ударение числительных *оди́на́дцять, чоти́рна́дцять* в украинском языке.

Падеж	Оди́на́дцять	Чоти́рна́дцять
И.	оди́на́дцять	чоти́рна́дцять
Р.	оди́на́дцять, оди́на́дцятьо́х	чоти́рна́дцять, чоти́рна́дцятьо́х
Д.	оди́на́дцять, оди́на́дцятьо́м	чоти́рна́дцять, чоти́рна́дцятьо́м
В.	оди́на́дцять, оди́на́дцятьо́х	чоти́рна́дцять, чоти́рна́дцятьо́х
Т.	оди́на́дцятьма́, оди́на́дцятьо́ма	чоти́рна́дцятьма́, чоти́рна́дцятьо́ма
П.	на/в оди́на́дцять, оди́на́дцятьо́х	на/у чоти́рна́дцять, чоти́рна́дцятьо́х

Наибольшие различия в склонении украинских и русских числительных с основой *-деся́т* обнаруживаются при склонении обеих составляющих этих слов: *ше́стидеся́ти, ше́стьюдеся́тью*. В украинских числительных изменяется лишь вторая часть слова: *ші́стдеся́т, ші́стдеся́ти, ші́стдеся́то́х* в обоих вариантах косвенных падежей.¹

Падеж	П'я́тдеся́т
И.	п'я́тдеся́т
Р.	п'я́тдеся́ти, п'я́тдеся́то́х
Д.	п'я́тдеся́ти, п'я́тдеся́то́м
В.	п'я́тдеся́т, п'я́тдеся́то́х
Т.	п'я́тдеся́тьма́, п'я́тдеся́то́ма
П.	на/у п'я́тдеся́ти, п'я́тдеся́то́х

4. Числительные *соро́к, дев'я́носто, сто*.

Эти числительные имеют две неодинаковые формы склонения.

Падеж	Соро́к 1 — количественное числительное (число)	Дев'я́носто	Сто
И.	соро́к	дев'я́носто	сто
Р.	сорока́	дев'я́носта	ста
Д.	сорока́	дев'я́носта	ста
В.	соро́к	дев'я́носто	сто
Т.	сорока́	дев'я́носта	ста
П.	на/у сорока́	на/у дев'я́носта	на/у ста

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 304.

5. Числительные *двісті, чотириста* и числительные на *-сот*.

У этих числительных при склонении меняются обе составные части.

Падеж	Двісті	Триста	П'ятсот
И.	двісті	триста	п'ятсот
Р.	двохсот	трьохсот	п'ятисот
Д.	двомстам	трьомстам	п'ятистам
В.	двісті	триста	п'ятсот
Т.	двомастами	трьомастами	п'ятьмастами, п'ятьомастами
П.	на/у двохстах	на/у трьохстах	на/у п'ятистах

6. Числительные *тисяча, мільйон, мільярд, нуль* склоняются как существительные, относящиеся к соответствующим типам склонения.

Падеж	Тисяча — ж. р.		Мільйон — м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	тисяча	тисячі	мільйон	мільйони
Р.	тисячі	тисяч	мільйона	мільйонів
Д.	тисячі	тисячам	мільйону, мільйонові	мільйонам
В.	тисячу	тисячі	мільйон	мільйони
Т.	тисячею	тисячами	мільйоном	мільйонами
П.	на/у тисячі	на/у тисячах	на/у мільйоні	на/у мільйонах
Зв.	тисяче*	тисячі*	мільйоне*	мільйони*

Падеж	Мільярд — м. р.		Нуль — м. р.	
	Ед. число	Мн. число	Ед. число	Мн. число
И.	мільярд	мільярди	нуль	нулі
Р.	мільярда	мільярдів	нуля	нулів
Д.	мільярду, мільярдіві	мільярдам	нулю, нулеві	нулям
В.	мільярд	мільярди	нуль	нулі
Т.	мільярдом	мільярдами	нулём	нулями
П.	на/у мільярді	на/у мільярдах	на/у нулі, нулю	на/у нулях
Зв.	мільярде*	мільярди*	нулю*	нулі*

7. Собираательные числительные *двоє, троє, четверо* в косвенных падежах склоняются с изменением соответствующих количественных числительных.

Падеж	Двоє
И.	двоє
Р.	двох
Д.	двом
В.	двоє, двох
Т.	двома́
П.	на/у двох

В русском и украинском языках репертуар числительных отличается: определённое сходство наблюдается лишь в первом десятке (*троє, четверо*).

В современном украинском языке наряду с собирательными числительными нередко употребляются несклоняемые слова на *-ко* с значением собирательности: *двійко, двоєчко; трійко, тройко, троєчко* и т. п., образованные под влиянием существительных¹.

В украинском языке функционируют, наряду с общими русскими, *п'ятеро, семеро*, и собирательные числительные второго десятка — *одинадцятро–дев'ятнадцятро*, а также *двадцятро, тридцятро*.

Падеж	П'ятеро	Одинадцятро	Двадцятро
И.	п'ятеро	одинадцятро	двадцятро
Р.	п'ятьох	одинадцятьох	двадцятьох
Д.	п'ятьом	одинадцятьом	двадцятьом
В.	п'ятеро, п'ятьох	одинадцятро, одинадцятьох	двадцятро, двадцятьох
Т.	п'ятьма́, п'ятьома́	одинадцятьма́, одинадцятьома́	двадцятьма́, двадцятьома́
П.	на/у п'ятьох	на/в одинадцятьох	на/у двадцятьох

При собирательных числительных *обидва, обидві* употребляются существительные в именительном падеже множественного числа, как и при числительных *два, дві* (*обидва плуги, обидві книжки*), но при числительном *обоє* существительное ставится в родительном падеже множественного числа (*обоє хлоп'ят*).

¹ Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови: Наукове видання. — Київ: Наукова думка, 1980. — С. 184.

Обідва — числительное типа «два»

Падеж	М. р.	Ж. р.
И.	обідва	обідві
Р.	обо́х	обо́х
Д.	обо́м	обо́м
В.	обідва, обо́х	обідві, обо́х
Т.	обомá	обомá
П.	на/в обо́х	на/в обо́х

8. При склонении дробей первая часть изменяется как количественное числительное, а вторая — как порядковое:

Падеж	Одна друга
И.	одна друга
Р.	однієї (одної) другої
Д.	одній другій
В.	одну другу
Т.	однією (одною) другою
П.	(на) одній другій

Украинские числительные *два, три, чотири* в родительном, дательном и предложном падежах оканчиваются на *-ох, -ом*. Другие числительные, начиная со слова *п'ять*, оканчиваются в этих падежах на *-и*. Числительные в роли знаменателя в именительном и винительном, родительном и предложном падежах имеют общую форму — родительный падеж множественного числа: *дві третіх, двох третіх*.¹

9. У сложных порядковых числительных изменяется лишь последний компонент:

Падеж	Сто п'ятдесят сьомий
И.	сто п'ятдесят сьомий
Р.	сто п'ятдесят сьомого
Д.	сто п'ятдесят сьомому
В.	сто п'ятдесят сьомий (сто п'ятдесят сьомого)
Т.	сто п'ятдесят сьомим
П.	(на) сто п'ятдесят сьомому

¹ Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови: Наукове видання. — Київ: Наукова думка, 1980. — С. 187.

10. Украинские неопределённо-количественные числительные *кілька*, *декілька*, *багато*, *небагато* в косвенных падежах имеют окончания, аналогичные словоформам количественных числительных *два*, *три*.¹

Кілька 2 — количественное числительное

Падеж	Ед. число	Мн. число
И.	кілька	—
Р.	кілько́х	—
Д.	кілько́м	—
В.	кілька, кілько́х	—
Т.	кількома́	—
П.	на/у кілько́х	—

Багато — количественное числительное

Падеж	Багато
И.	багато
Р.	багатьо́х
Д.	багатьо́м
В.	багато, багатьо́х
Т.	багатьма́
П.	на/у багатьо́х

11. Характерные для украинского языка наименования со значением неопределённого количества *кільканадцять*, *кількадесят*, *стонадцять* склоняются как числительное *п'ять*.²

Падеж	Кількана́дцять	Кількадеся́т	Стона́дцять
И.	кількана́дцять	кількадеся́т	стона́дцять
Р.	кільканадця́ті, кільканадця́тьо́х	кількадеся́ті, кількадеся́тьо́х	стонадця́ті, стонадця́тьо́х
Д.	кільканадця́ті, кільканадця́тьо́м	кількадеся́ті, кількадеся́тьо́м	стонадця́ті, стонадця́тьо́м
В.	кількана́дцять, кільканадця́тьо́х	кількадеся́т, кількадеся́тьо́х	стона́дцять, стонадця́тьо́х
Т.	кільканадця́тьма́, кільканадця́тьома́	кількадеся́тьма́, кількадеся́тьома́	стонадця́тьма́, стонадця́тьома́
П.	на/у кільканадця́ті, кільканадця́тьо́х	на/у кількадеся́ті, кількадеся́тьо́х	на/у стонадця́ті, стонадця́тьо́х

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. 2003. С. 307.

² Там же.

12. Числительные *півтора, півтори, півтораста* в современном украинском языке не склоняются.

Местоимение

Одни местоимения склоняются по тому же типу, что и имена существительные (*хто, що, я, він*), другие — по родам, числам и падежам, как прилагательные (*нічий, ваш, деякий*).

Местоимения *скільки, стільки* изменяются по падежам, как числительное *два*.

Склонение личных местоимений

Падеж	Ед. число					Мн. число		
	1-е лицо	2-е лицо	3-е лицо, м. р.	3-е лицо, ж. р.	3-е лицо, ср. р.	1-е лицо	2-е лицо	3-е лицо
И.	я	ти	він	вона́	вонó	ми	ви	вони́
Р.	менé, до ме́не	тебе́, до тебе́	його́, до ньóго	ї́ї, до не́ї	його́, до ньóго	нас	вас	їх, до них
Д.	мені́	тобі́	йому́	їй	йому́	нам	вам	їм
В.	менé	тебе́	його́, на ньóго	ї́ї, на не́ї	його́, на ньóго	нас	вас	їх, на них
Т.	мно́ю	тобо́ю	ним	не́ю	ним	на́ми	ва́ми	ні́ми
П.	на/у мені́	на/у тобі́	на/у ньо́му	на/у ні́й	на/у ньо́му	на/у нас	на/у вас	на/у них

Украинские формы родительного и винительного падежей местоимений мужского и среднего рода выступают в виде *його* при отсутствии предлога (*його не було на роботі; я зустрів його сьогодні на вулиці*). Для этих же форм в позиции после предлога обязательна основа *|н'|*-. Аналогичное различие основ отмечается и в парадигме женского рода¹.

¹ Сопоставительная грамматика русского и украинского языков, 2003. С. 312, 313.

Склонение возвратного местоимения себе́

Падеж	
И.	—
Р.	себе́, до себе́
Д.	собі́
В.	себе́, на себе́
Т.	собо́ю
П.	на/у собі́

Склонение вопросительных местоимений

Местоимения *хто, що, скільки* изменяются по падежам; *чий, який, котрий* — по родам, числам и падежам, как прилагательные.

Местоимения *котрий, який* (*яка, яке, які*) склоняются как прилагательные твёрдой группы.

Примеры

Котрий

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	котрий	котра́	котре́	котрі́
Р.	котро́го	котро́ї	котро́го	котри́х
Д.	котро́му	котри́й	котро́му	котри́м
В.	котрий, котро́го	котру́	котре́	котрі́, котри́х
Т.	котри́м	котро́ю	котри́м	котри́ми
П.	на/у котро́му, котри́м	на/у котри́й	на/у котро́му, котри́м	на/у котри́х

Який

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	який	яка́	яке́	які́
Р.	яко́го	яко́ї	яко́го	яки́х
Д.	яко́му	яки́й	яко́му	яки́м
В.	який, яко́го	яку́	яке́	які́, яки́х
Т.	яки́м	яко́ю	яки́м	яки́ми
П.	на/у яко́му, яки́м	на/у яки́й	на/у яко́му, яки́м	на/у яки́х

Склонение других вопросительных местоимений

Падеж	Хто?	Що?
И.	хто	що
Р.	кого́	чого́
Д.	кому́	чому́
В.	кого́	що, ві́що
Т.	ким	чим
П.	на/у ко́му, кім	на/у чому́, чім

Форма *віщо* (винительный падеж от местоимения *що*) употребляется с предлогами *за, через, про* и т. п.

Местоимение *чий* обозначает вопрос о принадлежности кого-л., чего-л. кому-л., чему-л.

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	чий	чия́	чи́е	чи́ї
Р.	чийо́го	чи́єї	чийо́го	чи́їх
Д.	чийо́му, чи́єму	чи́їй	чийо́му	чи́їм
В.	чий, чийо́го	чи́ю	чи́е	чи́ї, чи́їх
Т.	чи́їм	чи́єю	чи́їм	чи́їми
П.	на/у чийо́му, чи́єму, чи́їм	на/у чи́їй	на/у чийо́му, чи́єму, чи́їм	на/у чи́їх

Склонение притяжательных местоимений

Притяжательные местоимения (кроме *його, її*) изменяются по родам, числам и падежам как прилагательные. Местоимения *його, її* — неизменяемы.

Притяжательные местоимения *мій, свій, твій* склоняются следующим образом.

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	мій, свій, твій	мо́я, сво́я, тво́я	мо́є, сво́є, тво́є	мо́ї, сво́ї, тво́ї
Р.	мого́, свого́, твого́	моє́ї, своє́ї, твоє́ї	мого́, свого́, твого́	мої́х, свої́х, твої́х

Окончание таблицы

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
Д.	мо́єму, сво́єму, тво́єму	мо́їй, сво́їй, тво́їй	мо́єму, сво́єму, тво́єму	мо́їм, сво́їм, тво́їм
В.	мі́й, мо́го; сві́й, свого́; тві́й, тво́го	мо́ю, сво́ю, тво́ю	мо́є, сво́є, тво́є	мо́ї, мо́їх; сво́ї, сво́їх; тво́ї, тво́їх
Т.	мо́їм, сво́їм, тво́їм	мо́єю, сво́єю, тво́єю	мо́їм, сво́їм, тво́їм	мо́їми, сво́їми, тво́їми
П.	на/у мо́єму, мо́їм; на/у сво́єму, сво́їм; на/у тво́єму, тво́їм	на/у мо́їй, на/у сво́їй, на/у тво́їй	на/у мо́єму, мо́їм; на/у сво́єму, сво́їм; на/у тво́єму, тво́їм	на/у мо́їх, на/у сво́їх, на/у тво́їх

Притяжательные местоимения *наш* и *ваш* склоняются как прилагательные твёрдой группы.

Наш

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	наш, ваш	на́ша, ва́ша	на́ше, ва́ше	на́ші, ва́ші
Р.	на́шого, ва́шого	на́шої, ва́шої	на́шого, ва́шого	на́ших, ва́ших
Д.	на́шому, ва́шому	на́шій, ва́шій	на́шому, ва́шому	на́шим, ва́шим
В.	наш, на́шого; ваш, ва́шого	на́шу, ва́шу	на́ше, ва́ше	на́ші, на́ших; ва́ші, ва́ших
Т.	на́шим; ва́шим	на́шою, ва́шою	на́шим; ва́шим	на́шими; ва́щими
П.	на/у на́шому, на́шім; на/у ва́шому, ва́шім	на/у на́шій; на/у ва́шій	на/у на́шому, на́шім; на/у ва́шому, ва́шім	на/у на́ших, на/у ва́ших

Местоимение *їхній* склоняется как прилагательное мягкой группы.

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	ї́хній	ї́хня	ї́хнє	ї́хні
Р.	ї́хнього	ї́хньої	ї́хнього	ї́хніх
Д.	ї́хньому	ї́хній	ї́хньому	ї́хнім
В.	ї́хній, ї́хнього	ї́хню	ї́хнє	ї́хні, ї́хніх
Т.	ї́хнім	ї́хньою	ї́хнім	ї́хніми
П.	на/у ї́хньому, ї́хнім	на/у ї́хній	на/у ї́хньому, ї́хнім	на/у ї́хніх

Склонение указательных местоимений

Местоимения *той (той)* изменяются по родам, числам и падежам как прилагательные.

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	той	та	те	ті
Р.	тогó	тієї, тої	тогó	тих
Д.	тому́	тій	тому́	тим
В.	той, тогó	ту	те	ті, тих
Т.	тим	тією, тою	тим	тіми
П.	на/у то́му, тім	на/у тій	на/у то́му, тім	на/у тих

Местоимение *стільки* изменяется лишь по падежам.

Падеж	
И.	сті́льки
Р.	сті́лько́х
Д.	сті́лком
В.	сті́льки, сті́лько́х
Т.	сті́лкомá
П.	на/у сті́лько́х

Указательные местоимения *цей (оцей)* и редко употребляемое *сей* склоняются так:

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	цей, сей	ця, ся	це, се	ці, сі
Р.	цьогó, сьогó	цієї, сієї	цьогó, сьогó	цих, сих
Д.	цьому́, сьому́	цій, сій	цьому́, сьому́	цим, сим
В.	цей, цьогó; сей, сьогó	цю, сю	це, се	ці, цих; сі, сих
Т.	цим, сим	цією, сією	цим, сим	ціми, сіми
П.	на/у цьому́, цім; на/у сьому́, сім	на/у цій; на/у сій	на/у цьому́, цім; на/у сьому́, сім	на/у цих; на/у сих

Склонение определительных местоимений

Определительные местоимения *весь* (*увесь, ввесь*) склоняются так:

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	весь	вся	все	всі
Р.	всьо́го	всієї́	всьо́го	всі́х
Д.	всьо́му	всій	всьо́му	всі́м
В.	весь, всьо́го	всю	все	всі, всі́х
Т.	всі́м	всією́	всі́м	всіма́
П.	на/у всьо́му, всі́м	на/у всій	на/у всьо́му, всі́м	на/у всі́х

Определительные местоимения *кожний, всякий (усякий), інший, сам, самий* склоняются как прилагательные твёрдой группы.

Падеж	Ед. число			Мн. число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	ко́жний	ко́жна	ко́жне	ко́жні
Р.	ко́жного	ко́жної	ко́жного	ко́жних
Д.	ко́жному	ко́жній	ко́жному	ко́жним
В.	ко́жний, ко́жного	ко́жну	ко́жне	ко́жні, ко́жних
Т.	ко́жним	ко́жною	ко́жним	ко́жними
П.	на/у ко́жному, ко́жні́м	на/у ко́жній	на/у ко́жному, ко́жні́м	на/у ко́жних

Склонение неопределённых местоимений

Неопределённые местоимения имеют те же морфологические свойства и формы склонения, что и вопросительные местоимения, от которых они образованы.

Ка́зна-хто́

Падеж	
И.	ка́зна-хто́
Р.	ка́зна-кого́
Д.	ка́зна-кому́
В.	ка́зна-кого́
Т.	ка́зна-кі́м
П.	на/у ка́зна-кому́, ка́зна-кі́м, ка́зна на ко́му, ка́зна на кі́м

Склонение отрицательных местоимений

Отрицательные местоимения склоняются как вопросительные местоимения.

Падеж	
И.	ніхто́
Р.	ніко́го, ні до ко́го
Д.	ніко́му
В.	ніко́го
Т.	нікі́м, ні з ким
П.	на/у ні на ко́му, ні на кім

Глагол

Спряжение глаголов

В украинском языке существует два типа спряжения глаголов.

I спряжение	Глаголы, имеющие в третьем лице множественного числа окончания <i>-уть, -ють</i>	с основой на <i>-оро-, -оло-</i> (<i>полоти, бороти, колоти</i>)
		с односложной основой (<i>бити, лити, пити</i>)
		с суффиксами <i>-ува-, -ну-, -і-, -а-</i> , которые в личных формах не опускаются (<i>крикнути, грати, перезимувати</i>)
		с основой на согласный (<i>берегти, могли, нести</i>); глаголы <i>іржати, ревіти, сопіти, гудіти, хотіти</i>
II спряжение	Глаголы, имеющие в третьем лице множественного числа окончания <i>-ать, -ять</i>	с суффиксом <i>-а-</i> после шипящих и [й], который опускается в личных формах (<i>лежати, стояти</i>)
		с суффиксами <i>-и-, -і- (-ї-)</i> , которые в личных формах опускаются (<i>клеїти, сидіти</i>)
		глаголы <i>бігти, спати</i>

Біти — глагол несовершенного вида

инфинитив	біти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		біймо

2 лицо	бий	бійте
Будущее время		
1 лицо	бітиму	бітимемо, бітимем
2 лицо	бітимеш	бітимете
3 лицо	бітимае	бітимуть
Настоящее время		
1 лицо	б'ю	б'ёмó, б'ем
2 лицо	б'еш	б'етé
3 лицо	б'е	б'ють
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
б'ючи́		
Прошедшее время		
м. р.	бив	біли
ж. р.	біла	
с. р.	біло	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
бітий		
Безличная форма		
біто		
Деепричастие		
бівши		

Лі́ти — глагол несовершенного вида

инфинитив	літи	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		ліймо
2 лицо	лий	лійте
Будущее время		
1 лицо	літиму	літимемо, літимем
2 лицо	літимеш	літимете

3 лицо	літѣ	літѣмъ
Настоящее время		
1 лицо	ллю	ллемѡ, ллем
2 лицо	ллеш	ллѣтѣ
3 лицо	лле	ллють
Активное причастіе		
—		
Деепричастіе		
ллючѣ		
Прошедшее время		
м. р.	лив	лилі
ж. р.	лилѧ	
ср. р.	лилѡ	
Активное причастіе		
—		
Пассивное причастіе		
літѣи		
Безличная форма		
літо		
Деепричастіе		
лівши		

Гра́ти — глагол несовершенного вида

инфинитив	гра́ти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		гра́ймо
2 лицо	грай	гра́йте
Будущее время		
1 лицо	гра́тиму	гра́тимемо, гра́тимем
2 лицо	гра́тимеш	гра́тимете
3 лицо	гра́тѣ	гра́тѣмъ
Настоящее время		
1 лицо	граю	гра́емо, гра́ем

2 лицо	граєш	граєте
3 лицо	грає	грають
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
граючи		
Прошедшее время		
м. р.	грав	гра́ли
ж. р.	гра́ла	
ср. р.	гра́ло	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
—		
Безличная форма		
—		
Деепричастие		
гра́вши		

Берегти́ — глагол несовершенного вида

инфинитив	берегти́	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		бережі́мо, бережі́м
2 лицо	бережі́	бережі́ть
Будущее время		
1 лицо	берегти́му	берегти́мемо, берегти́мем
2 лицо	берегти́меш	берегти́мете
3 лицо	берегти́ме	берегти́муть
Настоящее время		
1 лицо	бережу́	бережемо́, береже́м
2 лицо	береже́ш	бережете́
3 лицо	береже́	бережу́ть
Активное причастие		

—		
Деепричастие		
бережучи́		
Прошедшее время		
м. р.	бері́г	берегли́
ж. р.	берегла́	
ср. р.	берегло́	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
берёжений		
Безличная форма		
берёжено		
Деепричастие		
бері́гши		

Нести́ — глагол несовершенного вида

инфинитив	нести́	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		несі́мо, несі́м
2 лицо	несі́	несі́ть
Будущее время		
1 лицо	несі́му	несі́мемо, несі́мем
2 лицо	несі́меш	несі́мете
3 лицо	несі́ме	несі́мутъ
Настоящее время		
1 лицо	несу́	несемо́, несём
2 лицо	несёш	несетё
3 лицо	несё	несу́ть
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
несучи́		

Прошедшее время		
м. р.	ніс	неслі
ж. р.	несла́	
ср. р.	несло́	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
нёсений		
Безличная форма		
нёсено		
Деепричастие		
ні́ши		

Хоті́ти — глагол несовершенного вида

инфинитив	хоті́ти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		хоті́мо, хоті́м
2 лицо	хоті́	хоті́ть
Будущее время		
1 лицо	хоті́тиму	хоті́тимемо, хоті́тимем
2 лицо	хоті́тимеш	хоті́тимете
3 лицо	хоті́тиме	хоті́тимуть
Настоящее время		
1 лицо	хóчу	хóчемо, хóчем
2 лицо	хóчеш, хоч	хóчете, хóчте
3 лицо	хóче	хóчуть
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
хотя́чі		
Прошедшее время		
м. р.	хоті́в	хоті́ли
ж. р.	хоті́ла	
ср. р.	хоті́ло	

Активное причастие
—
Пассивное причастие
—
Безличная форма
—
Деепричастие
хотівши

Формы *хоч*, *хочте* являются разговорными.

Лежа́ти — глагол несовершенного вида

инфинитив	лежа́ти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		лежі́мо, лежі́м
2 лицо	лежі́	лежі́ть
Будущее время		
1 лицо	лежа́тиму	лежа́тимемо, лежа́тимем
2 лицо	лежа́тимеш	лежа́тимете
3 лицо	лежа́тима	лежа́тимуть
Настоящее время		
1 лицо	лежу́	лежимо́, лежі́м
2 лицо	лежі́ш	лежит́е
3 лицо	лежі́ть	лежа́ть
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
лежачі́		
Прошедшее время		
м. р.	лежа́в	лежа́ли
ж. р.	лежа́ла	
ср. р.	лежа́ло	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		

—
Безличная форма
—
Деепричастие
лежавши

Стоя́ти — глагол несовершенного вида

инфинитив	стоя́ти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		сто́ймо
2 лицо	сто́й	сто́йте
Будущее время		
1 лицо	стоя́тиму	стоя́тимемо, стоя́тимем
2 лицо	стоя́тимеш	стоя́тимете
3 лицо	стоя́тиме	стоя́тимуть
Настоящее время		
1 лицо	стою́	сто́ймо, сто́ім
2 лицо	сто́їш	сто́їте
3 лицо	сто́їть	стоя́ть
Активное причастие		
стоя́чий		
Деепричастие		
стоя́чи		
Прошедшее время		
м. р.	стоя́в	стоя́ли
ж. р.	стоя́ла	
ср. р.	стоя́ло	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
—		
Безличная форма		
—		
Деепричастие		
стоя́вши		

Кле́їти — глагол несовершенного вида

инфинитив	кле́їти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		кле́ймо
2 лицо	клей	кле́йте
Будущее время		
1 лицо	кле́їтиму	кле́їтимемо, кле́їтимем
2 лицо	кле́їтимеш	кле́їтимете
3 лицо	кле́їтиме	кле́їтимуть
Настоящее время		
1 лицо	кле́ю	кле́ймо, кле́їм
2 лицо	кле́їш	кле́їте
3 лицо	кле́їть	кле́ять
Активное причастие		
кле́ячий		
Деепричастие		
кле́ячи		
Прошедшее время		
м. р.	кле́ів	кле́їли
ж. р.	кле́їла	
ср. р.	кле́їло	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
—		
Безличная форма		
—		
Деепричастие		
кле́ївши		

Сиді́ти — глагол несовершенного вида

инфинитив	сиді́ти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		сиді́мо, сиді́м

2 лицо	сиді́	сиді́ть
Будущее время		
1 лицо	сиді́тиму	сиді́тимемо, сиді́тимем
2 лицо	сиді́тимеш	сиді́тимете
3 лицо	сиді́тиме	сиді́тимуть
Настоящее время		
1 лицо	сиджу́	сидимó, сидім
2 лицо	сиді́ш	сидите́
3 лицо	сиді́ть	сидя́ть
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
сидя́чі		
Прошедшее время		
м. р.	сиді́в	сиді́ли
ж. р.	сиді́ла	
ср. р.	сиді́ло	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
Безличная форма		
Деепричастие		
сиді́вши		

Отдельную группу образуют архаичные глаголы, сохранившие старую форму спряжения — *їсти*, *бути*, *дати* и *вісти* (в современном языке употребляется лишь с приставками: *розповісти*, *відповісти* и др.).

Їсти — глагол несовершенного вида

инфинитив	ї́сти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		ї́жмо
2 лицо	ї́ж	ї́жте

Будущее время		
1 лицо	ѣстиму	ѣстимемо, ѣстимем
2 лицо	ѣстимеш	ѣстимете
3 лицо	ѣстиме	ѣстимуть
Настоящее время		
1 лицо	ѣм	ѣмѡ
2 лицо	ѣси	ѣсте
3 лицо	ѣсть	ѣдятъ
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
ѣдячѣ*		
Прошедшее время		
м. р.	ѣв	ѣли
ж. р.	ѣла	
ср. р.	ѣло	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
—		
Безличная форма		
—		
Деепричастие		
ѣвши		

Бѹти — глагол несовершенного вида

инфинитив	бѹти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		бѹдьмо
2 лицо	буди	бѹдете
Будущее время		
1 лицо	бѹду	бѹдемо, бѹдем
2 лицо	бѹдеш	бѹдете
3 лицо	бѹде	бѹдутъ

Настоящее время		
1 лицо	є	є
2 лицо	є, єси́	є
3 лицо	є	суть, є
Активное причастие		
—		
Деепричастие		
бу́дучи		
Прошедшее время		
м. р.	був	були́
ж. р.	була́	
ср. р.	було́	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
—		
Безличная форма		
—		
Деепричастие		
бу́вши		

Формы *єси* и *суть* архаичны и употребляются редко.

Да́ти — глагол совершенного вида

инфинитив	да́ти	
	Ед. число	Мн. число
Повелительное наклонение		
1 лицо		да́ймо
2 лицо	дай	да́йте
Будущее время		
1 лицо	дам	дамó
2 лицо	дасі́	дасте́
3 лицо	дасть	даду́ть

Прошедшее время		
м. р.	дав	дали́
ж. р.	дала́	
ср. р.	дало́	
Активное причастие		
—		
Пассивное причастие		
да́ний		
Безличная форма		
да́но		
Деепричастие		
да́вши		

Чередование согласных во время спряжения

г → ж	могти — могу, стерегти — стережу
з → ж	в'язати — в'яжу
х → ш	дихати — дишеш, колахати — колишу
с → ш	просити — прошу, писати — пишу
т → ч	хотіти — хочу, крутити — кручу
ст → щ	мостити — мощу
к → ч	пекти — печу, ткати — тчу
зд → ждж	їздити — їджу

Глаголы с губным согласным в конце корня в первом лице единственного числа перед окончанием приобретают вставное *л*.

в → вл	ловити — ловлю
б → бл	любити — люблю
п → пл	топити — топлю, терпіти — терплю
ф → фл	графити — графлю
м → мл	ломити — ломлю (но ламаю)

Причастие имеет окончание прилагательных и склоняется как прилагательное твёрдой группы (эти изменения зависят от форм существительного, с которым оно согласуется).

Зроблений

Падеж	Единственное число			Множественное число
	м. р.	ж. р.	ср. р.	
И.	зроблений	зроблена	зроблене	зроблені
Р	зробленого	зробленої	зробленого	зроблених
Д.	зробленому	зроблений	зробленому	зробленим
В.	зроблений	зроблену	зроблене	зроблені
Т.	зробленим	зробленою	зробленим	зробленими
П.	на/у зробленому, зробленим	на/у зроблений	на/у зробленому, зробленим	на/у зроблених

РАЗДЕЛ II

Диалоги и упражнения

Урок 1

ЗНАКОМСТВО. ОБРАЩЕНИЕ. КУЛЬТУРА ОБЩЕНИЯ

Знайомство. Звертання. Культура спілкування

ЗАДАНИЕ 1. Прослушайте диалоги. Создайте на их основе текст в ролях.

 Обратите внимание на ударение в словах. Опишите ситуацию общения, в которой происходит диалог, и охарактеризуйте участников ситуации общения.

ДИАЛОГ 1

Мир тесен. Новое знакомство делает его еще теснее...

Ігор. Привіт, Максиме! Заходь далі, дякую, що завітав.

Максим. Вибач, я без попередження. Залишив удома мобільний телефон. Маю до тебе нагальну справу. Я не вчасно? У тебе гості?

Ігор. Ти завжди приходиш вчасно. Це мої старі шкільні друзі. Давно хотів тебе з ними познайомити. Знайомтесь, будь ласка: Максим, мій університетський товариш, однокурсник, одноклассник й однокласник. Оксана, Віктор, Матвій — мої шкільні друзі.

Максим. Дуже радий знайомству. Ігор багато про вас розповідав.

І щоразу обіцяв познайомити. От я і нагодився.

Оксана. Ми сиділи з Ігорем за однією партою.

Віктор. А ми грали в одній футбольній команді нашої школи.

Матвій. Виріс з Ігорем в одному дворі.

Ігор. Як господар дому я пропоную всім випити кави, а потім повернемося до справ.

ДІАЛОГ 2

Валерій. Добрий вечір! Нарешті знайшов своє купе. Мало не запізнився на потяг. Ніколи не можу вийти вчасно.

Олексій. Добрий вечір! Ще три хвилини до відправлення. Тобі пощастило.

Валерій. Цього разу так. Будемо знайомитися. Їхати нам, напевно, доведеться довго. Валерій.

Олексій. Олексій. Дуже приємно. Ти до Сімферополя?

Валерій. Саме так.

Олексій. І я теж. Добре, що до кінця їхатимемо разом. Ти також відпочивати?

Валерій. Так, у студентський молодіжний табір у Коктебель.

Олексій. Оце так нагода! І я також. Тоді познайомимся ближче!

Валерій. Згода!

Олексій. Допомогти тобі? Бачу, рюкзак нелегкий! Треба його надійно на верхню полицю покласти.

Валерій. Дякую, не відмовлюся. Спорядження для скелелазіння дещо важить.

ДІАЛОГ 3

— Добрий вечір господареві й господині!

— Добрий вечір у нашій хаті! Заходьте, гості дорогі. Скільки літ, скільки зим! Дякуємо, що завітали. Прошу заходити до вітальні.

— Справді, роки летять. Ми старіємо.

— Ну що ви! Ми дорослішаємо й здобуваємо досвід. А діти ростуть. Познайомтеся — наш син Володимир.

— Дуже приємно. Андрій Андрійович.

— Рада знайомству. Олена Вікторівна.

— Володимире, мені здається, ми знайомі.

— Пробачте, але я щось не пригадую.

— Хіба ви не з політехнічного?

— Так, я там працюю.

— Пам'ятаєте міжнародну конференцію у Празі?

— Ось тепер згадав! Я доповідав про можливості комп'ютерної лінгвістики. Нас познайомив професор М'ярван.

— Бачите, а кажуть, що в молодих пам'ять краща.

— Вибачте, будь ласка, просто не очікував вас у нашому домі зустріти.

ДІАЛОГ 4

— Привіт! Ми не дуже затрималися? Вітаємо із днем народження! Ловись рибка велика й маленька!

— Дякую, друзі! Як ви здогадалися?! Оце спінінг! Мрія! Дякую! Прошу заходити до вітальні. Мамо, тату, ходіть до нас. Це моя мама Галина Федорівна. А це тато Іван Гордійович. Познайомтеся, це мої друзі Віктор і Катря.

— Дуже приємно. Син часто розповідав про вас. Вітаємо в нашому домі.

— Нам теж дуже приємно. З іменинником вас! Хай росте вам на радість!

— Дякуємо, дякуємо! Начебто вже й виріс. А от подорослішати не завадить.

— Моя мама теж каже, що ми в будь-якому віці для батьків залишаємося дітьми. Тоді нехай дорослішає вам на радість.

— Нехай-нехай... Дорогі гості! Просимо до столу!

ДІАЛОГ 5

— Добридень! Дозвольте відрекомендуватися. Гончар Ніна Григорівна, професор кафедри української мови. Викладатиму вам теоретичну морфологію української мови впродовж двох семестрів. Хочу познайомитися ближче й з вами.

— Я Олександр Петренко.

— Дуже приємно. Звідки ви?

— З Кубані.

— Ось звідки у вас українське прізвище! Та й на вроду козак. Рада познайомитися.

— Мене звать Ольга Савенкова. Я з Підмосков'я.

— Дуже приємно.

— Моє ім'я Катерина Дворжакова.

— Приємно познайомитися. Прізвище у вас чеське.

— Так! У мене дідусь чех. Вибачте, а як ви здогадалися?

— Багаторічна праця з мовою. Сподіваюся, ми добре співпрацюватимемо, то й ви цьому навчитесь.

ДІАЛОГ 6

— Добрий день! Дозволите? Я Куліш Марія Валентинівна, ваш новий викладач української мови.

— Дуже приємно, Маріє Валентинівно! Раді Вас бачити на нашій кафедрі. Давно чекаємо. Я Лосева Ірина Володимирівна, завідувач кафедри української мови.

— Дуже рада знайомству.

— Хочу передати Вам найщиріші вітання з Києва від наших учених Віктора Михайловича Ваценка та Ольги Олегівни Недбайло.

— Дуже дякую. І їм від мене вітання. Давненько ми не бачилися. Як дорога?

— Дякую, до Москви дісталася найсучаснішим потягом. Швидко й із комфортом. Поїздка була приємною.

- Це добре. Дозвольте Вам представити наших колег.
- Людмила Олексіївна Раєвська. Наш фонетист, діалектолог і «золотий голос» кафедри. Українські пісні в її виконанні — просто заслухаєшся.
- Марія Валентинівна. Рада знайомству.
- Я теж.
- Це Петро Петрович Шахрайчук. Історик мови, етнокulturолог і невтомний організатор усіх українських вечорниць.
- Давно хотіла з Вами познайомитися. Багато чула про Вас, багато Ваших праць читала. Марія Валентинівна. Дуже приємно.
- Ну що ж, як завідувач можу сказати, що Ви потрапили в хороший колектив. Завтра маємо засідання кафедри, там і познайомитеся з іншими нашими працівниками.

ДІАЛОГ 7

- Вибачте, ви професор Вальтер?
- Так, це я. Добрий вечір!
- Вітаю Вас на українській землі! Дозвольте відрекомендуватися. Михайлишин Микита Онисимович, старший викладач кафедри української мови.
- Дуже радий. Гаррі Вальтер.
- Не сподівався з вами познайомитися особисто. Як долетіли? Яка погода у Грайфсвальді?
- Повітряний флот у вас надійний. Слава Богу. А ось потрапити з дощовитого й вітряного ранку в сонячний день справді приємно.
- Ходімо, будь ласка. На нас чекає авто, я супроводжуватиму Вас до готелю. Дозвольте Ваші речі?

✓ ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ НА СЕМАНТИКУ, СПЕЦИФИКУ УПРАВЛЕНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ ФОРМ ГЛАГОЛОВ:

- Називати -аю, -аєш, назвати -вў, -веш кого? що? ким? чим? (назвемо доньку іменем бабусі, називають мене Оленою)
- Назватися -(о)вў(ся), -(о)веш(ся) ким? (назвўвся Іваном Григоровичем)
- Іменувати -нўю, -нўєш кого? ким? рідко (іменує себе козаком)
- Звати звў, звеш, рідше зовў, зовеш кого? ким? (зовўть мене Катрею, зоветє мене посєстрою)

- Наріка́ти -а́ю, -а́єш, наре́кти -речу́, -рече́ш ким? заст. (на́рече́ш сина моїм і́менем)
- Знайо́мити -млю, -миш, познайо́мити -млю, -миш ко́го? з ким? (знайо́мимо друзі́в з ба́тька́ми, познайо́млять Миха́йла з факультетом, познайо́млю вас з його́ друзя́ми)
- Знайо́митися -млю(ся), -миш(ся), познайо́митися -млю(ся) -миш(ся) з ким? (знайо́млюся з однокласни́ками, познайо́мишся з виклада́чами)
- Відрекомендо́вувати -ую, -уєш, відрекомендува́ти -у́ю, -у́єш ко́му? ко́го? (відрекомендо́вував його́ Петра)
- Відрекомендо́вуватися -ую(ся), -уєш(ся), відрекомендува́тися -у́ю(ся), -у́єш(ся) ко́му? (дозвольте відрекомендува́тися — Іван Гончар)
- Віта́тися -та́ю(ся), -та́єш(ся), привіта́тися -та́ю(ся), -та́єш(ся) з ким? (ві́таються зі студента́ми, привіта́ймося з гостя́ми)
- Здорові́ти -влю, -виш ко́го? (його́ здоро́влять щиро)
- Здоровка́тися -ю(ся), -єш(ся), поздра́вкаться -ю(ся), -єш(ся) з ким? до ко́го? розм. (чо́му не здоро́вкаєшся?; ледве поздра́вкався зі мно́ю)
- Захо́дити -джу, -диш, зайти́ -зайду́, за́йдеш ку́ди? до ко́го? з ким? (захо́джу до кі́мнати, за́йдемо на кафед́ру, зайду́ть із друзя́ми на ве́черю)
- Заві́тати -а́ю, -а́єш ку́ди? до ко́го? (заві́таю до подру́ги, заві́таємо до Ки́єва, заві́таймо в тухольські́ гори)
- Супрово́джувати -джую, -джуєш, супрово́дити -джу, -диш ко́го? що́ чим? (супрово́джу вас до готелю́, супрово́джує слова́ зі́тхання́ми)
- Попереджа́ти -джа́ю, -джа́єш, попере́дити -джу, -диш ко́го? про́ що? (попере́дьмо родичі́в про при́їзд, попере́джають про змі́ни в розкла́ді за́нять)
- Знахо́дити -джу, -диш, знайти́ -ду́, -деш що́ ко́го? (знахо́джу аудиторі́ю, зна́йдеш потрі́бну кни́гу)
- Розпові́дати -да́ю, -да́єш, розпо́вісті -ві́м, -ві́сі про ко́го? про́ що? (розпо́відає про по́їздку до Доне́цька, розпо́ві́м про свого́ ді́дуся)
- Поверта́тися -та́ю(ся), -та́єш(ся), поверну́тися -ну́(ся), -не́ш(ся) ку́ди? до ко́го? до чо́го? (поверне́мося до спра́в, поверну́ться до рідного́ гні́зда)
- Відпочива́ти -ва́ю, -ва́єш, відпочи́ти -ну, -неш де? від чо́го? від ко́го? з ким? (відпочи́ну від робо́ти, відпочи́ньмо з украї́нськими друзя́ми на Воли́ні)
- Прохо́дити -джу, -диш, пройти́ -пройду́, про́йдеш до ко́го? до чо́го? ку́ди? (прохо́джу до воді́я авто́буса, про́йдемо до ві́тальні)
- Пам'я́тати -та́ю, -та́єш про ко́го? про́ що? (пам'я́таймо про Серге́єве прохання́)

- Зга́дувати -дую, -дуєш, згада́ти -даю, -даєш про кого? про що? кого? що? (згадаю про обіцяне, згадують своїх студентів)
- Здога́дуватися -дую(ся), -дуєш(ся), здогада́тися -даю(ся), -даєш(ся) про що? (не здога́дувався про причини невдачі; здогада́йся сам)
- Чека́ти -каю, -каєш, почека́ти -каю, -каєш на кого? на що? чого? де? (чекаю на лікаря, чекаємо на закінчення занять, чекає реакції співрозмовника, чекають біля розкладу)
- Очі́кувати -кую, -куєш кого? чого? на кого? на що? (очікую на брата, очікуватимо початку заняття)
- Запі́знюватися -нюю(ся), -нюєш(ся), запі́знитися -ню(ся), -ниш(ся) на що? куди? (запізнюся на потяг, запізнюємося на весілля)
- Зали́шатися -шаю(ся), -шаєш(ся), зали́шитися -шý(ся), зали́шиш(ся) ким? чим? (залишатися студентом, залишіться головою студради)
- Просі́ти -шу, -сиш до чого? на що? (про́шу до столу, про́симо до слова)
- Зустріча́тися -чаю(ся), -чаєш(ся), зустрі́тися -нуся, -нешся де? з ким? (зустрі́нуся біля музею з другом)
- Зустріча́ти -чаю, -чаєш, зустрі́ти -ну, -неш кого? що? (зустрі́ну учасників конференції, зустрі́чає двадцятиліття)
- Проща́тися -щаю(ся), -щаєш(ся), прости́тися -щýся, -сти́шся рідко з ким? з чим? проща́тися зі школою, прости́лися з викладачами)
- Розлуча́тися -аюся, -аєшся і рідко розлу́чуватися -уюся, -уєшся, розлучи́тися -лучýся, -лу́чишся з ким? з чим? (розлучи́лися з гостями)

✓ ЗАПОМНИТЕ УДАРЕНИЕ

В СЛЕДУЮЩИХ СЛОВАХ И СЛОВОФОРМАХ:

ба́тьківщи́на (краї́на, місце наро́дження), Ба́тьківщи́на (ві́тчизна), ба́тьківщи́на (спадщи́на), бу́ла, ве́ла, ве́чорні́ці, ві́дбі́ток, ві́росповідáння, в́ро́да, в́ро́дити́ся, в́че́ння, госпóдар, дити́на, діáлектóлог, з ді́тьми, до́бри́день, доплéнтав́ся, допома́гати, допо́мога, за́йдуть, за́йдемо, за́йдеш, зали́ши́ться, засі́дання, зна́йдеш, у капелю́сі, Коктебе́ль, люблю́, ма́бу́ть, навча́тися, навчи́тися, нага́льний, наго́дівся, наре́чення, наре́чений, не́дарма́, поверне́мо́ся, поверне́мся, поверни́ся, подоро́слішати, поє́днан́ня, посвя́та, потра́пити, потра́пляти, пригада́ю, пригада́ую, при́яте́ль, про́йдемо, про́мах, прома́шка, регулюва́ти, роз'є́днати, роз'є́днувати, розчу́ливши́ся, у ро́лях, скеле́ла́зіння, супровóджува́тиму, ужи́ваний, ужива́ння, укла́дання, укла́сти, шпа́рко.

ЗАДАНИЕ 2. Составьте диалоги к соответствующим коммуникативным ситуациям.

Коммуникативная ситуация 1 (знакомство с посредником):

- а) познакомьте иностранного студента, проходящего стажировку на вашей кафедре, со своими однокурсниками;
- б) познакомьте свою девушку (своего молодого человека) с родителями;
- в) познакомьте свою девушку (своего молодого человека) с друзьями;
- г) познакомьте известного ученого, приехавшего на научную конференцию, со своими коллегами-студентами, которые работают в сфере его научных интересов;
- д) познакомьте своих родителей с заведующим кафедрой.

Коммуникативная ситуация 2 (знакомство без посредника):

- а) познакомьтесь со своими однокурсниками на празднике посвящения в студенты;
- б) познакомьтесь с родителями вашего друга, имени и отчества которых вы не знаете;
- в) познакомьтесь со своими учениками, у которых вы будете преподавать во время педагогической практики;
- г) познакомьтесь с новым деканом факультета;
- д) познакомьтесь с человеком, который обращается к вам как к знакомому, но вы его совсем не помните.

❗ МАТЕРИАЛ ДЛЯ СПРАВОК**І. Знакомство без посредника.**

Ми, здається, незнайомі!; Ми, здається, зустрічалися. Ви мене не пізнаєте?; Щось дуже знайоме. Ми з Вами не зустрічалися?; Деся я вас бачив (зустрічав). Я не помиляюся?; Я вас помилково вважав за іншого.; Будьмо знайомі!; Я хочу (хотів би) з тобою (Вами) познайомитися!; Ви не проти, щоб ми познайомилися?; Чому б нам не познайомитися?; Дозвольте відрекомендуватися...

1. Формулы самоназвания:

Моє ім'я...; Моє прізвище...; Мене звати (зовуть)...; Я...

2. Побуждение собеседника к ответу:

А як твоє (Ваше) ім'я?; А тебе (Вас) як звати?; Пробачте, а як ваше прізвище?; Пробачте, з ким маю честь розмовляти?

II. Знакомство через посредника.

Реплики посредника. Познайомтесь, будь ласка!; Дозвольте познайомити вас!; Це і є наш сьогоднішній гість... Прошу любити і шанувати!; Це мій друг (товариш, приятель, колега, однокласник, однокласник...); Це мій односелець (працівник, компаньйон...)...; Дозвольте відрекомендувати Вам мого...; Це і є...

Реплики тех, кого знакомят. Дуже приємно!; Мені надзвичайно приємно з вами познайомитися!; Я радий знайомству з Вами!; Я вже чув про Вас!; Мені вже про Вас розповідали стільки цікавого! Давно мріяв (хотів) познайомитися з Вами (тобою)! Знайомство з Вами — честь для мене.

ЗАДАНИЕ 3. Прочитайте диалог. Измените форму реплик первого собеседника, не меняя их содержания. Как можно то же самое сказать иначе?

- Добродію, Ви не підкажете, як доїхати до центру?
- Їдьте восьмим або першим тролейбусом.
- Він тут зупиняється?
- Ні, трохи далі. Пройдіть кілька метрів і там побачите зупинку.
- А на якій зупинці мені треба вийти?
- Вибачте. Точно не можу сказати. Запитайте у водія чи паса-жирів.
- А у вас не буде зайвого квитка?
- На жаль, ні, бо в мене проїзний. Ви можете придбати талон ось у цьому кіоску або у водія.
- Дякую. Ви мені дуже допомогли.
- Немає за що. Ви, мабуть, уперше в нашому місті?
- Так. Проїздом. Дякую вам. До побачення.
- На все добре. Щасливої дороги.

ЗАДАНИЕ 4. Как вы поступаете в предлагаемых ситуациях? Мотивируйте свой выбор.

Ситуация 1. Вы идете по улице, навстречу — человек, с которым по каким-либо причинам вам не хочется здороваться. Когда он подойдет поближе, вы:

- а) демонстративно отвернетесь и пойдете в противоположном направлении;
- б) все-таки поздороваетесь;
- в) избежите встречи, но позаботитесь об этом заранее, когда вас еще разделяет значительное расстояние.

Ситуация 2. Вы идете по улице, навстречу — человек, который явно не хочет, чтобы вы его узнали. Вы:

- а) пройдете мимо, сделав вид, что действительно не узнали его;
- б) все-таки поздороваетесь, не останавливаясь;
- в) поздороваетесь, начнете диалог «о делах, о здоровье».

Ситуация 3. Вы идете с другом. Навстречу — не знакомый вам человек, который здоровается с вашим спутником, останавливается и начинает разговор. Вы:

- а) молча пойдете дальше;
- б) попросите друга, чтобы он вас отрекомендовал;
- в) будете стремиться поддержать разговор друга и незнакомца/незнакомки;
- г) будете стоять и слушать молча.

ЗАДАНИЕ 5. Прочитайте текст «Ім'я та доля». Спросите у родителей, почему они в свое время дали вам именно такое имя. Верите ли вы, что имя определяет вашу судьбу и что ваш характер обусловлен именем? Попытайтесь узнать происхождение своего имени. Как оно влияет на его носителей? Действительно ли вы соответствуете своему имени?

ІМ'Я ТА ДОЛЯ

У народній традиції ім'я — персональний знак людини, що визначає її місце у всесвіті й соціумі, міфологічний двійник і невід'ємна частина людини, об'єкт та інструмент магії слова. Наречення ім'ям — найважливіший акт, що надає новонародженому статусу людини. Недарма українці кажуть: *Прибери пня, дай йому ім'я — і з нього буде чоловік.*

Із давніх часів люди вірили, що значення імені впливає на долю людини, грає певну роль у становленні її характеру.

Багато людей уважають іменинами свій день народження. Але це не зовсім так. Згідно з ученням православної церкви, іменини — це день пам'яті святого, ім'ям якого Ви названі. Найкраще, якщо день Вашого народження збігається із днем пам'яті святого, ім'я якого Ви носите. Якщо ж ці дати не збігаються, необхідно шукати найближчу дату пам'яті святого після дня Вашого народження. Це й буде Ваш день ангела. Не випадково в давнину надання імені мало назву *наречення*. У словнику В. І. Даля натрапляємо на слово *реклó* «хрещене чи ангельське ім'я».

Сьогодні багато пишуть про те, що наші імена — не пусті слова, а доленосні коди, що вони — вирок долі, бо ім'я, по батькові та прізвище в сукупності складають духовну охорону людини, її ауру і створюють поєднання рис її вдачі. Та чи справді вони визначають нашу долю, захоплення, інтуїцію, інтелект, моральність, стан здоров'я, сексуальність, психіку та інші характерні риси?

(За матеріалами веб-сайту Українські імена Zname.org.ua.)

ЗАДАНИЕ 6. От приведенных имен образуйте звательный падеж, форму мужского и женского рода по имени и отчеству:

Образец: Флорентій — Флорентію! Флорентійович, Флорентіївна

Антін, Владислав, Віталій, Данило, Дмитро, Євген, Євстратій, Ігор, Ілля, Ілько, Клімент, Костянтин, Кузьма, Лев, Левко, Марко, Макар, Матвій, Назар, Олексій, Олег, Петро, Ростислав, Сава, Хома, Харитін, Ярослав, Ян

ЗАДАНИЕ 7. От имён по отчеству образуйте звательный падеж:

Анастасія Костянтинівна, Сафоній Дем'янович, Мстислав Сафонійович, Ігор Демидович, Юрій Ісакович, Михайло Митрофанович, Олена Степанівна, Тетяна Володимирівна, Таїна Іванівна, Артур Йосипович, Каленік Федорович, Світлана Каленіківна, Гаврило Ількович, Оріся Ільківна, Стратон Степанович, Ганна Євстахіївна, Килина Кúзьмівна, Параска Дмитрівна, Дарина Касянівна, Марія Лаврентіївна, Зореслава Іллівна.

✓ ЗАПОМНИТЕ:

в українском языке говорят *називати (кого)* на ім'я по батькові, в русском — *называть (кого)* по имени-отчеству.

ЗАДАНИЕ 8. Выберите из рекомендаций «Як належить звертатися до людини» и материалов для справок необходимые формулы обращения к незнакомому человеку, имени и фамилии которого вы не знаете. Составьте полное предложение с обращением к человеку, которым является:

- незнакомый прохожий: вы хотите узнать дорогу в университет;
- постовой милиционер службы ГАИ: вы хотите получить информацию о правилах парковки в центре Киева;

- в) библиотекарь: вам нужно заказать словарь;
- г) молодой человек (парень) на улице: вы просите объяснить, как добраться до нужного подъезда жилого дома;
- д) человек в возрасте ваших родителей: вам нужно узнать, на какой остановке вам следует выходить;
- д) пожилая женщина: вы интересуетесь, куда переехали ее бывшие соседи — ваши давние знакомые;
- ж) профессор кафедры: вам нужно узнать его приемные часы для консультаций;
- з) посол Украины в Москве: вам необходимо узнать о действующих правилах пересечения гражданами России украинской границы;
- и) врач скорой помощи: вы хотите узнать, насколько безопасно состояние здоровья вашей бабушки.

ЯК НАЛЕЖИТЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО ЛЮДИНИ

У системі називання людей і звернення (звертання) до них існує низка правил. Треба розрізняти так звані індексні звертання і звертання-регулятиви.

Індексні звертання пов'язані із соціально-мовленнєвим статусом мовця: родом занять (*стюардеса, лікар, водій*), ученим ступенем, званням (*магістр, доктор, доцент, професор*), рангом (*капітан, полковник, адмірал*), саном (*архідиякон, митрополит, патріарх*), титулом (*барон, граф, князь*). Звертаючись до людей за допомогою слів-індексів, треба бути добре проінформованим, аби не применшити гідності в титулуванні. До військових, міліціонерів, пожежників тощо можна звертатися спрощено: *пане офіцере, пане генерале*. Проте цього не можна дозволяти собі в церковній ієрархії.

До найвищих урядових осіб не можна звертатися за іменем по батькові. *До них належить звертатися Вельмишановний пане Президенте (Прем'єр-міністре)! Шановний пане міністре! Високошановний пане посол!*

До осіб за ученим ступенем, званням, посадою звертаємося нomenклатурними формулами: *Шановний пане професоре! Пане доценте! Пане декане! Пане директоре!*

Звертання-регулятиви — це іменники (іменникові словосполучення), які регулюють взаємини між учасниками спілкування. Їх уживання в українському комунікативному етикеті ще остаточно не стабілізувалося.

Звертаючись до незнайомої або малознайомої людини, імені по батькові якого не знають, українці використовують звертання *пане*,

пані, панно (до групи незнайомих осіб або великої групи осіб — *пані, панове, панство*) із означеннями *шановний, достойний, вельмишановний*; у звертанні до знайомих осіб або молодших за віком — у поєднанні з іменем: *пане Вікторе! Пані Галино! Поширеними є звертання добродію, добродійко, добродії* (останнім часом у поєднанні з *пан, пані, панове*) — *Пане добродію! Пані добродійко! Панове добродії! У професійній сфері широко використовують звертання Колего! Товариш, товаришка використовують в офіційному спілкуванні: товаришу майор, товаришу офіцер.*

У термінах спорідненості в ролі регулятивів в українському мовленні найчастіше використовують іменники *дядько і тітка, дідусь, бабуся*. Не варто звертатися до людини за статевою ознакою *мужчино, жінко (жіночко)*. Краще звертатися до незнайомої людини старшого за вас віку *пане, пані, добродію, добродійко*.

У звертанні до знайомої вам особи (якщо не йдеться про офіційне, статусне спілкування) використовують формулу імені та по батькові у кличній формі: *Сергію Миколайовичу, Олеже Костянтиновичу, Ганно Іллівно*. Звертання до людини лише по батькові (*Як справи, Петровичу?*) або у разі, якщо по батькові невідоме — *батьковичу*, є розмовним і фамільярним.

(За Я. Радевичем-Винницьким.
Етикет і культура спілкування)

ЗАДАНИЕ 9. Прочитайте текст «Як Вас тепер величати?». Об'ясните, чому автор начал обращатьсЯ ко всем лишь с помощью междометий. Что означает выражение «небіжчик ходячий» и почему Петро обиделся на такие слова?

ЯК ВАС ТЕПЕР ВЕЛИЧАТИ?

Із цією нашою співдружною незалежністю — безліч проблем. Наприклад, як нам тепер величати одне одного?

Колись було ясно: товариш. Хай він на сто років від тебе старший, все одно — товариш.

Я було попросив одного:

— Товаришу, дай прикурити.

Він і дав... Та так, що я ледве додому доплентався. Іще товаришем називається.

Тоді я подумав: пан. Кажуть же: панове депутати. І вчорашні партократи охоче відгукуються. Підходжу до дами в горжетці:

— Пані, скажіть, будь ласка...

А вона зміряла мене підведеними очиськами з ніг до голови, пхикнула й до вітрини одвернулася. Не пан я для неї, значить... Ну що ж, коли моє не влад... Буду казати: громадянин.

Оно в підворотні двоє стоять. Розливають не що-небудь, а коньяк. Я до них:

— Громадяни начальники...

Вони зраділи:

— О, кореш. Теж сидів? А за що? Скільки накрутили?

ТЬфу ти, і тут промашка. Може, про добродія згадати?... Згадав, коли у тролейбусі їхав. Вирішив перевірити. Кажу одному в капелюсі:

— Добродію, закомпостуйте квиток.

Він чогось розсердився:

— А може, я зовсім не добродій?

Тоді я теж розсердився:

— Ну, тоді ви злодій, кажу.

Мене, звичайно, побили. І не вступилися ні пани, ні товариші. Одна тільки повнолиця, розмальована, як писанка, пожаліла, носову хусточку дала. Я розчулився:

— Спасибі, жінчина.

А вона кокетливо:

— А може, я дівушка...

Чорт зна що... Пішов я в неділю на базар послухати, як народ говорить. А там одне одного найчастіше величають або «дамочкою», або «дядьком».

Та й питаю в одного:

— Дядечку, почім сало?

— По сто тридцять, небоже.

Не полінувався, у словник зазирнув: «небіж» означає — племінник. Гарне слово. Треба запам'ятати.

Приходжу в понеділок до себе в майстерню. Сидять мої хлопці, мене чекають.

— Привіт, небіжчики. Ану вставайте!

Ще так шпарко мої хлопці ніколи не схоплювалися. А Петро навіть заїкатися почав.

— Т-т-а... т-т-и... що? Знущаєшся? Чи після неділі похмелитися забув? Сам ти небіжчик ходячий!

Тепер я до всіх кажу тільки: «ей» або «агов».

(О. Олійник, В. Шинкарук. Культура мовлення)

🔹 ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ КОММЕНТАРИИ К ТЕКСТУ:

відгу́куються — отзываются, откликаются
доплéнтатися — дотащиться
змі́ряти по́глядом (очима) — смерить
взглядом
зну́щатися — издеваться
зраді́ли — обрадовались
капелю́х — шляпа
квито́к — талон на проезд
ма́йстерня — мастерская
накру́тити *жарг.* — накрутить *жарг.*
«дать тюремный срок»
не вля́д — невпопад, некстати

не́біж — в обращении *разг. ласк.* «голубчик»
небі́жчик — покойник
носо́ва ху́сточка — носовой платок
очи́ська — глазища
пи́санка — пасхальное яйцо
пхи́кнути — фыркнуть
розма́льована — раскрашенная
розчу́литися — расчувствоваться
схопи́тися — вскочить
чекáти — ждать
шпа́рко — резво, лихо.

ЗАДАНИЕ 10. Переведите отрывок из сказки на украинский язык.

— Лисёнок, — сказал лисёнок лисёнку, — ты помни, пожалуйста, что если тебе тяжело, плохо, грустно, страшно, если ты устал — ты просто протяни лапу. И я протяну тебе свою, где бы ты ни был, даже если там — другие звезды или все ходят на головах. Потому что печаль одного лисенка, разделенная на двух лисят, — это ведь совсем не страшно. А когда тебя держит за лапу другая лапа — какая разница, что там еще есть в мире?

(Игорь Фабражевич. Сказки маленького лисенка)

😊 Улыбнитесь

👂 Юнак не знає, з чого почати бесіду з дівчиною.

— Як ся маєте? — зрешистю починає.

— Дякую, добре, — одказує та.

— А як ся має ваша мама?

— Дякую, добре.

— А як ся мають ваші брат і сестра?

— Дякую, теж добре.

А далі хлопець уже не знає, що говорити. Тоді дівчина його виручає:

— Я ще маю діда й бабу...

Слово не горобець. Взагалі ніщо не горобець, крім горобця!!!

Приходять два хлопці до дівчини в гості. Один питає:

— Даруйте, у вас капці є?

— Ось, будь ласка.

Потім повертається до іншого, і питає:

— А тобі капці не потрібні?

— Ні, дякую, у мене шкарпетки без дірок.

Урок 2

АУДИТОРИЯ. УЧЕБА. ОБРАЗОВАНИЕ

Аудиторія. Назвчання. Освіта

Зустріч в університеті

Микола. Привіт, Олесю! Куди йдеш? Щось я тебе з початку семестру не бачив.

Олеся. Привіт! Йду в університет. Я щойно повернулася зі стажування. Була в Англії. Ти також сьогодні маєш заняття?

Микола. Звісно. На першій парі українська мова. Хоч би не запізнитися. А в тебе сьогодні які предмети?

Олеся. Об одинадцятій маємо лабораторне заняття з англійської, далі — теоретична граматики й лінгвокраїнознавство, тому мені можна не надто поспішати.

Микола. А де у вас проводять лабораторні?

Олеся. Знаєш той новий лінгафонний кабінет нагорі у старому корпусі, на останньому поверсі? Це кафедра романо-германської філології.

Микола. Так. Вам пощастило. Я був там кілька разів. Кабінет — за останнім словом техніки. Теплий, світлий, із великими вікнами й високими стелями. Столи та стільці там сірого кольору, дуже зручні. Технічне забезпечення — просто супер. Викладачеві та студентам залишається тільки працювати у своє задоволення. Там і трансляція монітора викладача, і можливість проведення аудіо-, відеозанять, і цифровий магнітофон. Є всі умови, аби перевіряти та вдосконалювати вимову, можна працювати у групах. Там же викладач проводить і тестування. Ми вчилися самостійно створювати уроки, записували заняття й потім із цим матеріалом працювали. Там можна проводити й дистанційне навчання. Сучасна дошка, телевізор, проектор — загалом усе, що треба для ефективного вивчення мови. Узагалі там дуже затишно — викладачі та студенти перетворили цей кабінет на ботанічний сад. Там такі гарні квіти! Навіть я звернув увагу. У такому кабінеті хочеться

працювати. Там проводять заняття й богемісти, і полоністи, і болгаристи, й орієнталісти.

Олеся. Шкода, що інші кабінети не мають такого оснащення й такої атмосфери... Знаєш, в університетах Англії теж є і звичайні, і сучасні аудиторії.

Микола. Цілком із тобою згоден, хоча в нас на україністиці на навчальні аудиторії не можна нарікати. Ми теж у старому корпусі. Я в захваті від високих стель, простору і світла в кабінетах. Там традиційно білі стіни і стеля, дерев'яні віконні рами та двері, звичайні квартирки, паркетна підлога. На вікнах теж багато квітів, а на стінах — портрети українських мовознавців. Це створює атмосферу і затишок. Меблі в кабінетах не надто сучасні, але зручні. Дошка ще зі старих часів, крейдою користуємося. Але, як на мене, зовсім непогано. Усім добре видно. Уздовж стін дерев'яні шафи — там наша кафедральна бібліотека.

Олеся. То що, ви не маєте спеціальних лінгафонних кабінетів?

Микола. Маємо, але той кабінет — ще з минулого тисячоліття!

Олеся. Як це?

Микола. Та жартую, бо ж і справді початок дев'яностих років — то ж минуле не лише століття, й тисячоліття. Дуже б хотілося мати щось сучасніше, але й із тим обладнанням працювати можна. Було б бажання.

Олеся. Слухай, Миколо, це поблизу вашої кафедри нещодавно відкрито перехід до бібліотеки? Кажуть, дуже зручно, не треба на вулицю виходити.

Микола. Так, після реконструкції частини нашого корпусу праворуч від нашої кафедри є двері просто в бібліотеку. Там, до речі, теж зміни серйозні. Каталогів тепер внесено в комп'ютери, дуже зручно шукати потрібну книгу, але найголовніше — тепер підручники і словники розмістили на полицях у читальній залі.

Олеся. Що це значить — на полицях у читальній залі? Вибач, я в бібліотеці ще з початку року не була — з вересня мала стажування за кордоном, учора повернулася.

Микола. На полицях — це кожний собі бере сам потрібну книгу за шифром, який у комп'ютері знайти можна, і працює скільки треба в читальній залі. Головне — не гаєш часу на заповнення замовлення й очікування, доки працівник бібліотеки його виконає.

Олеся. Ага. Щось подібне й у бібліотеках британських університетів. А журнали й газети також на полицях?

Микола. Ні, їх ще треба замовляти. Прийдеш у бібліотеку — відразу зорієнтуєшся, там про всі нововведення є детальна інформація на

стенді. До речі, там поставили нові меблі. Мені дуже сподобалося — на кожному робочому місці сучасна настільна лампа, яка має спрямоване світло й не заважає працювати іншим, поличка на зошити й конспекти, а головне — збоку можна тепер вішати рюкзаки й сумки. Бо ж раніше рюкзаки ніде було подіти, вони лежали на підлозі й часом заважали іншим ходити.

Олеся. Обов'язково якнайскоріше туди зайду.

Микола. (Дивиться на годинник). Ой, а мені треба поспішати. Радий був тебе бачити. Бувай!

Олеся. Бувай, Миколо!

КОМЕНТАРИИ К ТЕКСТУ

бу́ти в за́хваті — быть в восторге

бібліоте́кар — библиотекарь

Бува́й! — Пока!

годи́нник — часы

двері́ *мн.* — дверь *ж. р.*

дистанці́йне навча́ння — дистанционное обучение

жартува́ти — шутить

залиша́ється — остается

замовля́ти — заказывать

запі́знитися — опоздать

за́ті́шно — уютно

зві́сно — конечно, естественно

зверну́ти ува́гу — обратить внимание

зі старі́х часі́в — со старых времен

зру́чний — удобный

кваті́рка — форточка

користува́тися — пользоваться

крéйда — мел

лінгвокраїнозна́вство — лингвострановедение

ме́блі *мн. збірн.* — мебель *ж. собир.*

мину́лий — прошлый, прошедший

можли́вість — возможность

ніде поді́ти — некуда девать

нагорі́ — наверху

нарі́кати — жаловаться

не га́яти ча́су — не тратитъ времени

не мо́жна нарі́кати — грех жаловаться

не на́дто суча́сні — не слишком современные

перетвори́ти кабіне́т на ботані́чний са́д — превратитъ кабинет в ботанический сад

перехі́д до бібліоте́ки — переход в библиотеку

підло́га — пол

поверну́тися — возвратиться

поспі́шати — спешить, торопиться

тре́ба, потрі́бно — нужно

пощасти́ло — повезло

слу́шне заува́ження — справедливое замечание

сте́ля — потолок

створюва́ти — создавать

суча́сніше — более современное

три́ дні́ як поверну́лася — возвратилась три дня тому назад

уздо́вж — вдоль

цілко́м з тобою́ зго́ден — полностью с тобой согласен

шукáти — искать

якнайско́ріше — как можно скорее

ЗАДАНИЕ 1. Прослушайте внимательно реплики. Повторите их, произнося в соответствии с правилами украинского литературного произношения и соблюдая интонацию.

- 1) Я йду в університет. Ти також?
- 2) У нас зараз лекція з теоретичної фонетики української мови.
- 3) А в нас практична стилістика.
- 4) Ця аудиторія простора і світла.
- 5) Нічого дивного, у ній великі вікна.
- 6) Це дуже хороша аудиторія.
- 7) Справді? Я там ніколи не була.
- 8) Тут двоє дверей. Вихід ліворуч?
- 9) До слова, тут справді двоє дверей. Ліворуч — до виходу, праворуч — до бібліотеки.
- 10) У бібліотеці книги зберігають у книжкових шафах?
- 11) Ні, тут вони стоять на полицях.
- 12) Які меблі є в лінгафонному кабінеті?
- 13) Там лише столи та стільці, у викладача — великий письмовий стіл.
- 14) У нас заняття в аудиторії двісті п'ятдесят вісім. Де це?
- 15) Це кафедра слов'янської філології, невже ти не знаєш?
- 16) Де ваша лекційна аудиторія?
- 17) Унизу на першому поверсі.
- 18) На жаль, маю йти. Не люблю запізнюватися.
- 19) Звісно. Я теж намагаюся завжди приходити вчасно.

✓ **ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ НА СЕМАНТИКУ, СПЕЦИФИКУ УПРАВЛЕНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ ГЛАГОЛЬНЫХ ФОРМ.**

- Бачитися -чу(ся), -чиш(ся), побачитися -чу(ся), -чиш(ся) *з ким?*
(побачимося з однокурсниками, побачуся з рідними та друзями)
- Повертатися -таю(ся), -таєш(ся), повернутися -ну(ся), -неш(ся) *до кого?*
до чого? звідки? куди? (повертаємося до навчання, повернеться до батьків, повернуться до міста)
- Запізнюватися -нюю(ся), -нюєш(ся), запізнитися -ню(ся), -ниш(ся) *куди?*
на що? (запізнюємося на заняття, запізнюся на трамвай)
- Поспішати -шаю, -шаєш, поспішити -шү, -шіш *куди? на що? до кого?*
(поспішаю в університет, постішіть на лекцію, поспішаю до сестри)
- Працювати -цюю, -цюєш, попрацювати -цюю, -цюєш *де? з ким? з чим?*
над чим? (працюю в бібліотеці, працюють із викладачем, попрацюю з першоджерелами, працюватимемо над покращенням вимови)

- Перевіряти -рюю, -ряєш, перевірити -рю, -риш *що? у кого?* (перевіряємо один у одного домашнє завдання, перевірте себе за словником)
- Проводити -джу, -диш, провести -дú, -деш *що? з ким?* (проводить заняття зі студентами першого курсу, проведемо спільне засідання)
- Перетворювати -рюю, -рюєш, перетворити -рю, -риш *що на що?* (перетворимо кабінет на оранжерею)
- Нарікати -каю, -каєш *на кого? на що?* (нарікаємо на умови проживання)
- Створювати -рюю, -рюєш, створити -рю, -риш *що? кому?* (створюють студентам всі умови)
- Користуватися -тую(ся), -туєш(ся), користатися -таю(ся), — таєш(ся), скористуватися -истуюся, -истуєшся, скористатися -аюся, -аєшся *чим? з чого?* ((с)користайтесь з можливості спілкуватися з носієм мови, користуємося послугами бібліотеки)
- Замовляти -ляю, -ляєш, замовити -влю, -виш *що? у кого? де? як?* (замовляєш книги у читальні, замовмо словники поштою)
- Очікувати -кую, -куєш *кого? чого? на кого? на що?* (очікую на викладача, очікуємо на замовлені книги)
- Орієнтуватися -тую(ся), -туєш(ся), зорієнтуватися -тую(ся) -туєш(ся) *у чому?* (орієтуємося у найновіших виданнях, орієтуються у навчальному матеріалі)
- Орієнтувати -тую, -туєш, зорієнтувати -тую, -туєш *кого? у чому?* (зорієтуємо студентів у довідниках з вимови)
- Розміщувати -шую, -щуєш, розмістити -щú, -стиш *що? де?* (розміщую меблі у кімнаті, розмістимо книги на полиці)
- Стажуватися -жую(ся), жуєш(ся) *де?* (стажуюся у Ягеллонському університеті на кафедрі славістики)
- Подобатися -аю(ся), -аєш(ся), сподобатися -аю(ся), -аєш(ся) *що? кому?* (подобатиметься праця у бібліотеці, сподобається усім студентам)
- Заважати -жаю, -жаєш, завадити -джу, -диш *кому? чому? чим?* (заважає усім слухати, не заваджу вашій бесіді, заважають викладачеві розмовами)
- Вивчати -чаю, -чаєш, вивчити -чу, — чиш *що? де? як?* (вівчу історію мовознавства, вивчає свідомо)
- Вивчитися -чуся, -чишся, вивчатися -чаюся, -чаєшся *на кого?* (вивчився на перекладача, вивчаюся на правника)
- Викладати -даю, даєш, викласти -ду, -деш *кому? що?* (викладає третьокурсникам історію)
- Володіти -дію, -дієш, оволодіти -дію, -дієш *чим?* (володіти мовою плінно, оволодієте українською)
- Вчитися — вчуся, вчійшся, вивчитися — вівчуся, вівчишся *чого? у кого?* (вчуся у колег, вивчився читати і писати, вчимося толерантності)

Навча́ти -ча́ю, -ча́еш, навчи́ти -чу́, -чи́ш *кого? чого?* рідко *чому?* (навча́є студентів словотвору, навчи́ть всьому, що знає сам)

Навча́тись -ю́сь, -е́шся, навчи́тись -у́ся, -и́шся *чого?* рідко *чому? де? у кого?* (навча́ємося мови, багато чому навчи́шися, навча́юся в університеті, навча́ється за спеціальністю)

Оволоді́ти -ді́ю, ді́еш, оволодіва́ти -ва́ю, -ва́еш *чим?* (оволоді́ємо професією перекладача)

Опано́вувати -вую, -вуєш, опанува́ти -ну́ю, -ну́єш *що?* (опано́вуємо не- близькоспоріднену мову, опанува́ли навички зв'язного мовлення)

Розмовля́ти -ля́ю, -ля́єш (розмовля́ємо українською)

Учи́тись -учу́сь, -у́чишся, навчи́тись -чу́ся, -чи́шся *де? чого? чому? у кого?* (в лінгафонному кабінеті навчимо́ся правильної вимови, учи́ться сво- єму і чужому)

Шко́лити -лю, — лиш, вишко́лити -лю, -лиш *кого?* розм. (шко́лить сту- дентів, вишколила своїх підопічних)

✓ ЗАПОМНИТЕ УДАРЕНИЯ СЛОВ И СЛОВОФОРМ.

Без по́спіху, вивча́ти, вивчи́ти, ви́клад, виклада́ти, вимóгливий, випро́бування, ви́стачило, вруча́ть, вручи́ти, га́яти, дові́дник, дохі́дливий, дохі́дливо, замо́вити, за́мовляти, у за́палі, за́тишно, за́тишок, у за́тишку, за́хват, у за́хваті, зве́рху, зи́мно, зру́чний, ко́рісно, крапо́к, ліво́руч, наго́рі, наго́ру, надвича́йно, надолу́жити, нарі́кати, недалéко, неодноразо́во, неподалі́к, низькі́й, нудни́й, обля́днаний, обля́днання (обля́днати), обля́днання (устаткування), окра́й, окра́сити (прикраси́ти), опано́вувати, опанува́ти, очі́кування, перехі́д, перехо́дити, побі́ля, поблизу́, по́значка, по́між, поба́даль, посере́дині, по́серед, по́спіхом, право́руч, прикраси́ти, се́ред, слу́шний, у сере́дині, ста́чить розм., на́бік, уні́з, унизу́, чужина́, у чужині́, шко́да (жаль), шко́да (марно, даремно, некорисно), шко́да (пустун; бешкетник; втрата, збиток, псування).

✓ ВНИМАНИЕ! МЕЖЪЯЗЫКОВЫЕ ОМОНИМЫ!

В украинском языке слова *шко́да*, *шкода́* та *шко́да* отличаются ударением и значением: *шко́да* «жалко» («і не шкода було тобі залишати гуртожиток?» — рус. «и не жалко было тебе уходит из общежития?»), *шкода́* «напрасно, зря, не стоит» («шкода шукати правди там, де її немає» — рус. «бесполезно искать правду там, где её нет»), *шко́да* «баловник; проказник» («ах ти шкода мала!» — рус. «ах ты маленький проказник!»); «потеря, убыток, порча» («шкода, завдана повинню, оцінена...» — рус. «убытки

от наводнения оцениваются...»), «проступок, вина» («Чия шкода, того й б'ють» — рус. «Чья вина, того и бьют»).

В русском языке *шкода* «шалость, баловство, озорство, проделки»; «негодяй, мерзавец»; «убыток, изъян, вред, порча».

В украинском языке прилагательное *потрібний* «необходимый для чего-л.» стилистически нейтрально («збери потрібні речі» — рус. «собери необходимые вещи»).

В русском языке *потребный* — стилистически маркированное слово: в одних современных словарях оно даётся как устар. книжн. «необходимый, нужный», в других — как разг. «тот, кто нужен, необходим».

В украинском языке глагол *умикати* (*вмикати*) имеет значение «подключать к источнику энергии, включать, приводить в действие» («вмикати електроприлади» — рус. «включать электроприборы»).

В русском языке *умыкать* значит «украсть, похитить невесту, девушку» (ср. рус. *умыкание, умыкание невесты, укр. викрадення нареченої*) и простореч. «украсть что-л.» (рус. *умыкнуть чужую книгу, укр. поцупити чужу книгу*).

В современном украинском языке существительное *язик* имеет значение «орган речи» (ср. фонетический термин укр. *задньоязикові приголосні* — рус. *заднеязычные согласные*). Значения «язык» и «народ» являются устаревшими и вышли из употребления.

В русском языке слово *язык* означает также «язык общения» (рус. *украинский язык* — укр. *українська мова*). Значение же слова *язык* «народ» в русском языке также является устаревшим.

ЗАДАНИЕ 2. Смоделируйте какую-либо ситуацию, похожую на ситуацию в диалоге *Зустріч в університеті*, разыграйте ее в парах. Используйте ключевые слова и выражения:

аудиторія, кабінет, читальня;
навчання, заняття, лекція, практичне заняття, семінар, лабораторне заняття;

підручник, книга, посібник, методичний посібник, довідник, словник, енциклопедія;

матеріал (цікавий, нецікавий, нудний, складний, простий, дохідливий тощо).

наставник, педагог, викладач, асистент, доцент, професор (молодий, досвідчений, високопрофесійний, суворий, м'якосердий, вимогливий, справедливий тощо).

ЗАДАНИЕ 3. Реагируйте на утвердительную либо отрицательную конструкцию, используя обороты: *ти маєш рацію, так, справді, звісно, звичайно // ні, ти помиляєшся; це якась помилка, цього не може бути, ну що ти*. В отрицательной конструкции предложите альтернативу, относящуюся к содержанию отрицания. Прокомментируйте, в какой коммуникативной ситуации можно использовать ту или иную конструкцию.

Образец: Олег зараз має семінар з історичної граматики української мови. *Так, ти маєш рацію*, Олег *справді* зараз має семінар з історичної граматики української мови. — *Ні, ти помиляєшся*, Олег зараз не має семінару з історичної граматики української мови. *У нього лекція з історії України*.

1. Олена зараз має практичне заняття з польської. 2. В аудиторії номер сто одинадцять має бути кафедра слов'янської філології. 3. Це простора і світла аудиторія. 4. У цій аудиторії лише одне вікно. 5. У цій аудиторії завжди тепло. 6. У кабінеті багато квітів. 7. Ніна ще ніколи не мала занять у лінгафонному кабінеті. 8. Стіни університету пофарбовано в червоний колір. 9. У бібліотеці є книги, словники, підручники, газети та журнали. 10. У бібліотеці книги зберігають у книжкових шафах. 11. На столах студенти мають конспекти, ручки, олівці, маркери. 12. На стіні висить карта України. 13. Ліворуч на стіні уміщено портрет Григорія Сковороди. 14. Олег має заняття в аудиторії 425 на п'ятому поверсі у старому корпусі.

ЗАДАНИЕ 4. Детально опишіть аудиторію, в якій проходять ваші заняття. Використовуйте слова з просторовою семантикою:

унизу, нагорі, зверху, прямо, посеред, серед, між, поміж, у середині, посередині, убік, поодаль, недалеко, поблизу, біля, побіля, край, окрай, близько, недалеко, неподалік, уздовж, навпроти, напроти, проти, ліворуч, зліва, праворуч, справа.

✓ **ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ:**

по (на) праву (ліву) руку (руч) *рідко*. — з правої (лівої) руки; справа (зліва); праворуч (ліворуч); правобіч (лівобіч) *рідко*. — з правого (лівого) боку, по правім (лівім) боці;

Наголошування слів перевірте за словничком наголошування слів і словоформ у тексті уроку.

ЗАДАНИЕ 5. Вмєсто точек вставтьє слова, подходящє по содержанию. Попытайтєсь максимально расширитє описание.

Пример: Це ... аудиторія. Це наша, нова, навчальна, затишна, простора, світла, темна, тісна, тепла, холодна, звична і т. ін. аудиторія.

1. Це ... аудиторія. 2. Вона має ... вікна. 3. Під вікнами є ... радіатори парового опалення. 4. На вікнах ... квіти. 5. Підлога тут ... 6. Стіни пофарбовано ..., стеля має ... колір. 7. ... двері ведуть до коридору й до ... бібліотеки. 8. У бібліотеці є ... книги ... мовами, ... словники та довідники. 9. На другому поверсі розташована кафедра... філології, під нами — деканат. 10. У бібліотеці книги зберігають на ... полицях. 11. Бібліотека у нас ... , але ...12. Студенти у нашому університеті вивчають ... мови. 13. Тут навчаються студенти з різних країн: ...

ЗАДАНИЕ 6. Прочитайте внимательно тексты *Відкрити чи відчинити* и *Вірно чи правильно*. Учїтывая полученные рекомендации, переведите на украинский язык фразы.

Открылся новый самый большой книжный магазин; прикрой, пожалуйста, дверь; закрой форточку, сквозит; ворота закрыты на замок; звоним, но дверь не открывают; открыть для себя много интересного и полезного; открытый человек; заседание за закрытыми дверями; вести открытую политику; откройте книги на странице 15; закройте учебники и выполняйте тестовое задание; правильно ответил на все экзаменационные вопросы; как правильно заметил наш преподаватель,...; это неправильное решение; самый верный друг; это неверный подход к вопросу; верные и неверные решения теста; мой верный помощник — компьютер.

ВІДКРИВАТИ ЧИ ВІДЧИНЯТИ?

Часто ці слова вважають за синоніми й кажуть: «Відкрий двері» — замість *відчини*. Або навпаки: «У нашому мікрорайоні *відчинили* новий магазин» — замість правильного *відкрили*. Українською мовою *відчиняти* можна, крім дверей, вікна, квартиру, хату, ворота, браму, цебто те, що потребує певного фізичного зусилля рук людини. Коли йдеться про початок функціонування якогось закладу чи установи, усунення того, що закриває когось чи щось, або про виявлення раніше не поміченого, то треба вживати *відкривати*, *від-*

крити. «В океані рідного народу відкривай духовні острови» (Василь Симоненко). Це дієслово входить також до складу фразеологізмів: *відкрити душу (серце)*; *відкрити карти*; *відкрити Америку* і т. ін.

Відповідно до цього користуємося і лексемами *зачиняти*, *закривати*. *Зачини вікно*. *Клуб закрито на ремонт*. Переносно: *за зачиненими дверима*.

Якщо мовиться про книжку або зошит, то треба казати: *розгорнути*, а не *розкрити (відкрити)*, *згорнути*, а не *закрити*. «Я розгорнула книжку і прочитала епіграф» (Леся Українка).

ВІРНО ЧИ ПРАВИЛЬНО?

У сучасній мовно-літературній практиці невиправдано поширюються слова *вірно*, *вірний* у невласливому їм значенні. Чуємо й читаємо: *вірно пояснив*, *вірно зауважив*, *вірний засіб*, *вірна відповідь* і под. А тим часом, коли йдеться про певну оцінку чого-небудь, українською мовою природно сказати: *правильно пояснив*, *слушно зауважив*, *надійний засіб*, *правильна відповідь*. Не варто забувати й інші синоніми: *правдивий*, *певний*, *справедливий* — *правдиво*, *певно*, *справедливо* тощо.

Вірний — це насамперед відданий, який не зраджує; стійкий, що не боїться випробувань «Без вірного друга — велика туга» (присл.).

(Борис Рогоза, газ. «Хрещатик». Уроки української)

ЗАДАНИЕ 7. Последовательно используя приведенные прилагательные, образуйте украинские конструкции по образцу. Обратите внимание на различия в произношении и написании приведенных слов в русском и украинском языках. В случае необходимости обратитесь к словарю.

Образец: Его родной язык *русский*. Он *русский*. Разговаривает *по-русски*. Владеет *русским*. Переводит с английского на *русский* // Його рідна мова *російська*. Він *росіянин*. Розмовляє *російською*. Перекладає з англійської на *російську*.

Українська (мова) — украинский (язык), чеська — чешский, французька — французский, вірменська — армянский, італійська — итальянский, гагаузька — гагаузский, перська — персидский, румунська — румынский, норвезька — норвежский, голландська — голландский, грецька — греческий, данська — датский, угорська — венгерский, узбецька — узбекский, казахська — казахский, білоруська — белорусский.

ЗАДАНИЕ 8. От образованных в предыдущем задании названий лиц мужского пола по национальному признаку образуйте названия лиц женского пола. В случае необходимости обратитесь к словарю.

Образец: росіянин — росіянка.

ЗАДАНИЕ 9. Переведите на украинский язык.

Это наша аудитория. Она большая, но теплая и уютная. В ней всегда светло. Стены здесь белые, пол паркетный под орех, мебель тоже цвета ореха. Стол преподавателя стоит в центре, столы учащихся расположены полукругом. Так все видят друг друга, и это создает атмосферу сотрудничества. На столе преподавателя — компьютер, проектор, пульт управления. На небольшой подставке можно удобно расположить заметки и учебные материалы, подготовленные преподавателем для занятия. На столах студентов — компьютеры, наушники, конспекты лекций, тетради для практических и лабораторных занятий, ручки, карандаши, маркеры.

Прямо перед нами — современная доска из белого пластика, на которой удобно писать разноцветными маркерами. На стене над доской — экран в длинном футляре. Его в случае необходимости при помощи одной кнопки можно развернуть на всю стену. На окнах жалюзи — это помогает защитить глаза от яркого солнца и затемнить аудиторию во время просмотра фильмов или презентаций учебного материала с помощью компьютера и проектора.

Слева от нас — книжные шкафы и полки, где находится кафедральная библиотека. В шкафах лежат учебники по украинскому языку, справочники, словари различных типов, энциклопедии, сборники упражнений, которыми мы пользуемся во время занятий. На полках — украинские газеты и журналы, их мы используем в процессе изучения языка.

Справа — большая карта Украины с красными флажками. Так мы обозначаем все места этой страны, где побывали наши студенты. Рядом на полках — альбомы об Украине и украинской культуре, интересные сувениры, привезенные нами с языковой практики, фотографии наших многочисленных поездок в эту страну и встреч в Консульстве Украины в Санкт-Петербурге.

Здесь мы изучаем украинский язык и украинскую культуру, проводим встречи во время Дней украинской культуры и межвузовских научных конференций, празднуем украинские национальные праздники.

✓ **ЗАПОМНИТЕ УКРАИНСКИЕ ЭКВИВАЛЕНТЫ
К РУССКИМ СЛОВАМ И СЛОВСОЧЕТАНИЯМ:**

занимательный — цікавий
 затемнить аудиторию — зробити затемнення в аудиторії
 защитить глаза — захистити (вберегти) очі
 красный — червоний
 мебель под орех, «орехового цвета» — меблі під горіх, меблі горіхового кольору (внимание! горіхові меблі, «меблі з горіха»)
 многочисленный — численний
 праздновать — святкувати
 при помощи — за допомогою
 просмотр фильмов — перегляд фільмів
 развернуть (выпрямить и развести в стороны) — розгорнути
 сотрудничество — співпраця
 удобно — зручно
 учащиеся — учні, школярі, студенти, взагалі всі, хто навчається
 флажок — прапорець

ЗАДАНИЕ 10. Прослушайте диалоги. Разыграйте их в парах. Обратите внимание на использованные в текстах диалогов этикетные формулы приветствия, прощания, привлечения внимания, просьбы, извинения. Сгруппируйте формулы по тематическому принципу.

БІЛЯ РОЗКЛАДУ ЗАНЯТЬ

- Привіт, Андрію? Давно приїхав?
 - Привіт! Лише вчора вночі, ще й відпочити як слід не встиг.
- А ти?
- Я теж два дні тому повернувся з Дніпропетровська. Потім розповім. Треба подивитися розклад на наступний семестр. Цікаво, які предмети на нас чекають?
 - Дивимосся. Ага. Філософія, лексикологія й лексикографія, латина, українська культура. Погляньмо, які предмети маємо нові.
 - Ось, знайшов. Основи теорії мовної комунікації, риторика, лінгвокультурологія... І викладачів багато нових. Глянь, доцент Семененко І. П. Хто він, не знаєш?
 - Не він, а вона! Ірина Петрівна. Знаю її з минулої студентської наукової конференції.
 - А який вона викладач? Дуже суворий?
 - Ну, це швидко з'ясується. Дасться знати, як каже моя бабуся.

— Це точно. Зачекай, але на семінарах матимемо іншого викладача. Павлова О. І. Трохи проблематично, коли практичні та семінарські заняття веде один викладач, а іспити приймає інший.

— Не хвилюйся, старшокурсники розповідали, що іспит вони звичайно приймають разом.

— Нічого собі не хвилюйся, це ж удвічі більше додаткових питань! Хоча... Поживемо — побачимо.

НА ПЕРЕРВІ

— Марто, зараз велика перерва. Нам треба було б зробити дві речі: піти в бібліотеку і щось попоїсти. Давай вирішувати.

— Я пропоную в бібліотеку зайти після занять. Це в сусідньому корпусі, на вулиці зимно, доведеться одягатися. Можемо не встигнути. Запізнимося на лекцію. Це погано. Пропоную піти швиденько в їдальню. За півгодини встигнемо пообідати.

— Підемо в їдальню чи в буфет? Ти дуже голодна чи ні?

— Знаєш, Олю, я, чесно кажучи, не дуже. Якийсь салат, каву та тістечко — то би мені цілком вистачило. Бо ж о четвертій маю тренування.

— Я б пообідала. Я ж учора працювала допізна як перекладач на французькій виставці. Дуже хвилювалася, але все гаразд. От тільки мало не померла з голоду. Перекладач не може собі дозволити їсти і розмовляти. Тому пила мінералку, доки всі вечеряли. Увечері від втоми просто неспроможна була щось собі готувати. Ходімо в їдальню, там, зверни увагу, дуже хороший вибір страв на будь-який смак, та й черга там рухається дуже швидко. Не гаймо часу, а то справді на лекцію запізнимося.

НА ПОЧАТКУ ЗАНЯТТЯ

— Вибачте, Ольго Владиславівно, можна увійти?

— Заходьте, Сашо. Що трапилося? Ви ж ніколи не запізнюєтеся.

— Ще раз пробачте. Скажу чесно. Я сьогодні просто проспав. Учора довго працював над картотекою до дипломної роботи, будильника не чув. Таке зі мною вперше. Сподіваюся, що востаннє.

— Ну що ж, таке може трапитися, на жаль, із кожним. Швидко сідайте і — до роботи. Ми перевіряємо домашні вправи.

У БІБЛІОТЕЦІ

— Добридень, ви не допоможете? Де розміщено каталоги з мовознавства?

— Вам тематичні? Якщо вас цікавлять журнальні статті — то ось тут, праворуч, є відділ періодики. Там вам підкажуть. Якщо книги й монографії — це в нас. Ось, прошу. Покажіть мені, що ви шукаєте, я вам пораджу.

— Був би вам дуже вдячний.

— Ось, перегляньте спершу ці дві шухляди.

— Замовлення на книги заповнювати треба?

— Так. Ось бланки. Звичайно замовлення виконують протягом години.

— На читальний зал і на абонемент замовлення однакові?

— Так. Дещо вам дозволять узяти додому. На бібліотечній картці побачите позначку, що додому видають, а що — ні.

— Книгами, які видають додому, я можу користуватися протягом місяця?

— Так, але за необхідності термін можна продовжити.

— Щиро дякую за допомогу.

ЗАДАНИЕ 11. Прочитайте стихотворение Д. Билоуса «Піфагорові штани».

 Что хорошо удавалось Василию? Почему ему предсказывали будущее ученого? Что обозначает слово *кпиту*? В случае необходимости обратитесь к словарю.

ПІФАГОРОВІ ШТАНИ

В. Кравчуку

Встигли друзі напрозорчить:
буде вченим наш Василь.
Справді тонко він напрочуд
відчуває мову, стиль.
Та про це він добре дбає,
користає кожен мент.
Обдарований студент —
книжки з рук не випускає.
Я йому такі «горішки»
на переклад підкладав!
Він задумувався трішки
й тут же все перекладав.
А дівча, «крутиголовка»,
з Василя давай ще й кпить:
— Ось російська є примовка:

«С КРАСОТЫ РОСЫ НЕ ПИТЬ».
Та навряд чи ти цю фразу
По-українськи віддаси».
А Василь на це одразу:
«ІЗ КРАСИ НЕ ПИТЬ РОСИ»!
Як Васька їй обеззброїть,
в кут глухий його загнать?
«Ось російська є примовка:
— А як буде «ГЛАЗКИ СТРОИТЬ»?
Каже: «БІСИКИ ПУСКАТЬ»!
— Ой Василю, все ти важиш,
все відтворюєш... Ану ж —
як по-нашому ти скажеш:
«ЛЫКОМ ШИТ, А ВСЕ ЖЕ МУЖ»?
А Василь: — Ну тут оцінка...
Як сказала б наша жінка:
«ХОЧ СЯКИЙ-ТАКИЙ ПАВЛО —
КРАЩЕ, НІЖ БИ НЕ БУЛО...»
Друг спитав його нарешті:
— А як це перекладеш ти —
«ПИФАГОРОВЫ ШТАНЫ
НА ВСЕ СТОРОНЫ РАВНЫ»?
Брови звів Василь на нього
і сказав: — Що ж тут такого:
«ПІФАГОРОВІ ШТАНИ —
РІВНІ, ЯК НЕ ПОВЕРНИ».

Д. Білоус

ЗАДАНИЕ 12. Смоделируйте диалоги к соответствующим коммуникативным ситуациям.

Коммуникативная ситуация 1. Після закінчення школи батьки й ви на сімейній нараді обговорюєте питання, куди вам іти вчитися далі. У сім'ї батька всі були лікарями, у сім'ї матері — гуманітаріями. Ви мрієте здобути технічну освіту. Ваші батьки радять вам (кожний зі свого боку) не переривати сімейні династії і переконують, що технічна освіта в Україні не матиме практичного застосування, аерокосмічна галузь, як і промисловість взагалі, у занепаді. Ви наполягаєте на навчанні в Харківському аерокосмічному університеті на факультеті радіотехнічних систем літальних апаратів.

Коммуникативная ситуация 2. Два випускники школи дискутують про те, куди піти вчитися далі. Один вбачає переваги в державній вищій освіті, інший — у приватній. Наведіть переваги та недоліки кількох вищих навчальних закладів, приватного й державного. Чітко формулюйте свої аргументи.

Коммуникативная ситуация 3. Ви дискутуєте з однокласником (однокласницею). Вашому опоненту дуже подобаються заняття з історичної граматики, вам — ні. Ваш колега переконаний у необхідності вивчати цю дисципліну, ви не бачите особливого сенсу заглиблюватися в сухі праформи. Колега із захопленням відгукується про викладача, ви вважаєте його надміру строгим, прискіпливим, а щодо вас — ще й упередженим. Аргументуйте свою позицію в тексті діалогу.

Коммуникативная ситуация 4. Ви вирішили перейти на заочну форму навчання. Вважаєте, що зможете вивчати мову, працюючи на повний робочий день, до того ж не за спеціальністю. Це дасть вам фінансову незалежність. Друг наполягає, що таке рішення вам лише зашкодить, що вагомих підстав для нього немає і що вивчати мови заочно — марнувати час. Спробуйте його переконати, що ви на правильному шляху.

Коммуникативная ситуация 5. Ви розмовляєте зі своїм однокласником (однокласницею) про можливість реалізації своїх знань після закінчення університету. Ви хочете працювати за спеціальністю, ваш опонент вважає, що філологічна освіта людині потрібна для загального розвитку, роботу ж треба шукати таку, яка дасть змогу забезпечити себе матеріально, бажано за кордоном. Покажіть, які можливості працевлаштування ви матимете після закінчення навчання й переконайте свого співрозмовника, що, вивчившись у своїй країні, людина мала би орієнтуватися на подальшу працю в ній, а не на чужині.

Коммуникативная ситуация 6. Ви бажаєте навчатися в аспірантурі, мрієте про наукову роботу. Ваш співрозмовник іншої думки. Його батьки — науковці, він розповідає вам про стан теоретичної і прикладної науки в Україні, про фінансові проблеми та реальні доходи своїх батьків, тому відверто не радить іти в науку. Наведіть аргументи з обох сторін.

Коммуникативная ситуация 7. Складіть діалог-розпитування між першокурсником і старшокурсником, що навчаються на одному фа-

культеті. З'ясуйте, який термін навчання за бакалаврською та магістерською програмами, коли починаються й закінчуються канікули, дізнайтеся про предмети, які вивчають студенти, довідайтесь імена викладачів, які є «грозою» студентів, розпитайте про кількість студентів у групах, житлові умови в гуртожитку, студентське дозвілля.

ЗАДАНИЕ 13. Переведите на украинский язык.

1. В школе я учился на «отлично», поэтому сразу после школы поступил в университет на факультет романо-германской филологии, специальность «Английский язык и литература». 2. Собеседование я прошел успешно. 3. В первом семестре я посещал все занятия, ни одного часа не пропустил. 4. Студента нашей группы исключили из университета за пропуски занятий и большую академическую задолженность. 5. На протяжении обучения в университете студенты пишут курсовые и дипломные работы. 6. Дипломную работу защищают перед государственными экзаменами. 7. Наши преподаватели очень строгие, но справедливые. Студенты их уважают. 8. Этот студент имеет отличные способности к изучению языков. 9. Наши студенты имеют возможность стажироваться в ведущих европейских университетах. 10. Мой приятель провалился на экзамене по исторической морфологии, переэкзаменовку ему назначили на конец января. 11. Он нерегулярно посещал занятия, серьезно не готовился, вот и результат. 12. Маша Алексеенко выиграла конкурс «Студент года».

Улыбнитесь

Іспит. Виходить студент з аудиторії. Товариші нервово запитують:

- Ну що, склав?
- Так, здається склав!
- А що запитував?
- А хто його знає — він же запитував англійською.

Амбіції — це коли йдеш на екзамен, думаєш, що знаєш на «незадовільно», а коли ставлять «добре», дивуєшся: чому не «відмінно»?

Двоє студентів перед сесією:

- Що читаєш?
- Квантову механіку.
- А чого книга догори ногами?
- Та яка різниця...

Урок 3

ОБЩЕЖИТИЕ

Гуртожиток

Встреча в общежитии

Сергій. Марино! Невже це ти? Яким побитом? Оце так несподіванка!

Ти також живеш у гуртожитку?

Марина. Ні, прийшла в гості до подруги. А ти тут мешкаєш? Я така рада тебе бачити!

Сергій. Я живу в сусідньому. Сюди забіг на хвилину, треба було віддати комендантові квитанцію про сплату за проживання. Маємо із приятелем кімнату на двох. У нас тут блокова система. Блок на дві кімнати. У нас спільні, кухня та духова. Сусіди хороші. Головне — підтримувати чистоту на спільній території, і жодних проблем чи конфліктів.

Марина. Я дивлюся, у вас гуртожитки й справді сучасні. Чистота, багато світла, широкі коридори, великі вікна. Прекрасно, що студентське містечко розташоване просто посеред парку. Є всі умови і для прогулянок, і для занять спортом. Я дорогою сюди проходила повз ваш спортивний майданчик. Ви навіть тенісний корт маєте!

Сергій. Тут справді є всі умови для зручного проживання та занять. Бачиш, який затишний вестибюль? Унизу поверхом нижче є хороша їдальня, на першому поверсі бібліотека з великою читальнею, вона у нас одночасно є й кімнатою для занять. Бібліотека працює до десятої вечора. Поруч — кімната відпочинку. Єдине, що трохи ускладнює життя, — система перепусток. Чергові вахтери тут аж надто відповідально ставляться до своїх обов'язків.

Марина. Буває... Слухай, а у вашому вищій місці в гуртожитку отримати не проблема? У нас, на жаль, кількість місць у гуртожитках дуже обмежена. Почали будувати нове студентське містечко вже кілька років тому, та, як завжди, — кошти закінчилися. Кажуть, немає зараз фінансових можливостей завершити будівництво. Я винаймаю квартиру.

Сергій. А де навчаєшся?

Марина. У лінгвістичному університеті. Вивчаю англійську й китайську мови.

Сергій. Я й не запитав — а до кого ти приходила?

Марина. До Світлани, однокласниці. Запросила в гості.

Сергій. І як тобі? Сподобалося?

Марина. Так. Кімната в неї на трьох. Вони мають у блоці трійку і двійку. Кімнатка невелика, але дуже затишна. На стінах постельні шпалери, світлі меблі. Кожний має ліжко, письмовий стіл із настільною лампою, над столом — книжкова поличка. Вбудовані шафи на одяг — це дуже зручно. Дівчата зуміли все розмістити так, що кімната виглядає зовсім по-домашньому. Пригощали чаєм з тістечками. Гарно поспілкувалися.

Сергій. Ти казала, що винаймаєш квартиру?

Марина. Авжеж, але не квартиру, а кімнату. Тут у Києві на Великій Житомирській живе давня подруга моєї бабусі. Має велику квартиру, я в неї зупинялася, коли приїздила до Києва на вступні випробування. Вона сама запропонувала в неї залишитися, коли з'ясувалося, що я стала студенткою. Спочатку я подумала: навіщо їй зайвий клопіт? Тому й намагалася отримати місце в гуртожитку, але мені не пощастило. А потім зрозуміла: Галині Іларіонівні просто самотньо. Та й центр міста — велика вигода.

Сергій. То ти живеш у квартирі зі старенькою бабусею? Не позаздриш.

Марина. Навпаки, позаздриш! По-перше, це старовинний будинок з величезними кімнатами та височенними стелями. Моя кімната скоріше подібна на музей. Посеред кімнати — величезний письмовий стіл із зеленим сукном, на ньому — старовинна зелена настільна лампа. Як у кіно. Софа теж ще з минулого століття, але на ній так добре спиться! Дубова шафа — як в Ермітажі. Одне дзеркало чого варте! Зараз таких не роблять. На стінах — старі фотографії та пейзажі старого Києва. А в кутку — ти не повіриш — старовинний підлоговий годинник! Із музикою. І крісло-гойдалка. Теж як із музею.

Сергій. Дивно, що ти з таким захопленням розповідаєш про свій «музей». Не уявляю, як можна спати в кімнаті, де щогодини б'ють куранти, та ще й з музикою. А з ким спілкуєшся вечорами? З бабусею? Який жах!

Марина. Щодо годинника — до цього людина швидко звикає. Та й б'ють вони м'яко й ненав'язливо. Часом чуєш крізь сон, але не прокидаєшся. А щодо бабусі... Моя Галина Іларіонівна — супербабуся. Скоріше — старша пані. Вона колишня театральна актриса, з нею спілкуватися — неймовірно цікаво. Усі її розповіді про театр та її молодість — це окрема розмова. Та й погляди на життя в неї більш ніж сучасні. Така собі «просунута» бабуся. Вона мені як подруга.

Сергій. Я якось більше звик до сучасного умеблювання помешкань та натовпу однолітків поруч. Але, послухавши тебе, зацікавився. Старовинні меблі сьогодні стають модними. Може, у цьому справді є сенс? Хоча непевен, що проміняв би величезну кімнату з «модними» меблями на місце в гуртожитку.

Марина. Справді? Тоді ти маєш обов'язково прийти до нас з Галиною Іларіонівною на каву, отоді й поговоримо.

Сергій. Гаразд. Я заінтригований. Я можу це сприймати як запрошення?

Марина. Звісно. Коли тобі зручно? Може, не будемо відкладати, тож завтра й приходь? Я тобі зараз напишу адресу.

Сергій. Завтра маю вільний вечір. Чому б ні? Завтра й зустрінемося. О сьомій влаштує?

Марина. Цілком. Чекаю на тебе завтра увечері о сьомій. Галина Іларіонівна завжди рада гостям. Тоді до зустрічі? Бувай!

Сергій. Сподіваюся, скоро побачимося!

🔍 КОММЕНТАРИИ К ТЕКСТУ

авже́ж — конечно

бездога́нний — безукоризненный

вбудова́на ша́фа — встроенный шкаф

величе́зний — огромный

винайма́ти житло́ — снимать жилье

гурто́житок — общежитие

жах — ужас, ужасно

жо́дних пробле́м — никаких проблем

за́здрити — завидовать

за́йвий — лишний

зві́сно — разумеется

зу́стріч — встреча

кімна́та відпочи́нку — комната отдыха

кло́поти — хлопоты

коменда́нт гурто́житку — комендант общежития

крі́сло-гойда́лка — кресло-качалка

лі́тна жі́нка — пожилая женщина

меблюва́ти — меблировать

ме́шкати — жить

мину́лий — прошедший, прошлый

неймові́рно — невероятно

неочи́кувана зу́стріч — неожиданная встреча

окре́ма розмо́ва — отдельный разговор

особли́во — особенно

пе́рший по́верх — первый этаж

підібра́ні зі смако́м шпале́ри — подобранные со вкусом обои

підло́говий годинни́к — напольные часы

по́верхом ви́ще (по́верхом ни́жче) — этажом выше (этажом ниже)

повз — мимо

подоба́тися (сподоба́тися) — нравится (понравится)

поме́шкання — жилье

приї́здити — приезжать

прокида́тися — просыпаться

сприйма́ти як запро́шення — воспринимать как приглашение

ста́витися до обов'язків — относиться к
обязанностям
ста́рша па́ні — пожилая дама
студе́нтська їда́льня — студенческая сто-
ловая
суча́сний — современный

у цьо́му є сенс — в этом есть смысл
уяві́ собі — представь себе
черговий вахте́р — дежурный вахтер
чудо́во, як в кіно́ (як у ка́зці) — великолепно (чудесно), как в кино (как в сказке)
чу́ти крі́зь со́н — слышать сквозь сон

ЗАДАНИЕ 1. Дайте развернутые ответы на вопросы по диалогу.

1. Де мешкають Сергій та Марина? 2. Як виглядає гуртожиток, де проживає Сергій? 3. Як виглядає кімната, у якій живе Світлана? 4. Які послуги надають студентам, що живуть у гуртожитку? 5. Як виглядає кімната, у якій живе Марина? 6. Чому Марина в захопленні від свого нового помешкання? 7. Чи поділяє її захоплення Сергій? 8. Чому Марина вирішила запросити Сергія в гості? 9. Чому Марина попередньо не порадилася з Галиною Іларіонівною, запрошуючи Сергія на каву?

✓ ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ НА СЕМАНТИКУ, СПЕЦИФИКУ УПРАВЛЕНИЯ И ОБРАЗОВАНИЕ ГЛАГОЛЬНЫХ ФОРМ:

Жи́ти — живу́, живе́ш *де?* з *ким?* (живемо́ з подруго́ю у гуртожитку, живе́те на околиці́ міста́, живе́мо в се́лі)
Ме́шкати -каю́, — кає́ш *де?* у *чому?* (ме́шкаю у ві́найнятій кварти́рі, ме́шкають у власно́му будинку́)
Прожи́вати -ва́ю, -ва́єш у *чому?* *де?* (прожива́ю у двокі́мнатній кварти́рі, прожива́ють у сели́щі на Воли́ні)
Поселя́тися -яю́ся, -я́єшся, посели́тися -селю́ся, -се́лишся у *чому?* (поселя́йтеся у кі́мнату 235, посе́лимося у третьо́му гуртожитку́)
Переселя́тися -яю́(ся), -я́єш(ся), пересели́тися -селю́(ся), -се́лиш(ся) у *що?* (пересели́мося в інший блок, переселя́ться у сі́мейний гуртожиток)
Розташо́вуватися -шо́вують(ся), розташова́тися -шую́ть(ся) *де?* у *чому?* (село́ розташова́лося на схилі́ гори́, гуртожитки́ розташова́ються напроти́ входу́ в парк)
Винайма́ти -ма́ю, -ма́єш, вина́няти -му́, — меш *що?* (винайма́ю кварти́ру, вина́йму примі́щення під офі́с)
Підтримува́ти -мую́, -мує́ш, підтри́мати -маю́, -має́ш *що?* (підтриму́ємо чистоту́ в кі́мнаті́, підтри́маймо ініціати́ву студе́нтської́ ради́)
Спілкува́тися -ку́ю(ся), -ку́єш(ся), поспілкува́тися -ку́ю(ся), -ку́єш(ся) *як?* з *ким?* (спілку́йтеся з усі́ма ввічли́во й тактовно́, приє́мно спілку́ємося (поспілку́ємося) з одногруппни́ками)

- Пригоща́ти -ща́ю, -ща́еш, приго́стити -щú, -сти́ш *кого? чим?* (пригоща́ю друзі́в чаем, приго́стите́ украї́нським борщом)
- Ча́стувати́ -ту́ю, -ту́еш, поча́стувати́ -ту́ю, -ту́еш *кого? чим?* (ча́стúє гостей́ смачним печивом; приходьте, поча́стúю медом)
- Угоща́ти (вгоща́ти) -аю, -аеш, угос́тити (вгос́тити) -ошú, -о́стиш, розм. *кого? чим?* (вгос́тимó сусі́дів, вгос́тиш дере́нами зі сметано́ю)
- Гос́тити, -гошú, -гос́тиш, розм. *кого? чим?* (гос́тять запашним хлі́бом)
- Зупи́ня́тися -ня́ю(ся), -ня́еш(ся), зупи́ні́тися -ні́ю(ся), -ни́ш(ся) *у кого? на як довго?* (зупи́нимос́я у родичі́в на кі́лька днів, зупи́ню́ся у по́друзи в гуртожитку)
- За́здри́ти -рю, -риш, поза́здри́ти -рю, -риш *кому? чому?* рідко *у чому?* (за́здрю подрузі́; то́бі не поза́здриш)
- Звика́ти -ка́ю, -ка́еш, зви́кнути -ну, — неш *як? до кого? до чого?* (швидко зви́кне до ново́ї кі́мнати, зви́ка́емо до само́стійного жит́тя)
- Прокида́тися — да́ю(ся), -да́еш(ся), проки́нутися -ну(ся), -неш(ся) *коли? як?* (легко прокида́ється о шості́й, проки́нувся до схі́д сонця́)
- Мі́ня́ти -ня́ю, -ня́еш, обмі́ня́ти -ня́ю, -ня́еш *що? на що?* (обмі́няю меншу́ кварти́ру на більшу́, мі́ня́ти бі́лизну можна щосере́ди)
- Відкла́дати -да́ю, -да́еш, відкла́сти -ду́, -де́ш *що? на коли?* (відкла́сти ре́монт на осі́нь, відкла́даю ва́жливі спра́ви на за́втра)
- Запро́шувати -шую, -шуеш, запро́сити -шу́, -сиш *кого? на що? куди?* (запро́шу́ І́вана до ново́ї кварти́ри на каву́, запро́шують його́ на лекці́ю)
- Пого́джувати́ся -джу́ю(ся), -джу́еш(ся), пого́дитися -джу(ся), -диш(ся) *з ким? з чим? на що?* (пого́дьмос́я з думко́ю дру́га, пого́джу́йтеся на переї́зд)
- Відмо́вити -лю, -иш, відмовля́ти -ля́ю, -ля́еш *кому? у чому?* (відмо́влю у запро́шенні́, не відмовля́ють у допо́мозі)
- Відмовля́тися -ля́ю(ся), -ля́еш(ся), відмо́витися -влю(ся), -ви́ш(ся) *від чого?* (відмо́вимос́я від цьо́го ва́ріанту обмі́ну кварти́ри, відмо́вся від запро́шення)

✓ ЗАПОМНИТЕ УДАРЕНИЕ СЛОВ И СЛОВОФОРМ:

бло́ковий, бі́лизна, ви́года (зиск), виго́да (зручність), винайма́ти, ви́най-
ня́тий, го́йдалка, го́йданка, го́йдати́ся, гурто́житок, гурто́житський, у
двє́рях, живе́те, закі́нчили́ся, зали́ши́лася, за́прия́зні́тися, за́чіску, зру́чною,
капе́люшок, ме́шканець, на́волока, несподі́ванка, обі́йдеться, обі́йдете,
обмі́ну, одна́кові, однолі́тків, пере́біг, пере́пустка, півтора́, піді́йдете,
підло́говий, пла́тите, по́битом, по́друзи, поду́шка, поме́шкання, по́при,
попро́шу, по́свята, по́сєлення, по́слуги, по́сті́ль, по́сті́льний, приї́здила́,

пріятелем, простира́дло, розпові́сті, скеро́вувати, скерува́ння, сусі́дки мн., тепло́ ім., те́пло присл., ті́стечками.

ЗАДАНИЕ 2. Реагируйте на реплики утвердительным или отрицательным предложением.

Образец. Ти також мешкаєш в гуртожитку? Так, цього року я отримав місце в гуртожитку. Ні, на жаль, мені не вистачило місця в гуртожитку.

1. У вашому виші кожний студент може отримати місце в гуртожитку? 2. У вас теж гуртожиток для іноземних студентів відрізняється від гуртожитку для українських? 3. Ваш гуртожиток розташований на околиці міста? 4. До вашого гуртожитку складно доїжджати? 5. Проживаєш у кімнаті на двох? 6. Маєш хороші стосунки з сусідом (сусідкою) по кімнаті? 7. Ваша кімната у блоку з вигодами? 8. Ти задоволений побутовими умовами? 9. Ви протягом цілого року маєте гарячу й холодну воду? 10. У вас у кімнаті тепло? 11. У вас чергують на поверсі? 12. Ваш гуртожиток теж зачиняють о дванадцятій?

ЗАДАНИЕ 3. Работайте в парах. Озвучьте диалоги. Обратите внимание на інтонацію предложений. Определите тему и ситуацию общения в каждом из диалогов. Придумайте диалоги по аналогии.

ДИАЛОГ 1

— Добрий день! Вибачте, будь ласка, чи не підкажете, як мені краще дістатися на Пирогова?

— А що саме на Пирогова вас цікавить?

— Мені потрібне студентське містечко. Там є гуртожитки для іноземних студентів.

— Так-так. Уже зрозуміла.

— А як туди доїхати?

— Слухайте уважно. Сідаєте на метро і їдете до зупинки «Лук'янівська». Виходите з метро, ваш вихід праворуч. Далі ліворуч, обійдете будівлю станції метро (там кіоски, де квіти продають, воду, газети, журнали), праворуч побачите вхід до підземного переходу. Вам треба перейти на протилежний бік вулиці. Вийшли — і знову праворуч зупинка міського транспорту. Вас влаштують 19-й та 16-й тролейбуси та маршрутні таксі номер 492 та 425. Це недалеко, декілька зупинок.

- Скажіть, а у транспорті зупинки оголошують?
- У метро — так. В іншому транспорті, на жаль, ні. Вам їхати три зупинки. На четвертій виходити. Проте щоб потім не блукати й не повертатися, запитайте в пасажирів, вони вам допоможуть.
- Вибачте, що я вас затримую. Підкажіть ще одне: де в Києві можна придбати талони на проїзд?
- Жетони на метро — на кожній станції, або в автоматі, або в касира. Квитки на інший транспорт — у кіосках на зупинці або у водія. У маршрутці розраховуєтеся з водієм.
- Дякую. Ви мені дуже допомогли.
- Не маєте за що. Ви, мабуть, уперше в нашому місті?
- Так. Щойно приїхав на стажування з Москви. Ще раз дякую.
- На все добре. Хай Вам щастить!

ДИАЛОГ 2

- Добрий день! Ви не підкажете, де я можу знайти коменданта?
- Добрий день. Комендант має кабінет на першому поверсі, це вліво від входу до бібліотеки. Ітимете коридором до кінця, побачите арку. Відразу за нею — кабінет коменданта. Ольга Іванівна найчастіше — у своєму кабінеті.
- Даруйте, о котрій у неї обідня перерва? Я ще встигну?
- Перерва з дванадцятої. Ще маєте чверть години. Поспішайте.
- Дивно, перерва звичайно з першої.
- Бачите, у наших гуртожитках коменданти мають робочий день із восьмої.
- Ось як? Справді, треба поспішати. Дуже вам дякую.
- Нема за що.

ДИАЛОГ 3

- Добрий день! Дозвольте?
- Прошу, заходьте. Чим можу допомогти?
- Я маю скерування на поселення.
- Дайте мені його, будь ласка. І попрошу ваші документи.
- Ось, візьміть.
- У нас є вільні місця у третьому й четвертому гуртожитку. Який вам більше подобається?
- Мені однаково. Можу запитати, на скільки осіб кімнати?

- Є вільні місця в кімнатах на двох і на трьох. Ви з Росії?
- Так, я приїхала на тримісячне стажування на кафедру української мови.
- Приємно, що ви так гарно розмовляєте українською. Знаєте, у третьому гуртожитку у двадцять другій кімнаті в нас є студентка з Чехії. Вона теж приїхала удосконалювати українську мову.
- Це було б просто чудово. Дякую. Я згодна.
- Тоді ось маєте ключі від кімнати. На цьому ж поверсі кабінет каштелянки. У неї отримаєте постільну білизну й усе необхідне. Маєте ще кілька хвилин. Поспішіть.
- Щиро дякую.
- На все добре. Сподіваюся, у нас вам сподобається. Якби виникли якісь проблеми, звертайтеся.
- Дякую. До побачення.
- На все добре.

ДИАЛОГ 4

- Добрий день!
- Добридень!
- Моє прізвище Михайлова. Ольга Іванівна мені щойно оформила поселення в цей корпус. Чи можу я отримати постільну білизну?
- Звичайно, щойно із пральні привезли чисту. Візьміть, будь ласка. Тут маєте простирадло, наволочку, підковдру, рушник. Ковдра та подушка у вас у кімнаті. Ви вже там були?
- Ще ні, поспішала до вас, щоб встигнути до початку обідньої перерви.
- Так, це ви добре зробили, бо за хвилину я зачиняю.
- Ще одне запитання: коли і як у вас можна поміняти постільну білизну?
- Ви, поспішаючи, певно, уваги не звернули. На дверях висить оголошення, там маєте вказані дні й години обміну.
- Дякую вам.
- Будь ласка.

ДИАЛОГ 5

- Привіт! Можна?
- Звичайно! Ти часом не моя нова сусідка? Я щойно повернулася з бібліотеки, у вестибюлі зустріла коменданта. Тому вже знаю, що

відсьогодні не буду сама. Я рада. Мене звати Мілена Дадакова, я з Праги, із Чехії.

— Дуже приємно. А я Ольга. Оля Михайлова. З Москви.

— Ти надовго?

— На семестр. Стажуватимуся на україністиці.

— Ой, і я теж на україністиці. Щоправда, я приїхала надовше — на два семестри.

— Сподіваюся, що нам удвох буде комфортно. Ти давно в Києві?

— Та ні, лише тиждень. Але вже освоїлася.

— Які тут умови?

— Загалом непогані: студентське містечко розташоване зручно, доїжджати нескладно, у кімнаті затишно, тепло. Сусідки наші з Індії. Я вже познайомилася. Увечері й тебе з ними познайомлю. Приємні дівчата.

— У нас із ними спільні кухня й душ?

— Так, кухня, душ і туалет.

— Мілено, а як тут із водою? Я чула, що в Києві проблеми з водопостачанням.

— І я таке чула, але досі проблем не було.

— Ти сама готуєш чи харчуєшся в їдальні?

— Часом готую, але частіше в їдальні. Там смачно готують. От лишень їдальня розташована в сусідньому корпусі. Тут у нас тільки буфет. Але його відчиняють о восьмій, а на дев'яту маємо бути в університеті.

— Справді незручно. Але якось воно буде.

— Олю, ти ж з дороги! Хочеш чаю?

— Із задоволенням. Я маю смачне печиво.

— Тоді будемо чаювати і знайомитися ближче.

ЗАДАНИЕ 4. Предложите свое решение коммуникативных ситуаций.

Коммуникативная ситуация 1. Ви маєте можливість отримати кімнату в гуртожитку та винаймати житло. Мотивуйте свій вибір. Наведіть у кожному випадку щонайменше 5 аргументів «за» та «проти» того, щоб навчатися та проживати у гуртожитку; навчатися та проживати у винайнятій квартирі. Побудуйте своє висловлювання у формі монологу.

Коммуникативная ситуация 2. Ви зі студентом з Європи обговорюєте студентське життя в Україні. Ви киянин (киянка), навчаєтеся в Києві, живете з батьками. Ваш колега дивується. Він наводить

приклади того, що в Європі студенти намагаються не жити з батьками. Наведіть щонайменше 5 аргументів «за» та «проти» проживання студентів разом із батьками та мотивуйте свій погляд на цю проблему. Запропонуйте розв'язання ситуації у формі діалогу.

Коммуникативная ситуация 3. Ви живете в гуртожитку або принаймні хоч раз відвідували своїх одногрупників, що там мешкають. Розкажіть детально про свої враження від студентського гуртожитку. Які позитиви, які негативи гуртожитського життя ви помітили з першого погляду. Напишіть текст-роздум у формі замітки в студентську газету, де зважте всі плюси й мінуси й чітко сформулюйте свою позицію: радили би ви своїм одногрупникам жити в гуртожитку чи ні?

ЗАДАНИЕ 5. Попробуйте спрогнозировать ситуацию посещения Сергеем Марины и Галины Илларионовны. Придумайте диалог с фрагментом знакомства Сергея с Галиной Илларионовной через посредника (Марину), из которого было бы понятно, изменил ли Сергей после визита на Большую Житомирскую свой взгляд на то, где и как должен жить студент во время учебы в вузе.

ЗАДАНИЕ 6. Приведите все характеристики ситуации общения, представленной в диалоге. Выделите тот его фрагмент, который непосредственно относится к встрече.

- Привіт! Давно не бачилися!
- Цілі канікули! Як ти? Де був, що робив?
- Мав таке активне життя, що не знаю, чи й відпочивав! Щойно повернувся. Їздив волонтером у дитячий табір до Криму. Вражень не злічити! Маю про все розповісти детально. Після заняття зустрінемося? Бо ж за хвилину початок.
- Звичайно. Ти вже десь влаштувався?
- Так, уже поселився в гуртожитку. А ти?
- Я теж. Але мусимо поспішати. Відразу домовмося про зустріч. Бо я теж їздив до Львова на літню школу української. Теж багато вражень.
- Із задоволенням. Зустрінемося о другій у студентському кафе. Влаштує?
- Якщо ти не проти, краще о третій. Маю терміново заплатити за проживання.
- Гаразд, тоді о третій. Ходімо, бо зараз буде дзвінок.

ЗАДАНИЕ 7. Придумайте диалог-договор о встрече (на выбор), учитывая следующее:

- а) уровень общения (неофициальное общение; официальное общение);
- б) специфику адресата (разговор с адресатом-товарищем; со знакомой девушкой (парнем); с отцом (матерью); с преподавателем);
- в) предполагаемый коммуникативный результат (адресат согласился на встречу; адресат отказался от встречи; адресат не дал однозначного ответа).

Используйте предложенные речевые формулы.

Высказывания во время неожиданной встречи (неофициальное общение):

Яка приємна зустріч! — Какая приятная встреча!

Яка приємна несподіванка! — Какая неожиданность!

Очам своїм не вірю! — Глазам своим не верю!

Оце так зустріч! — Вот так встреча!

Кого я бачу? — Кого я вижу?

Яким побитом? — Какими судьбами?

Давненько ми не бачилися! — Давненько мы не виделись!

Скільки літ, скільки зим! — Сколько лет, сколько зим!

Невже це ти? — Ты ли это?

Як ти тут опинився (опинилася)? — Как ты здесь оказался (оказалась)?

Не сподівався (не сподівалася) тут тебе зустріти! — Не ожидал(а) тебя здесь встретить!

Яким вітром тебе сюди занесло? — Каким ветром тебя сюда занесло?

Кого-кого, а тебе тут не чекав (не чекала) зустріти! — Кого-кого, а тебя здесь не ожидал(а) встретить!

Высказывания во время неожиданной встречи (официальное общение):

Що привело вас до мене? — Что вас привело ко мне?

Що змусило вас прийти? — Что заставило вас прийти?

Щось трапилося? — Что-то случилось?

Чому ви прийшли? — Почему вы здесь?

Чим можу бути корисний? — Чем могу быть полезен? Чем могу служить?

Перепрошую (пробачте, вибачте, пробач, вибач), що іду (прийшов, прийшла) без попередження! — Простите (извините), что иду (пришел, пришла) без предупреждения!

Высказывания во время договора о встрече (неофициальное общение):

Може, зустрінемося? — Может, встретимся?

Ти вільний (вільна) завтра ввечері? — Ты свободен (свободна) завтра вечером?

Матимеш для мене завтра годинку-другу? — Найдеш для меня завтра часик-другой?

Зустріньмося! — Давай встретимся!

Не хочеш зустрітись? — А не встретиться ли нам? А почему бы нам не встретиться?

Коли можемо зустрітись? — Когда мы можем встретиться?

Ти не хотів би (не хотіла б) зустрітись? — Ты не хотел(а) бы встретиться?

Ми просто маємо зустрітись! — Мы просто обязаны встретиться!

Зустріньмося завтра. — Давай встретимся завтра.

Згода. Домовилися. Зустріньмося завтра? — Хорошо. Договорились. Давай завтра?

З великою радістю (приємністю, задоволенням). — С большой радостью. С огромным удовольствием.

Прийду обов'язково. — Приду обязательно.

Не обіцяю! — Не обещаю!

Я буду зайнятий (зайнята). — Я буду занят(а).

На жаль, не зможу. — К сожалению, не смогу.

Зателефонуй мені, якось домовимось. — Позвони мне. Как-нибудь договоримся.

Чи не можна в інший час? — Нельзя ли в другое время?

Може, якось іншим разом... — Может, как-нибудь в другой раз...

Чи не можна трохи раніше (пізніше)? — Нельзя ли немного раньше (позже)?

О п'ятій я не зможу, а от о шостій Вас влаштує? — В пять я не смогу, а вот в шесть Вас бы устроило?

Чи не краще зустрітись завтра? — Не лучше ли встретиться завтра?

Высказывания во время договора о встрече (официальное общение):

Чи можу я попросити вас про зустріч? — Могу ли я вас просить о встрече?

Чи можна було б з вами зустрітись? — Мы не могли бы встретиться?

Чи не мали б ви для мене вільної хвилини? — У вас би не нашлось для мене свободної минuty?

Чи не могли б ми зустрітись завтра чи в будь-який інший день, коли Вам зручно? — Ми не могли би зустрітись завтра или в любое удобное для Вас время?

З радістю (приємністю)! — С удовольствием!

Гаразд, я не заперечую. — Хорошо, я не против.

Думаю, зустріч нам не завадить. — Думаю, зустрітись нам не помешает.

З радістю. Домовмося про місце і час. — С удовольствием. Давайте договоримся, где и когда.

Дуже шкода, але змушений (змушена) відмовитися. — Мне очень жаль, но я вынужден (вынуждена) отказаться.

На жаль, у цей день (час) я буду дуже зайнятий (зайнята) — Сожалею, но в этот день (в это время) я буду крайне занят (занята).

Сподіваюся, що зможу, але не певен (певна) — Надеюсь, что смогу, но не уверен (уверена).

Навіть не знаю, що вам сказати... — Даже не знаю, что вам сказать...

Навряд чи в нашій зустрічі є сенс — Вряд ли наша встреча имеет смысл.

Высказывания во время ожидаемой встречи (неофициальное общение):

Радий тебе (вас) бачити! — Рад тебя видеть!

Я такий радий (така рада), що ти все ж таки прийшов (прийшла)! — Я так рад (рада), что ты все-таки пришел (пришла)!

Радий, що ти прийшов! — Рад твоему приходу!

Як добре, що ти прийшов! — Как здорово, что ты пришел!

А я вже й не чекав (не сподівався)! — А я уже и не ждал (не надеялся)!

Нарешті дочекалися тебе! — Наконец мы тебя дождались!

Краще пізно, ніж ніколи! — Лучше поздно, чем никогда!

Высказывания во время ожидаемой встречи (официальное общение):

Щиро вдячний, що знайшли для мене час! — Искренне благодарен, что вы нашли для меня время!

Дякую, що не відмовили мені в зустрічі. — Спасибо, что не отказали мне во встрече (Спасибо, что согласились со мной встретиться).

Спасибі, що прийшли. — Спасибо, что вы пришли.

Радий з Вами поспілкуватися. — Рад буду с Вами пообщаться.

З радістю проведу з Вами час. — С радостью проведу с Вами время.

Висказування після приходу на зустріч (неофіційне спілкування):

А ось і ми! — А вот и мы!

Зустрічайте гостей! — Встречайте гостей!

Ви гостей не чекали? — Гости не ждали?

Не чекали? — Не ждали?

Ось я й пришов! — Вот я и пришел!

Ти давно чекаєш? — Ты давно ждешь?

Я не спізнився? — Я не опоздал?

Я не надто пізно? — Я не слишком поздно?

Ти давно мене (на мене) чекаєш? — Ты давно меня ждешь?

Вислови після приходу (офіційне спілкування):

Даруйте, що змусив вас чекати! — Прошу прощения, что заставил себя ждать!

Вибачте за запізнення! — Извини за опоздание!

ЗАДАНИЕ 8. Что такое комплимент? Какой комплимент можно сказать о характере человека; о внешнем виде; об одежде; о причёске и т. п.?

пожилой женщине;

ребенку;

соседу-пенсионеру, который передвигается на инвалидной коляске;

отцу (матери);

преподавателю

МАТЕРИАЛЫ ДЛЯ СПРАВОК

У тебе (Вас) такий чудовий вигляд! Ти (Ви) так чудово виглядаєш (-єте)! Ти (Ви) така красуня! У тебе (Вас) такі красиві очі! Ти (Ви) чарівна! Ти (Ви) першокласний фахівець! Ти (Ви) фантастично танцюєш (-єте)! Ти (Ви) маєш (-єте) тонке почуття гумору (витончений смак, прекрасні манери)! З тобою (Вами) так приємно спілкуватися! Тобі (Вам) винятково личить цей капелюшок (костюм, пальто)! У Вас прекрасний костюм: він підкреслює Вашу фігуру й засвідчує Ваш витончений естетичний смак! Ти (Ви) неперевершена господиня! Твої (Ваші) діти прекрасно виховані! У тебе (Вас) така молода мама (славний батько, чудовий брат)!

РЕПЛИКИ-ОТВЕТЫ НА КОМПЛИМЕНТ

Спасибі! Дякую за комплімент! Ви такі люб'язні! Дякую, я щиро зворушена. Спасибі на доброму слові! Це тобі тільки здається. Спасибі, але ти

перебільшуєш (реакция на преувеличенную похвалу). Я рада це чути! Мені приємно чути це від тебе. Мені приємно, що тобі сподобалося. На жаль, це лише комплімент.

ЗАДАНИЕ 9. Переведите на украинский язык.

Я живу в новом студенческом общежитии. Это красивое современное здание. Внизу вестибюль, светлая и уютная студенческая столовая и большая комната для занятий. На первом этаже кабинет коменданта общежития и буфет. В общежитии большие широкие коридоры, огромные окна, выходящие в парк. Поэтому у нас всегда светло. На окнах висят светлые занавески.

Мы живем в комнате на троих. Она светлая и довольно просторная. Мебель в комнате простая, но удобная: встроенные шкафы, три письменных стола и стулья. У стен — кровати. На стенах — книжные полки с учебниками и словарями.

Мы — студенты филологического факультета, на кафедре славистики изучаем славянские языки. Поэтому на полках — учебники украинского, чешского, словацкого, польского, болгарского, сербского и хорватского языков. Я изучаю украинский язык. Мне кажется, что я уже хорошо разговариваю по-украински. Надеюсь, что скоро буду так же хорошо разговаривать по-польски. Я изучаю польский как второй язык. Каждый день занимаюсь дополнительно в лингафонном кабинете, читаю книги на украинском и польском языках. В соседней комнате живет студентка с Украины, мы с ней постоянно общаемся. Она мне очень помогает в изучении украинского языка. Летом планирую поехать на месяц в молодежный лагерь в Карпаты.

Улыбнитесь!

* * *

У гуртожитку.

— Хлопці! А де Микола?

— Він у кухні, варить юшку.

— О, юшку? Це добре. З грибами?

— Ні, з Назаром.

* * *

Сидять голодні студенти в гуртожитку й мріють. Один і говорить:

- А заведімо свиню!
- Та ти що? Бруд, постійний сморід....
- Нічого, вона швидко звикне.

* * *

Вакансія: «Потрібен вахтер жіночого студентського гуртожитку № 5. Вимоги: стара, сварлива, люта!».

Урок 4

КВАРТИРА

Житло

У новий дім — як у новий світ

Максим. Олено, привіт! Здається, сто років не бачилися! Куди ти так поспішаєш?

Олена. Привіт, Максиме! Біжу додому. Мама зателефонувала. Приємна новина! Нам сьогодні о третій вручать ключі від нової квартири! Не можу отямитися від радості!

Максим. Дійсно, приємна. Радий за вас. Вітаю!

Олена. Дякую. Ти не уявляєш, як довго довелося нам на цей день чекати. Сам знаєш, як зараз будують нові будинки. Спочатку будівельники пообіцяють його здати до кінця року, потім той кінець розтягнеться ще на три роки. Так і в нас вийшло. Мали отримати ордер ще наприкінці минулого року, а свято настало лише сьогодні. Хай так, але який подарунок на святого Миколая ми отримали! Сподіваюся, що на Новий рік відсвяткуємо новосілля.

Максим. І справді подарунок. А де розташована ваша нова квартира? Далеко від центру?

Олена. На щастя, ні. Будівельники чотири роки тому розпочали реконструкцію нашого району, кілька старих будинків знесли, на їх місці вже побудували дві нові багатоповерхівки. Пощастило придбати квартиру поряд із старим будинком, де ми спільно жили у трикімнатній із дідусям і бабусею. Тепер усі задоволені. І нам буде просторо, і дідусь з бабусею поряд.

Максим. А на якому поверсі?

Олена. На останньому. Номер 88. На нашому сходовому майданчику ще дві квартири. Мама чомусь хотіла середній поверх, але я наполягла на останньому. Хоч ліфт у наших будинках сам знаєш як працює, але вікна виходять на простір, видно гідропарк, лівий

берег. Краса неймовірна. Урешті-решт по сходах ходити — здоров'ю не зашкодить.

Максим. Кімнату собі вже вибрала?

Олена. Я її вибрала відразу, коли квартиру побачила. Правда, опоряджувальні роботи тоді ще були незавершені, але ми з батьками вже все розпланували.

Максим. У вас трикімнатна?

Олена. Так. Кухня, вітальня, спальня батьків і моя кімната. Квартира дуже розумно спланована. З усіма вигодами. Великий передпокій, за площею як кімната, з нього — двері до кухні й вітальні, до спальні батьків і до моєї кімнати. Кухня в нас з'єднана із вітальнею й однією із двох лоджій. Дуже хороше рішення. Простора ванна кімната. І головне — великі вікна. Я люблю багато світла.

Максим. Великі вікна — це гарно, але не дуже ощадно щодо енергії. Це кажу тобі як майбутній фахівець. А як ви до Нового року встигнете з ремонтом? Бо ж усі, перш ніж переїхати в нову квартиру, починають робити ремонт. А це надовго.

Олена. Ні ж бо! Ми з підрядником відразу це питання обговорили, вибрали собі й паркет, і плитку, і матеріали на панелі, і шпалери, і плиту до кухні, і сантехніку. Внутрішні роботи з нами погодили, тому залишається лише перевезти й розставити меблі. Це не триватиме довго, бо ми все вже спланували. Тому часу в нас буде достатньо.

Максим. Тоді вам і справді залишилися дрібниці — переїхати.

Олена. Якби ж то це були дрібниці! Ти навіть не уявляєш, скільки в нас одних лише книг! А інших речей така кількість, аж страшно. Коли роками живеш у квартирі, де мешкають три покоління, просто не звертаєш уваги, скільки необхідних і не дуже речей тебе оточує. Досі мені важко уявити, як це все маємо перевезти й розставити. Але це вже клопоти приємні.

Максим. Допомога потрібна?

Олена. Ні, дякую. Зараз є спеціальні служби, які всі ці питання вирішують за нас. Дякувати богу, бо я навіть не уявляю, як би ці речі довелося носити! Нам залишається лише спакувати все необхідне. Що буде дуже непросто. Але ти маєш обов'язково прийти до нас на відвідини в нову квартиру.

Максим. З радістю. Заодно й поговоримо, бо, бачу, ти поспішаєш, а я б дуже хотів із тобою спокійно поспілкуватись. Є про що. Не буду тебе затримувати.

Олена. І справді. Ми не бачилися після закінчення школи. Я й не запитала, а як ти? Як у тебе справи?

Максим. Новин багато. Але розповім про них під час зустрічі. Як домовимось?

Олена. Маю твій телефон. Номер не змінився? Я тобі обов'язково зателефоную, тоді й домовимось.

Максим. Гарзд. Чекатиму. Щасливих свят!

Олена. І тобі теж!

КОМЕНТАРІ ДО ТЕКСТУ

багатоповерхівка — многоэтажка
будінок на знесення — дом под снос
будівельні роботи — строительные работы
будувати — строить
великий — большой
відсвяткувати — отпраздновать
власний — собственный
Допомога потрібна? — Помощь нужна?
дрібниці — мелочи
житло — жилье
залишилися дрібниці — остались мелочи
здоров'ю не зашкодить — здоровью не повредит
квартира з усіма вигодами — квартира со всеми удобствами
краса неймовірна — красота невероятная
на відвідини (гостину розм.) — в гости
нам пощастило — нам повезло

наполягті — настоять
не можу отямитися — не могу прийти в себя
окрема квартира — отдельная квартира
опоряджувальні роботи — отделочные работы
отримати ордер — получить ордер
пакувати (спакувати) — собирать (собирать)
передпóкій — прихожая
придбати квартиру — купить квартиру
простóро — просторно
речі — вещи
спільний — общий
сходи — лестница
сходовий майдáнчик — лестничная площадка
цегельний — кирпичный
часу достáтньо — времени достаточно
шпалéри — обои

ЗАВДАННЯ 1. Перекажіть текст у формі монологу.

1) Яку інформацію про Олену ви отримали з діалогу? Систематизуйте всі відомості про неї.

2) Що ви дізналися про Максима? Як можна характеризувати його за змістом діалогу?

3) Де і яку квартиру матиме сім'я Олени? Опишіть її близько до тексту діалогу.

4) Які характеристики могла б мати квартира, яку придбала родина Олени, у рекламних каталогах? Запропонуйте її опис, дотримуючись вимог до текстів такої реклами.

✓ **ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА СЕМАНТИКУ,
СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ТА ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ**

Іти (йти), іду (йду), ідеш (йдеш), піти, піду, підеш, підуть *до кого? до чого? за ким? за чим? куди?* (ідемо до театру, йдуть на зупинку, підемо за мамою)

Поспішати -шаю, -шаєш, поспішити -шу, -шиш *куди? до кого? до чого? з чим?* (поспішаю до університету, поспішить з ремонтом квартири)

Квапитися -лю(ся), -иш(ся), -лять(ся), поквапитися -плюся, -пишся *куди? з чим?* (кваплюся на зустріч з другом, нехай поквапляться з переїздом)

Телефонувати -нью, -нұеш, зателефонувати -нью, -нұеш *кому? куди?* (телефонує батькам, завтра зателефонують у житлово-експлуатаційну контору)

Вручати -аю, -аєш, вручити -чу, -чиш *кому? що?* (вручають новосельцям ключі від нової квартири, вручимо подарунок господарям)

Отримувати -ую, -уєш, отримати -аю, -аєш *що? від кого?* (отримуєш нове житло, отримайте ордер на квартиру)

Одержувати -ую, -уєш, одержати -жу, -жиш *що? у кого? від кого?* (одержите ордер на квартиру, одержить у кербуда ключі від комори і гаража)

Обіцяти -яю, -яєш, пообіцяти -яю, -яєш *кому? що?* (обіцяють здати будинок до кінця другого кварталу, пообіцяй мені прийти на гостину)

Будувати -ую, -уєш, збудувати -ую, -уєш *що? на чому? де?* (в Україні будують небагато муніципального житла, збудуємо на місці старого будинку новий)

Зводити -джу, -диш, звести, зведу, зведеш *що?* (будівельники зводять новий студентський гуртожиток)

Обговорювати -ую, -юєш, обговорити -рю, -риш *що? з ким?* (обговорімо з підрядником деталі ремонту, обговорюють варіанти інтер'єру квартири)

Ремонтувати -тую, -туєш, відремонтувати — тую, -туєш *що?* (ремонтують квартиру власноруч, відремонтуймо поламані меблі)

Погоджувати -джую, джуєш, погодити -джу, -диш *що? з ким?* (погоджу з вантажниками час переїзду, ремонтні роботи треба погоджувати з електриками й газівниками)

Сподіватися -ваю(ся), -ваєш(ся) *кого? чого? на кого? на що?* (сподіваємося зручної квартири, сподіваюся на вчасний переїзд)

Наполяга́ти -а́ю, -а́єш, наполягті́ -жу, -жеш *на чому?* (наполі́г на швидкому придбанні квартири, наполя́жемо на своєму погляді щодо кварти́рної проблеми)

Святкува́ти -у́ю, у́єш, відсвяткува́ти -у́ю, -у́єш *що?* (святку́ють новосілля, відсвяткува́ли прийняття до експлуатації нової багатоповерхівки)

Розпочина́ти -на́ю, -на́єш, розпоча́ти -чну́, -чне́ш *що?* (розпочну́ть будівництво, розпочні́мо ремонт квартири)

Розплановува́ти -но́вую, -но́вуєш, розпланува́ти -ну́ю, -ну́єш *як? що?* (розплану́ю свій час, розпланову́ють квітни́ки біля дому)

Облашту́вати -то́вую, -то́вуєш, облаштува́ти -ту́ю, -ту́єш *що? як?* (облашту́є кімнату на свій смак, облашту́вають подві́р'я свої́ми силами)

Опоряджува́ти -жую, -жуєш, рідко; опоряджа́ти -джа́ю, — джа́єш, опоряди́ти -джу́, -діш *що?* (опоряджа́ємо територі́ю навколо будинку, дитячий майданчик опоряди́мо спільни́ми зусилля́ми)

Меблюва́ти -лю́ю, -лю́єш *що? як?* (меблю́є кварти́ру у стилі ретро)

Умеблю́вати -вую, -вуєш, умеблюва́ти -лю́ю, -лю́єш *що? як?* (умелблю́ю віта́льню, умеблю́ймо ді́м у стилі «кантрі»)

Декорува́ти -у́ю, -у́єш *що? чим?* (інтер'є́р кварти́ри декору́ймо карти́нами і предме́тами в народно́му стилі)

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ:

бе́злад, бе́зладом, буди́нко́вий, вина́йм, вина́йманий, вина́йма́ння, ві́наймити, ві́наймлений, ві́найняти, вору́шитися, вору́шитись, вру́чать, вручи́ти, вхі́дчини, гро́міздкий, де́щицю, ді́мний, до́мівка, до́мовий, до́мові́к, жада́ний, жа́лоба, жи́тла мн., житло́вий, задо́брити, зажи́лися, зва́бний, зимо́вий, значу́щіший, зне́сений, зне́сти, ка́пості, кі́дала, ко́мірчі́на, крає́від, кро́кви мн., кухо́нний, лі́жник, ме́блевий, невимо́вний, новина́, опі́кувалися, палкі́й, пере́везті́, передпо́кій, пересе́лення, платня́, подоро́жнього, на/у по́кутті, по́куття, помара́нчевий, поста́вах, при́страсті, ро́зсуд, сві́чник, сма́рагдовий, сма́чний, сто́рожко, сходи́, сходо́вий, постóли мн., у постóлі, упо́вні, уподо́бання, хатчи́на, цегля́ний, чарі́вний, шкере́бє́рть.

ЗАВДАННЯ 2. Доповніть наведені нижче дієслова іменниками семантичної сфери «житло», що можуть із ними сполучатися. Поєднайте їх із словами просторової семантики *ліворуч, праворуч, посередині, зліва, трохи вліво, трохи вправо, біля, поряд, над, під, навпроти, між, за, на, з (зі, із).*

Зразок: Вішати (повісити) — картину, лампу, полицку, дзеркало, штори, календар... Повісити картину над фотографією. Повісити

лампу трохи вліво від картини біля полички. Повісити дзеркало по середині навпроти картини.

Переїздити (переїхати), мешкати, класти (покласти), ставити (поставити), прибирати (прибрати), розмішувати (розмістити), помішувати (помістити), умішувати (умістити), розташовувати (розташувати), тулити розм. (притулити розм.).

ЗАВДАННЯ 3. Поширивши іменники прикметниками, відреагуйте на репліки за зразком:

Зразок: У вашій квартирі центральне опалення? — Так, у нашій квартирі центральне опалення. Ні, у нашій квартирі автономне підне, газове, парове, повітряне, підлогове, електричне опалення.

1. У вас власна квартира? 2. Ви маєте дерев'яну дачу? 3. Ви живете у триповерховому будинку? 4. У вашому будинку великі кімнати? 5. У вашій кухні газова плита? 6. Ваш будинок старий? 7. Ви маєте трикімнатний будинок? 8. У вашій квартирі корпусні меблі? 9. Ви маєте в кімнатах сучасні килими? 10. У спальні ви поставили звичайне ліжко? 11. Ви живете в замиському будинку? 12. Ви маєте дім із вбудованим гаражем?

ЗАВДАННЯ 4. Доповніть кожне з речень. Доберіть до потрібного слова можливі синонімічні замітники та слова відповідної тематичної групи. Назвіть слова й вислови із *Матеріалів для довідок*, що виявилися в цій праві зайвими.

1. Скоро ми ... у нову квартиру. 2. Нова квартира велика й світла, у ній три кімнати — ... та допоміжні приміщення — ... 3. Вікна кімнат зорієнтовано так: вітальня... на ..., кімната батьків — на..., моя кімната на..., кухня — 4. Верхній одяг можете залишити на вішаку в 5. Старі й не дуже потрібні речі в нас лежать у.... 6. Щодня я чищу килими..., раз на кілька місяців натираю до блиску паркет... 7. Мати щодня чисту і свіжу білизну нам допомагає.... 8. Після прання в сучасних машинах одяг відразу можна.... 9. У ванній кімнаті й туалеті краще мати все необхідне: 10. Наша ... становить 780 гривень щомісяця. 11. За опалення платимо лише під час 12. Неприємних запахів у кухні нас позбавляє 13. Вранці я завжди приймаю душ у 14. Люблю накрохмалену постільну білизну:.... 15. Речі, якими рідко користуємося, можна покласти нагору на....

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДОВІДОК

переїхати (переїжджати), переселитися (переселятися), перебиратися (перебратися), перемістити (переміщувати), виходити (вийти), зорієнтувати, виглядати (виглянути), передпокій, вітальня, спальня, туалетна кімната, вмивальня, комірчина, комора, порохотяг, натирач підлоги, циклювальна машина, пральна машина, сушильна машина, посудомийна машина, кухонний комбайн, прасувати (випрасувати), прасування, праска, зволожувач повітря, освіжувач повітря, дезодорант, парфуми, плата за комунальні послуги, квартирна платня, опалювальний сезон, літній період часу, зимовий період часу, витяжна шафа, духовка шафа, кондиціонер, вентилятор, електрофільтр, духова кабіна, наволочка, простирадло, підковдра, ковдра, подушка, антресолі, полиця, балкон, гараж, підвал, шафа.

Назви сторін світу:

північ, північний схід, північний захід, південь, південний схід, південний захід, захід, схід.

ЗАВДАННЯ 5. Прочитайте варіанти привітання господарям дому з новосіллям. Які символи української народної культури фігурують у побажальних текстах?

* * *

Бажаю вашому дому
Якщо землі — то під ріллям,
Якщо звістку — то добру,
Якщо дерева — то з плодами,
Якщо дощу — то рясного,
Якщо дочку — то гарну,
Якщо сина — то могутнього,
Якщо квітку — то чарівну,
Якщо друга — то вірного,
Якщо сусіда — то рідного,
Якщо гостя — то жаданого!

* * *

Хай оминають болі та тривоги ваші нові пороги!
Щоб у домі щастю жити, з домочадцями дружити!

* * *

Домового кличемо, дому щастя зичимо! Хай новий ваш дім пильнує, а по ночах — бешкетує!

* * *

Радості й гараздів, хліба й достатку! Нехай люди ніколи не омитають ваш дім! Не біда, коли тісно, біда — коли порожньо!

ЗАВДАННЯ 6. Дайте розгорнуті відповіді на запитання:

- 1) Чи правдиве, на вашу думку, твердження: «Покажи мені свою кімнату, і я скажу тобі, хто ти»?
- 2) Чи справді кімната може розповісти щось про її господаря?
- 3) Опишіть свою кімнату (квартиру). Чи відповідає ваша кімната (квартира) вашому характеру й уподобанням?

ЗАВДАННЯ 7. Прочитайте й опрацюйте текст. Зважаючи на уподобання господарів кімнати, спробуйте спрогнозувати та деталізувати такі речі:

- 1) Що і хто може бути зображено на фотографіях? Зосередьтеся на природі, що може бути в кадрі, одязі, поставах та обличчях людей, зображених на фото, предметах, які могли б супроводжувати братів у подорожах.
- 2) Які речі можуть бути на поличках поряд із книгами як «трофеї»? Спробуйте їх назвати й описати.
- 3) Що може лежати на письмовому столі кожного з братів? Там панує, на вашу думку, лад чи безлад?
- 4) Через які предмети, зважаючи на специфіку уподобань кожного з них, може щодня перечіплятися мама? Що в цій кімнаті може бути кинутим на підлозі, лежати купою одне на одному, бути зваленим нагорі на шафі, заважати відчинити двері до кімнати?
- 5) Які музичні уподобання, судячи з імен улюблених співаків, можуть мати брати?
- 6) Спробуйте описати зовнішність і характери господарів кімнати. Аргументуйте свою думку.

 ДІМ — ЦЕ НЕ МІСЦЕ, А СТАН ДУШІ

Ми живемо з батьками в новій багатоповерхівці на сьомому поверсі. Це в центрі міста, на одному з пагорбів над Дніпром. Переїхали ми сюди нещодавно, але вже звикли до нової квартири: вона набагато більша, зручніша й затишніша, ніж колишня.

Коли заходиш до квартири, відразу опиняєшся у великому й просторому передпокої. Біля однієї стіни — вішак і шафа з одягом та

взуттям, біля іншої — велике дзеркало. Поруч — двері до кухні, з іншого боку — вхід до нашої із братом кімнати та спальні батьків.

Наша з Сергієм кімната простора й світла, зі світло-теракотовими стінами і світлими меблями. Із неї є вихід на лоджію. Господарюємо тут із братом удвох. Ми близнюки. Мама жартує, що в ній подвоєний чоловічий дух, чоловічий інтер'єр і чоловічий порядок. Тут немає нічого зайвого — з нашого погляду. Мама іншої думки. У нашій кімнаті всього по два: два дивани, два письмові столи, два комп'ютери. У кожного свої полиці для книг. Брат захоплюється альпінізмом і дельтапланеризмом, мене більше цікавлять риболовля та дайвінг. Про наші з братом подорожі й пригоди нагадують численні фотографії на стінах та незліченні предмети необхідного спорядження, що створюють неабиякі проблеми для вільного пересування кімнатою. Проте наша з братом кімната має особливу атмосферу, яку так любимо ми й наші друзі. Шкода, що мама наше захоплення цією «атмосферою» не поділяє... Батько, навпаки, переконаний, що в нашій кімнаті панує дух «чоловічості» і часом намагається нейтралізувати мамині емоції з приводу цього «духу». Він і сам радо бере участь у наших із друзями веселих посиденьках.

Велике вікно виходить на схід. На щастя, наш погляд не впирається у глуху стіну чи кухню сусідів, що мешкають у будинку навпроти. Із вікна видно горизонт, а ближче — старовинні вулички нашого міста, дахи, комини, куполи церкви, з-за яких за ясного світанку піднімається палаючий сонячний диск. Приємно, розплющивши очі, бачити таку красу. У вихідні ми любимо поспати, тому від яскравого світла нас захищають темні теракотові гардини й матово-білі, з мережкою, занавіски.

У лівому куті шафа. Поруч на стіні — полицки, на яких, поряд із книгами, мирно співіснують численні трофеї, що нагадують нам про веселі й не дуже сходження на гірські вершини й занурення в морські глибини, цікаві сувеніри, привезені із різних куточків України. У нас хороша бібліотека, де зібрані найцікавіші й найцінніші для нас з братом книги, альбоми з фотографіями, енциклопедії. Поруч з улюбленими книгами — підручники та довідники з медицини, адже ми наступного року закінчуємо медичний інститут. Біля стіни, праворуч, — музичний центр та полочка з дисками. Є між ними й «Океан Ельзи», і ВВ, і Висоцький, і «Брати Гадюкіни», і Тарас Чубай. Нещодавно ми відкрили для себе українського барда Валерія Марченка. Усе це — поезія і музика для душі.

ЗАВДАННЯ 8. Розв'язуючи обидва комунікативні завдання, використайте елементи дискусії, конструкції із значенням висловлення власного погляду, пропозиції, згоди та незгоди.

МОТО: МРІЯТИ НЕ ШКОДИТЬ

Комунікативна ситуація 1. Створіть діалог під назвою «Речі роблять МІЙ дім МОЇМ домом» Уявіть собі — ви придбали квартиру. У якому стилі ви її хочете оформити? Будете вдаватися до послуг дизайнера чи вважаєте такий крок позбавленим сенсу, адже у квартирі жити вам, а не дизайнерові? У вашого друга (подруги) — протилежна думка. Наведіть аргументи з обох сторін.

Комунікативна ситуація 2. Створіть діалог під назвою «У речей є душа...?». Уявіть собі — вашого гаманця достатньо для того, щоб умеблювати квартиру в найсучаснішому стилі, однак ви обожнюєте старовину й віддаєте перевагу речам, які колись вже мали щонайменше одного господаря. Ваш друг (подруга) переконує вас не нести в дім те, що колись належало іншим, ви вперто стоїте на своєму й готові заплатити за них значно більше не заради престижу та реноме, а заради власного душевного комфорту.

✓ ФОРМУЛИ ВИСЛОВЛЕННЯ ВЛАСНОГО ПОГЛЯДУ:

На мій погляд, ... — На мой взгляд...

На мою думку, ... — По моему мнению...

На моє переконання, ... — По моему убеждению, ...

Я переконаний, що... — Я убежден, что...

Я думаю (гадаю), що... — Я думаю, что...

Мені здається, що... — Мне кажется, что...

Наскільки я розумію... — Насколько я понимаю...

Я хочу (хотів би) підкреслити, що... — Я хочу (хотел бы) подчеркнуть, что...

Що стосується мене, то... — Что касается меня, то...

Як на мене, то... — Как по мне, то...

Насмілюся сказати — Осмелюсь сказать

Облиш! — Прекрати (брось)!

Можливо, моя думка видасться тобі (Вам) неслухною, але... — Возможно, мое мнение покажется тебе (Вам) безосновательным, но...

Мушу (маю) зауважити, що... — Я должен заметить, что...

Я такої (іншої) думки... — У меня такое (другое) мнение...

Я думаю (гадаю, вважаю) так... — Я думаю (считаю) так...

Така моя думка. — Таково мое мнение.

Я ще раз повторюю (вимушений повторити)... — Я еще раз повторяю (вынужден повторить)...

На завершення (розмови, дискусії) вважаю за доцільне (необхідне) ще раз сказати (повторити сказане мною) — В завершение (разговора, дискуссии) считаю целесообразным (необходимым) еще раз сказать (повторить мною сказанное).

На ваш розсуд — По вашему усмотрению

Можу вас (тебе) запевнити, що... — Смею вас (тебя) заверить, что....

Між іншим кажучи, ... — Между прочим, ...

Марно заперечувати, що... — Бессмысленно отрицать, что...

Абсолютно (принципово) не згоден. — Абсолютно (совершенно) не согласен.

До того ж, ... — Более того, ...

Усе це сон рябої кобили. — Все это бабьи сказки.

(не) поділяти думку (кого) — (не) разделять мнение

У мене склалася думка... — У меня сложилось мнение...

не визнавати думки інших — не считаться с мнением других

ділитися думкою (з ким) — делиться мнением

певна думка — определенное мнение

До прикладу сказати, ... — К примеру сказать, ...

✓ ФОРМУЛИ ПРОПОЗИЦІЇ (ПОРАДИ):

Я дуже раджу (радив би) тобі (Вам)... — Я бы тебе (Вам) настоятельно советовал...

Я пропоную тобі (Вам)... — Я предлагаю тебе (Вам)...

Дозволь(-те) порадити тобі (Вам)... — Позволю себе посоветовать...

Чи не спробувати тобі (Вам)...? — А не попробовать ли тебе (Вам)...?

Чому б не спробувати тобі (Вам)...? — Почему бы тебе (Вам) не попробовать...?

Може, б тобі (Вам) варто було...? — Может, тебе (Вам) следовало бы...?

Я б на твоєму (Вашому) місці спробував... — Я бы на твоём (Вашем) месте попробовал...

✓ ФОРМУЛИ ПОДЯКИ ЗА ПРОПОЗИЦІЮ (ПОРАДУ):

Я тобі (Вам) дуже дякую (широко вдячний) за пораду (пропозицію)!

Я нею неодмінно скористаюсь! — Я тебе (Вам) очень благодарен (я тебя (Вас) искренне благодарю) за совет (предложение)! Я им непременно воспользуюсь!

Я не зможу скористатися з твоєї (Вашої) поради (пропозиції), але щиро дякую за неї! — Я не могу воспользоваться твоим (Вашим) советом (предложением), но искренне за него благодарен!

Дякую за пораду (пропозицію)! Я мушу над нею добре подумати (обміркувати її)! — Спасибо за совет (предложение)! Я должен над ним хорошенько подумать (я должен его хорошо обдумать)!

✓ ФОРМУЛИ ЗГОДИ:

Згоден! — Согласен!

Мушу погодитись! — Вынужден согласиться!

Доведеться погодитись! — Придется согласиться!

Так! — Да!

О, так! — Ну конечно, да!

Авжеж! — Ну да (разумеется)!

Звичайно! Звісно! — Конечно!

Ти маєш рацію (Ви маєте рацію)! — Ты (Вы) прав(-ы)!

Безперечно! — Безусловно!

Поза сумнівом! — Вне всякого сомнения!

І я такої думки! — И я такого же мнения!

Очевидно, це саме так. — Очевидно, все именно так.

Правдоподібно (ймовірно), що так воно і є. — Вероятно, что так оно и есть.

✓ ФОРМУЛИ НЕЗГОДИ:

Ні! — Нет!

Звичайно, ні! — Конечно, нет!

Ні, тут я не погоджуюсь (не згоден)! — Нет, тут я не согласен!

Я ніяк не можу погодитися! — Никак не могу согласиться!

Тут я з тобою (Вами) не згоден! — Тут я с тобой (Вами) не согласен!

Я б дуже хотів з тобою (Вами) погодитись, але... — Мне бы очень хотелось с тобой (Вами) согласиться, но...

Мені шкода (жаль), але я переконаний в іншому. — Мне жаль, но я убежден в обратном.

Шкода, але про це не може бути й мови! — Сожалею, но об этом не может быть и речи!

Мені треба подумати... — Я должен подумать...

Я маю спочатку це обміркувати. — Я должен сначала это обдумать.

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

б'юся об заклад — держу пари

вважають — как принято считать, как обычно считают

висловлювати свою думку — высказывать свое мнение
 даруй(-те) на слові — не в обиду будь сказано
 ділитися думкою — делиться мнением
 за всіма правилами — по всем правилам
 зі шкури не вилізти — нельзя разбиться в лепешку
 на додачу — вдобавок
 на думку — по мнению
 не можу погодитися — не могу согласиться
 така думка для мене неприйнятна — такое мнение для меня неприемлемо
 нічого не можу вдіяти — ничего не могу поделать
 обмінюватися думками — обмениваться мнениями
 певна думка — определенное мнение
 по тому й бути — так тому и быть, быть по сему
 поділяти думку — разделять мнение
 поширена думка — распространенное мнение
 здебільшого — в большинстве случаев
 у такому випадку (разі) — в подобном случае
 коли ні; інакше — в противном случае
 на випадок чого — в случае чего
 шукати нагоди — искать случая
 принаймні — по крайней мере
 само собою зрозуміло — само собой разумеется
 склалася думка — сложилось мнение
 у кожному (всякому) разі; хоч як би там було розм. — во всяком случае
 урахувати думку — учитывать мнение
 факт лишається фактом — факт остается фактом
 цілком імовірно — вполне вероятно
 мабуть — по всей вероятности
 що ще важливо відзначити — что еще важно отметить
 щонайперше — первым делом
 як мовиться — как говорится

ЗАВДАННЯ 9. Перекладіть текст на українську мову.

ДОМ ТАМ, ДЕ ТВОЕ СЕРДЦЕ

В народі точно підмечено: «В гостях хорошо, а дома лучше». Мудрість, перевірена віками. Де би ти ни був, тебе завжди тягне на родину, в любий місто, додому. К родним стінам, дорогим людям и друзям.

Для меня такое место — мой дом, моя квартира. После любого, пусть даже очень интересного и насыщенного дня, после встреч и знакомств с интересными людьми всегда тянет домой.

Светлый небольшой коридор, на стене зеркало: «Как я выгляжу? Привет!» Под зеркалом обувная тумбочка, рядом — полочка для телефона, бра, подставка для зонтов, правее — шкаф. Слева ванная комната, сверкающая кафелем, занавесочка с резвящимися дельфинами, над раковиной зеркало и полочка для всякой всячины. На стене небольшой шкафчик для моющих средств, в углу стоит стиральная машина — главная мамина помощница. Сразу за ванной комнатой — кухня. Кухня — центр квартиры для друзей и знакомых. Вот телефон, вот календарь, уютный столик, «уголок». «Проходите! Сейчас будет чай!» В двух шагах — плита, шкафчик для посуды, холодильник — все необходимое для жизни и общения. Горячий чай, вкусный пирог и хорошие друзья — что еще нужно?

А вот и детская комната. Мы делим ее с моей младшей сестренкой, поэтому приходится с ней считаться. Например, стены в нашей комнате теплого желтого цвета, на полу мягкий пушистый ковер, а на потолке — звездное небо (когда выключается электрический свет, звездочки еще долго светятся веселыми огоньками). Комната условно разделена на две зоны — игровую и учебную. Учебная — моя. Письменный стол, настольная лампа, стул, на стене — книжные полки. Книг много, а с каждым годом их становится все больше: детские книги, букварь, детская энциклопедия, учебники, библиотека приключений. Но когда я прихожу домой, то часто на моем письменном столе «спят усталые игрушки», а книжки стройными рядами покинули привычные места. Игрушки живут вместе с книгами на полках. «Может, расстанемся с чем-нибудь?» «Нет!!!» — возмущается сестра. А вот настольные игры — в них мы играем вместе, когда приходят друзья. Кровать у нас двухъярусная, первый этаж мой, и, конечно, прежде чем лечь в постель, мне приходится поработать, рассаживая плюшевых мишек и мышек, а потом еще рассказывать сказку на ночь.

Гостиная. Сервант с изысканной посудой, цветы в вазе, множество нужных вещей. Диван, кресла, торшер, журнальный столик, ковер. На стене висят картины. Уютно, красиво. Даже сестренка стесняется разбрасывать здесь свои игрушки. В этой комнате стоит телевизор (с множеством замечательных программ). А еще в зале у стены стоит аквариум — наша гордость. Золотые рыбки, конечно, привереды, но мы с папой постарались создать им хорошие условия. На балконе — цветник. И когда только у мамы находится время поддерживать такую красоту?!

Из гостиной еще одна дверь ведет в спальню родителей. В их комнате стены нежного бледно-сиреневого цвета (и мне такой нравятся), спальный гарнитур, над кроватью висит картина, а на противоположной стене — часы, наверное, чтобы вовремя будить меня в школу. На маминном ночном столике часто стоят живые цветы.

Я считаю, что квартира может многое рассказать о своих хозяевах. Если люди добрые, открытые, то и квартира у них уютная, светлая и солнечная, а если злые и неприветливые — и квартира у них темная, холодная, нежилая. У человека общительного, разностороннего в квартире всегда много книг, цветов и памятных ему вещей.

Посміхніться

* * *

Ніч. Українське село.

З комори зі скрипом відчиняються двері, з неї вилазить здоровенний вгодований пацюк. В одній лапі тримає шинку, у другій — глечик сметани. Лівою задньою лапою зневажливо копає мишоловку з маленьким засохлим шматочком сиру, що самотньо стоїть біля входу. Дивиться на сир, потім на своє черево, зітхає й каже:

— Ну чесне слово, як діти...

Урок 5

СЕМЬЯ. ТРАДИЦИИ. ОБЫЧАИ. ПРАЗДНИКИ

Родина. Традиції. Звичайі. Свята

Кожен подарунок — великий дар, якщо ти вручаєш його з любов'ю

Настя: Андрію, ти вже закінчив свій реферат? *Ходи сюди*, доки дідусь із бабусею на прогулянці, вирішімо всі питання. У них золоте весілля вже в цю суботу, маємо лише тиждень часу.

Андрій: Не закінчив, але відкладу на потім. Доки їх немає, *поговоримо*. Головне — щоб вони ні про що не здогадалися. Батько з мамою мають замовити маленьку затишну залу в заміському ресторанчику. Вирішили в «Лісовику». Там дуже по-домашньому й чудова кухня. *Наша справа* — гості. Треба всіх запросити й ні про кого не забути. І відразу *всіх попередити*, що дідусь із бабусею ні про що не здогадуються і що це й має бути сюрприз.

Настя: У нас мало часу, а проблем треба вирішити багато. Хутчій бери папір і олівець. Треба все записати. Діємо як домовилися — телефонувати попередньо не будемо, увечері видрукуємо запрошення й розішлемо. Щоб було справді як на весіллі. А в запрошення вкладамо аркуш із попередженням: Таємниця! Не розголошувати!

Андрій: Гаразд. Ти мала поцікавитися, де знайти листівки-запрошення на золоте весіллі. Цікавилася?

Настя: Не тільки цікавилася, але й купила. Ось. Подобається?

Андрій: Як на мене, дуже гарні. Скромні й зі смаком. Отже...Кого запрошуватимемо?

Настя: Усю нашу родину. Обидві бабусині сестри з чоловіками, нашими двоюрідними братами та племінниками, дядько Іван і тітка Валерія зі Львова приїдуть обов'язково. Максим на стажуванні в Німеччині. *Шкода*, що його не буде. Трішки неповна родина. Тут нікого не забули?

Андрій: Ні. Родина наша не така вже й велика — сама знаєш.

Настя: Невелика, але дружна. А адреси ми знаємо?

Андрій: Оце так! І справді! Вулицю знаємо, прийти до них можемо, здається, із зав'язаними очима... Мені навіть на думку не спало... Хто ж тепер кому листи пише? А мобільний навіщо? Молодець, що згадала про це. Адреси беру на себе.

Настя: Отже, йдімо далі. На золотому весіллі мають бути обов'язково колишні дружка і дружба, що були свідками на весіллі. Я вже всі традиції повивчала. Тиждень тому я в бабусі так обережно розпитала, хто в них був дружкою і дружбою. Здається, вона ні про що не здогадалася. А знаєш, хто це був?

Андрій: Ні, якось ніколи не цікавився.

Настя: Петро Петрович і Марія Сергіївна! Я навіть не здогадувалася, що вони обидвоє були дружкою і дружбою на їхньому весіллі. Там вони, виявляється, познайомилися й за півроку побралися. Ми просто знали їх як давніх і вірних друзів наших дідуса й бабусі, але про цю деталь їхньої біографії я дізналася тільки нещодавно. *Добре*, що всі живі й здорові. Отже, записав?

Андрій: Так. Далі. Сусіди наші. Ольга Петрівна та Володимир Семенович. І родина Сидоренків. Валерій Семенович і Фаїна Борисівна. Здається, усе. Слухай, щось маленьке весіллі в нас виходить!

Настя: Таке, як було в них справжнє. Бабуся якось *згадувала*, що на початку 60-х років минулого століття студенти не влаштовували

гучних весінь. У гуртожитку було гостей стільки, скільки могло ввійти до маленької кімнати. Небагато, як ти здогадуєшся.

Андрій: Із запрошеними вирішили. Дідусевому товаришеві Андрію Макаровичу в Мурманськ я *написав* ще раніше. Дідусь із ним не бачився вже 12 років. Обіцяв прилетіти. Прийде одразу в ресторан. Ось дідусь здивується! Далі. Що даруватимемо? Сьогодні маємо вирішити остаточно. Мама з татом дарують нові золоті обручки — така традиція є. Взагалі, я читав, що на золоте весілля треба дарувати золоті речі, тобто щось або із золота, або із золотом чи позолотою. Але я *думаю інакше*. Бабуся золотом ніколи особливо *не захоплювалася*. Ми їм зробимо сюрприз. *Путівку* в Карпати. Буковель. Там краса неймовірна. Іще тримається гарна погода. *Підуть* гриби. Я вже знайшов в інтернеті приватний готель, «Стара правда» називається. Інтер'єр — просто казка. Усе в гуцульському стилі. Потім покажу фотографії. Там можна забронювати проживання, замовити харчування й екскурсійну програму. Оплатити все теж можна через інтернет. Власник готелю мені пообіцяв, що надішле нам щось на зразок путівки, щоб можна було урочисто подарувати. Нехай поїдуть удвох. Буде їм медовий місяць. Бо після їхнього весілля про медовий місяць вони могли тільки мріяти. От і здійсниться їхня мрія. Нехай і через 50 років.

Настя: Тепер головне — зберегти все це в таємниці. А в суботу зранку привітаємо й запросимо подружжя на їхнє власне весілля. Й одяг весільний подаруємо. Батьки вже купили бабусі дуже гарну довгу світло-сіру сукню, а дідусеві — сірого зі смужкою костюма. І нового метелика. Щоб усе було як на справжньому весіллі. І ще одне. Я тут перебрала старі фотографії. Кілька з них треба відсканувати й видрукувати, зробимо цікавий жартівливий колаж із їхнього подружнього життя. Я вже маю ідею.

Андрій: От і добре. Так, ховай папери, уже *повертаються* наші наречені.

КОМЕНТАРІ ДО ТЕКСТУ:

аркуш — лист

олівець — карандаш

весілля — свадьба

візначитися — определиться

виявляється — оказывается

Оце так! — Вот так новость!

влаштувати, влаштовувати — устроить,
устроить

гучне весілля — шумная, веселая свадьба

дружба — свидетель на свадьбе, шафер

дружка — свидетельница на свадьбе
 дружина, жінка — жена
 дружки — свидетели на свадьбе
 каблўчка, пёрстень — кольцо, перстень
 листівка — открытка
 метэлик — бабочка
 мрїя здїйснїться — мечта осуществ-
 вится
 не захоплюватися — не увлекаться
 ні про що не здогад́атися — ни о чем не
 догадаться
 оберэжно — осторожно
 обрўчка — обручальное кольцо

побра́тис (взяти шлюб) — жениться
 (вступить в брак)
 подру́жжя — муж и жена в браке
 подру́жнє житт́я — семейная жизнь
 попередньо — предварительно
 попередження — предупреждение
 сірий зі смўжкою — серый в полоску
 спа́сти на дўмку — прийти в голову
 спра́вжній — настоящий
 сў́кня — платье
 харчува́ння — питание
 хова́ти — прятать
 хутчі́й — скорее

✓ УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ!

Іменники *роді́на* і *ро́дина* в російській і українській мовах відрізняються наголосом і значенням. В українській мові *а́дрес* і *адре́са* — не тотожні за значенням слова, у російській *а́дрес* суміщує значення слів *а́дрес* та *адре́са*.

Російське *ро́дина* «место зарождения чего-нибудь», «отечество, родная страна» має український відповідник *Батьківщи́на*, «место рождения кого-либо» — *ба́тьківщи́на*.

Український іменник *роді́на* має значення «група людей, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом; сім'я» (*велика гуцульська родина*, рос. *большая гуцульская семья*); біол. «група, що складається з декількох родів тварин або рослин, схожих будовою і близьких між собою за походженням» (*родина собачих*, рос. *семейство псовых*); «група рослин одного виду, які ростуть разом, мають спільний корінь або одну грибницю» (*на осонні — ціла родина боровиків*, рос. *на солнышке — целая семья (семейство) белых грибов*), розм. «родич або родичка кого-небудь» (*ти — єдина моя родина*, рос. *ты — вся моя родня*); «група людей, народів, націй, згуртованих дружбою, спільною діяльністю, спільними інтересами» (*український народ — єдина родина*, рос. *украинский народ — одна семья* — «рід, покоління кого-небудь» (*він з родини ковалів* — рос. *он из рода (династии) кузнецов*).

Іменники *адре́са* і *а́дрес* в українській мові мають різні значення: *адре́са* «місце проживання» (*проживати за адресою*, рос. *проживать по адре-су*), «позначення місця проживання» (*помилково вказана адреса*, рос.

неверно указан адрес); адрес — «письмове вітання кого-небудь з нагоди відзначення видатної події в його житті» (вручити вітальний адрес, рос. вручить адрес).

Іменник *адрес* в російській мові поєднує обидва наведені значення «место проживания, обозначение места проживания» та «письменное приветствие по поводу юбилея и т. п.» (*указать новый адрес, адрес написан неразборчиво, торжественно вручить адрес*).

✓ **ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА СЕМАНТИКУ, СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ТА ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЕСЛІВ:**

Святкува́ти -ку́ю, -ку́єш, відсвяткувати -ку́ю, -ку́єш, посвятува́ти -ку́ю, -ку́єш, док. перех. і неперех. *що?* з *ким?* (святку́ють (посвяту́ють) Іва́на Купа́ла, відсвяткува́ли з ріднею)

Відзнача́ти — ча́ю, -ча́ють, відзнача́ти -чу, -чать *що?* з *ким?* (відзнача́ємо ювілей, відзнача́тиш новосілля)

Відгуля́ти — ля́ю, -ля́єш *що?* (відгуля́ють весілля, відгуля́ли день народження)

Кли́кати — чу, -чеш, покли́кати — чу, -чеш *кого? до кого? на що?* (кли́чу друзів, кли́чуть до себе додому, покли́чемо на гостину)

Бажа́ти — а́ю, -а́ють, побажа́ти — а́ю, -а́ють *кому? чого?* (бажа́ють ювілярові гараздів, побажа́ймо нареченим здоров'я)

Зи́чити — чу, -чать *кому? чого?* (зи́чимо колезі успіхів)

Віта́ти — а́ю, -а́ють, привіта́ти — а́ю, -а́ють *кого? з чим?* (віта́є батьків з ювілеєм, привіта́ймо зі срібним весіллям)

Віншува́ти — шу́ю, -шу́єш *кому? чим? з чим?* (віншу́ємо добром, віншу́ю молодят з щастям)

Здоровіти — влю, -виш *кого? з чим?* розм. (здоровлю́ молодят з одруженням)

Поздоровля́ти — вля́ю, -вля́єш, поздóровити — влю, -виш *кого? з чим?* (поздóровмо іменинника, поздóровля́ю з одруженням)

Проголо́шувати — шу́ю, -шу́єш, проголосі́ти -шу́, -сиш *що?* (проголосі́ть вітальне слово, проголо́шую вас чоловіком і дружиною)

Підно́сити — шу, сиш, підне́сти — су́, -се́ш *кому? що?* (піднесемо́ свій подарунок, підно́сять хліб-сіль)

Дарува́ти — у́ю, -у́єш, подарува́ти — у́ю, -у́єш *кому? що?* (дару́ємо іменинникові книгу, подару́ють ювілярові пісню)

Вруча́ти — ча́ю, -ча́єш, вручи́ти, вручу́, вру́чиш *що? кому?* (вруча́ють ювілярові пам'ятну медаль, вручи́ бабусі свій малюнок)

Діставати -аю, -аёш, дістати -ну, -неш *що? від кого?* (дістанеш гостинець від бабусі, дістаємо вітання у віршах)

Дякувати -ую, -уєш, подякувати -ую, уєш *кому? за що?* (подякуємо гостям за приємне товариство, дякує господареві за гарний вечір)

Накріти -ію, -ієш, накривати -ваю, -ваёш *що? на що?* (накриваю стіл, накріємо на стіл)

Припрошувати -шую, -шуєш, рідко припрохувати -хую, -хуєш, припрошати -шаю, -шають, припросіти -шу́, -сиш, -сять, розм. *кого?* (припрошує (припрохує, припрошає) гостей сідати до столу)

Куштувати -ую, -уєш, скуштувати -ую, -уєш, покуштувати -ую, -уєш *що?* (куштує святковий пиріг, скуштуйте нашого меду, покуштуємо крученики)

Пропонувати -ную, -нуєш, запропонувати -ную, -нуєш *кому? що?* (пропонують цікаві екскурсії, запропонуймо гостям переглянути фотографії)

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ

бавовняний, близькими, веселіший, віншувати, вогнище, господар, грядкі мн., гучний, двоюрідний, дебелий, до неврожаю, домогосподар, домогосподарка, жерстяний, зазвичай, заздалегідь, заздоровний, здоровити, зібралася, зобов'язання, зовіця, зрадливий, зустрічний, іти у прийми, коливо, кришталевий, медяник, на весіллях, найшасливіший, небіж, небіжчик, небіжчиця, небога, небожі мн., невістки мн., невісто́к, ненависть, неприязнь, обидвоє, обмаль, обру́чка, обру́чки мн., паперовий, пасерб, пасербиця, перловий, пісень, пісні мн., повивчала, подячний, прийма́к, разом, розішлём, розішлемо́, розчу́лити, рясний, Святвечір, Святвечорі́ мн., слухавка, sóчиво, троюрідний, удочерений, удочеріти, урочи́стий, хутчі́й, шуря́к.

ЗОЛОТЕ ВЕСІЛЛЯ

Золоте весілля — це свято, яке традиційно відзначають у тісному сімейному колі, коли щасливих ювілярів збираються привітати не тільки діти й онуки, але навіть і правнуки. Запрошують також свідків і найближчих друзів. Дата символічна, тому подарунки, тости, обряди й навіть поздоровлення звичайно несуть у собі дух сімейних традицій цієї родини.

Подарунки на золоте весілля можуть бути найрізноманітнішими, але вважають, що їх неодмінно має об'єднувати одна деталь — зо-

лото або позолота. Традиції традиціями, але головне для ювілярів — те, що вся родина зібралася разом. Подарунок у будь-якому разі має бути доречним, корисним і не обов'язково дорогим.

На 50-ту річницю подружнього життя звичайно діти дарують батькам нові золоті обручки. Цей подарунок не лише символічний — у ньому є певний сенс, адже руки в подружжя за півстоліття змінилися. Старі обручки за традицією переходять онукам або молодим родичам, які незабаром братимуть шлюб або ж нещодавно відгуляли весілля. Вважають, що за допомогою обручок старші передають сімейну мудрість, здатну зберегти «молодий» ще шлюб до золотого весілля й довше.

Однак цим звичаєм не закінчується традиційна символіка золотого весілля. Цікавою є гарна традиція ділитися з гостями хлібом. Ювіляри розламують його руками і передають гостям, які обов'язково мають з'їсти хліб до крихти: саме від цього залежить, якими будуть другі півстоліття сімейного життя подружжя. Символічним є також і весільний танець «золотих» молодят.

Вірність родинним цінностям — ось що символізує золоте весілля. За багатим святковим столом згадують найщасливіші й найвеселіші моменти життя ювілярів.

*(За матеріалами жіночого порталу
«NashaKrasa.UA»)*

Завдання та запитання до діалогу «Кожен подарунок — великий дар, якщо ти вручаєш його з любов'ю» та тексту «Золоте весілля»:

Які традиції святкування золотого весілля є в Україні? Що вони символізують?

Що для вас означає поняття «родина традиція»? Розкажіть, як святкують родинні свята у вашій сім'ї.

Сформулюйте щонайменше п'ять переваг великої і малої родини. Яку родину маєте ви? Якій родині віддаєте перевагу?

Чи є у вашій родині традицією дарувати на свята один одному подарунки? Що звичайно даруєте? На чії смаки покладаетесь?

Наведіть до позначених курсивом у тексті діалогу слів та висловів усі можливі замітники.

Наведіть синоніми до вислову брати шлюб. Які з них стосуються лише особи чоловічої статі, які — особи й чоловічої, і жіночої статі, які — особи лише жіночої статі?

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте текст. З'ясуйте значення незнайомих слів та висловів із контексту. Які слова та конструкції залишилися після прочитання тексту незрозумілими? За необхідності зверніться по допомогу до однокласників. Спробуйте спочатку колегіально з'ясувати значення невідомих слів та висловів за контекстом. Зверте свої групові висновки із коментарями викладача.

МАЛЕНЬКЕ ДИВО ДЛЯ ВЕЛИКОЇ РОДИНИ

Поміж сірих буднів зі щоденними проблемами, серед звичайних днів календаря в кожній родині є день, який маємо обов'язково відзначити, — сімейне свято. А якщо це ювілей — тут уже свято не тільки для головних дійових осіб, а й для всіх запрошених. Тому, почувши в телефонній слухавці: «Добрий день! Приходьте до нас на святкування...», одразу налаштовуєшся на позитив.

Але, згадуючи, як на якомусь дні народження один невдаха після-надцятої чарки зіпсував свято собі й іншим, як грали за столом у карти куми, забувши, навіщо прийшли, як весело горлали пісні під час чергового нескінченного тосту парубки та як самотній гість намагався дізнатися в миски з холодцем, навіщо він сюди прийшов, усвідомлюєш, що омріяний позитив безпосередньо залежить від спроможності господарів організувати урочисту подію.

Ці думки виникли в мене після дуже вдалого святкування ювілею подруги. Вони з чоловіком переймалася тим, що мають моральні зобов'язання перед близькими. Час летить і, як кажуть старші люди, раніше зустрічались на весіллях та хрестинах, а тепер більше під час сумних подій. Тому вирішили, що криза — кризою, а свято має бути! І воно відбулося! Гарно, по-родинному, цікаво, вишукано, інтелігентно, яскраво, весело — це далеко не всі епітети, за допомогою яких гості ще довго переповідатимуть іншим цю подію.

А я сподіваюсь, що деякі поради й досвід інших допоможуть і вам за потреби організувати незабутнє відзначення сімейної урочистості.

Звичайно, таке свято — не для двокімнатної квартири. Але в час перевищення пропозиції над попитом відшукати затишне місце з гарною кухнею — не проблема. Тут кожен обирає його на свій смак і гаманець. Замовники й господарі завжди можуть домовитися про вигідні умови для обох сторін.

Призначати зустріч варто десь за півгодини до того, як розраховуєте сісти за стіл. Це для тих, хто не може без запізнь, для щирих обіймів людей, що давно не бачили одне одного й, звісно, попередніх привітань.

Звуки музики вже на вході налаштовують на свято. Нам пощастило — воно відбувалося в родині музиканта-скрипаля і для нас грали його колеги. А як урочисто ювілярка з чоловіком вітали гостей біля сходів, які вели під склепіння старовинного залу! Вони відразу представляли наново прибулих незнайомих людей іншим.

Дуже зручно, коли всім видно головних дійових осіб свята. Стіл для найближчої родини може стояти посередині традиційної букви П. Щоб кожний знав, де він має сидіти, на столі біля прибору варто поставити карточку з іменем гостя. І тут господарі мають урахувати спільність інтересів, вік, стать, стосунки, «співочість» і навіть «габарити» сусідів по застілью. Гірка з квітів на столі в кутку й подарунки біля неї стануть справжньою окрасою залу.

Ніякий сторонній тамада не зможе керувати родинним святом з такою щирістю, як мудрий, комунікабельний і веселий представник родини. Якщо перше слово візьме головна дійова особа і представить гостей — до вашої святкової сім'ї приєднаються й колеги по роботі, і хороші друзі. А перше привітання логічно почути від найближчої людини. Цей невеликий імпровізований вступ задасть загальний тон святу.

Розуміючи, що гості вже давно ковтають слину над святковими смаколиками, треба дати їм можливість втамувати перший голод. До вибору меню треба підійти раціонально, ураховуючи тривалість святкування. Хай це буде просто смачна їжа в розумній кількості й в асортименті, розрахованому на різні смаки. Але якщо є якісь регіональні традиції, варто не забути і про них. Про це й у пісні: «Як нема кави — нема забави! Кава мусить бути!».

Що стосується міцніших напоїв, подумайте, чи варто акцентувати на них увагу? Нескінченний ланцюжок «наливай-пий-наливай...» або «пий до дна» може зіпсувати весь ваш сценарій і саме свято.

Далі добре було б надати по черзі слово для привітань людям, які дуже давно знають ювілярів. Це насамперед старше покоління. Поверте, усім буде цікаво, коли вони згадають і батьків, і милі подробиці дитинства, які іменинник може й не пам'ятати.

Щоб свято не було одноманітним, треба передбачити вільне місце для танців. На цій забаві воно було в суміжному залі. І як тільки заграли музики, поважні дідуся й заклопотані домашніми проблемами бабусі згадали молодість. Це варто було бачити! Середнє покоління робило акцент на експресію й чуттєвість, а зовсім молоді витали десь у своїх мріях. Веселий танок господарів свята й повільний танець іменинниці з дорослим сином підкорили гостей.

Фрукти й ексклюзивні напої з окремого столу тамували спрагу між запальними танцями, а для любителів солодкого був великий вишуканий торт.

Господарі приділяли увагу всім присутнім, стежачи, щоб нікому не було сумно. Але якщо комусь подобається просто відпочивати і спостерігати за іншими — це теж не трагедія. Просто треба відчувати настрій людини й не нав'язувати свою волю.

«Під гаряче» дуже цікавими можуть бути привітання колишніх друзів дитинства, колег по навчанню. Це цілі історії, здатні розвеселити або розчулити, і сприймаються вони на ситий шлунок на «ура». Тут доречні й власні вірші, може й не завжди довершені, але такі щирі...

А далі знову музика, співи. Професійні музиканти відчують, коли і що треба зробити, аби «душа згорнулась і розгорнулась»... Якщо в піснях згадується ім'я вашого ювіляра — міні-концерт забезпечений. А про нашу ювілярку Галю народ склав, мабуть, найбільше пісень!

У кожного свята є свої «родзинки». Успіх цієї події на 50% забезпечила гарна музика. «Полюбила, полюбила я до болю, молодого, молодого скрипаля...» — плакала скрипка під смичком чоловіка іменинниці, розчулюючи присутніх. Приємною несподіванкою стали декілька пісень у виконанні вже дорослих дітей господарів свята, — колишніх учасників хору. А потім пролунав романс від сімейної пари гостей. Виявляється, це було завчасно зрежисовано хазяйкою свята.

Раптом я зрозуміла, що на цьому святі сталося маленьке диво, бо не одна засмучена проблемами жінка перетворилася на елегантну вишукану пані, а не обтяжений гарними манерами й бажанням ходити при краватці чоловік — на галантного кавалера.

(Ельвіра Панченко. Журнал «Дім і сім'я»)

ЗАВДАННЯ 2. Із запропонованих українських формул висловлення побажання та подяки виберіть ті, які могли б прозвучати на святкуванні золотого весілля з уст:

- а) онуків;
- б) дітей;
- в) найближчих родичів;
- г) друзів ювілярів.

Що вони могли б ювілярам побажати? Сформулюйте побажальну частину. Змодельуйте ситуацію спілкування.

МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДОВІДОК:

Формули висловлення привітання: Щиро, сердечно, гаряче, від усього (щирого) серця, від усієї душі, від колективу, від усіх наших друзів, від нашої родини та від себе особисто вітаю (-ємо)....

Формули висловлення побажання: З найкращими побажаннями! Творчих успіхів вам! Хай буде молодою душа! Молодійте! Будьте здорові і щасливі! Многая літа! Хай кожному з вас щастить у творчих й особистих справах! Щастя й усмішок вам! Зичимо вам любові і злагоди в сім'ї на довгі роки! Година вам щаслива! Жити вам, поживати й добра наживати! (Я) бажаю (зичу) тобі (Вам)... Дозволь (-те) побажати тобі (Вам)... Прийми (-ть) мої найщиріші (найкращі) побажання... Гаряче (від щирого серця, від глибини душі) (я) бажаю (зичу) тобі (Вам)... З нагоди дозволь (-те) побажати тобі (Вам)... У день твого (Вашого) прийми (-ть) (мої найщиріші) побажання... Щастя тобі (Вам)! Успіхів тобі (Вам)! Щасливої дороги! Успішного повернення! Смачного! Бережи (-іть) себе! Хай тобі (Вам) щастить! Щастя, Боже (доле)!

Формули висловлення подяки за побажання: Щиро (серечно) дякую! І тобі (Вам) того ж бажаю (зичу)! Дякую (за побажання)! Дай, Боже, і тобі (Вам).

Поедняйте побажання з **виголошенням тосту**. Пам'ятайте, що тост (здравиця) — не просто застільне побажання, а коротка застільна промова з побажанням чогось і пропозицією випити чарку на честь кого-, чого-небудь).

✓ ВИКОРИСТАЙТЕ

формули «засдоровної» частини тостів: За твоє (Ваше здоров'я)! За наших дорогих друзів (молодих; усіх присутніх)! Будьмо здорові! Будьмо! Дозвольте запропонувати (виголосити) тост за... Я хочу (мені хотілося б) запропонувати тост... Я пропоную підняти (піднести) келихи за...

формули відповіді на нього **адресата тосту:** Дякую! І за твоє (Ваше) здоров'я! І тобі (Вам) того ж зичу! Дай, боже, і тобі (Вам)! Маю надію (на Бога), що саме так і буде! Сподіваюся, що так і станеться.

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ:

чарку (келих, фужер, бокал, склянку, кухоль тощо) **піднімаємо (підіймаємо)**; тост **виголошуємо (проголошуємо)**.

ЗАВДАННЯ 3. Запропонуйте своє вирішення комунікативних ситуацій.

Комунікативна ситуація 1. Складіть діалог дітей та онуків про те, як вони планують перебіг святкування золотого весілля Сергія Іллі-

ча та Галини Вацлавівни. Ураховуючи ті відомості, які ви вже отримали про їхніх дітей та внуків, спробуйте передбачити, яким буде вечір у цій родині.

Комунікативна ситуація 2. Зрежисуйте сімейне свято, як ви його уявляєте. Ваші рідні мають інше бачення сценарію святкування. Змодельуйте дискусію. Чи збігся б сценарій вашого свята з перебігом святкування, запропонованого у статті? Чому?

Комунікативна ситуація 3. Вам довелося бути присутнім на найбільш невдалому родинному святі (дні народження, весілля, хрестинах тощо). Другого дня господарі (господар) свята питають, чи вдалим виявилось святкування. Ви вважаєте, що ні. Складіть діалог з господарями (господарем) свята, у якому чітко висловіть свою думку, не образивши їх. Використайте мовні засоби пом'якшення категоричності висловів. Аргументуйте свою позицію.

Комунікативна ситуація 4. Змодельуйте ситуацію спілкування у формі діалогу. Ви не вважаєте родинні свята необхідними і щирими, адже на такому святі зустрічаються кілька поколінь, які не завжди розуміють одне одного, часом і зовсім незнайомі люди, часто старшого за вас віку. Наскільки молоді цікаво веселитися з дідусями й бабусями? Ваш опонент має прямо протилежну думку. Наведіть вагомі аргументи з одного та іншого боку.

ЗАВДАННЯ 4. Прослухайте «Пісню про матір» І.Поклада на слова Б.Олійника у виконанні Таїсії Повалій. Прочитайте текст пісні. З'ясуйте значення невідомих слів та висловів за словником. Знайдіть випадки переносного вживання слів. Поясніть їх змістове навантаження в тексті поезії.

ПІСНЯ ПРО МАТІР

Посіяла людям
літа свої, літечка житом,
Прибрала планету,
послала стежкам споришу,
Навчила дітей,
як на світі по совісті жити,
Зітхнула полегко –
і тихо пішла за межу.
Куди ж це ви, мамо?! –
сполохано кинулись діти,

Куди ви, бабусю? –
онуки біжать до воріт.
Та я недалечко...
де сонце лягає спочити.
Пора мені, діти...
А ви вже без мене ростіть.
Та як же без вас ми?...
Та що ви намислили, мамо?
А хто нас, бабусю,
у сон поведе по казках?

А я вам лишаю
всі райдуги із журавлями,
І срібло на травах,
і золото на колосках.
Не треба нам райдуг,
не треба нам срібла і злота,
Аби тільки ви нас
чекали завжди край воріт.
Та ми ж переробим
усю вашу вічну роботу, -

Лишайтесь, матусю.
Навіки лишайтесь. Не йдіть.
Вона посміхнулась,
красива і сива, як доля,
Махнула рукою –
злетіли у вись рушники.
«Лишайтесь щасливі», -
і стала замисленим полем
На цілу планету,
на всі покоління й віки.

Борис Олійник

ЗАВДАННЯ 5. Прослухайте діалог. Ідентифікуйте сімейні зв'язки, викорис-
тавши довідковий словник «Хто кому який родич».

Зустріч старих друзів

Олена: Олеже, це ти? Не вірю власним очам!

Олег: Оленочко! Оце так сюрприз! Звідки ти взялась тут? Заче-
кай — скільки років ми не бачилися? П'ять? Чи більше?

Олена: Принаймні не менше. Страшенно рада тебе бачити. Як твої
справи? Як живеш? Чим займаєшся?

Олег: Одружений. Маю маленького сина. Дружина працює перекла-
дачем у туристичному агентстві. Я — менеджер із продажу автівок
«Шкода». Робота цікава, хоча часу на родину залишається обмаль.
На жаль. А ти? Як ти живеш?

Олена: Можеш мене привітати — тиждень тому вийшла заміж.

Олег: Вітаю! Від щирого серця — усього найкращого. Головне — тер-
піння. Перші місяці найважчі. Кохання коханням, а люди мусять
навчитися пристосовуватися один до одного й поважати іншого.
На жаль, не завжди вдається.

Олена: Ми з Андрієм зустрічалися чотири роки, перш ніж побралися.
Але будемо вчитися. Досі було ніколи — ніяк не можу опам'ятатися
після того весілля.

Олег: А що так? У мене від того процесу найкращі спогади. За-
реєструвалися, повінчалися, випили з батьками і друзями келих
шампанського, перевдягнулися, зібрали речі — і на літак. Бать-
ки нам подарували казкову поїздку до Єгипту. Безліч вражень.
Справжній медовий місяць, хоч він і тривав у нас лише два
тижні.

Олена: Вам пощастило. У нас було все по-іншому. І мої батьки, і батьки майбутнього чоловіка наполягали — весілля має бути гучним, треба запросити всіх родичів, а їх у нас виявилось дуже багато з обох сторін, колег по роботі, друзів (переважно — друзів батьків, про наших згадували лише принагідно). Бо всі образяться. Про скромне весілля вони й слухати не хотіли. Ми не погоджувалися — почалися конфлікти. Довелося поступитися. Як наслідок — 200 гостей, більшу частину з яких ми бачили вперше. Я перед самим весіллям, віриш, почала психотерапією займатися. Шукати в усьому позитиви. Один позитив я таки знайшла — я хоч-не-хоч познайомилася з усіма найвіддаленішими родичами з нашого боку й з боку чоловіка. Хоч у нас сім'я дружна, але тих вже зовсім далеких родичів я ніколи й не бачила.

Олег: То співчуваю. Весілля — це така подія, яка має суперечливі варіанти вирішення. Батьки хочуть кликати всіх родичів, друзів, знайомих і сусідів, а молоді це нецікаво.

Олена: Приймаю твої співчуття. Однак у кожному неприємному є певна частка позитивного. Психотерапія в дії. Знаєш, я мимохіть вивчила всі українські назви спорідненості і свояцтва! Коли писали запрошення рідні, я записувала за мамою, хто ким їй доводиться. Потім стало цікаво.

Олег: І що ж тут цікавого?

Олена: Слухай. Тільки дуже уважно. Моя мама для небіжа — вуйна, для діверя — братова, для зовиці, чи своячки, — невістка.

Олег: Зажди, але це ж ти стала невісткою?

Олена: Там невісток, виявляється, набагато більше! І я — невістка, і дружина брата, і дружини братів одна одну невістками зовуть. Але я не про те. Я намагалася з'ясувати, ким хто стане, коли я буду Андрієвою дружиною. Виявилось: я — невісткою, його батьки — свекром і свекрухою, Андрій зятем, мої батьки тестем і тещею, мої рідні братик і сестра для мого Андрія — шуряк і свість, а дружина Андрієвого брата — ятрівка. Оце сімейка!

Олег: Це серйозно...

Олена: Андрій сміявся до сліз, сказав — він однаково це не запам'ятає. Мовляв, йому достатньо того, що він — майбутній зять!

Олег: Хоч у когось із вас нормально розвинене почуття гумору. З Андрієм познайомиш?

Олена: Із величезним задоволенням. Він майбутній лікар. Психотерапевт... Маю пропозицію — зустріньмося в неділю в якомусь затишному ресторанчику, пообідаємо разом і всі познайомимось. Ми з Андрієм запрошуємо і пригощаємо!

Олег: Що ж, тобі не відмовиш. Давай завтра увечері домовимось.

Петрика б на кілька годин тещі на виховання передати... Бачиш, і я терміни спорідненості та свояцтва знаю!

Олена: Тоді до завтра. Вітання дружині!

Олег: Побачимось. Бувай.

❗ ХТО КОМУ ЯКИЙ РОДИЧ?

Чоловік — чоловік щодо жінки, із якою він одружився

дружина — жінка щодо чоловіка, із яким вона одружилась

свекор — батько чоловіка

свекруха — мати чоловіка

тесть — батько дружини

теща — мати дружини

дівер — брат чоловіка

шуряк — брат дружини

ятрівка — дружина чоловікового брата

зовиця — сестра чоловіка

своячка (свість) — сестра дружини

свояк — чоловік своячки

зять — чоловік дочки, чоловік сестри, чоловік зовиці

невістка — дружина брата, дружина сина для його матері, дружина одного брата щодо дружини іншого брата; уживається також замість зовиця, своячка

сват — батько одного з подружжя щодо батьків іншого

сваха — мати одного з подружжя щодо до батьків іншого

дід (дідусь) — батько батька або матері

бабуся (бабця) — мати батька або матері

двоюрідний дід — дядько батька або матері

двоюрідна бабуся — тітка батька або матері

онук (онучка) — син (дочка) дочки або сина щодо до діда або бабусі

двоюрідний онук (онучка) — син (дочка) племінника або племінниці

племінник, небіж (племінниця, небога) — син (дочка) брата або сестри (рідних, двоюрідних, троюрідних)

двоюрідний племінник (племінниця) — дитина двоюрідного брата (сестри)

троюрідний племінник (племінниця) — дитина троюрідного брата (сестри)

внучатий племінник (племінниця) — онук (онучка) брата або сестри

дядько (дядечко) — брат батька або матері, чоловік тітки

вуйко (вуй) — діалектне слово, загальновживане на заході України замість слова «дядько»

вуйна — діалектне слово, загальновживане на заході України у значенні — тітка, сестра матері або дружини материного брата

тітка (тітонька) — сестра батька або матері щодо племінників; дружина дядька щодо його племінників

рідні, повнорідні (брат, сестра) — діти, що мають спільних батьків

неповнорідні (зведені) — діти, що мають спільного одного із батьків

єдинокровні (брат, сестра) — діти, що мають спільну матір

єдинокровні (брат, сестра) — діти, що мають спільного батька, але різних матерів

зведені (брат, сестра) — брат (сестра) по вітчимові або мачусі

двоюрідний брат (кузен) — родич по дідові або бабусі з дітьми їх синів і дочок

троюрідний брат (брат у других) — син двоюрідного дядька або двоюрідної тітки

двоюрідна сестра (кузина) — дочка рідного дядька або рідної тітки

троюрідна сестра (сестра у других) — дочка двоюрідного дядька або двоюрідної тітки

кум, кума — хрещений батько і хрещена мати щодо батьків хрещеника і один щодо одного

хресний — хрещений батько щодо дитини, яку він хрестив

хресна — хрещена мати щодо дитини, яку вона хрестила

хрещеник (хрещениця), похресник (похресниця) — дитина щодо хрещеного батька чи хрещеної матері

мачуха — дружина батька щодо його дітей від іншого шлюбу, нерідна мати

вітчим — чоловік матері щодо її дітей від іншого шлюбу, нерідний батько

пасинок, пасерб — нерідний син одного з подружжя, що доводиться рідним іншому

падчірка, пасербиця — нерідна дочка одного з подружжя, що приходиться рідною іншому

приймальні батьки (батько і мати) — подружжя, що усиновило, удочерило кого-небудь

прийомний син (дочка) — усиновлені, удочерені кимось діти

приймальний зять (приймак) — зять, що прийнятий в сім'ю дружини, живе в будинку дружини

(Острів знань.

Український національний портал АРАТТА, 17.12.2011)

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Названий брат — неродной, *нареченный брат*, *побратим*; *посестра* — неродная, названная сестра, близкая подруга.

ЗАВДАННЯ 6. В частині українських іменників під час творення відмінкових, числових форм та під час поєднання їх з числівниками відбувається зміщення наголосу, в інших — ні. Утворіть форми слів за зразком. Виконуючи завдання, використовуйте орфоепічні та тлумачні словники української мови. Зверніть увагу на відмінності наголошування частини наведених слів у російській та українській мовах.

Зразок: *а́втор* — *а́втори*, *два а́втори*, *п'ять (п'ятеро) а́втори*.

Сестра́, брат, ба́тько, мати, баба, тітка, дядько, невістка, зять, шу́ряк, зови́ця, при́ятель, ота́ман, ці́ган, я́вір, коса́р, ма́ляр, сто́ляр, верба́, село́, верете́но, ви́падок, ві́льха, ко́лесо, до́шка, обру́ч, озна́ка, петля́, ре́мінь, фарту́х.

ЗАВДАННЯ 7. Використавши матеріал попереднього тексту, розкажіть про свою родину, назвавши всіх відомих вам близьких родичів, вказавши їхнє прізвище, ім'я по батькові, вік, ступінь спорідненості, рід занять, основні риси характеру. Дайте загальну характеристику стосунків між членами вашої родини. Оцініть їх із вашого погляду. Використайте мовні формули висловлення власної думки — схвалення (несхвалення) — з приводу ваших внутрішньосімейних стосунків.

ЗАВДАННЯ 8. Сформулюйте репліки-реакції на отриману інформацію, яка є для вас новою чи несподіваною. Використайте формули висловлення здивування із приводу почутого: *Як? Невже? Справді? Ніколи б не подумав! Дивно! Я був переконаний, що... і т. ін.*

Зразок: *Моїй бабусі сімдесят років. — Невже? Ніколи б не подумав. На вигляд вона значно молодша.*

1. Сергій одружений і має двох синів. 2. Віктор і Вікторія — двійнята. 3. Вірі вже 17 років. 4. Мої батьки минулого року розлучилися. 5. У Сергія Миколайовича є багато родичів. 6. Ольга два місяці тому вийшла заміж за Віктора. 7. Моя мама і твоя свекруха — ровесниці. 8. Із Миколи став надзвичайно турботливий батько. 9. Олег Іванович мені вітчим. 10. Мої батьки мені не рідні, я прийомна дитина. 11. Сергійко мені не рідний син, він — син моєї дружини, мій пасинок. 12. Микита і Оля — зведені брат і сестра. 13. Бабуся з ді-

дусем прожили разом 65 років. 14. У їхній родині дуже напружені стосунки. 15. Людмила Іванівна та Галина Семенівна вже не родичаються.

🔑 МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДОВІДОК:

неодружений, старий парубок, зятятий холостяк, близнята, погодки, виглядати молодшою (старшою), не виглядати на свій вік, жити душа в душу, бути (не)родинною людиною, жити сам самотою, жити самотником, зустрічатися з іншим, (не) підходити один одному, мати подібні (різні) погляди й уподобання, суворий на вигляд, мати твердий характер, ставитися як до рідного, стати рідними, залізне весілля, жити мирно, дружно, жити душа в душу, побити горшки.

ЗАВДАННЯ 9. За словником фразеологічних синонімів визначте ряд російських відповідників до фразеологізмів, що позначають в українській мові дуже віддалену або сумнівну спорідненість. У яких ситуаціях спілкування доречно вживати такі образні й експресивні одиниці? Зверніть увагу на словникові ремарки.

Родич у десятому (восьмому, сьомому) коліні; сьома (десята) вода на киселі; через дорогу (вулицю) навприсядки, жарт., ірон.; коваль бабі рідний швець, жарт.; на одному сонці онучі сушили, зневажл.; нашим воротам двоюрідний сарай, жарт., ірон.; чорт козі дядько, зневажл.; його мама і моя мама у одній воді хустки прали, жарт.; Василь бабі рідна сваха (рідна тітка) жарт.; Василь бабі хрещена мати жарт.; дід бабі чужа тітка жарт.; дід бабі хресна мати жарт.; дід по бабі рідна мати жарт.; Василь бабі рідний Федір жарт.; Ваша Катерина нашій Орині двоюрідна Одарка жарт., ірон.; Сидір бабі рідний Федір жарт.; Василь бабі сестра і рідний Федір жарт.; куминої свахи молотник жарт., ірон.; нашій стінці двоюрідний плетінь зневажл.; лозина з нашого тина зневажл.

ЗАВДАННЯ 10. Перекладіть текст на українську мову. Використайте матеріали російсько-українського тлумачного і фразеологічного словника. Порівняйте свої варіанти перекладу тексту з варіантами перекладу колег у групі. Випрацюйте спільно найвдаліший варіант.

СЕМЕЙНАЯ РЕЛИКВИЯ

Что такое семейная реликвия? Это вещь, свято хранимая в семье из поколения в поколение как память о прошлом. Большой релик-

вией стал для нашей семьи обычный ученический альбом для рисования. Только в нем вместо рисунков были записаны воспоминания папиных и маминых родителей — моих дедушек и бабушек — о наших дедах-прадедах. Вышла рукописная история рода. Оказалось, что в нашем роду был каретных дел мастер. Он был краснодеревщиком, делал кареты, а также фаэтоны — легкие коляски с откидным верхом. Это прадедушка по материнской линии.

А вот в семье отца была целая династия умельцев — специалистов по копанию колодцев. Оказывается, наши предки были мастерами в сооружении ветряных мельниц, в ткачестве, садоводстве, пчеловодстве. Рядом с воспоминаниями об этих людях появились записи о нынешних членах семьи. Отец мой, например, инженер-строитель, мама — библиотекарь. Это она предложила вести семейную летопись. Записи будут продолжены, ведь у меня есть двоюродные братья и сестры. Появятся страницы, посвященные им, их родственникам. Потом и я создам свою семью. И уже наши потомки продолжат нашу традицию.

Понятно, одним альбомом здесь не обойтись. Может, к тому времени эта летопись будет не рукописной, а заложенной в электронную память компьютера. Во всяком случае, наши имена и имена наших предков не будут забыты потомками.

Посміхніться

* * *

— *Що це, куме, вас і впізнати не можна? Усе лице в синцях, око підбите.*

— *Та це на тім тижні померла моя теща, так ми зі швагром її спадщину ділили, і я дістав свою частку.*

* * *

Дзвінок у двері. Господар відчиняє, а на порозі — гості.

— *Так ви би хоч попередили, — докоряє їм господар.*

— *Так хотіли ж вас удома застати...*

* * *

Чоловік, що визнає свою помилку, коли він винний, — мудрий.

Чоловік, що визнає свою помилку, коли невинний, — одружений.

Урок 6

ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ

Людина і час

**Час, можливо, існує, однак, ми не знаємо,
де його треба шукати**

Андрій. Привіт, Павле! Знову ми зустрілися на цьому ж місці! Місце зустрічі змінити не можна — це про нас. Ти, як завжди, бігом. Замість ранкової зарядки? Чи, як завжди, запізнюєшся?

Павло. Як завжди. Сьогодні треба прийти вчасно, у мене зараз лекція із синтаксису. Оскільки я вже кілька разів приходив після викладача, ризикую надовго опинитися за дверима. Та й перед Світланою Яківною якось незручно. Вона вже на мене дивиться як на хроніка. Ти не знаєш, котра година?

Андрій. Десь між одинадцятою і дванадцятою. Сонце ще не в zenіті.

Павло. Тобі, майбутньому астрономові, видніше. Проте Світлана Яківна за сонцем вочевидь орієнтуватися не буде. Для неї закон — дзвінок.

Андрій. Слухай, а запитаймо когось із перехожих! Вибачте, будь ласка! Добрий день! Ви не скажете, котра зараз година?

Перехожий. Звичайно, скажу. Зараз по одинадцятій.

Андрій. Чи не могли б ви нам сказати точніше?

Перехожий. Прошу. Одинадцята нуль п'ять. Хоча... Молоді люди, абсолютної точності не гарантую. Моему годинникові років більше, ніж вам, тож не дивуйтеся. Просто звук до нього. Часом він мені може коники викидати: то пришвидшує, то сповільнює хід. Треба було б звернутися до майстра. Але примхи мого «дідуса» для мене не проблема. Я страшенно не люблю запізнюватися, тому завжди залишаю резерв 5–10 хвилин. Запитаймо ще в когось? Пані! Добридень! Ви нам не допоможете? Молоді люди цікавляться точним часом, а я у своєму годинникові не впевнений.

Пані. Добрий день! Зараз, зачекайте! У мене дві по одинадцятій!

Андрій. Дякуємо. А ваш годинник часом не відстає?

Пані. Навряд чи. Мій — швейцарський, механічний, а ці годинники, як відомо, точні як годинник. Цікава тавтологія в мене вийшла. Взагалі... Молоді люди, а вам не здається, що ми всі разом стоїмо на Хрещатику просто під електронним годинником? За ним же вся країна час звіряє! Це найточніший годинник в усій Україні.

Павло. Оце так! Я так зосередився на тому, аби не запізнитися, що мені й на думку не спало підняти голову догори. Стояти на Хрещатику під годинником і питати в усіх, котра година! Возити дрова до лісу — це хороша ідея!

Андрій. Це було б дуже смішно, якби ти, друже, не запізнювався на лекцію.

Павло. Отож бо. Уявляєш, я сьогодні свідомо встав на чверть години раніше, за п'ятнадцять восьма, аби прийти на лекцію вчасно. Тепер, зрозуміло, що мені не вистачить п'ятнадцяти хвилин.

Андрій. То чому ти тут стоїш, теревені розводиш і гаєш час? Від того, знатимеш ти чи ні, котра зараз година, час не сповільниться.

Павло. Заздрю черепазі. Наш старенький професор Меремінський жартував: «Чому черепаха так довго живе? Бо пересувається повільно. Ну, я побіг!». От і я побіг!

Андрій. Біжи вже. Але не черепахою, а вітром. Не випадково ж американці кажуть: «Час — це гроші». Гав не лови!

🔍 КОМЕНТАРІ ДО ТЕКСТУ:

возити дрова до лісу — ездить в Тулу со
своим самоваром
гав ловити — ворон ловить
гаяти час — тратить попусту время
заздрити — завидовать
залишитися за двермі (дверіма) —
остаться за дверью
кишеня — карман

кбники (штуку) викидати, показувати —
выкидывать фокусы (форталя)
пересуватися — передвигаться
пришвидшувати хід — ускорять ход
сповільнювати хід — замедлять ход
теревені розводити (правити, точити) —
разводит разводы (узоры) (разг.),
разводит тары-бары (растабары).
як годинник — как часы

ЗАДАННЯ ДО ДІАЛОГУ: Прослухайте текст. Випишіть усі конструкції зі значенням з'ясування часу та вислови на позначення часу. Які з цих висловів позначають точний час, які приблизний, неточний.

✓ УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ!

В українській мові **година** позначає відрізок часу, що дорівнює 60 хвилинам (*близько другої години ночі, рос. около двух часов ночи*); відрізок часу, що відводиться на урок, лекцію, заняття (*академічна година, рос. академический час*); певний період часу, момент (*пізня година, рос. позднее время*). У стійкому словосполученні зі словами *гіркий, лихий, недобрий*,

чорний позначає складні, важкі обставини (*лиха година*, *рос. лихая година*). В українській *котра година* — у російській *который час*.

У російській **година** — слово стилістично марковане: *година* 1. Высок. Время, ознаменованное важными общественными событиями (*в годину испытаний, в лихую годину*). 2. Книжн., устар. Час (*думал об этом день каждый, каждую годину*).

В українській мові **час** позначає тривалість існування явищ, предметів, що вимірюється годинами, хвилинами, секундами, місяцями, роками, століттями (*час іде*, *рос. время идет*); проміжок у послідовності зміни годин, днів, років (*час навчання закінчився*, *рос. время обучения закончилось*); історичний період, епоху (*в часи Середньовіччя*, *рос. во времена Средневековья*), пору, період часу (*мені вже час повертатися*, *рос. мне уже пора возвращаться*).

У російській **час** позначає відрізок часу, що дорівнює 60 хвилинам (*на час работы* — *укр. на годину праці*), тривалість існування явищ, предметів, що вимірюється годинами, хвилинами, секундами, місяцями, роками, століттями (*курс рассчитан на 100 часов* — *укр. курс розрахований на 100 годин*), перебування на варті (*стоять на часах* — *стояти на варті, стояти на часах*), те, що й пора (*делу время, потехе час*, *укр. усьому свій час*).

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

В українській мові **пора** має значання «частина доби, період року» (*пори року*, *рос. времена года*).

✓ УКРАЇНСЬКІ КОНСТРУКЦІЇ НА ПОЗНАЧЕННЯ ТОЧНОГО ЧАСУ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

Український займенник *котрій* має рухомий наголос: *котрій*, *котра́*, *котре́*, *котрі́*, але *о ко́трій* (годині).

О котрій годині?

о... хвилин (чверть, пів) на ... -у(ю) (годину)

о двадцять п'ять хвилин (три чверті, пів) на сьому

о ... хвилин (чверть, три чверті) по -ій (годині)

о тридцять вісім хвилин (чверть, три чверті) по другій

Котра година?

... хвилин (чверть) на -у(ю)
дев'ять хвилин (п'ятнадцять хвилин, чверть) на шосту

... хвилин (чверть, три чверті) по -ій три хвилини (п'ятнадцять, чверть) по одинадцятій, три чверті по дев'ятій

о пів на ... -у(ю) (годину); о пів до... -ої (години) о пів на третю; о пів до четвертої

о ... -ій (годині) о п'ятій, о дев'ятій, об одинадцятій, о двадцять першій

за ... хвилин (чверть) ... -а(я) (година) за шість хвилин (п'ятнадцять хвилин, чверть) перша, третя

пів на ...-у(ю) (годину); пів (чверть) до ...ої (години) пів на першу, пів до третьої, чверть до одинадцятої

.... -а(я) година дев'ятнадцята, третя година

Точний і приблизний час в українській і російській мовах

У конструкціях на позначення точного часу українська мовна традиція стоїть за порядкові числівники: *виїхали о п'ятій, чекатиме об одинадцятій*. У російській мові є конструкції *в шестом часу, одиннадцатом часу*, які позначають проміжок між п'ятою та шостою годиною та десятою й одинадцятою відповідно. Тому російський вислів на позначення проміжку часу *в пятом часу* в українській відтворюється як *між четвертою і п'ятою*, на позначення точного часу — *в пять часов — о п'ятій*, на позначення не точного, а лише приблизного періоду між двома годинами *в шестом часу — повертає на шосту*. Фрази *я приду в пятом часу, я приду часу в шестом, я приду к пяти*, що позначають приблизний час, треба українською передати так: *я прийду на п'яту, я прийду близько п'ятої, я прийду ближче до п'ятої, я прийду десь о п'ятій*, натомість *я прийду о п'ятій* позначає точний час.

Дробові числівники часу *пів, чверть* передаються конструкцією з прийменником **на** та **по** на позначення часу **до половини години**: *чверть на дванадцяту, чверть по дванадцятій*, з прийменником **на** або **до**, коли наближається **половина години**: *пів на сьому, пів до сьомої*, та прийменниками **до** або **за**, коли перейшло **за половину години**: *за чверть восьма, чверть до одинадцятої*. Числівник *три чверті* вживається у конструкції з прийменником **по** на позначення часу, що перейшов **за половину години**: *три чверті по сьомій*.

(Б. Д. Антоненко-Давидович. Як ми говоримо)

Українсько-російські конструкції на позначення часу:

щогодини — каждый час

за чверть перша — без четверті час

за п'ятнадцять (хвилин) перша, чверть до першої, три чверті по дванадцятій — без п'ятнадцяти час

сім (хвилин) по першій, сім (хвилин) за першу — семь минут первого
пів на десяту, пів до десятої — половина десятого

години відпочинку — время отдыха
 години прийому — часы приема
 вибирати час (для чого) — выбирать время
 забирати час — занимать время, отнимать время
 зволікати — тянуть время
 розумно використовувати час — разумно использовать время
 з часом, згодом — со временем
 робочий час — рабочее время
 берегти свій і чужий час — беречь свое и чужое время
 час летить — время летит
 не вистачає часу — не хватает времени
 останнім часом, в останній час — в последнее время
 обмаль часу — мало времени
 не мати часу — не иметь времени
 на час відсутності — на время отсутствия
 гаяти, губити, марнувати час — терять, убивать время
 час вийшов — время вышло (истекло)
 між четвертою і п'ятою — в пятом часу
 у зазначений час — в указанное время

✓ **ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА СЕМАНТИКУ,
 СПОЛУЧУВАНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКУ ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ**

Берегти́ -жу́, -жеш *що?* (бережіть свій і чужий час)
 Цінува́ти -ную́, -ну́єш *що?* (ціну́ймо кожна мить життя)
 Марнува́ти -ную́, -ну́єш, змарнува́ти -ную́, -ну́єш *що?* (не марну́йте час,
 беріться до роботи, змарнува́ли дві години)
 Зволіка́ти -ка́ю, -ка́єш з *чим?* (не зволіка́йте з виконанням завдання)
 Га́яти га́ю, га́єш, зга́яти зга́ю, зга́єш *що? чого?* (не га́ймо дорогоцінних
 хвилин, так ти лише час зга́єш)
 Гайнува́ти -ную́, -ну́єш, згайнува́ти -ную́, -ну́єш *що? чого? чим?* (ти гайну́єш
 мені день, гайну́ють час порожніми розмовами)
 Перепиня́ти -ня́ю, -ня́єш, перепині́ти -ню́, -ниш *кого?* (препи́нимо
 перехожого, перепиня́ю знайомих)
 Зверта́тися -та́юся, -та́єшся, зверну́тися -ну́ся, — нешся *до кого? з чим? про
 що?* (зверта́юся до приятеля з проханням, зверні́мося про допомогу)
 Ціка́витися -влю́ся, -вишся, поціка́витися -влю́ся, -вишся *чим? у кого?*
 (ціка́влюся, котра година, поціка́вмося у пасажирів)
 Пита́ти -а́ю, -а́єш, спита́ти -а́ю, -а́єш *кого? чого? в кого? про що? про кого?;
 за кого? об чім? кого? що? чого?* розм. (пита́ємо один в одного, спита́ю
 у людей, пита́є поради, пита́тиме про мене, пита́єш першого-ліпшого
 перехожого, не спита́вши броду не лізь у воду)

Пита́тися -та́ю(ся), -та́єш(ся) *кого? чого? про кого? про що? за кого? за що?* розм.; *кого? чого? у кого?* (пита́тись друзів (у друзів) про Олега, пита́ються за сусідів, пита́юся дозволу)

Запи́тувати -тую, -туєш, запитати́ -та́ю, -та́єш *кого? про що?* (запита́ймо у старших, запи́туємо кожного про зміни в розкладі)

Запи́туватися -тую(ся), -туєш(ся), запитати́ся -та́ю(ся), -та́єш(ся) розм. *кого? про що?* (запи́тується старших, запита́ймося про стан здоров'я приятеля)

Пере́питувати -тую, -туєш, пере́питати́ -та́ю, -та́єш *кого? про що?* (пере́питує сусіда, пере́пита́й того пана)

Підхо́дити -джу, -иш, підійти́ -йду́, -йдеш *до чого? як? куди?* (підійдеш без поспіху, підхо́джу до університету, підійди́мо до річки)

Відпо́відати -да́ю, -да́єш, відпові́сті -ві́м, -вісі́ *кому, на що?* (відпові́м на твоє питання, відпові́сі добром на добро, відпові́даю юнакові)

Допомага́ти -ага́ю, -ага́єш, допомогти́ -можу́, -можеш *кому? у чому?* (радо вам допомо́жу, допомага́ю другові у вирішенні проблеми, допомага́тимемо батькам по господарству)

По́яснювати -нюю, -нюєш, по́яснити́ -ню́, -ниш *кому? що? чим?* (по́яснюємо незрозумілі слова, по́яснюють загальним станом економіки, по́ясніть усе спокійно)

Прово́дити -джу-, -диш, провес́ті -ду́, -деш *кого? чим? куди?* (прово́джу Павла до хати, проведе́мо туристів гірською стежкою, проведе́ш мене додому?)

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ

байдику́ють, буде́нний, вежови́й, винагоро́да, ві́нагородити, ві́словлення, Ви́шенський, відлю́дько, відлю́дькувати́, відмо́вки, відсо́тковий, відто́ді, вко́тре *присл.*, годи́нникáр, годи́нника́ря, грома́дському, дове́дення, довес́ті, допі́зна, за́тишний, зали́шилися, захворі́ю, за́хід, зледащі́єте, зна́йдеться, кишене́ковий, ко́рісне, ко́рісніший, ко́рки *мн.*, котра́ годи́на, котрі́ *мн.*, кра́дуть, лише́нь, нарі́кати (скаржитися), наса́мперед, незді́йсненні, неко́рісного, неоднора́зово, нескі́нченні, ні́чим (немає чим), ні́чим, ніщо́, о ко́трій годи́ні, оби́цяний, обма́ль, п'є́те, переве́лі, перевес́ті, перед за́ходом сонця, піце́рія, пополу́день, пополу́дні, порядко́вий, поча́вся, путівнико́м, рік то́му, ря́тівни́ми, са́мий *займ.*, сво́го, са́мий (тільки один), сма́чний, сма́чно, спанні́я, ті́сний, ті́сно, у спанні́, хо́дики, хри́стия́нин, чита́ння, швидка́ (медична допомо́га), шлу́нково-кишкови́й, шта́нях, штана́х.

ЗАВДАННЯ 1: Прочитайте текст. З'ясуйте з контексту значення слів *репетувати, дзьобик, нарікати, обмаль, колишній, вдосталь, вочевидь*. Доберіть до них синоніми, не змінивши загальної стилістичної тональності тексту. Випишіть із тексту всі позначені курсивом конструкції на позначення точного й неточного часу. У кожному випадку спробуйте передати той самий зміст за допомогою іншої конструкції на позначення часу.

МІЙ ДЕНЬ

Усім привіт. Я Яна. Живу другий рік у столиці й вивчаю економіку в КНУ ім. Шевченка. Ну що ж... День мій почався доволі рано, як на студентку, яка вчиться у другу зміну — *десь о восьмій*. Будильник почав репетувати рівно о сьомій тридцять, але відразу прокинутися було несила. Після рутинних процедур чищення дзьобика й доволі некорисного, але смачного сніданку *о двадцять по восьмій* я сіла читати. На жаль, це був не Іван Вишневський чи Люко Дашвар. Усе не так розумно й романтично — «Selling Management» — це вам не жарти! Домашнє читання з англійської мови... За нього я взялася *о пів по десятій*. Усього лишень 150 тисяч знаків і дедлайн за два дні. Але годі нарікати, бо *за кілька годин* монотонного вбивання слів у Lingvo мене чекала перша в моєму житті фотосесія... На годиннику — *сімнадцять по четвертій*. Із домашнім читанням закінчено. Пора щось перекусити і продумати свій образ. Маю на це обмаль часу. *За годину* треба вирушати.

Так склалося, що мій колишній — фотограф, мій найкращий друг — фотограф, а кількість професійних фоток у мене неймовірним чином дорівнює нулю. Отже, я набралася рішучості ліквідувати цю несправедливість, ми домовилися зустрітися *годині о шостій і рівно о три чверті до шостої*, перед заходом сонця, я вже була в Парку Слави. Обрала собі образ автентичної українки. У вишиванці й червоних штанах я, як для початку жовтня, виглядала у громадському транспорті доволі дивно, зате було в кайф спостерігати за реакцією перехожих. Уже на місці я зрозуміла, що наступного дня захворю — лежати на соковито-зеленій травичці було приємно, але холодний осінній вітер усе ж навівав підозри...

На щастя, все пройшло гладко (кращий друг має цінну властивість говорити все прямо — як стати, як подивитись, що прибрати). Із майже забитою пам'яттю в його фотіку й моїми неймовірними враженнями ми пішли в метро. Було *десять за сьому*. Дуже захотілось чогось гарячого, і поряд із кавовим автоматом я зрозуміла, чого саме. Наступні 5 хвилин ми вкидали в кавомашину монетки номіналом у

5, 10, 25 і 50 коп. Мокачино виявилось смачним, але закоротким. *За чверть години* ми пішли на пиво до маленької й затишної піцерії недалеко від мого гуртожитку. Там якраз транслювали матч «Динамо — Ворскла». Матч розпочинався *рівно о восьмій*. Удосталь насміявшись із вочевидь неукраїнських прізвищ гравців української команди, ми розплатились і в тісних маршрутках роз'їхалися кожен своєю дорогою до своїх гуртожитків.

На годиннику *за п'ять десята*. Я вирішила не псувати вечір уже знайомим монотонним вбиванням англійських слів у перекладач і сіла дивитись улюблених «Друзів». Отак, із чудовими враженнями, зеленою плямою від трави на сорочці і з кавою в руках я зустріла північ, а значить — новий день, нову порцію життя. Що він подає — побачимо...

(За матеріалами веб-сайту Clean\$Clear.
Блоги. 18.10.2011)

ЗАВДАННЯ 2. Скажіть усіма можливими способами

- а) котра година;
- б) о котрій годині

11.45.; 14.17.; 13.30.; 16.49.; 20.02.; 12.00.; 12.06.; 24.00. 24.04. 17.17.; 9.31.; 3.45.

ЗАВДАННЯ 3. Прочитайте вголос конструкції із значенням проміжків часу.

Зверніть увагу на специфіку відмінювання, сполучуваність і наголошування українських та російських числівників.

1. Обідня перерва триває з 12.45 до 13.15. 2. Чекатиму на тебе з 14. 00 до 15.30. 3. Побачимось між 19.00 та 20.00. 4. Ольга має заняття з 9.30 до 12.25. 5. Його не було на роботі з 10.04 до 10.37. 6. Прокидаюся звичайно між 6.15 та 6.30. 7. Повернуся до 17.00, щонайпізніше о 17.10. 8. Спектакль був коротким — з 17.00 до 17.50.

ЗАВДАННЯ 4. Відтворіть запитання українською. Зверніть увагу на конструкції на позначення часу.

1. Во сколько вы идете в университет? 2. В какое время у вас обеденный перерыв? 3. Сколько минут длится лабораторное занятие? 4. В котором часу начинается лекция? 5. Как долго продолжается консультация? 6. Который час в Москве, когда в Киеве 9 часов утра?

7. Во сколько начинается концерт в филармонии? 8. Сколько минут длится обед у Андрея, если он обычно начинает обедать в пять минут второго, а заканчивает без десяти два? 9. Во сколько вы вернетесь домой? 10. Как долго вы изучаете украинский язык? 11. Во сколько вы ложитесь спать? 12. Как рано вы встаете? 13. Сколько часов сна вам достаточно? 14. Сколько сейчас времени во Владивостоке?

ЗАВДАННЯ 5. Перекладіть на українську мову. Зверніть увагу на конструкції на позначення точного, невизначеного та приблизного часу в російській та українській мовах. Запропонуйте в українській мові всі можливі способи висловлення значення часу в кожному реченні.

1. Через десять минут я пойду обедать. 2. Вячеслав вернулся домой ночью, в пять минут первого. 3. Сейчас Кремлевские куранты пробьют полночь. 4. Было без восьми девять. 5. Сергей придет примерно в три. 6. Филипп придет в третьем часу. 7. Моя подруга вернется без двадцати пяти четыре. 8. Кирилл приехал на вокзал слишком поздно — было уже двадцать девять минут восьмого. 9. Уже почти без четверти семь. 10. Всего час назад я видел Никиту в коридоре. 11. Подожди меня, я вернусь часа через полтора. 12. Сразу после двенадцати мне нужно быть в университете. 13. В девять часов утра Елена собиралась позвонить в консульство. 14. После десяти и до обеда я буду заниматься украинским. 15. Через несколько секунд поезд отправится. 16. Три часа тому назад Прасковья улетела в Киев. 17. Через час с небольшим вопрос будет решен. 18. Сейчас полдень. 19. Это случилось в ночь на пятницу. 20. Часы нужно будет перевести в ночь с субботы на воскресенье.

ЗАВДАННЯ 6. Запропонуйте своє завершення тексту, додавши до нього чітке планування наступного дня. Позначте в ньому всі етапи конструкціями на позначення точного та неточного (приблизного) часу, проміжків часу (*від... до..., з ... до..., між ... і ...*). Використайте в тексті дієслова доконаного і недоконаного виду.

Матеріали для довідок: настати, наставати, прокидатися, прокинутися, встати, вставати, робити, виконувати, виконати, гімнастичні вправи, вмитися, вмиватися, одягнутись, одягатись, снідати, поснідати, зібратися, збиратися, взуватися, взутися, вирушати, вирушити, виходити, вийти, працювати, попрацювати, навчатися, навчитися, обідати, пообідати, вечеряти, повечеряти, повертатися, повернутися, відпочити, відпочивати, лягати, лягти, спати, заснути, засинати.

Треба все планувати...

Зараз дивлюсь «Новий погляд». Тема — планування дня! Досить корисна інформація для людей, які не встигають вирішити заплановані справи. Мовляв, маємо лише правильно спланувати свій день, і тоді час знайдеться на все!

Хм... але для мене, як для холерика, дуже важко дотримуватись плану. Неодноразово пробувала планувати, але нічого не виходило... Що й казати, якщо мені важко в кімнаті прибрати...

Зараз закінчиться програма і я обов'язково складу план на завтра, бо ж роботи — непочатий край. Он сесія на носі... Спробую жити за планом! Чого на світі не буває...

ЗАВДАННЯ 7.

1. Складіть текст розповідного типу в формі монологу про свій найцікавіший (найвеселіший, найкурьозніший)

- а) буденний робочий день;
- б) вихідний день;
- в) день канікул або відпустки.

Використайте конструкції на позначення часу. Чи пов'язані враження від цього дня з його спланованістю або неспланованістю? Аргументуйте свою думку.

2. Чи плануєте ви свій день? Якщо так або якщо ні — поясніть чому. Чи вважаєте ви за доцільне дотримуватися розпорядку дня й планувати кожний наступний день? Аргументуйте, чому. Назвіть усі чинники, що заважають вам мати розпорядок дня й дотримуватися його.

ЗАВДАННЯ 8. Чи вважаєте ви себе пунктуальною людиною? Як ви ставитеся до непунктуальності інших? Складіть діалог двох друзів. Один ставиться до непунктуальності поблажливо, сам часто запізнюється, інший вважає, що непунктуальність — це крадіжка чужого часу. Використайте всі відомі вам формули висловлення власної думки та переконання співрозмовника.

ЗАВДАННЯ 9. Напишіть есе за наведеним початком. Зверніть увагу на граматичні конструкції зі значенням умовної ірреальної дії.

Варіант 1. Як би вам радше хотілося подорожувати в часі: повернутися в минуле чи перенестися в майбутнє? Що б ви хотіли змінити в минулому чи дізнатися в майбутньому?

Варіант 2. Ви вважаєте, що влада над часом має сенс. Змінивши своє минуле, людина здатна змінити і своє майбутнє.

Варіант 3. Ви вважаєте, що влада над часом не має сенсу. Що було — минуло, його змінити не можна, що має бути — те буде незалежно від того, чи знатимемо ми про це, чи ні. Не варто ані повертатися в минуле, ані зазирати в майбутнє. У кожного своя доля.

У дитинстві всі ми мріяли про подорожі в часі. Скільки разів уже в дорослому житті ми хотіли опанувати час: повернутися в минуле, зробити крок у завтрашній день. Адже в минулому ми не все зробили правильно, часом не попросили пробачення чи не сказали комусь щось дуже важливе. А на завтра б зовсім не завадило підглянути питання білета на іспиті або... Скільки ми могли б зробити, змінити, довідатися, якби в нас була влада над часом! Але час тече як вода крізь пальці, спливає немилосердно за своїми, непідвладними людським законам. Ані зупинити час, ані повернути його ми не можемо. Хоча ...

Посміхніться

* * *

— Ну як там годинник із зозулею, який я вам минулого тижня полагодив? Добре ходить?

— Та начебто ходить, але якось дивно. Зозуля висовується з віконечка кожну годину і щоразу питає: «Котра година?»

Урок 7

ВРЕМЯ. ВРЕМЕНА ГОДА

Доба. Пори року

Далеко та легко, а близько та слизько

Ганна. Привіт, Олю! Ось і зустрілися після зимових канікул. Я вже скутила. Не бачились лише два тижні, а здається — вічність.

Ольга. Я теж! Аню, я така рада тебе бачити! Я ж лише вчора повернулася з поїздки. Не можу отямитися. Почекай, яке сьогодні число?

Ганна. Восьме лютого. Ти що, загубилася в часі? У нас сьогодні починається семестр.

Ольга. Вибач. Сьогодні понеділок?

Ганна. Що з тобою? Ти питаєш про дивні речі...

Ольга. Зовсім не дивні. Ще минулого понеділка я була в Карпатах, у вівторок — у Дрогобичі, у середу — у Львові, у четвер переїхала до Києва, вчора вночі прилетіла до Москви. Такий собі калейдоскоп.

Ганна. І справді. Ти давно мріяла побувати в Україні.

Ольга. Так. Маю там багато друзів, запросили мені поїхати з ними в Карпати, а потім влаштували мені чудову подорож кількома місцями. Я в захваті! Карпати — чи не найкраще місце для зимового відпочинку. Уяви собі — чисте морозне повітря, засніжені гори, височенні смереки. Взимку Карпати — просто казка.

Ганна. А де відпочивали?

Ольга. У Буковелі. У дерев'яному будиночку в горах. Тиша — аж у вухах дзвенить. Щоранку прокидалися вдосвіта, часу було шкода, бо сніданок готували собі самі, швидко снідали й на витяг. Коли вранці піднімається сонце, а все навколо в інеї — це важко передати словами. Аж дух захоплює. Цілий день на свіжому повітрі. Після обіду трохи перепочинеш — і знову на схил. А щовечора влаштовували собі «культурну» програму — смажили ковбаски на мангалі, влаштовували танці на снігу, ліпили сніговика. Часто ходили вечеряти в сусіднє село в дуже колоритний ресторанчик у народному стилі з традиційною кухнею. Слухали наживо справжніх українських музик. Словом, корисно й весело провела час.

Ганна. А погода? У горах взимку часто буває вітряно і сніжить.

Ольга. На щастя, снігу було досить, але не сніжило. Чудові сонячні дні, майже безвітряні. Як на замовлення. Найгірше — коли віхоли. Правда, морозець був гарний — вдень 15—17, вночі і вранці й до 20 градусів. Але ми постійно рухалися, тому й не мерзли. Грілися гарячим вином з медом та чаєм на карпатських травах. Смакота!

Ганна. Тут тобі можна тільки позаздрити. А тут така негода! У Москві впродовж двох тижнів було близько нуля, похмуро, вітряно, мряка, сльота, мжичка, мокрий сніг, на деревах ожеледь, на дорогах ожеледиця. Незатишно й непривітно. Сніг падав і відразу розтавав, під ногами калюжі, снігова каша. Московська погода наприкінці січня — на початку лютого не була схожою на січнево-лютневу. Радше листопадова чи березнева.

Ольга. Я вже відчула різницю. Доки йшла в університет, і дощило, і сніжило, і віяло, і мело. Зараз вже під ногами хлюпає. А як ти провела канікули? За такої погоди... Куди їздила, чим займалася?

Ганна. Минулої середи спробувала собі влаштувати активний відпочинок. Поїхала до друзів батьків на дачу в Комарово. Сподівалася хоч на лижах лісом походити. Але мені не пощастило — там розтанув майже весь сніг. Другого дня в п'ятницю поїхала на відкриту ковзанку. Виявилось, що від плюсових температур і від дощу лід швидко почав танути. Ой, я ж тобі забула розповісти. У нас тут була в четвер проти ночі справжня гроза. Із громом, блискавицею. Явище зимою дуже рідкісне. То ковзанка й розтанула. От я й сиділа вдома, читала, правда, була з нашими в театрі.

Ольга. А з ким? Ви всі збиралися?

Ганна. Усі разом — лише в театрі й після спектаклю. Ходили на каву. Пізніше я бачилася з Олегом. Минулого вівторка. Зробили собі прогулянку вечірньою Москвою. У нього за три тижні змагання, щодня тренується по 6—8 годин. Йому відпочивати ніколи.

Ганна. Шкода. А в мене вражень — море. Фотографій теж. У середу всіх запрошую до себе на посиденьки. Хоч наговоримося. Ходімо, вже час.

🔍 КОМЕНТАРІ ДО ТЕКСТУ:

блискавиця (гromови́ця) — молния
відлі́га — оттепель
віє, продува́є — порывисто дует (о ветре)
ві́хола, завірю́ха, хуртові́на, метели́ця, заметі́ль, хурде́лиця *розм.* — вьюга, метель, пурга
дощі́ть — идет дождь
дошові́то — дождливо
дру́гого дня — на следующий день
ду́х захо́плює — дух захватывает
калю́жа — лужа
мжі́чка — густой мелкий дождь
мрі́яти — мечтать
мря́ка — изморось, морось; мгла, туман

мла́, імла́ — туман, дымка
него́да — плохая погода, непогода
ожеле́диця — гололедица
о́желедь — гололédь
отя́митися — прийти в себя
перепочи́ти — передохнуть, отдохнуть
поза́здрити — позавидовать
посиде́ньки — посиделки
ро́зтань, бездо́ріжжя — распутица
ску́чити — соскучиться
сльота́ *розм.* — слякоть
схил — склон
смере́ка — ель
сніжі́ть — идет снег
у четве́р проти́ но́чі — в ночь на четверг

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Останнім часом метеорологи наполягають на необхідності розрізняти значення слів *ожеледь* — *ожеледиця* (рос. *гололед* — *гололедица*), які більшість словників подає як абсолютні синоніми:

о́желедь — «тонкий шар льоду — на поверхні землі, на дровах, на деревах і т. ін.» (на гілочках дерев гірським кришталем блищала ожеледь);

ожеле́диця — «шар твердого льоду, що утворюється на дорозі, хідниках тощо при намерзанні краплин дощу або туману» (Обережно — на дорогах ожеледиця);

гололёд — «корка льда, образующаяся на деревьях, проводах и на поверхности земли после замерзания капель переохлажденного дождя, тумана» (время гололёда, на дорогах гололёд, ночью и днем на дорогах слабый гололёд);

гололе́дица — «лед на дорогах, который образуется после оттепели или дождя при внезапном похолодании» (на дорогах гололедица, после оттепели наступила гололедица).

ЗАВДАННЯ ДО ТЕКСТУ: Реагуйте на репліки за змістом діалогу «Далеко та легко, а близько та слизько». Дайте розгорнуті відповіді у формі заперечних речень. У разі потреби відкоригуйте форми інших слів.

1. Ганна й Ольга не бачилися півроку. 2. Ольга їздила відпочивати у Крим. 3. Ольга відпочивала з батьками. 4. Погода зіпсувала Ользі відпочинок: було дощовито й вітряно. 5. Ганна мала різноманітну програму протягом зимових канікул. 6. Ганна вдосталь накаталася на лижах в Комарово, де було багато снігу. 7. Ганна цілий день у п'ятницю каталася на ковзанах. 8. Ганна щодня зустрічалася з друзями. 9. Ганна запросила Ольгу й усіх своїх друзів до себе в гості. 10. Ганна мала про що розповісти своїм друзям.

Поясніть зміст фрази «московська погода наприкінці січня — на початку лютого не була схожою на січнево-лютневу. Радше на листопадову чи березневу». Опишіть детально, якою була і якою звичайно буває наприкінці січня — на початку грудня погода в Москві. Чи відрізняється в цю пору погода у вашому місті від московської?

✓ **ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА СЕМАНТИКУ,
СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ТА ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ:**

Передбача́ти -ча́ю, -ча́єш, передба́чити -чу, -чиш *що?* (передбача́ють посуху, повинь; не змогли передба́чити землетрус)

Прогнозува́ти -у́ю, -у́єш *що?* (синоптики прогнозу́ють теплу погоду на Великдень)

Спостеріга́ти -га́ю, -га́єш, спостере́гти -жу́, -же́ш *кого? що? за ким? за чим?* (спостере́жено зміни клімату, спостеріга́ю за трьома райдугами на березі Десни)

- Дізнава́тися -наю́(ся), -нае́ш(ся), дізна́тися -на́ю(ся), -на́еш(ся) *від кого? про кого? про що?* (дізнава́вся з книжок про природні катаклізми; дізна́лися про можливу зміну погоди)
- Дові́дуватися -дую́(ся), -дуе́ш(ся), дові́датися -даю́(ся), -дае́ш(ся) *що? про кого? про що?* (дові́дуо́ся про погоду з метеосайтів, дові́дався про народну метеорологію з прогностик)
- Пові́домля́ти -ля́ю, -ля́еш, пові́домити -млю́, -миш *кого? про кого? про що?* (пові́домте населення про загрозу шквального вітру та буревію)
- Вга́дувати -дую́, -дуе́ш, вга́дати -да́ю, -да́еш *за чим? по чому?* рідко; *що?* (по дідовому кашлю сусіди вга́дували навіть погоду)
- Віщува́ти -ю́ю, -ю́еш *що?* (усе віщува́ло гарний день; перисті хмари через усе небо віщува́ли зміну погоди)
- Відчува́ти -а́ю, -а́еш, відчу́ти -ю́ю, -ю́еш *що? чим?* (його хворі суглоби відчува́ли зниження атмосферного тиску; наш провідник, здавалося, нюхом відчу́в наближення піщаної бурі)
- Відчува́тися -а́ється *що?* безос. (в лісах відчува́ється хода весни)
- Спричиня́ти, спричиня́ювати -ню́ю, -ню́еш, спричині́ти -ні́ю, -ниш *що?* (тривалі дощі спричиня́ють (спричиня́ють) зсуви ґрунту)
- Змі́нюватися -ню́ю(ся), -ню́еш(ся), зміні́тися -ню́(ся), -ниш(ся) *як? на що? у що?* розм. (мороз зміні́вся на відлигу й ожеледицю)
- Пере́ходити -джу́, -диш, пере́йти -ду́, -деш *у що?* розм. (дощ пере́йде у сніг)
- Збира́тися -е́ть(ся), зібра́тися -ре́ть(ся) *на що?* безос. (збира́ється на грозу)
- Випада́ти -да́є *на що?* безос. (випада́є на мороз, на зміну погоди)
- Віщува́ти -ю́ю, -ю́еш *що?* (усе віщува́ло ранню весну; зорі мороз віщу́ють)
- Вка́зувати -ую́, -уе́ш, вка́зати -жу́, -жеш *на що?* (здавалося, ніщо не вка́зувало на буревій; хоч би що вка́зало на зміну погоди)
- Поверта́ти -та́ю, -та́еш, поверну́ти -ну́, — неш, *на що?* безос. і ос. (поверта́є на осінь, день поверта́є на вечір, поверне на літо)
- Хили́тися -лить(ся), -лять(ся) *до чого? на що?* ос. і безос. (день хили́вся до вечора, хили́лося на ніч)
- Скуча́ти -ча́ю, -ча́еш, ску́чити -чу́, -чиш *за ким? за чим? без кого? без чого?* (ску́чили за літом, скуча́ють без сонечка)
- Перетво́рюватися -ю́юся, -ю́єшся, перетворі́тися -ю́ся, -ишся *на кого? на що?* (яскравий день перетво́рюється на сутінки, маленька хмаринка перетворі́лася на грізну хмару)

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ

Архистратіг, Благовіщення, болотá *мн.*, болото́, бўльбашка, бўльбашкі *мн.*, вдовіним, вдóсвіта, вдóсталь, веретéна *мн.*, веретéно, весня́ний, вечорóвий, ві́хола, ві́холити, возови́ці, гаря́че *прим.*, га́ряче присл., горóдину, дóсвіток, дóчок, жаркий, забáви *мн.*, завдóвжки, завші́ршки, занегóдиться, засі́диться, золі́ння, кідати, легкóго, листопа́довий, морóзець, музі́ка (музикант), музі́ки *мн.*, (музиканти; забава з музикою), напередóдні, нерідкі, ниткі́ *мн.*, нівідкі́ля (з жодного місця), нівідкі́ля (немає відкі́ля), нівідкі́ль (немає відкі́ля), нівро́ку, обіця́нка, о́брій, ожеле́диця, о́желедь, о́ранки, па́смо, передранко́вий, перехі́д, пері́сті, пилові́, пісний, по́криву, полудéнний, по́лудень, по́ночі, поночі́ти, пополу́дні, посі́ніло, по́спіль, постові́, по́стувати, посу́хи, по́темки, прання́, примхлі́вий, про́весінь, протрима́тися, пря́сти, рі́мляни *мн.*, рі́млянин, розпо́вісті, рясний, скорóмний, слабкий, сли́зьким, смере́ковий, смерко́м, сміттє́вий, сорочкі́ *мн.*, сорóчку, стра́сного, Стрі́тнення, толо́ка, толо́ки *мн.*, хурде́лиця, ши́роко, ща́сного.

ЗАВДАННЯ 1. Замість крапок використайте в кожному реченні слова й конструкції, протилежні за значенням.

1. Вчора день був похмурий, а сьогодні... 2. На вулиці вже не холодно, як учора, а досить ... 3. Сьогодні, на жаль, не тихо, а ... 4. Вітер різко змінив напрямок з північного на 5. Атмосферний тиск не падає, а 6. Чомусь не теплішає, а.... 7. У тих місцевостях клімат не сухий, а 8. Уранці сонце не заходить, а 9. Рік тому зима була м'яка, а цього року.... 10. Минулого року літо було не сухе, а 11. Сьогодні хмарність не висока, а 12. Завтра обіцяють вітер не сильний, а 13. За прогнозом, опади будуть не короткочасними, а.... 14. Перед Різдом морози не слабшають, а 15. Учора було дуже жарко, сьогодні 16. Температура повітря не підвищується, а 17. На початку січня морози стояли сильні, останнім часом стали 18. Здається глобальне потепління змінилося на глобальне... 19. Заплаканий місяць віщує не погоду, а 20. Пік повені минув, рівень води у річках мав би вже не зростати, а.... 21. Вночі мерзне, удень

ЗАВДАННЯ 2. Перекладіть на українську мову речення:

1. Сегодня великолепная погода: без дождя, не жарко и не холодно. 2. С моря дует сильный западный ветер. 3. В 1824 году было сильное наводнение: Нева поднялась на несколько метров. 4. Наверное, завтра будет сильный мороз: ночь очень лунная. 5. Будь осторожен на улице: сегодня гололедица. 6. Вчера была пасмурная погода и слегка моросило, а сегодня дождь льет как из ведра. 7. Над

морем по утрам часто висит густой туман. 8. Вчера еще трещал мороз, а сегодня уже оттепель. 9. Снег начал быстро таять, на улице туман, морось, слякоть. 10. Синоптики обещают в этом году суровую зиму. 11. На прошлой неделе постоянно шел снег, а сейчас начались сильные метели. 12. Была страшная гроза, гром гремел беспрестанно, молнии сверкали во все небо.

ЗАВДАННЯ 3. Прослушайте діалог. Розіграйте його в аудиторії в парах. Зверніть увагу на наголошування слів та інтонування речень. Наведіть відомі вам ознаки гарної погоди та негоди.

- Після довгої негоди чекай ясної погоди...
- А гарно сьогодні надворі! Небо чисте, сонечко грає. Наче справжнє літо настало. І це вже не перший день.
- Після тривалої погоди чекай затяжної негоди.
- Та звідки ж вона візьметься? На небі ні хмаринки.
- Прийде пора — дощ поллє, як з відра.
- Ну ти справжній скептик-синоптик. Звідкіля ж ти про дощ дізнався?
- А ось подивися: рослини квітки позакривали, щоб зберегти пилок; горобці пір'я настовбурчили; ще ранок — а трава суха, роси немає.
- Може й так. Слухай, а пригадаймо й інші ознаки погоди та негоди, бо канікули не за горами і треба орієнтуватися з виїздами на природу. Тільки в мене сьогодні настрої чудовий, і я буду говорити про прикмети, пов'язані з гарною погодою, а ти продовжуй своє — віщуй негоду. Згода?
- Згода. Сьогодні погода — завтра негода.
- Ну, це ми вже чули.
- Тоді слухай ще: квіти, що не закрилися, починають сильніше пахнути; блищить листя ліщини — незабаром буде дощ. Удень стає холодніше, а вночі тепліше — бути грозі.
- А я так скажу: безхмарний і безвітряний вечір віщує погожий день; блакитне небо — гарна днина збережеться; вечірня роса — на ясну погоду.
- Але не дуже радій. Звичайно, роса — провісник ясної, сухої погоди, та вона може застерігати і від негоди, якщо краплі роси вранці висять на кінчиках листків чи трави.
- Ну, а на це що ти скажеш? Вітер зі сходу несе добру погоду. Велика роса в ущелинах та низинах, увечері та вночі стеляться тумани, що розсіюються після сходу сонця, — на гарну днину.
- А ось що: дощ іде не там, де ждуть, а там, де жнуть; не там, де просять, а там, де косять. Улітку град буває переважно зі сходу.

— Уночі багато яскравих зірок — на погоду. Уночі в лісі тепліше, ніж у полі — на гарну сонячну погоду. Ворони здіймаються догори, комашня товчеться, ввечері комарі в'ються стовпами — на чудову погоду.

— Зірки мерехтять, аж «стрибають», — до холоду. Мерехтять зорі влітку — сповіщають про дощову, похмуру погоду, вітер, грозу. Удень і вночі однаково тепло, температура повітря вирівнюється практично повсюди: у низинах, у лісі, у полі — погода буде нерівною. Комарі кусаються — перед дощем.

— Та вони, як на мене, завжди кусаються. Дим піднімається стовпом догори; вугілля в багатті швидко вкривається попелом; бджоли вилітають із самого ранку; ластівки літають високо; жайворонки співають довго. Усе це — надійні провісники гарної погоди.

— А все-таки перед дощем комарі злішають. Та не будемо сперечатися. Отже, дим в'ється калачиком — на негоду; дим із димаря стелиться до землі без вітру — перед дощем; вугілля в багатті яскраве — на дощ, негоду; ластівки низько літають — дощ обіцяють.

— Дощ іде при сонці — швидко перестане. Посилення опадів — ознака поліпшення погоди. Після довгої негоди чекай ясної погоди.

— І навпаки. Під час дощу на воді утворюються бульбашки — на довгу негоду. Чим менші краплі, тим довше дощитиме. Після дощу швидко прояснюється — невдовзі знову буде дощ. Дощ — як гість: якщо прийшов зранку, то довго не засидиться, а якщо після обіду — ночувати залишиться.

— Аж ось і спрогнозований тобою дощик. Добре, що пішов зранку. За твоїми словами — довгим не буде. Ну, а поки що тікаймо по домівках. Після дощу зустрінемося і перевіримо наведену тобою прикмету. До зустрічі!

— Так, але я пропоную продовжити нашу з тобою розмову, а поки дощить — згадати інші прикмети. Бо ті, що ми назвали, — краплина в морі народної мудрості. Отож, до зустрічі після дощу!

(за книгою Дмитра Кобуєва, Інни Приходько
«Мовна діяльність на уроках української мови»)

У народі кажуть, що...

* * *

Кажани літають після заходу сонця — на теплу, ясну погоду.

Небо над лісом посиніло — на тепло.

Павутиння стелиться на деревах — на гарну погоду.

*Солов'ї голосно співають — щонайменше два дні будуть погожими.
Увечері довго й сильно дзюрчать коники — бути гарній погоді.*

* * *

*Жаби вдень вискакують на доріжки саду — бути дощу.
Ранковий грім — вечірній дощ.
Риба грає, вискакує з води — неодмінно занегодиться.
Упіймався на гачок в'юн — чекай дощу.
Веселка на небі затримується довго — негода не мине.*

(За матеріалами книги

Н. та М. Міщенків «Слово батьків — з усіх віків»)

ЗАВДАННЯ 4. Прочитайте вголос прогноз погоди на 1 листопада. Чи збігається листопадова погода в Москві (у вашому місті) та Києві? Використавши погодні сайти в інтернеті, складіть за зразком прогноз погоди в Україні на завтра (післязавтра).

ПРОГНОЗ ПОГОДИ

1 листопада в Києві мінлива хмарність, уночі і зранку місцями невеликий дощ, удень без опадів, вітер північно-західний, 5—10 м/с, температура повітря вночі +2...+4 градуси, удень +7...+9 градусів.

На заході України мінлива хмарність, уночі місцями невеликий дощ, удень без істотних опадів, уночі й зранку місцями туман, вітер північно-західний, 5—10 м/с. Температура вночі 0...+5 градусів, удень +8...+13 градусів, у Закарпатті до +15 градусів.

У Карпатах уночі місцями невеликий дощ, удень без опадів, температура вночі +2... –3 градуси, удень +5...+10 градусів.

На півночі України мінлива хмарність, уночі й зранку місцями невеликий дощ, удень без опадів, вітер північно-західний, 5—10 м/с. Температура повітря вночі 0...+5 градусів, удень +5...+10 градусів.

У центрі України мінлива хмарність, уночі без опадів, удень місцями невеликий дощ, уночі й зранку місцями туман, вітер північно-західний, 5—10 м/с. Температура вночі –2...+3 градуси, удень +6...+11 градусів.

На сході України мінлива хмарність, без опадів, вітер північно-західний, 5—10 м/с. Температура вночі +2...–3 градуси, удень +5...+10 градусів.

На півдні України мінлива хмарність, без опадів, уночі й зранку місцями туман, вітер північно-західний, 5—10 м/сек. Температура вночі 0...–5 градусів, на узбережжі морів +1...+6 градусів; удень +6...+13 градусів.

У Криму мінлива хмарність, без опадів, вітер північно-західний, 5–10 м/с. Температура вночі $-2...+3$ градуси, удень $+7...+12$ градусів.

ЗАВДАННЯ 5. Прочитайте текст «Клімат України». Укладіть українсько-російський словник необхідних слів і висловів відповідно до прогнозу літньої, осінньої, весняної, зимової погоди, ураховуючи кліматичні умови України.

КЛІМАТ УКРАЇНИ

Клімат України переважно помірно континентальний, лише на півдні Криму має ознаки субтропічного.

Для клімату України характерна часта зміна погоди, що пов'язано з надходженням циклонів (у середньому за рік їх 45) й антициклонів (36). Проте в Україні переважають дні з ясною, сонячною погодою — у середньому на рік їх 230–235. Гірські хребти Карпат і Криму захищають відповідно Закарпаття й Чорноморський Південний берег Криму від холодних арктичних повітряних мас, які приходять із півночі.

Середньомісячна температура січня від -8°C на північному сході України та високогір'ї Карпат — до $+4^{\circ}\text{C}$ на Південному березі Криму, липня — від $+17^{\circ}\text{C}$ на Північному Заході та $+9^{\circ}\text{C}$ у високогір'ї Карпат до $+23^{\circ}\text{C}$ на крайньому Півдні. У гірських районах температура протягом року нижча порівняно з навколишніми територіями. Тривалість безморозного періоду коливається від 150–160 днів на півночі до 200–210 днів на півдні та 270 днів на Південному березі Криму.

Вітри міняються в кожному сезоні року: узимку в північній половині країни переважають західні вітри, що приносять вологу, у південній — північно-східні й східні, сухі й холодні. Улітку найбільш часті північно-західні вітри; однак у південній половині нерідкі також східні й південно-східні вітри, іноді суховії.

Опади розподіляються нерівномірно, їхня річна кількість зменшується з заходу й північного заходу на південь і південний схід. Середньорічні суми опадів зменшуються із заходу й південного заходу на південний схід і південь від 650–600 мм до 300 мм. Максимум опадів припадає на Кримські гори (1000–1200 мм) й Українські Карпати (понад 1500 мм). На півдні, у степовій зоні, зволоження недостатнє й в окремі роки бувають посухи.

В Україні пори року виражені досить чітко. Весна настає спочатку на Південному березі Криму — уже наприкінці лютого, натомість на північному сході країни — лише наприкінці березня. Для ранньої

весни характерна нестійка погода: бувають різкі похолодання, до травня — приморозки, іноді випадає сніг. У степовій зоні виникають пилові бурі. Навесні починаються грози й сильні дощі.

Літо — найтепліша й найвологіша (крім Південного берега Криму) пора року. На півдні воно настає на початку, а на півночі — наприкінці травня, закінчується приблизно в першій декаді вересня. В Українських Карпатах його тривалість значно коротша. Максимум опадів припадає на червень — липень, часто гримлять грози, ллють зливи, іноді випадає град. У бездощові періоди, особливо в південних районах країни, бувають суховії, пилові бурі та посухи.

На початку осені зазвичай панує суха, сонячна погода. Часто під впливом теплих тропічних повітряних мас буває бабине літо, коли температура повітря перевищує $+20^{\circ}\text{C}$. Вторгнення холодних арктичних мас у вересні-жовтні спричиняє заморозки. У другій половині осені внаслідок активізації циклонів переважає похмура погода з дощами й туманами.

Зима настає наприкінці листопада — на початку грудня (на Закарпатті — у середині грудня). Це найхолодніша пора року, якій властива морозна погода з випаданням снігу і встановленням снігового покриву. Українська зима порівняно м'яка, з частими відлигами. Проте часом бувають хуртовини, ожеледь, тумани, у горах — снігові лавини. На Південному березі Криму тривалого зимового періоду не буває, сніговий покрив не встановлюється, хоча сніг випадає щороку.

(Україна. Туристична агенція «Vin-Tur»)

ЗАВДАННЯ 6. Утворіть форми найвищого ступеня порівняння.

Запам'ятайте: в українській мові конструкція *самий високий, найглибший* тощо є неправильною.

1. (*Вітряний*) місце в Україні — гора Ай-Петрі, на якій вітер дме 125 днів у році, а його швидкість досягає 50 метрів на секунду. 2. (*Високий*) температури в Україні ($+41^{\circ}\text{C}$) зареєстровано в Одеській області, а (*низький*) (-42°C) в Луганську. 3. Озеро Світязь — (*великий*) й (*глибокий*) озеро природного походження в Україні. Площа озера 26 км^2 , (*великий*) глибина понад 59,0 м. 4. (*Великий*) озеро Закарпаття — Синевір, яке утворилося 10 тисяч років тому на висоті 989 метрів над рівнем моря. 5. (*Високогірний*) озеро Закарпаття — Бребенескул, що розташоване на схилі г. Гутин-Томнатик на висоті 1801 м, завдовжки 134 і завширшки 44 м, площа — 4000 м^2 . 6. Олеш-

ківські піски на Херсонщині є (*розлогий*) піщаним масивом у Європі. 7. (*Високий*) точка України — гора Говёрла (2061 м) є частиною високогірного хребта Чорногора. Вона розташована в (*низький*) й (*вузький*) частині Карпатської дуги з висотою хребтів 1200—1800 м. 8. (*Довгий*) річка України і третя за довжиною в Європі (після Волги і Дуная) — Дніпро завдовжки 2 201 км (протяжність у межах України — 981 км).

ЗАВДАННЯ 7. Запам'ятайте українські вислови. Наведіть до них російські відповідники. За довідками зверніться до українсько-російського словника.

світає, на світанку (на світанні), досвіток, вдосвіта
ранок, зранку, вранці, рано-вранці, щоранку, ранішній, уранішній,
ранковий, передранковий
день, дніє, розвидняється, щодня, вдень, за дня, днювати
полудень, полуденний, пополудні
вечір, вечоріє, надвечір'я, щовечора, увечері, вечірній, вечоровий
смеркає, смерканок, на смерканку, смерком, присмерком, раннім
присмерком
темніє, потемки, в потемках
ніч, поночі, поночіти розм., щоночі, проти ночі, вночі, нічний,
ночувати

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

В українській мові маємо такі варіантні форми словосполучень: *кожен ранок — кожного ранку, кожен день — кожного дня, кожен вечір — кожного вечора, кожну ніч — кожної ночі*. В українській і російській мові керування в наведених конструкціях не збігається: *читати вечорами — читать по вечерам; не спати ночами — не спать по ночам; бігати ранками — бегать по утрам; але милуватися світанками — любоваться рассветами*.

ЗАВДАННЯ 8. Відтворіть українською мовою фрази. Зверніть увагу на відмінності в мовному оформленні подібних конструкцій.

1. Через несколько дней погода изменилась к худшему. 2. Три дня подряд лил дождь. 3. Третьего дня приезжали родственники из Абакана. 4. Спустя четыре дня ему стало легче. 5. Ждали Кирилла со дня на день. 6. Настроение не улучшал продолжающийся целый день мелкий холодный дождь. 7. Почти весь день просидел над состав-

лением картотеки. 8. По целым дням гулял по лесу, дышал осенью, собирал грибы. 9. По сей день работает преподавателем в училище. 10. На днях обещают привезти заказанную отцом мебель. 11. На другой день все прояснилось. 12. За день перед отъездом Сергей получил письмо из дома. 13. Шесть дней назад я сдал последний экзамен. 14. В эти дни я много работал. 15. В течение дня погода менялась по нескольку раз. 16. В один прекрасный день случилось то, что должно было случиться. 17. Разговаривали весь день напролет. 18. Лекарство принимать три раза в день натошак. 19. В ближайшие дни не планируйте серьезных дел. 20. Через каждые два-три дня приходилось ездить в деревню за письмами. 21. День клонился к вечеру.

🔹 МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДОВІДОК:

найближчими днями — в ближайшие дни
 одної красної (гарної) днини, одного прекрасного (прегарного) дня — в один прекрасный день
 за день, протягом дня — в течение дня
 цими днями — в эти дни
 цілісінський день — весь день напролет
 хилилося на вечір — день клонился к вечеру
 день тому, день перед цим — за день перед этим
 що два, що три дні — каждые три-четыре дня
 цими днями — на днях
 другого (наступного) дня, на завтра — на другой день
 досі, дотепер — по сей день

цілими днями, цілі дні — по целым дням
 мало не весь день — почти весь день
 цілоденний — продолжающийся целый день
 день від(о) дня, від дня до дня, щодня (щодень), кожного дня — со дня на день
 за чотири дні, по чотирьох днях, через чотири дні — спустя четыре дня
 позавчора — третьего дня
 три дні поспіль — три дня подряд
 тричі на день — три раза в день
 що другого, третього дня; через кожні два, три дні — через каждые два, три дня
 за (у, через) кілька днів — через несколько дней
 шість днів назад — шість днів тому

ЗАВДАННЯ 9. Від назв днів тижня утворіть прийменникові конструкції та прислівники.

Зразок: неділя — в неділю, до неділі, проти неділі, за неділею, щонеділі.

✓ **ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ:**

ПРИКМЕТНИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТВОРЯТЬСЯ ВІД ТАКИХ НАЗВ ДНІВ ТИЖНЯ:

понеділок — *понеділковий*

вівторок — *вівторковий*

четвер — *четверговий*

п'ятниця — *п'ятничний*

субота — *суботний*

неділя — *недільний*

Від назви дня тижня *середа* відповідний прикметник **не утворюється**.

Слово *середовий* твориться від інших, ніж *середа*, основ і має кілька значень: *середовий* (від *середина*) розм. «який є, міститься в середині чого-небудь; внутрішній» (*середове сало, середовий ключ*), від *середній* «виготовлений із середньої частини чого-небудь» (*середова паля*), та «середнього віку» (*середовий чоловік* «людина середнього віку»).

ЗАВДАННЯ 10. Прочитайте текст про уявлення українців щодо днів тижня, звернувши увагу на правильне наголошування слів та висловів. Дайте відповіді на запитання:

- які дні вважали «чоловічими», які «жіночими», з чим це пов'язано?
- які дні вважали щасливими, які — нещасливими?
- що рекомендували («дозволялося») і не рекомендували («не дозволялося») робити в кожен із днів тижня?

ПРО ЩО РОЗПОВІДАЄ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

Одна з яскравих особливостей народного календаря — уявлення про добрі та лихі дні.

Архаїчні народні уявлення про добро і зло, пов'язані з днями тижня, були достатньо суперечливими. Унаслідок різноманітності критеріїв оцінювання (жіночий або чоловічий, перший або останній, пісний або скоромний день тижня, збіг деяких із них з церковними святами — Різдв'ом, Стрітінням, Благовіщенням, природними або життєвими подіями) той самий день за тією ж ознакою визначався як добрий, сприятливий, за іншою — як лихий і несприятливий.

Понеділок. У слов'янському народному календарі його оцінка пов'язана з тим, що він посідав перше місце в ряді буденних днів, а,

відповідно, потрапляв під магію «першого»: як почнеш цього дня роботу — цілий тиждень буде тяжко. Уважали, що не треба цього дня нічого давати з хати — цілий тиждень матимеш збиток. В Україні в цей день не рекомендували копати глину, бо завалить; мазати хату; садити на яйця квочку, бо вилупляться самі півники; колоти свиней — сало буде слизьким.

Вівторок. Разом із понеділком та четвергом вівторок уважали чоловічим, «мужським» днем. Проте, на відміну від понеділка й четверга, у народному календарі за ним стійко закріпилась ознака легкого, щасного, веселого. Тому будь-яку роботу радили розпочинати саме у вівторок. Найкращим його вважали, зокрема, для сівби, для жнив, возовиці, молотьби, зоління полотна.

Вівторок також називали днем, коли «світ заснувався», а тому добрим для оранки. На Закарпатті з цим віруванням пов'язували заборону снувати сувору нитку, її порушення могло накликати біду на сім'ю ткалі. Водночас у західних слов'ян вівторок був відомий як несприятливий день, що «належить дідькові». Заборонялось прясти, ткати, шити, виконувати важку роботу, особливо вагітним жінкам. Натомість вірили, що діти, народжені у вівторок, обдаровані особливим талантом.

Середа. Середа належала до «жіночих днів». У народному календарі українців ставлення до середи неоднозначне. Як і в п'ятницю, у середу тримали піст, а постові дні часто називали найлегшими. До того ж вірили, що середа — особливий день, бо в цей день Бог створив сонце, місяць та зорі, тому в середу сонце, бодай на 5 хвилин, навіть у хмарний день з'явиться. Саме щодо середи існує цілий комплекс заборон і пересторог. Не можна в середу мити голову та розчісувати коси, бо «в середи 40 дочок і кожна висмикне пасмо», снувати нитки — «у середи багато дочок і багато йде пряжі на основу»; різати полотно на сорочки та шити; вбиратися в нову сорочку (чоловік помре).

Четвер. У народному календарі четвер називали чоловічим буднем і вважали сприятливим та легким для всіляких справ. На Волині існувало повір'я, що саме цього дня Бог сотворив планети, а тому добре сіяти городину, огірки, капусту, бо для них потрібні сонячні дні. На Полтавщині вважали, що квочку треба садити саме в четвер — не буде бовтунів, особливо, якщо той, хто садить, сам народився в четвер. У повір'ях, пов'язаних із цим днем тижня, стійко виявлявся звуковий символізм (співзвучність четвер — черви). Так,

на Закарпатті його вважали несприятливим для садіння овочів, заготовлі сала, масла, бо черви будуть їсти.

П'ятниця. Народні вірування, пов'язані з п'ятницею, значною мірою формувалися під впливом православної церкви — з великою п'ятницею страсного тижня пов'язаний спомин про страждання та смерть Ісуса Христа. Крім того, були широко відомими й перекази про 12 п'ятниць, у які треба особливо суворо постувати. У багатьох селах України серед старших жінок існував звичай «тримати п'ятницю» або «зарікатися», тобто не виконувати домашньої, насамперед ткацької роботи. Християнська легенда накладалася на давніші повір'я, пов'язані з культом язичницького жіночого божества. Тому обмеження, що стосувалися переважно ткацтва, зокрема прядіння, не були випадкові: їх пов'язували з образом Параскєви П'ятниці, яка вночі може з'являтися до жінок, що прями цього дня, кидати їм у вікно веретена. Відома також заборона випікати хліб. Проте загалом цей день уважали сприятливим — чистим, легким для будь-якого починання.

Субота. Народний календар характеризує цей день неоднозначно. Це передусім останній буденний день, переддень неділі (*Субота — не робота — помий, помаж та й спати ляж*), до того ж ще й «жіночий». Тому в одних селах суботу вважали веселим, легким днем (*Хто народився в суботу — цілий вік буде щасливий*), в інших — тяжким, несприятливим, коли починати нову справу небезпечно, бо довго робитиметься. І по змозі намагалися не братися за незакінчену роботу (будеш 10 субот закінчувати). На Поліссі, а також в Закарпатті суботи шанували як поминальні дні, у які спеціально могли випікати три хлібини. Інколи суботу називали «вдовиним днем», а тому уникали справляти весілля. Вірили, що він є несприятливим для снування ниток, мазання хати, прання білизни. Не дозволялось обрізати нігті — натрапиш на нечисту силу в неділю. Цього дня добре умитись — будеш усім людям гарний.

Неділя. За народним календарем, неділя — останній день тижня, на який перенесено канони церковного християнського календаря щодо святості суботи. Тому в неділю діяла заборона на будь-які господарські роботи, а найпоширеніше її мотивування — «гріх». Серед можливих наслідків порушення заборони називали каліцтво, хвороби, нещастя в сім'ї. Проте подекуди виконання певних видів робіт вважали не тільки припустимим, але й ритуально-необхідним. Це стосувалося першого вигону худоби в поле, початку оранки, бу-

дівництва тощо. Крім того, саме в неділю існував звичай колективної сусідської взаємодопомоги — толоки, під час якої можна було виконувати практично всі види робіт. На таких «недільних» толоках влаштовували різні забави, танці.

(За Г. Лозко «Українське народознавство»)

ЗАВДАННЯ 11. Прослухайте текст української народної пісні «Ти ж мене підманула...». У яких випадках із метою римування назви днів тижня вжито з неправильним наголосом; як правильно ці слова вимовляються? З яким іншими іменниками вони римуються? Назвіть початкові форми цих іменників. Що вони позначають?

ТИ Ж МЕНЕ ПІДМАНУЛА

Ти казала в понеділок
Підем разом по барвінок,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів.

Ти ж мене підманула,
Ти ж мене підвела,
Ти ж мене молодого
З ума-розуму звела.

Ти казала у вівторок
Поцілуєш разів сорок,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів.

Ти казала у середу
Підем разом по череду,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів.

Ти казала у четвер
Підем разом на шпацёр,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів.

Ти казала у п'ятницю
Підем ми на вечорниці,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів.

Ти казала у суботу
Підем разом на роботу,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів.

Ти казала у неділю
Підем разом на весілля
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів.

Ти казала: «Я умру»
Я купив тобі труну
Я прийшов, а ти жива,
Підманула-підвела.

Приспів.

ЗАВДАННЯ 12. Утворіть похідні від назв українських місяців за зразком.
Зверніть увагу на правильне наголошування похідних слів.

Зразок: січень, січневий, по-січневому.

ЗАВДАННЯ 13. Перекладіть текст на українську мову

Не случайно в песне поется: «У природы нет плохой погоды — каждая погода благодать. Дождь ли, снег, любое время года надо благодарно принимать...».

В каждом времени года есть свои особенности.

Весной появляются первые росточки из земли, словно делают первые шаги. Вся природа оживает. Журчат ручьи. Весело звенят капли, радуются весеннему солнышку звери, в лесу из-под снега выглядывают первые подснежники. Не только природа наряжается в яркие краски, но и люди сбрасывают с себя теплые шубы. Хочется идти по улице и улыбаться.

Лето погружает нас в сказочный мир. Летом солнце яркое, а небо голубое, бездонное.

Осенью мы можем наблюдать восхитительные пейзажи. С наступлением осеннего периода кроны деревьев желтеют — приближается пора золотой осени. Наступает бабье лето. Деревья стоят задумчивые, точно вспоминают прошедшие летние дни. Смотрят высокими вершинами вдаль, словно стараются увидеть будущее.

Зима тоже по-своему красива. Деревья стоят в снегу, словно яблоны в цвету. Белые-белые. А снег блестит на солнце, искрится и переливается. Мороз рисует узоры на стекле.

Сколько за год было хорошего! Осень грустно шуршала листьями. Затем зима рассказывала белую сказку. С иконой и вербой встречали весну. Ласково согрело лето, даря всему живому тепло и солнце.

Каждая пора по-своему прекрасна и неповторима. Кому-то нравится одно время года, кому-то другое. Природа многолика и каждый может раз в году насладиться «своей погодой».

Посміхніться

* * *

Прикмета, яка мене ще ні разу не підводила:

— Якщо з дерев падає жовте листя, то скоро з неба почне падати сніг.

* * *

- Сьогодні в новинах обіцяли, що на вихідні буде 30 градусів тепла.
- Не може цього бути!
- Дуже навіть може: 15 градусів в суботу й 15 в неділю.

* * *

Літо чомусь може прийти і з запізненням, а от осінь завжди така пунктуальна ...

Урок 8

ГОРОД. ТРАНСПОРТ

Місто. Транспорт

Над путівником Києвом

Олена. Ось я вже й у Києві! Вітання тобі, український Єрусалиме! Збулася моя мрія. Давно хотіла побувати в цьому надзвичайному місті. Перше враження від погляду з вікна потяга — культурний шок. Дніпріві схили — просто казка. Зелень і золото куполів.

Ростислав. Не знаю людини, яку б це місто залишило байдужим. А зараз подивімося до путівника. Маємо вирішити, що ти маєш побачити передусім, адже тиждень часу — не так уже й багато. Зараз сплануємо твої маршрути. Які пам'ятки ти б хотіла у Києві відвідати?

Олена. Ростиславе, мені важко сказати. Хочеться побачити якомога більше, але я розумію, наскільки це складно з огляду на час. Тут стільки цікавих пам'яток, музеїв, просто гарних місць. Може, ти мені порадиш? А далі зорієнтуємося.

Ростислав. Що ж, тоді почнімо з переліку унікальних місць нашої столиці, уміщених в путівниках. Маєш карту? Тоді відразу роби на ній позначки, потім спробуємо об'єднати ті місця, що розташовані поряд або хоча б поблизу. Бо ногам спокою не буде. Ось, поглянь. Перший у путівнику — Собор Святої Софії.

Олена. Так, маємо. Між Володимирською вулицею, Володимирським проїздом, вулицею Алли Тарасової, Софійською вулицею й Рильським провулком.

Ростислав. Усе правильно. Це наша національна святиня. Заснований у 1037 році київським князем Ярославом Мудрим. Принаймні так вважає більшість учених. Був головним храмом Київської Русі, не тільки духовним, а й політичним та культурним центром. Тут

відбувалися урочисті «поса́дження» на великокняжий престол, церковні собори, прийоми послів, укладення політичних угод. При соборі складали літописи. Тут створили перші відомі на Русі бібліотеку та школу. У Святій Софії неповторні фрески й дивовижна мозаїка.

Олена. Я про цей собор багато читала. Туди підемо обов'язково. Далі. Якщо я не помиляюся, деś поряд має бути й Миха́йлівський Золотове́рхий монастир?

Ростислав. Так, це поруч, на Миха́йлівській площі. Шукай на карті.

Олена. Ось, знайшла. Між вулицями Десяти́нною, Трьохсвятітельською, Миха́йлівською, Великою Жито́мирською та Володи́мирським прої́здом.

Ростислав. Саме так. Сьогодні це чоловічий монастир. Свого часу він був одним із найбільших монастирів Стародавнього Києва. Заснував його в 1108-1113 роках онук Ярослава Мудрого київський князь Святопо́лк Ізясла́вич при Миха́йлівському Золотоверхому соборі. Собор був унікальною архітектурною спорудою — його збудували з каміння й цегли-плінфи на вапняно-цем'янковому розчині технікою «мішаної кладки» з використанням голосників у пазах склепінь. Звідси — надзвичайна акустика. Там також були прекрасні мозаїки і фрески. Ти ж знаєш, що у 30-х роках Миха́йлівський Золотоверхий, дзвіницю та частину інших споруд монастиря знесли, на його місці планували створити урядовий центр. Центр так і не створили, а пам'ятку знищили. На щастя, монастир відновили. Відкрили його в 1998 році, якщо я не помиляюся.

Олена. Ростиславе, я ще обов'язково хотіла б побувати в Києво-Пече́рській лаврі та Володимирському соборі.

Ростислав. Безумовно. Лавру шукай на карті в районі метро «Арсе́нальна». Знайшла?

Олена. Так. До речі, чому цей комплекс називають лаврою, ти часом не знаєш?

Ростислав. Часом знаю. Це статус. Його монастир отримав у XII столітті. «Лавра» — статус головного великого монастиря на Русі.

Олена. Он воно що. А ще Святій Володи́мир. Я чула про надзвичайні розписи цього собору.

Ростислав. Так, його збудовано в 1862 році за проектом Адрі́ана Пра́хова. Саме він запросив розписувати Володимирський собор Ві́ктора Васне́цова, Миха́йла Не́стєрова, Па́влa Свѣдомського та інших. Сама побачиш цю красу.

Олена. А розташований він...

Ростислав. Поряд зі станцією метро «Володимирська». Познач собі. Але повернімося до району Софіївської та Михайлівської площ, коли вже ми вирішили прокладати маршрут компактно. Ти ж напевне хочеш побувати на Андріївському узвозі.

Олена. Безперечно. І в музеї Булгакова. І біля пам'ятника Проні Прокіпівні й Голохвастову. Чекай, там же мала би бути й Андріївська церква.

Ростислав. Ти не помиляєшся. Ця церква — моя улюблена. Вона дуже маленька: всього 31 × 20 метрів. Лебедина пісня Бартоломео Растреллі. Із нею пов'язано безліч легенд. До речі, саме на сходах Андріївської церкви розгортаються останні епізоди фільму «За двома зайцями». Пам'ятаєш?

Олена. Як не пам'ятати? Олег Борисов у них — неперевершений.

Ростислав. Так. Далі маємо, за путівником, Золоті Ворота, там побуваємо обов'язково. Метро «Золоті Ворота», познач собі. І не забудь мені нагадати — нещодавно у сквері біля Золотих Воріт встановили скульптуру дуже симпатичного волохатого кота. Тепер там усі загадують бажання й доторкаються до хвоста цього красеня. Кажуть, допомагає. Спробуємо щастя? Далі — Будинок із химерами. Це Городецький. Одна з візиток Києва.

Олена. Орієнтир — метро «Хрещатик»? Чи це ближче до «Майдану Незалежності»?

Ростислав. Ні, краще йти від метро «Хрещатик».

Олена. На карті позначено. Ну і, звичайно, Дніпріві кручі, прогулянка Хрещатиком. Дуже хочу побачити ваш Майдан. Скажи, а які твої улюблені місця в Києві? Куди туристи нечасто ходять, якісь закутки, просто милі серцю.

Ростислав. Навіть не знаю. Напевне, Місто́к закоханих чи Міст коха́ння, бо на ньому цілуються закохані і святкують весілля. А взагалі-то він — Парковий, з'єднує дві гори й висить над проваллям.

Олена. Ти мене заінтригував. Отже, на цьому зупинимось. Ти обіцяв бути моїм гідом. І так тобі буде непереливки.

Ростислав. Ну що ти? Я з радістю ще раз пройдуся улюбленими місцями. До того ж я люблю ходити пішки старими частинами міста. Десь бруківка, десь асфальт — асфальтом ходити легше, але атмосфера зовсім інша. Ми ж живемо в багатомільйонному місті й у такому ритмі, що проходимо, пробігаємо, проїжджаємо повз красу й не зупиняємо на ній погляду. Шкода... Багато хто роками живе в Києві, а справжнього Києва не знає. Тож буду мати нагоду ще раз помилуватися рідним містом.

КОМЕТАРІ ДО ТЕКСТУ

Андрі́вський узві́з — Андреевский спуск
 бажáння — желание
 байду́жий — равнодушный
 бру́ківка — мостовая, брусчатка
 вапно́ — известь
 вапня́ний — известковый
 величез́ний — огромный
 волоха́тий — мохнатый
 вра́ження — впечатления
 дзвіни́ця — звонница, колокольня
 за́кутки — закоулки
 зако́хані — влюбленные
 зни́щити — уничтожить
 майда́н — площадь
 майда́н (Майдан розми) Незале́жності —
 площадь Независимости
 ма́ти наго́ду — иметь возможность
 милува́тися — любоваться
 нема́ ногáм споко́ю — ногам покоя нет
 неперéливки кому́ — солоно придется
 кому́
 пам'я́тки — достопримечательности,
 объекты материальной культуры про-
 шлого

політи́чна уго́да — политический догово-
 вор
 пора́дити — посоветовать
 поса́дження, посади́ти на престо́л — воз-
 ведение, посадить на престол
 по́тяг — поезд
 прина́ймні — по крайней мере
 пробле́матично в ча́сі — проблематично
 по времени
 прова́лля — пропасть
 путі́вник Кі́євом — путеводитель по
 Киеву
 розгорта́ються — разворачиваются
 ро́зпис ч. р. — роспись ж. р.
 скле́піння — своды
 спра́вжній — настоящий
 спробо́вати ща́стя — попытать счастья
 схи́ли — склоны
 укла́дження — подписание
 улю́блений — любимый
 химе́ра — химера
 цем'я́нко́вий — цемянковый

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Коли вживаємо площа, а коли майдан?

Чому така неповага до лексеми *майдан*? На весь Київ лише один майдан — Незалежності... Справді, не тільки на табличках, де написано назви вулиць, а й у газетах, теле- і радіопередачах рідко коли побачиш чи почуєш давнє слово *майдан*, хоч постійно використовують його зменшену форму *майданчик* (не площадка): *будівельний, сходовий, спортивний, дитячий, танцювальний* тощо. Майже всюди майдан безпідставно заміняють площею. Первісне значення цього слова — рівна ділянка поверхні землі. Переносно вживають у висловах: *виробнича площа, засівна площа, газетна площа, площа трикутника* і под. Іншомовне майдан з'явилося в нас спочатку як назва незабудованого місця, де сходяться вулиці. «На

майдані коло церкви революція іде» (Павло Тичина). Отож для називання незабудованої частини населеного пункту треба надавати перевагу іменникові *майдан*, а слово *площа* в цьому розумінні використовувати як рідше вживаний синонім.

Коли вживаємо пам'ятник, а коли — пам'ятка?

Одне із значень слова *пам'ятка* — «предмет культури минулого, який зберігся». Наприклад: «Комісія передусім хотіла дізнатися про всі старовинні пам'ятки, що збереглися в південно-західному краї: давні церкви, замки, первісні вали, могили, городища...» (Оксана Іваненко). Це також твори стародавньої писемності та музичного мистецтва. «У світовій літературі мало знайдеться *пам'яток*, що відзначались би таким довголіттям, як «Слово о полку Ігоревім» (з журналу). Замість *пам'ятка* часом помилково вживають пам'ятник. Приміром: «Як свідчать археологічні *пам'ятники* (треба: *пам'ятки*), заснування міста (Ужгорода) належить до VIII—IX століть» (з газети). *Пам'ятник* — «архітектурна або скульптурна споруда на честь когось, чогось». «Завод стоїть на березі Дніпра, і перед ним *пам'ятник* ніжному невідомому юнакові, темно-бронзовому красеневі, що рве на собі ланцюги...» (Юрій Яновський).

Тож лексему *пам'ятка* треба уживати, коли йдеться про об'єкти культури минулого, *пам'ятник* — коли мовиться про меморіальну споруду, скульптуру або плиту.

(Уроки державної мови. З газети «Хрещатик»)

✓ ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДО ТЕКСТУ

1. Працюйте з інформаційними джерелами. Знайдіть відповіді на запитання. Підготуйте короткі повідомлення в монологічній формі.

Чому Київ називають матір'ю міст Руських та українським Єрусалимом?

Звідки походить назва Київ?

Чому лавра має назву Києво-Печерська?

Чому центральна вулиця Києва має назву Хрещатик?

Які будівлі, крім Будинку з химерами, спроектував у Києві архітектор Владислав Городецький?

Який один із найстаріших вищих навчальних закладів в Україні розташований поблизу Володимирського собору? Чому його пофарбовано саме у такий колір?

Перу якого українського письменника належить відомий твір «За двома зайцями»?

2. Використавши синоніми, синонімічні конструкції та еквівалентні за змістом описові звороти замість підкреслених, сформулюйте речення по-іншому, максимально зберігши їх зміст.

Зразок: Софія Київська — одна із *найвидатніших* (найвизначніших, найвідоміших, найславніших, найзнаніших) пам'яток середньовічної архітектури.

1. Олена в Києві *вперше*.
2. Перше враження від погляду з вікна поїзда — *культурний шок*.
3. Не знаю людини, яку б Київ залишив *байдужим*.
4. Ти ж знаєш, як туди *дістатися*?
5. Ця церква — моя *улюблена*.
6. Андріївська церква — *лебедина пісня* Бартоломео Растреллі.
7. Ти мене *заінтригував*.
8. Олег Борисов в останніх епізодах фільму «За двома зайцями» — *неперевершений*.
9. Скажи, а які твої *улюблені* місця в Києві?
10. Ти обіцяв бути моїм *гідом*.
11. І так тобі буде *непереливки*.
12. Багато хто роками живе в Києві, а *справжнього* Києва не знає.
13. То ж буду мати нагоду ще раз *помилуватися* рідним містом.

ЗАВДАННЯ 1. Прослухайте діалоги. Відтворіть їх у парах. Складіть діалоги за аналогією до наведених комунікативних ситуацій.

ДІАЛОГ 1

— Добридень! Перепрошую, підкажіть, будь ласка, як мені дістатися до Андріївської церкви?

— Це на Андріївському узвозі. Ви там бували?

— Ні, а де він розташований?

— Найближча станція метро — Поштова площа. Коли вийдете з метро, праворуч побачите фунікулер. Вам треба піднятися на фунікулері нагору та пройти на Андріївський узвіз по вул. Володимирській або Троїцькій. У разі потреби запитайте в перехожих, вам кожний допоможе.

— Це далеко?

— Ні, вам краще пройти пішки. Матимете прекрасну прогулянку.

— А де саме на Андріївському узвозі розташована Андріївська церква?

— Не хвилюйтеся, дівчино, не помітити її не можна. Спускатиметеся донизу узвозом і приблизно на середині вулиці праворуч побачите цю біло-блакитну красуню.

— Дякую Вам.

— Не маєте за що, приємної Вам прогулянки.

ДІАЛОГ 2

— Вибачайте, що турбую. Добрий день! Пані, порадьте, яким транспортом мені скористатися, щоб доїхати до Києво-Печерської лаври? Туди їде чотирнадцятий тролейбус?

— Ні, він їде в інший бік. Вам треба доїхати до метро «Арсенальна», там сісти на тролейбус номер 38 або автобус номер 24. Це буде, здається, п'ята зупинка. Перейдете на протилежний бік вулиці — і ви біля лаври.

— А як називається зупинка?

— Вас влаштують дві: «Музей Великої Вітчизняної війни» та «Києво-Печерський заповідник». Можна було б вам їхати й від станції метро «Дніпро», але так зручніше.

— А де на «Арсенальній» зупинка тролейбуса?

— Ви не заблукаєте. Вона відразу біля метро.

— Щиро вам вдячний.

— Завжди рада допомогти.

ДІАЛОГ 3

— Будьте ласкаві, підкажіть, де зупинка 19-го або 16-го тролейбуса. Знайшла тролейбусну зупинку поблизу метро «Лук'янівська», але ймовірно помилилася, бо таких номерів тролейбуса тут не бачу. Мені треба дістатися до Інституту міжнародних відносин.

— Звичайно, ви вийшли на інший бік від метро. Поверніться до входу в метро, точніше, до того місця, де ви з нього вийшли, від виходу поверніть не праворуч, а ліворуч, далі — перейдіть підземним переходом на протилежний бік вулиці, там і буде зупинка вашого трамвая. До речі, там курсують і маршрутки. Ви можете доїхати й 497-ою.

— А де зупиняється маршрутка?

— У трамваїв і маршруток практично одна зупинка. На маршрутку пасажирів стають у чергу. От побачите чергу, і про всяк випадок запитаєте.

— Не підкажете, скільки зупинок мені треба їхати?

— Дві зупинки, на третій вам виходити.

— Ще раз велике вам спасибі.

— Будь-ласка.

ДІАЛОГ 4

— Добрий день! Таксі вільне?

— Так, прошу! Сідайте! Я вам допоможу речі покласти до багажника.

— Дякую, ви дуже люб'язний. Моя валіза надто важка для жіночих рук.

— Куди вам?

— Мені на Либідську, бульвар Дружби народів, 5. Це готель «Дружба».

— Добре.

...

— Ось ми й на місці. Швидко дісталися. Вам пощастило, не довелося стояти в корках.

— І справді. Я розраховувала, що дорога буде значно довшою. Скільки з мене?

— 35 гривень.

— Візьміть, будь ласка.

— Зачекайте, ось решта.

— Залиште собі.

— Дякую. Вам потрібен чек?

— Спасибі, що нагадали. Звичайно ж потрібен, бо маю відрядження.

— Прошу.

— Ще раз дякую й на все добре.

— Зачекайте, допоможу вам із речами.

ДІАЛОГ 5

— Молоді люди, не допоможете? У вас часом немає зайвого талона на проїзд? Автобус підійшов, шкода було часу, а я не встиг купити в кіоску.

— На жаль, немає. У нас проїзні, так зручніше. Але ви можете придбати талон у водія. Краще, аби ви мали дрібні.

— Спасибі. Добродію, передайте, будь ласка, водієві гроші на талон.

— Ось ваш талон. Візьміть.

— Дякую.

— Прошу.

— Вибачте, що знову турбую. Де його можна закомпостувати? Я щось не бачу компостера.

— Ясна річ, у цих автобусах вони чомусь лише біля дверей. Я передам ваш талон. Ось, прошу.

— Дякую. Вибачайте за клопіт.

— Та нічого.

ДІАЛОГ 6

— Добрий день! Ви не могли б мені допомогти? Не можу зорієнтуватися. Тут чотири виходи з метро. Мені треба до Центру науково-технічної інформації. Краще скористатися підземним переходом?

— Так, звичайно. Зачекайте, зараз зорієнтуємося. Тут нагорі є вказівники з інформацією. Ось, дивіться, це — вихід до зупинки п'ятого й чотирнадцятого тролейбуса. Зупинка ця просто навпроти Центру. Отже, так. Виходите з метро праворуч і далі довгим підземним переходом йдете до кінця. Там знову два виходи, виходите ліворуч, проходите повз кіоски, переходите дорогу. Там побачите високу багатоповерхову сучасну будівлю із скляними стінами й вікнами.

— Там поряд має бути й технічна бібліотека.

— Так, як вийдете з метро, відразу праворуч побачите таку дивну будівлю, подібну на космічну тарілку. Це і є технічна бібліотека.

— Дякую. Вибачайте, що вас затримала.

— Не вибачайтесь. Я вже на пенсії. Мені нікуди поспішати.

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА СЕМАНТИКУ,

СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ТА ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ:

Проїжджати -аю, -аєш, проїздити, - їжджү, -їздиш, проїхати -ду, -деш *де? по чому? чим? що? через що? повз що?* (проїжджаєте через центр, проїдьте вулицею до перехрестя, проїздимо через бульвар, проїздитимемо повз Майдан)

Доїжджати -жджаю, -жджаєш, доїздити їжджү, -їздиш, доїхати -ду, -деш *до чого?* (доїжджаю до центру за годину, доїздиті до театру, доїздів до музею)

Діставатися -таю(ся), -таєш(ся), дістатися -ану(ся), -анеш(ся) *куди? до чого?* (дістанетесь до бульвару, дістаємося до роботи)

Добиратися -аю(ся), -аєш(ся), добратися -берү(ся), -береш(ся) *до кого? до чого? куди? чим?* (добираюся до центру, електропоїздами доберетеса до Чернігова)

Їхати -їду, -їдеш, поїхати -їду, -їдеш *чим? як?* (їдете автобусом, трамваем, поїду тролейбусом, фунікулером, їдьмо річковим трамваем)

Чекати -аю, -аєш, почекати -аю, -аєш *кого? чого? на кого? на що?* (чекаети приїзду тролейбуса; чекатимемо на автобус, на трамвай, на таксі, почекай на мене хвилину-другу)

Брати -берү, -береш, взяти -візьмү, візьмеш *що?* (візьмү теплий одяг, ти не візьмеш у мене на хвилину квіти? візьмімо таксі, берү квитки на завтра)

- Пересіда́ти -да́ю, - да́еш, пересі́сти -ся́ду, - ся́деш *де? коли? на що?* (переся́ду в центрі; переся́дете через дві зупинки; переся́дьмо на метро)
- Сіда́ти -да́ю, - да́еш, сі́сти -ся́ду, - ся́деш *на що? як?* (ся́дьте радше на трамвай, сіда́ймо хутчі́й!)
- Увіхо́дити -джу, -диш, уві́йти -уві́дју́, -уві́деш *у що? до чого?* (уві́йдіть у тролейбус, уві́йде до вагона метро; уві́ходьте через передні двері)
- Вихо́дити -джу, -диш, ви́йти -йду́, -йде́ш *з чого? як?* (ви́йдімо з автобуса, з таксі, з метро; ви́ходьте через задні двері)
- Схо́дити -джу, -диш, зі́йти -йду́, -йде́ш *з чого?* (зі́йдемо з гори, схо́джу з фу́нікулера)
- Посту́патися -а́ю(ся), -а́еш(ся), посту́питися -плю́(ся), -пиш(ся) *кому? чим?* (посту́питься місцем старшим)
- Прохо́дити -джу, -диш, прой́ти -йду́, -йде́ш *повз що? через що? куди?* (прохо́джу повз Володимирський собор, прой́дять уперед салоном автобуса)
- Спуска́тися -а́ю(ся), -а́еш(ся), спусті́тися -щу́(ся), -стиш(ся) *на чому? чим?* (спу́стяться на фу́нікулері до річкового порту, спуска́юся ескалатором донизу)
- Підніма́тися -а́ю(ся), -а́еш(ся), підня́тися -і́му(ся), -і́меш(ся) *на чому? чим?* (підніма́єтеся (підні́метесь) ескалатором (на ескалаторі) нагору)
- Купува́ти -пю́ю, -пю́еш, купі́ти -плю́, -пиш *що? кому? для чого?* (купю́ю жетон для проїзду в метро)
- Опуска́ти -ка́ю, -ка́еш, опу́стити -щу́, -стиш *що? куди?* (опу́стять жетон у турникет)
- Пред'явля́ти -вля́ю, -вля́ш, пред'яві́ти -влю́, -виш *кому? що?* (пред'явлю́ проїзний квиток; пред'явля́ємо посвідчення)
- Спла́чувати -ую, -уеш, сплаті́ти -чу́, -тиш *що? за що? чим?* (спла́чуватимемо (за) проїзд, сплаті́мо карто́ю)
- Лові́ти -влю́, -виш, пійма́ти -а́ю, -а́еш *що?* розм. (ловлю́ подорожню машину; не пійма́єте таксі)
- Замовля́ти -ля́ю, -ля́еш, замові́ти -влю́, -виш *що? як?* (замовля́ємо таксі по телефону, замові́мо екскурсію)
- Домовля́тися -ля́ю(ся), -ля́еш(ся), домо́витися -лю́(ся), -виш(ся) *з ким? про що?* (домовля́ємося (домові́мось) про оплату)
- Прямуюва́ти -му́ю, -му́еш *куди? чим?* (дорога (вулиця) пряму́є до річкового порту, куди пряму́єш?).

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ

адміністративно-господарський, байдужий, вартувати, вбиральня, вигадливий, віддаєтє, відобразіла, відомчий, ворота, втрутитися, гальма

мн., гальмó, голоснік, громадський, дзвініця, Дніпрóві, довідка, довідковий, зайцями, закуток, злітно-посадковий, знадобилося, знадобляться, знеслі, зобразів, їздовóго, кладовище, ліктями, ліпнина, літопис, льодóвник, мережа, молодик, мушля, мушель, на́вскіс, неперéливки, нешанобливо, оглядóвий, óлені мн., о́леньчий, па́зур, па́зури мн., па́м'ятка, па́м'ятки мн., пéрвісне, плінфа, поблизу́, подиві́мося, поса́дження, посере́дині, почне́мó, почні́мо, при́дбаний, при́наймні, ра́зом, розгледі́ти, ро́зпис, русло́, русло́м, сере́дина ім., в сере́дині, скле́піння, смі́ття, стрибáти, стрі́мкий, химéрами, цем'я́нковий, церкві́ мн., це́ркви, чі́льних, чудóвисько, шляховá.

ЗАВДАННЯ 2. Замініть антонімами слова, позначі курсивом. У разі потреби відкоригуйте речення.

1. Дівчина *увійшла* до трамвая, що їде на Борщагівку. 2. Трамвай є *найшвидшим* транспортним засобом. 3. Автобус *приїхав* на дві хвилини *раніше*. 4. Поверніть *ліворуч* і побачите Червоний корпус університету. 5. Магазин «Академічна книга» розташовано *поруч* зі станцією метро «Майдан Незалежності». 6. Авто зупинилося, а потім дуже *повільно* почало рухатися вперед уздовж трамвайної лінії. 7. *Заскакувати* у транспорт *під час руху* заборонено! 8. Перепрошую, це місце *вільне*? 9. Фунікулером ви можете спуститися *вниз* до річкового вокзалу. 10. *Дальні* печери — комплекс підземних печер Києво-Печерського монастиря. 11. Мешкав *недалеко* від Великої Васильківської. 12. Водій встиг загальмувати, коли *зліва* несподівано виїхав мотоцикліст.

ЗАВДАННЯ 3. На базі запропонованих речень утворіть питальні й спонукальні конструкції за зразком. У разі потреби відкоригуйте речення.

Зразок: Було б добре пройтися пішки. — Чи не краще б нам пройтися пішки? Радше пройдемося пішки!

1. Було б добре пересісти на трамвай, він зупиняється біля входу до Обласної лікарні. 2. Було б добре запитати у когось, де розташована станція метро. 3. Було б добре пройти через площу навскіс і скоротити шлях. 4. Було б добре взяти таксі, нам доведеться декілька разів пересідати. 5. Було б добре доїхати до Лівобережної, а там пересісти на маршрутку. 6. Було б добре прогулятися цим бульваром. 7. Було б добре піднятися фунікулером нагору, а звідти вже йти до музею М. Булгакова пішки. 8. Було б добре скористатися метро, у час пік в Києві страшні корки. 9. Було б добре придбати денний проїзний квиток, це дуже зручно. 10. Було б набагато швидше їхати туди п'ятим трамваем.

ЗАВДАННЯ 4. Доповніть речення словами, що підходять за змістом:

1. Де ви нам порадите... на трамвай номер 18? 2. Як ... до нового корпусу лінгвістичного університету? 3. Десь тут мала би бути ... таксі. 4. Ідіть просто, потім ... праворуч, за квартал — ще раз праворуч. 5. Про зміни руху транспорту на цій лінії можете ... на веб-сайті «Транспорт Києва». 6. Коли до транспорту заходять літні люди, треба ... місцем. 7. У якому ... нам треба їхати до Бесара́бки? 8. Скільки ... жетон у київському метро? 9. Де можна ... талон на проїзд у тролейбусі? 10. Чи мають у вас студенти... на проїзд у міському транспорті? 11. Пасажири, які їздять без проїзного документа, мають ... штраф. 12. Шкода, у нас з-під носа ... автобус. 13. Хотів би ... Музей одного міста. 14. За тиждень Олена не встигла ... всі пам'ятки Києва. 15. Контролер у транспорті... наявність у пасажирів квитків на проїзд. 16. Скільки часу ... дорога до Гідропарку?

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДОВІДОК:

від'їхати, від'їжджати, повернути, повертати, загнути, загинати, поступатися, поступитися, придбати, купити, купувати, отримати, отримувати, право, пільга, платити, заплатити, сплатити, сплачувати, поїхати, втекти, втікати, оглядати, оглянути, переглядати, переглянути, продавати, продати, тривати, забирати, забрати, довідатися, довідуватися, з'ясувати, з'ясовувати, коштувати, сісти, сідати, пересісти, пересідати, дістатися, діставатися, стоянка, зупинка, зупинитися, зупинятися.

ЗАВДАННЯ 5. Вставте потрібні форми дієслів:

1. Ми з друзями радше (ходити, іти) пішки. 2. В університет студенти (їздити, їхати) кількома видами транспорту. 3. Маючи вільний час, я завжди (відвідувати, відвідати) музеї або цікаві виставки. 4. Звичайно ви недовго (чекати, зачекати) на зупинці. 5. Якщо ти (мати) багато речей, радше (брати, взяти) таксі. 6. Зранку він (доїжджати, доїхати) до центру приблизно за годину. 7. Усі пасажири в міському транспорті (сплачувати, сплатити) проїзд. 8. Заходячи в наземний транспорт, треба (компостувати, закомпостувати) талон на проїзд. 9. У метро ви не (опускати, опустити) жетон, а (проходити, пройти) повз турнікет, пред'явивши посвідчення черговому контролерові. 10. Якщо я не маю талона на проїзд, (передати, передавати) гроші кондукторові або водієві. 11. Якщо раптом заблукаєш, (попросити, просити) перехожих тобі допомогти. 12. В автобус пасажири завжди

(увіходити, увійти) через задні двері. 13. У трамваї я практично ніколи не (сидіти, сісти), бо завжди (поступатися, поступитися) місцем літнім та жінкам з дітьми.

ЗАВДАННЯ 6. Розкрийте дужки, вставивши правильні форми власних назв

Як мені дістатися до університету (*Пошто́ва площа, Яросла́вів Ва́л, прову́лок Ти́хий, Карава́єві да́чі, Сапе́рна слобі́дка, Кудря́вський узві́з, урочи́ще Кири́лівський гай, На́бережне шосе, Старообря́дни́цьке кла́дові́ще, зато́ка Верблю́д, Золоті Ворота*).

Прямувати стежкою (*Контра́кто́ва площа, На́бережно-Рибба́льська вулиця́, вулиця́ Оно́ре де Ба́льза́ка, прову́лок Коро́ткий, мі́ст Па́то́на, про́спект Возз'є́днання, Золо́товорі́тський прої́зд, па́рк Ба́бин Яр*).

Я виїду до метро цією вулицею (*Пові́трофло́тський про́спект, Чо́колі́вський бульва́р, Медо́вий прову́лок, Ново́польова́ вулиця́, Пост-Воли́нська вулиця́, вулиця́ Де́в'я́того Тра́вня, Кі́льцева́ доро́га*).

Поверніть праворуч і побачите проспект (*уро́чище Глі́нка, о́зеро Ві́ра, Сапе́рно-Слобідська́ вулиця́, Черво́ноармі́йська вулиця́, вулиця́ Горо́дня, на́бережна Па́то́на, вулиця́ Цимба́лів Яр, Со́вські ста́вки, па́рк Олекса́ндрі́вська Слобо́да*).

Мій друг має квартиру на вулиці Бажана (*про́спект Пере́мо́ги, про-ву́лок Партиза́нський, Я́мська вулиця́, Черво́нозо́р'яний про́спект, пло-ща Ль́ва Толсто́го, майда́н Незале́жності, Анд́рі́ївський узві́з, Сапе́рно-Слобідський прої́зд*).

ЗАВДАННЯ 7. Ознайомтеся з написами та пересторогами в міському транспорті. Складіть діалог, уведіть у нього якнайбільше наведених висловів. Зверніть увагу на те, що одні написи та перестороги можуть бути призначені для всіх видів транспорту; інші — лише для одного.

Розмовляти з водієм під час руху заборонено!

Талони у водія можна придбати тільки на зупинках!

Зупинка на вимогу.

Курити заборонено!

Місця для інвалідів, осіб літнього віку та пасажирів з дітьми.

Сідати на східці ескалатора заборонено!

Не біжіть по ескалатору!

Не притулятися!

Не висовуватися!

За безбілетний проїзд штраф.... гривень.

Вхід. Вихід. Вихід у місто, на вулицю, на площу, до зупинок наземного транспорту...

Перехід заборонено!

Перехід дозволено з... до...

Тримайтеся за поручень ескалатора!

Пасажири! Прискорюйте висадку й посадку!

Обережно! Двері зачиняються! Наступна станція — «Дніпро». Вихід на праву платформу.

Станція «Академістечко» — кінцева. Поїзд далі не йде. Звільніть, будь ласка, вагони. Виходячи з вагона, не залишайте свої речі.

Звільніть, будь ласка, двері!

Відійдіть від краю платформи!

ЗАВДАННЯ 8. Складіть діалог-дискусію на основі однієї з комунікативних ситуацій.

Комунікативна ситуація 1. У новому для вас місті ви віддаєте перевагу наземному транспорту. Ваш приятель відраджує вас користуватися наземним транспортом і переконує їздити лише на метро. Які переваги наземного транспорту, які переваги підземного транспорту можуть стати аргументами у вашій суперечці. Сформулюйте їх так, щоб вони були чіткими та вагомими.

Комунікативна ситуація 2. Ви з товаришем обговорюєте питання, якому із наявних сьогодні видів транспорту належить майбутнє. Ви вважаєте, що трамваєм, ваш приятель — що метро і швидкісним потягам. Як кожен із вас переконуватиме іншого в перевагах певного виду транспорту й чим аргументуватиме його важливість, зручність та надійність у майбутньому.

Комунікативна ситуація 3. Ви їдете у трамваї. Він не переповнений, але всі місця для сидіння зайняті. На зупинці заходять старенька бабуса, молода жінка з величезними пакунками і вагітна жінка. Ви можете поступитися місцем лише одній людині. Поряд із вами сидять ще двоє молодих людей, які захоплено щось обговорюють і не помічають жінок. Складіть діалог (полілог), покажіть, як ви втрутитесь в ситуацію й вирішите її так, аби всі жінки сіли.

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

У міському наземному транспорті використовуємо слово зупинка (зупинка «Ботанічний сад», чекати на зупинці, скільки зупинок їхати до...),

у міському підземному транспорті — станція та зупинка (станція «Майдан Незалежності», нові станції метро, але скільки зупинок їхати до...).

ЗАВДАННЯ 9. Прочитайте текст. Розкажіть про подорож одним із видів транспорту, яка вам найбільше запам'яталася. Виконуючи завдання, використайте інформацію, яку запропоновано киянам та гостям міста в цьому тексті.

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ КИЯН ТА ГОСТЕЙ КИЄВА

Якщо Вам необхідно з'ясувати, яким громадським транспортом у Києві зручніше дістатися до необхідної вулиці, можна скористатися послугами електронного «порадника» або довідника «Як доїхати до...» на сайті «Київ — столиця України». Тим, хто вперше приїздить до Києва, не завадить ознайомитися з загальною інформацією про столичний транспорт і з тарифами оплати за проїзд у різних його видах. Детальну інформацію про транспортну інфраструктуру Києва вміщено у відповідному розділі порталу Київської міської адміністрації, зокрема, тут йдеться про київський метрополітен, міські автобуси, трамваї, тролейбуси, таксомотори-маршрутки, приміські автобуси, місця постійного виникнення корків із позначенням їх на карті Києва, описано особливості паркування у столиці тощо.

Київський метрополітен. 2010 року минуло півстоліття діяльності цього виду транспорту у столиці України. Нині в Києві — 3 лінії метро, загальна довжина яких перевищує 60 км. Щодня 45 станцій обслуговують приблизно 1,7 млн пасажирів. Київське метро до того ж — одне з найкрасивіших у Європі. Його нерідко називають підземним палацом, а чимало станцій метрополітену визнано пам'ятками історії та культури.

Міські автобуси. Перші омнібуси перевозили пасажирів у Києві вже в 1879 році. Стабільне автобусне сполучення діє приблизно 80 років, ставши за цей час одним із найпопулярніших видів транспорту для мешканців і гостей столиці. Нині на міські маршрути щодня виїздить понад 550 автобусів із 8 київських автопарків. За рік вони перевозять понад 700 мільйонів пасажирів. Детальніше про автобусні маршрути можна довідатися на порталі Київської міської адміністрації, а також на спеціалізованому сайті «Автобуси Києва».

Таксомотори-маршрутки. Цей різновид транспорту з'явився в Києві в середині 90-х років минулого сторіччя й допоміг вирішити гострі транспортні проблеми. Спершу автобусні таксомотори розвантажували автобусні маршрути, де скупчувалося багато пасажирів,

далі частина цих «новачків» уже не повторювала траси традиційного міського транспорту, запроваджуючи нові. Такий підхід збережено й сьогодні: маршрутки не замінюють звичайні автобуси, тролейбуси, трамваї, таксі, а розвантажують пасажиропотоки, де виникає потреба. Детальніше про рух маршрутних таксі — на веб-сайтах «Корисна картка» та «Маршрутка».

Трамваї. Київ став першим містом Російської імперії та одним із перших у Європі, де було відкрито рух трамваїв. Сталося це в червні 1892 р. Нині загальна протяжність трамвайних колій у Києві перевищує 258 км, рухомий парк налічує 509 вагонів. Річний обсяг перевезень цим транспортом перевищує 175 млн пасажирів. 1948 року в Києві стала до ладу перша в СРСР лінія швидкісного трамвая від площі Перемоги до житлового масиву Південна Борщагівка. Після реконструкції моста Патона у 2005 році трамвайну мережу міста розділили на дві відокремлені частини — лівобережну та правобережну.

Тролейбуси. Київська тролейбусна мережа — найбільша в Україні. Цікаво, що організація тролейбусного руху в Києві розпочалася одразу після повернення Києву статусу столиці в 1934 році. Нині в Києві діє 44 тролейбусні маршрути. Довжина цієї мережі перевищує третину мільйона кілометрів. У місті працює 4 тролейбусних депо.

Фунікулер. Його споруджено з ініціативи й коштом товариства Київської міської залізниці як ефективний спосіб скорочення шляху з Верхнього міста на Поділ та у зворотному напрямку. Уведено в дію у травні 1905 р. Довжина шляху спершу становила 193 м, у 1928 році його було подовжено ще на 38 м. Під час кількох реконструкцій цей вид транспорту набув сучасного вигляду.

(Укрінформ. Спорт. Футбол 2012)

ЗАВДАННЯ 10. Кожний із нас неодноразово відчував на власній шкірі транспортні проблеми. Складіть невеличку розповідь про те

- а) як через транспортні проблеми ви опинилися у скрутній ситуації;
- б) як через транспортні проблеми вам пощастило знайти друга (подругу);
- в) у якому місті (країні) вам довелося користуватися найзручнішим міським транспортом;
- г) у якому місті (країні) транспортні проблеми вас вразили найбільше і як виходять з ситуації місцеві жителі.

ЗАВДАННЯ 11. Перекладіть текст на українську мову.**КИЕВ — СТОЛИЦА УКРАИНЫ**

В этом городе жили и работали великие украинские поэты, писатели, композиторы и учёные. Киев всегда был культурным и научным центром Украины.

Согласно легенде, Киев основал князь Кий в 482 году. Город расположен на холмах у реки Днепр. В старой части города, на правом берегу Днепра, много древних зданий, церквей, соборов. Гости города часто посещают Софийский собор, Андреевскую церковь и Михайловский собор.

Главная улица Киева — Крещатик. Крещатик начинается от Европейской площади, где расположены Национальная филармония Украины и Национальная парламентская библиотека Украины, проходит через площадь Независимости и заканчивается Бессарабской площадью. На Крещатике много государственных учреждений, больших магазинов и отелей.

Площадь Независимости — это главная площадь Киева. Ей уже около 150 лет, но свой современный вид она приобрела не так давно — в 2001 году. На площади установили статую девушки, которая держит в руках калиновую ветвь — символ свободы и независимости Украины, восстановили Печерские ворота, на которых находится фигура архангела Михаила — покровителя города Киева. Подо всей площадью расположен крупный торговый центр, в который можно попасть через подземный переход. Сейчас площадь Независимости — традиционное место проведения больших праздников, встреч, концертов и митингов.

Ещё одна известная улица Киева — Андреевский спуск. Там можно купить украинские национальные сувениры, игрушки и украшения, изделия ручной работы и услышать игру уличных музыкантов.

В городе есть метро. Оно состоит из трёх линий, которые соединяют главные районы города.

Киев — очень большой город, и для того, чтобы увидеть всё, понадобится много времени и сил.

Посміхніться

* * *

Центром міста їде віз. Його зупиняє автоінспектор і запитує їздового:

Добродію, невже ви не бачили знака, що кіньми по цій вулиці їздити заборонено?

Бачив.

Так у чому ж річ?

Але ж на знакові намальований один кінь, а я їду двома.

* * *

— Скажіть, якщо я піду по цій вулиці, там буде вокзал?

— Навіть якщо Ви по ній не підете, вокзал там все одно буде.

* * *

У великому місті гості вирішили зекономити на паркуванні. Посадили на ніч собаку в салон охороняти машину. Уранці прийшли — коліс немає. На склі записка: «Собаку не сварить, він гавкав.»

Урок 9

ЗДОРОВ'Є. ЗДОРОВИЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ

Здоров'я. Здоровий спосіб життя

Глянь на вид і про здоров'я не питай

Олег. Зорянко, що з тобою? Як ти себе почуваєш? У тебе поганий вигляд. Тобі нездужається?

Зоряна. Сьогодні мені зовсім зле. Здається, я таки застудилася. Щойно повернулася зі студентської наукової конференції із Чернівців. Знаєш, я переконалася, що синоптикам часом варто вірити. Два тижні в нас стояла спекотна погода, а тут раптом на сайтах — похолодання до +9. Я подумала — бути такого не може. Відповідно й одягнулася в дорогу надто легко. У Чернівцях справді було дуже вітряно, холодно, лив дощ. Тож не лише зіпсувала собі враження від цього чудового міста, а й кувала вухналі зубами.

Олег. У нас теж останні кілька днів було дуже прохолодно й вітряно. І довго ти в такому стані ходиш вулицями й коридорами? На тебе без жалю дивитися неможливо.

Зоряна. Другий день. Але, на жаль, стан погіршується. Ламає все тіло, морозить, болить голова. Вочевидь починається нежить, пече і дряпає в горлі. Усі симптоми добрячої застуди.

Олег. Ти не маєш температури?

Зоряна. Думаю, що маю. Сьогодні край мушу залагодити нагальні справи в університеті, тому температуру зранку свідомо не міряла.

Що це змінить? Я сама на себе розлючена — посеред літа так застудитися!

Олег. Послухай, ти жартуєш із вогнем. Тільки ти зі своїм завищеним відчуттям відповідальності здатна на такі речі. Забула, як рік тому ми ходили всією групою на Говерлу? Ти тоді теж вдягнулася не за погодою — й захворіла на запалення легень. Коли вже ти почнеш серйозно ставитися до власного здоров'я?

Зоряна. Не сердься, будь ласка. Мені й без того зле. Ти ж знаєш, сьогодні останній термін, коли ми можемо зареєструвати на кафедрі дипломні праці та віддати їх на рецензування. Що мені залишалося робити? Застуда — це ж ще не запалення легень і не туберкульоз.

Олег. Тіпун тобі на язик! Ти глибоко помиляєшся — застуда, хай яка, — не якась дрібниця, яку можна недооцінювати або героїчно «переходжувати», що ти з гордим виглядом і робиш. Моя бабуся завжди казала: «Хвороба коли не вморить, то скривить». Застуди, а особливо грипу це стосується подвійною мірою. Їх ми звикли невідомо чому не вважати за хворобу — ними, мовляв, можна й на ногах «перехворіти». А наслідки та ускладнення часом бувають дуже серйозні. Твій стан вимагає чогось дуже помічного від застуди, чаю з лимоном і постільного режиму.

Зоряна. Я розумію. Зараз зайду в аптеку, щось куплю.

Олег. У жодну аптеку. Мерщій до лікаря.

Зоряна. А може, не варто йти до лікаря? Я б чимось таким, що зараз по телевізору рекламують, полікувалася, на завтра би попустило. Обіцяю...

Олег. І не суперечити. По телевізору бозна-що рекламують. А з лікарем треба обов'язково порадитися. Нехай він тебе як належить огляне, послухає легені, перевірить серце, горло, тиск. Це не жарти. У нашій університетській поліклініці обідня перерва з 13.00, ще маєш час. Хоча... Я піду з тобою. Усі питання на сьогодні я вже вирішив. Аби ти, боронь Боже, не схилила з шляху, бо я ж твою любов до відвідування лікарів надто добре знаю.

Зоряна. А може, не треба? Я сама дійду.

Олег. Не маю такої впевненості. Ходімо, горе-нещастя.

Зоряна. Не маю сили і здоров'я з тобою сперечатися! Здаюся. Ти, як завжди, маєш рацію. Про хвороби інших знаєш усе, а сам ніколи не хворієш (тьху-тьху). Як тобі це вдається?

Олег. Зоряно, домовмося з тобою як дорослі люди. Бачиш сама, ти маєш постійні проблеми зі здоров'ям, а з легенями особливо. Іму-

нітет твій на нулі. Лише вітерець на тебе дмухне — й уже маєш проблему. Коли ти сама неспроможна собі зарадити, за твое здоров'я візьмуся я. Як тільки одужаєш — підемо з тобою у наш клуб «Здоров'я». І не пручатися.

Зоряна. А що це за клуб? Я чула, що в нас в університеті такий існує, але сама туди записатися не наважувалися. Бо я ж того здоров'я, власне, й не маю. Олеже, а я там не виглядатиму білою вороною?

Олег. Не виглядатимеш. Туди не всі здорові приходять, а здоровими стають. Але за наявності бажання й сили волі. Виявляється, що відвідувати всі наші заняття й акції регулярно не кожний здатен. Тут наполегливість і впертість потрібна. Але ті, хто залишаються, не скаржаться. От тому-то й будеш зі мною разом цей клуб відвідувати. Беру над тобою шефство. Ми там не лише тренуємося в залах і слідкуємо за власною вагою. Ми дотримуємося спеціального раціону. Більшість із нас — моржі, купаємося щодня або через день за будь-якої погоди, і взимку теж, бігаємо, займаємося спортом, туризмом, альпінізмом, гірськими лижами, парашутизмом. Алкоголь, цигарки — табу. Зробимо з тебе людину. Тож одужуй якнайскоріше. Ось, дивись, і черги до лікаря немає. Багато часу не забере. Заходь. Щастя тобі. Я тут зачекаю.

КОМЕНТАРІ ДО ТЕКСТУ

почувати себе, почуватися — чувствовать себя

нездужати, нездужатися — быть больным, болеть

застудитися — простудиться

нежить *ч. р.* — насморк

дряпає — царапает

печє — жжєт

біль *ч. р.* — боль *ж. р.*

нагальний — неотложный

залогодити — уладить

розлютітися — разозлиться

застуда — простуда

помічне — эффективное

ускладнення — осложнения

мерщій — немедленно

попустило — полегчало

порадитися — посоветоваться

тиск — давление

одужати — выздороветь

наважитися — решиться

наполєгливість — настойчивость

впертість — упорство

скаржитися — жаловаться

мені зовсім зле — мне совсем плохо

кувати вухналі зубами — стучать зубами от холода

стан погіршується — состояние ухудшается

ламає тіло — ломит тело

жартувати з вогнем — шутить с огнем

відчуття відповідальності — чувство ответственности

запалєння легєнь(ів) — воспаление легких

легко́важно ста́витися до здо́ров'я — лег-
комы́сленно отно́ситься к здо́ровью
ті́пун то́бі на язы́к — типун тебе на язык
бо́ронь Бо́же — избави Бог

схі́бити зі шляху́ — сверну́ть с пу́ти
го́ре-неща́стя — три́дцять три неща́стя
неспро́можна со́бі зара́дити — не мо-
жешь сама себе помо́чь

ЗАВДАННЯ ДО ТЕКСТУ:

1. Перекажіть зміст тексту у формі монологу.
2. За матеріалами діалогу дайте розгорнуту відповідь на запитання:
 - Чому Зоряна постійно хворіє на грип та застуду?
 - Чому Олег практично не хворіє?

ЗАВДАННЯ 1. Прослухайте діалоги «На прийом до лікаря», «Розмова з лікарем», «Викликаємо лікаря», «В аптеці». Працюйте в парах. Складіть діалоги за аналогією, використавши наведені та близькі за змістом конструкції:

- на прийомі у стоматолога;
- розмова з дільничним лікарем, що приїхав за викликом;
- розмова пацієнтки з консультантом у реєстратурі діагностичного центру;
- у гомеопатичній аптеці.

На прийом до лікаря

ДІАЛОГ 1

- Добрий день! Чи можу я сьогодні потрапити на прийом до лікаря?
- До якого саме?
- До терапевта.
- Хвилинку. Так. Ви маєте у нас медичну карту?
- Ні, не маю. Я тут уперше.
- Зараз заведемо на вас карту. Назвіть, будь ласка, ваше прізвище, ім'я по батькові, рік народження.
- Ірина Петрівна Гончар, тисяча дев'ятсот дев'яносто другий рік народження.
- На якому факультеті навчаєтеся?
- На філологічному.
- Проживаєте в гуртожитку?
- Так, на Троєщині.

- Прошу, ось ваш талон до лікаря. Ваш час — одинадцята двадцять. Кабінет 27. Лікар Павлова Ольга Іванівна.
- Дякую. Не підкажете, де 27-й кабінет?
- На другому поверсі, ліворуч від сходів, перші двері.
- Дякую ще раз.

ДІАЛОГ 2

- Добридень. Мені, будь ласка, талон до стоматолога Трояна.
- Ви лікуєтеся у Трояна? Ваше прізвище?
- Сергій Васильович Калініченко.
- Василь Іванович приймає сьогодні з чотирнадцятої. Ви хочете талон саме до нього? Якщо зуб дуже болить, у нас є інший ургентний лікар. Можу вам дати скерування до нього.
- Ні, дякую. Можу терпіти. Уночі було набагато гірше. Я краще піду до Трояна.
- Добре. Ось вам талон на п'ятнадцяту тридцять. Влаштує? Кабінет 604.
- Цілком. Дякую.

Розмова з лікарем

ДІАЛОГ 3

- Добрий день, лікарю. Мій стан останнім часом погіршився, тому й вирішила проконсультуватися.
- Добридень, Ганно Іллівно. Що саме вас турбує?
- Після лікування, яке ви мені запропонували півроку тому, самопочуття стало відчутно кращим, але минуло кілька місяців, і мій шлунок усе частіше дає про себе знати. Важкість, нудота, гіркота в роті, відсутність апетиту. Хоч я суворо дотримуюся ваших рекомендацій щодо дієти.
- Зрозуміло. Пропоную вам передусім пройти спеціальну діагностику. Ось скерування. Із ним звернетесь в реєстратуру. У нашому місті місяць тому відкрито найсучасніший діагностичний центр, ви ж напевно, чули про нього, там дуже якісна апаратура. Це на Тополевій, 13. На розі, де перехрестя з вулицею гетьмана Полуботка. Нова дев'ятиповерхова будівля. Пройдіть повне комплексне обстеження, із результатами відразу приходьте до мене. Тоді вирішимо, як вам допомогти. Знатимемо причину ваших проблем.
- А як роблять цю діагностику? Бо гастроентероскопію я дуже важко переношу.

— Не хвилюйтеся, зараз завдяки новому устаткуванню ця процедура є менш травматичною. Хоча потерпіти доведеться. Інакше не зможемо знайти ефективного рішення.

— Що ж, дякую. Наступного тижня ви працюватимете в першу зміну?

— Так, у першу. Чекаю на вас за тиждень. Протягом 5—6 днів усі аналізи мали би бути готові.

— Сподіваюсь. Дякую, лікарю. До побачення.

— До побачення. Ідіть здорові.

ДІАЛОГ 4

— Добрий день. Дозволите?

— Прошу, заходьте. Сідайте. На що скаржитесь?

— Мені нездужається. Страшенно болить горло й голова, тисне у вилицях, пече в носоглотці.

— Зараз попросимо сестру зміряти вам температуру й тиск. Так. Тиск практично в нормі, а от температуру ви маєте тридцять вісім і вісім. І збільшені лімфатичні вузли на шиї. Роздягніться до пояса, послухаю вас. Легені чисті. Покажіть горло. Ось воно що. Усе зрозуміло. Горло запалене. У вас ангіна й сильне запалення носоглотки. Зараз я вам випишу рецепт. Строгий постільний режим. Потребуйте лікарняний листок?

— Так. Лікарю, а скільки днів мені доведеться лежати? У нас на роботі період складання квартальних звітів. Навіть не знаю, як там без мене обійдуться.

— Обійдуться. Незамінних людей немає. Здоров'я дорожче за будь-що. Моя мама любила повторювати: Робота — не вовк, у ліс не втече. Це, звичайно, жарт. Так вона вмовляла саму себе хоч трохи звертати увагу на власне здоров'я, бо робити цього так і не навчилася. Робота для неї була важливішою. А щодо того, скільки доведеться лежати, то це залежатиме від того, як ви будете лікуватися. За три дні, якщо у вас не буде температури, прийдіть на огляд. Якщо ж температура триматиметься, викликайте лікаря додому. Ось рецепт.

— Дякую. Як приймати? А, ось бачу.

— Приймати так, як у рецепті написано. Таблетки тричі на день під час їжі, полоскати горло чотири рази на день, після їжі. Назальні краплі — згідно з інструкцією. І вітаміни для посилення опору організму до інфекції. Обов'язково фрукти, трав'яні чаї з лимоном. І лежати. Бо ж ангіна часом дає дуже недобрі ускладнення.

— Дякую, лікарю. До побачення.

— Одужуйте.

Викликаємо лікаря**ДІАЛОГ 5**

- Алло! Це поліклініка? Чи можу я викликати лікаря додому?
 - Так, ваше прізвище, ім'я по батькові.
 - Грищенко Олена Іванівна.
 - Рік народження?
 - Тисяча дев'ятсот шістдесят четвертий.
 - Адреса?
 - Вулиця генерала Чупринки 60, квартира 5.
 - Що у вас сталося?
 - Висока температура, ломота в суглобах, сильний головний біль.
- Стан щогодини погіршується.
- Яка у вас температура?
 - Вища за 39 градусів.
 - Чекайте лікаря у першій половині дня. Якщо стан різко погіршиться — викликайте швидко допомогу. Домофон у будинку є? Назвіть код.
 - Код 142. Дуже вам дякую.
 - Прошу. Бажаю одужання.

В аптеці**ДІАЛОГ 6**

- Добрий день. У вас є ці ліки? Ось мій рецепт.
- Добрий день. Зараз подивимося. Так, ці ліки в нас є, ці також, ці — зараз перевіримо. На жаль, у нас вони щойно закінчилися. Зараз я зателефоную до аптечної довідки, тут поблизу є ще одна велика аптека, аби вам у такому стані не довелося мандрувати цілим містом. Але почекати однаково доведеться, бо полоскання для горла готуємо на замовлення, його вам за півгодини приготують. Зараз я передам нашим працівникам рецепт й допоможу вам знайти парален (Телефонує). Ось і добре. У сусідній аптеці його мають.
- Це аптека на розі біля входу в парк?
- Так, це друга аптека. Підійдіть туди, вони мають парален. А потім повернетеся до нас за полосканням. Якраз встигнуть приготувати.
- Скільки з мене?
- Шістдесят п'ять гривень. Ось вам талон на мікстуру.
- Дякую. Платити вам?
- Так.

- Ось, будь ласка.
- Прошу взяти п'ять гривень решти.
- До побачення.

Складаючи діалоги, зверніть увагу на синонімічні одиниці:

хвороба, захворювання, недуга, недуг *рідко*, хворість, нездоров'я, слабкість, німіч *розм.*, німіч

хворий на що, і без додатка, нездоровий, недужий, недужний *розм.*, слабій, хорій *розм.*, болящий заст. хворобливий, хоровітий, хоробливий

хворіти *на що*, від чого і без додатка, нездужати, слабувати, недугувати, недужати, слабіти, хоріти *розм.*, хворувати, хорувати *діал.*, боліти *розм.*; страждати *на що*, *чим*; лежати, валітися *розм.*; недомагати, терпіти (*від чого*), страждати (*від чого*).

✓ УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ

В сучасній українській мові *боліти* у значенні «мати якусь хворобу» повністю витіснене словами *хворіти*, *нездужати*, рідше — *слабувати*. Дієслово *боліти* в літературній мові найчастіше вживають, щоб передати відчуття фізичного болю в якійсь частині тіла: *болить у кого?*, а також *кому?* (*у мене (мені) болить голова, спина, попереk*). Конструкцію *мене болить голова* сьогодні вважають архаїчною. Семантично відповідне дієслову *болить* — *боляче* — *мені (йому, їм) боляче*.

Російське дієслово *болеть* має значення — «мати якусь хворобу, нездужати», «хворіти» (*он болеет*) та «відчувати біль у певній частині тіла» (*у меня зубы болят*).

ЗАВДАННЯ 2. Дайте відповіді на запитання. Використайте слова для довідок та дієслова, наведені в таблиці.

1. Якими хворобами ви хворіли в дитинстві? 2. Що відчуває людина, у якої болить зуб? 3. Які засоби порятунку від зубного болю використовують у вашій родині? 4. Як почувається людина, хвора на грип? 5. Які ліки звичайно рекомендують приймати хворим на ангіну? 6. Як запобігти хворобам шлунково-кишкового тракту? 7. Які засоби від безсоння є найрезультативнішими? 8. Коли людині потрібна дієта? 9. Що треба робити насамперед, якщо людина підвернула ногу? 10. Які засоби використовують як першу допомогу при опіках? 11. Куди звертається людина, отримавши травму?

• СЛОВА ДЛЯ ДОВІДОК:

діатез, дифтерія, краснуха, коклюш (кашлюк), скарлатина, свинка, біль сильний, настирливий, докучливий; крутить, смикає, ние, висока температура (до 40С), біль у суглобах та м'язах, загальна слабкість, червоні запалені очі, головний біль, сухий кашель, фарингіт, нежить, антибіотики, полоскання, спреї, чай з м'ятою і лимоном, прогулянки на свіжому повітрі, прохолодна кімната, холодна вода, мазь від опіків, лід, холод, травмпункт, рентген.

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ

НА СЕМАНТИКУ, СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ТА ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ:

Хворіти -рію, -рієш, захворіти -рію, -рієш *на що?* (хворіємо на грип, захворієш на застуду)

Схóплювати -люю, -люєш, схопіти -плю́, -пиш *що?* розм. (схóпиш вірус, схоплю́ бронхіт)

Ска́ржитися -жу(ся), -жиш(ся), поска́ржитися -жу(ся), -жиш(ся) *на кого?* *на що?* (ска́ржитесь на біль у шлунку, ска́ржимося на неухва́нність медичного персоналу)

Оде́ржувати -жую, -жуєш, оде́ржати -жу, -жиш *що?* (оде́ржують рецепт, оде́ржуватимуть лікувальні препарати, медичні послуги)

Ста́витися -влю(ся), — виш(ся) *до кого?* *до чого?* (ста́вляться до пацієнтів уважно, ста́вишся легковажно до свого здоров'я)

Відві́дувати -дую, -дуєш, відві́дати -даю, -даєш *кого?* (відві́дуємо дільничого терапевта, стоматолога; відві́даймо сімейного лікаря, відві́дав хворого)

Консультува́тися -ту́ю(ся), -ту́єш(ся), проконсультува́тися -ту́ю(ся), -ту́єш(ся) *з ким?* *щодо чого?* ((про)консульту́юся з відомими кардіологами щодо лікування)

Консультува́ти -ту́ю, -ту́єш, проконсультува́ти -ту́ю, -ту́єш *кого?* *щодо чого?* (консульту́є хворого на коклюш (кашлюк), проконсульту́ємо хворих із вадами зору)

Огляда́ти -да́ю, -да́єш, огля́нути -ну, -неш *кого?* (огляда́є хворого, огля́немо пацієнта)

Слу́хати -хаю, -хаєш, послу́хати -хаю, -хаєш *що?* (слу́хає легені та серце, послу́хаймо лекцію про раціональне харчування)

Слу́хатися -хаю(ся), -хаєш(ся), послу́хатися -хаю(ся), -хаєш(ся) *кого?* *чого?* (по)слу́хайся порад свого лікаря)

Дотримува́тися -мую(ся), -муєш(ся) *чого?* (дотриму́ємося дієти, дотриму́йся розпорядку дня)

- Прислуха́тися -ха́ю(ся), -ха́еш(ся) прислу́хатися -хаю(ся), -хаєш(ся) *до кого? до чого?* (прислуха́юся до пора́д психотерапевта, прислу́хайся до свого організму)
- Досуха́тися -а́ю(ся), -а́еш(ся), дослу́хатися -аю(ся), -аєш(ся) *до чого?* *розм.* (дослуха́ймося до пора́д кардіолога, дослухався б ти краще до рекомендацій дієтологів)
- Недооці́нювати -нюю, -нюєш, недооці́нити -ню́, -ниш *що?* (недооці́нів хворобу та її наслідки, недооці́нюєш свій стан)
- Потра́пляти -ля́ю, -ля́єш, потра́пити -плю, -пиш *до кого? до чого? у що? на що? куди?* (потра́пимо до лікарні, потра́пив у приймальне відділення, потра́плєте на хірургічний стіл)
- Лікува́ти -ку́ю, -ку́єш, вілікувати -кую, -куєш *кого? що? чим?* (ліку́ю нервові розлади, вілікуємо виразку шлунка, ліку́є пацієнта травами)
- Лікува́тися -ку́ю(ся), -ку́єш(ся), вілікуватися -кую(ся), -куєш(ся) *чим? від чого?* (ліку́ються водами, ліку́ємося препаратами від застуди)
- Пролікува́тися -ку́ю(ся), -ку́єш(ся) *як довго? чим?* (проліку́єтеся місяць, проліку́йтеся антибіотиками)
- Випісувати -сую, -суєш, ви́писати -шу, -шеш *кого? що?* (випісують хворого з лікарні, ви́пишемо вам рецепт)
- Діагностува́ти -ту́ю, -ту́єш *що?* (діагностува́ли вроджену ваду слуху, діагносту́ємо серцеву недостатність)
- Оперува́ти -ю́ю, -ю́єш, прооперува́ти -ю́ю, -ю́єш *кого? на що?* (прооперу́ємо хворого на апендицит)
- Запо́біга́ти -га́ю, -га́єш, запо́бігти -жу́, -жйш *чому?* (запо́біга́ємо важким ускладненням, запо́біжімо застудним захворюванням та інфекціям)
- Вигляда́ти -да́ю, -да́єш *як?* (вигляда́єш погано, вигляда́ють знесиленими)

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ

бадьори́ть (додає бадьоро́сті), базаро́вого, близькі́, бо́рошна, ві́лиці, ві́разка, ви́разко́ва, відве́сті, відрече́ння, вмо́рити, вро́джений, вухна́лі мн., гірко́та, гірко́ти мн., гороби́ни, дітьми, дода́єть, докучли́вий, до-ліко́вуватись, жа́лю, зала́годити, запáморочення, запо́бігти, захво́рювання, знадобі́тися, знайде́ть, зцілі́тися, кліткови́ну, леге́нів (леге́нь) мн., ле́гко, лікарня́ний, мозко́вого, на спо́лох, нага́льні, надужи́вання, натще́серце, на́тще, недо́умок, не́жить, незду́жати, не́міч, нудо́та, оглядо́вий, о́пух, підозрі́ливість, по́лежати, помисли́вість, помі́чного, по́перек, пості́льного, розлю́тїтися, се́рденько, серце́вий на́пад, серце́во-судинний, сма́чненьке, схй́бити, ті́лечка, ті́сячам, хворобли́вий, цига́рок мн., шлу́нко́во-киш-ковий.

ЗАВДАННЯ 3. Замініть позначені курсивом слова і вислови синонімічними.

1. *Пацієнт* має пародонтоз. 2. Під час запалення легень хворий має *дуже високу температуру*. 3. На що *скаржитися*? — питає лікар хворого. 4. Моя приятелька *схопила* інфекцію. 5. Мій батько *страждає* на виразку шлунка. 6. Сусідка Ірина Михайлівна зовсім *розхворілася*. 7. Болить горло? 8. Лікар мені *порадив* приймати нові ліки. 9. Доведеться *видалити* хворий зуб. 10. Цей чоловік *здоровий як мур*. 11. Ісландський мох — *дуже ефективні* ліки від кашлю. 12. Хворий *має проблеми* із хребтом. 13. Щоб *запобігти* застуді та грипу, треба посилювати свій *імунітет*.

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!**Хворобу попереджаємо чи хворобі запобігаємо?**

У виступах на медичні теми нерідко чуємо сентенцію про те, що «хворобу легше попередити, ніж вилікуватися від неї». Слово *попередити* в цьому контексті недоречне, бо в лексикографічних джерелах української мови воно означає «заздалегідь повідомити когось про щось; передувати чомусь»: «*Ми починаємо бій о шостій ранку — попередимо ворога на дві години*» (Ю. Яновський). Коли мова йде про те, щоб не допустити чогось, відвернути щось небажане, використовуємо слово *запобігти*, яке вимагає додатка в давальному відмінку: «*Дивні ті люди, бідує, горює, гине з голоду, а нічого не радить собі, не запобігає лихові*» (М. Коцюбинський). Отже — *хворобі легше запобігти, ніж вилікуватися від неї*.

(Борис Рогоза, Уроки державної. Газета «Хрещатик»)

ЗАВДАННЯ 4. Доповніть речення відповідними за змістом словами та висловами. Зверніть увагу на видове значення дієслів.

1. У дідуся стався серцевий ..., довелося звернутися до лікаря швидкої допомоги. 2. Коли людина ... на грип, вона має негайно... до лікаря. 3. Лікар хворого ... на рентген і ... крові. 4. Наш дільничний лікар мені аспірин і полоскання для горла. 5. Ці ліки треба ... тричі на день після їжі. Їх не можна ... натщесерце. 6. Хворий на бронхіт, виконуючи рекомендації лікаря, за кілька тижнів 7. За хворими в лікарні лікар і медична сестра. 8. Моя бабуся часто ... біль у попереку. 9. Хворий ... операцію дуже добре. 10. Хороший лікар завжди точний діагноз.

● МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДОВІДОК:

статися, ставатися, хворіти, захворіти, звертатися, звернутися, оглядати, оглянути, виписати, виписувати, рекомендувати, призначити, призна-

чати, приймати, прийняти, пити, одужувати, одужати, доглядати, доглянути, ставити, поставити, перенести, переносити, скерувати, скеровувати, скажитися, напад, аналіз.

ЗАВДАННЯ 5. Перекладіть речення на українську мову. Зверніть увагу на відмінності у функціонуванні коротких та довгих форм прикметників у предикативній позиції в російській та українській мовах.

1. Когда человек молод и здоров, ему кажется, что так будет всегда. 2. Я пропустил много занятий в университете: был болен. 3. У нашего соседа умерла жена, он стар, немощен и очень одинок, мы стараемся ему во всем помогать. 4. Сергей уверен, что каждый человек в ответе за свое здоровье, и он не одинок в своих убеждениях. 5. Не каждый, будучи прикован к постели, способен научиться радоваться жизни. 6. Инфаркт не очень обширен, но состояние достаточно тяжелое. Вы должны серьезно заняться своим здоровьем. 7. Часто только серьезно заболев, человек начинает понимать, насколько важен для него каждый миг жизни. 8. Больной не может самостоятельно дышать, ему нужен специальный аппарат для вентиляции легких. 9. Эти упражнения не настолько сложны, чтобы вы не могли их повторять каждое утро. 10. Еще вчера Кирилл был весел и беззаботен, ничто не предвещало беды. 11. Человек должен быть красив телом и душой. 12. Хирург-онколог Петр Николаевич очень умен и остроумен, он способен шуткой поддержать больного даже в критическую минуту.

ЗАВДАННЯ 6. Утворіть форми наказового способу від наведених дієслів у словосполученнях. Використайте форми безпосереднього й опосередкованого імперативу.

Зразок. Лежати в ліжку: лежи, лежімо, лежіть, хай (нехай) лежить, хай (нехай) лежать в ліжку.

Відкрити рот, заплющити очі, дихати глибоко, приймати ліки, лікуватися серйозно, слідкувати за своїм здоров'ям, зробити ін'єкцію, накласти гіпс, зав'язати рану, обробити шов, зупинити кров, поміряти температуру, поставити діагноз, надати першу допомогу, виписати лікарняний лист, полоскати горло, закапувати очі, прооперувати шлунок, вилікувати зуб, здати аналізи, пройти обстеження, лікуватися травами, одужувати швидко.

ЗАВДАННЯ 7. Напишіть твір-роздум на одну із запропонованих тем. Аргументуйте свої думки прикладами із життя.

Здоровий має безліч бажань, хворий — лише одне (Чеська народна мудрість).

Дорожчим за здоров'я є тільки лікування (Сучасний фольклор).
Природні сили всередині нас — істинні лікарі хвороби (Гіпократ).

ЗАВДАННЯ 8. Прочитайте текст. Проаналізуйте відповіді респондентів. Розмістіть їх за важливістю щодо здоров'я людини у вашому розумінні. Як би ви відповіли на запитання про те, що заважає особисто вам бути здоровим? Чи справді «вороги» чоловічого й жіночого здоров'я є різними?

ЧОМУ МИ ХВОРИЄМО?

Бути здоровими українцям заважають насамперед недотримання режиму сну та харчування, незадовільна екологічна ситуація та шкідливі звички, — показало опитування, проведене Дослідницьким центром порталу «Здоров'я» 2008 року серед 3000 респондентів з усіх районів України. «На жаль, ми звикли так жити: постійно кудись поспішаємо, а здоров'ю приділяємо мало часу — сподіваємося, що поболить і перестане, але не завжди так є», — нарікають опитані (39% серед жінок і 38% серед чоловіків), які не можуть назвати себе здоровими через недотримання режиму сну й харчування.

Поганий стан довкілля звинувачують у погіршенні свого самопочуття 35% жінок і 30% чоловіків. «Забруднення природи викликає недуги, які ми практично ніколи не доліковуємо; із причини незадовільного стану довкілля не дають лікарняних, державні поліклініки відомі жахливим сервісом, а платні клініки занадто дорогі. Як результат — важкі захворювання ...», — коментують вони.

На третьому місці в хіт-параді ворогів здоров'я — шкідливі звички: куріння й уживання спиртного. Не дивно, що чоловіки обирали цей варіант відповіді частіше за жінок (відповідно 32% і 26%).

Жіночому здоров'ю, навпаки, більше шкодить психологічна і фізична втома (31% серед жінок і 23% серед чоловіків).

Відсутність фізичних навантажень (занять спортом, фізкультурою, фітнесом тощо) негативно відбивається на здоров'ї 27% жінок і 24% чоловіків.

Нехтування профілактичними оглядами називають причиною погіршення стану здоров'я 20% представниць прекрасної статі й 17% представників сильної половини людства. На думку опитаних, діа-

гностичне обладнання в медичних установах часто застаріле, тому виникає стійке небажання відвідувати лікарів — «простіше випити якусь пігулку й жити далі».

На незадовільну якість медичного обслуговування нарікає рівна кількість респондентів обох статей — по 17%.

Не проходять повний курс лікування вже виявлених захворювань, а тому не можуть назвати себе повністю здоровими 15% жінок і 11% чоловіків. «Дорого коштують ліки й обстеження», — скаржаться вони.

Інші перешкоди на шляху до здоров'я вказали 4% учасників опитування. Серед них: стрес від того, що відбувається у країні, фінансові проблеми й абсолютний брак часу, а також лінь, недовірливість, підозріливість, вроджені та спадкові захворювання.

Не змогли відповісти 4% опитаних: «Не знаю, ми всі під Богом ходимо, чого вже тут нарікати...»

Варто зазначити, що респонденти молодого віку серед причин, що заважають їм бути здоровими, найчастіше вказували шкідливі звички, недотримання режиму сну й харчування, поганий стан довкілля, тоді як опитані середнього і старшого віку — низьку якість медичного обслуговування, недостатні можливості для лікування наявних хвороб, психологічну та фізичну втоми.

Щиро порадіти можна за 18% наших співгромадян — їм нічого не заважає бути здоровими й вони з упевненістю називають себе такими. Серед чоловіків таких щасливчиків більше, ніж серед жінок (відповідно 21% і 16%). Цікаво, що найбільша кількість людей, які вважають себе здоровими, спостережена серед респондентів, старших за 50 років (23%). «Здоровий спосіб життя й налаштованість на позитив творять дива», — впевнені вони.

(За матеріалами сайту Newsglobal.rv.ua, 25.06.2008)

✓ УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ

В українській мові **блюдо** має значення «широка посудина, у яку кладуть або насипають страву» (*збереглося багато автентичних речей — тарілок, блюд, таць, польових і прочанських фляг, ваз, умивальників і глечиків*). Приготовані для споживання продукти харчування мають назву **страва** (*рецепти старовинних українських страв, гарячі та холодні страви*).

Російське слово **блюдо** має значення — «широка посудина, в яку кладуть або насипають страву» (*старинное блюдо из китайского фарфора*) та «приготовані для споживання продукти харчування, з яких складаєть-

са сніданок, обід або вечеря» (*обед из трех блюд, национальное блюдо чешской кухни*).

В українській мові **лічити** і **рахувати** — це слова-синоніми, що мають значення «встановлювати кількість предметів» (*лічити до тисячі, рахувати до тисячі*). Дієслово рахувати часом уживають у значенні «брати до уваги» (*Шевченко нічого не перекладав, якщо не рахувати уривків із «Слова о полку Ігоревім»*).

У російській дієслова **лечить** і **считатъ** мають різні значення: **лечить** «застосовувати ліки та інші засоби для припинення чийогось захворювання» (*лечить больного, укр. лікувати хворого*), **считатъ** «встановлювати кількість предметів» (*считатъ до тысячи*) та вважати «мати якусь думку; думати, гадати» (*я, в отличие от вас, так не считаю*).

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

Відповідником до російського я считаю (я маю таку думку) в українській мові є вислови я думаю, я гадаю, я вважаю, як на мене, на мою думку. Дієслово рахувати в такому контексті є порушенням норми слововживання.

ЗАВДАННЯ 9. Ви ведете здоровий спосіб життя. Ваш колега вважає себе цілком здоровим; для нього щось змінювати у способі життя — зайве. Він з іронією сприймає тих, хто приділяє особливу увагу своєму здоров'ю, коли в них нічого не болить. Переконайте його в перевагах здорового способу життя. Як аргументи наведіть приклади з власного життя та власного досвіду. Використайте конструкції для висловлення власної думки під час дискусії.

ЗАВДАННЯ 10. Перекладіть текст на українську мову.

Я человек здоровый и болею редко. Но месяц назад я всё-таки заболел. Утром было тепло, и я пошёл в университет без куртки. Когда возвращался домой, пошёл холодный дождь. Я промок и замерз. Дома я почувствовал себя плохо. Болела голова, знобило, подташнивало, начался насморк и кашель. Померил температуру — 38,2°. «Простыл», — поставил я себе диагноз.

Сначала я попробовал лечиться сам. Пил чай с лимоном, на ноги положил электрогрелку. Но утром мое состояние ухудшилось, начался жар. Я попросил соседку вызвать врача. Врач пришёл быстро и внимательно осмотрел меня, прослушал легкие и сердце, измерил кровяное давление.

«Вы не только простудились, — сказал он мне после осмотра, — но и схватили где-то грипп. Придется вас лечить сразу от двух болезней».

Врач посоветовал мне оставаться в постели целую неделю и прописал таблетки, полоскание для горла и микстуру от кашля. Соседка сходила в аптеку, и я стал регулярно принимать лекарства.

Через три дня мне стало лучше. Меня навестили товарищи и пожелали быстрого выздоровления. Через неделю я был снова здоров.

Посміхніться!

* * *

Прийшла жінка до лікаря й скаржитися:

— *Допоможіть. Товстію, мов дріжджі в мене влили. Що робити, порадьте.*

— *Багато їсте, голубонько. Для нашої ринкової економіки це добре, а для вашого коханого тілечка...*

— *Та що я такого їм? То після чоловіка доїм, то після доньки, то після синочка...*

— *Купіть свиню.*

Жінка — спантеличено:

— *Що, і після свині доїдати?!*

* * *

Один з учасників експедиції на Північний полюс звертається до лікаря.

— *Лікарю, допоможіть. Чи не маєте ви чогось ефективного від кашлю? Не можу ані працювати, ані спати.*

— *На жаль, від кашлю в нас ліки скінчилися. Але маю хороший імпортований проносний засіб. Ось, візьміть.*

— *Колега розгублено:*

— *Навіщо ж мене проносний засіб?*

— *Ну маю ж я вам хоч чимось допомогти! Принаймні будете боятися кашлянути...*

* * *

— *Куме, а ви відро води вип'єте?*

— *Та чи я кінь?!*

— *А відро горілки?*

— *Та чи я не козак!?*

Урок 10

ХОББИ. ДОСУГ Хобі. Дозвілля

 Хобі та захоплення: Ніколи не говори «ніколи»...

Мартин. Дарино, які в тебе плани на вихідні? Годі тобі сидіти удома. Подивися, яка погода надворі! Хочу тебе запросити до акції нашого клубу за інтересами «Відпочиваймо разом».

Дарина. На вихідні жодних особливих планів не маю. Бачиш, я за знаком зодіаку Рак, а майже всі раки — страшні домосіди. Коли маю вільну годину — радше подивлюся телевизор, полежу на канані з улюбленою книгою. Отакий я сидень. Часом заздрю тим, хто активно проводить вільний час, але сама собі його активно організувати не вмію. А що то у вас за клуб?

Мартин. Він діє вже більше п'ятнадцяти років при міському палаці молоді. Я став його членом ще підлітком і не жалкую. Щомісяця ми організовуємо якусь цікаву акцію. Наступного тижня рушаємо в Карпати в міні-експедицію «У пошуках загадкового каньйону». Ходімо з нами!

Дарина. Я б з радістю, але ж я ніколи не займалася туризмом. Боюся, що ваша експедиція буде мені не під силу. Не хочу бути для тебе й для всіх тягарем.

Мартин. Про що ти? Не хвилюйся, ми часом організовуємо акції для людей, що мають спеціальну підготовку, а часом — для всіх охочих, і новачків, і «чайників», щоб залучити до активного відпочинку якомога більше молоді. Цього разу акція — для всіх. Ходімо! Не пожалкуєш!

Дарина. А який каньйон ви збираєтеся шукати?

Мартин. Бачиш, із настанням зими трекінг у Карпатах стає складнішим, а місцями й неможливим. Але доки гори не вкриті снігом, а листя з дерев уже опало, є час помилуватися скелями та прогулятися по вершинах. Наші колеги дізналися про існування у Скілівських бескидах цікавого геологічного утворення, називається «Каньйон». Це розлом скель, глибиною приблизно 25 м та довжиною кілька десятків метрів, розташований неподалік від гори Ключ. Нам вдалося більш-менш його локалізувати. Дуже б хотілося знайти його та побачити це диво природи на власні очі.

Дарина. Мартине, пробач мені мою неосвіченість. Що то за слово чудернацьке — трекінг?

Мартин. Трекінг — це піші походи по горбистій місцевості без спеціальної підготовки учасників. Бачиш, без спеціальної підготовки. Тому готуйся, і жодних докорів сумління.

Дарина. Та я з радістю... Але ти ж мені розкажи, як я маю готуватися? І як виглядатиме ваша експедиція?

Мартин. Експедиція дводенна. У суботу зранку — виїзд. Увечері в неділю — повернення. О 6.30 збір на залізничному вокзалі. О 7.01 виїздимо електричкою Львів — Мукачеве, їдемо до станції Сколе. На вокзалі у Сколе домовляємось про транспорт від Сколе до водоспаду Кам'янка, звідки ми й почнемо нашу прогулянку. Помилуємось водоспадом, поснідаємо біля нього та й попрямуємо до гори Ключ. На цій горі поховані українські січові стрільці, що загинули в боях під час першої світової війни. Наша мета — піднятися на вершину, помилуватись краєвидами Сколівщини та, пообідавши на горі, знайти каньйон, який має бути десь неподалік вершини. Далі — залежатиме від того, яка буде погода та скільки ми витратимо часу на пошуки каньйону. У планах — продовжити шлях хребтом гори Ключ у напрямку села Пóбук. В іншому разі повернемося у долину Кам'янки. Ночівлю плануємо в Межибрóдах на турбазі «Трембіта». Там є комфортні будиночки з опаленням, душем та кухнею. Там і вечерю приготуємо. Спільно приготована, вона завжди дуже смачна. Можеш мені повірити.

Дарина. Ти мене просто заінтригував. А що плануєте другого дня?

Мартин. У неділю, поснідавши, зробимо ще одну невеличку прогулянку до скель на Комáрницьких полонинах. Від них дістанемося маршруткою до Сколе, звідти повернемося у Львів електричкою Мукачеве — Львів. У Львові будемо о 22.10.

Дарина. А що треба мати мені?

Мартин. Бадьорий настрій, бажання прогулятися по горах, і головне — зручний одяг та взуття.

Дарина. Скільки коштуватиме така подорож?

Мартин. Усі її учасники — студенти. Тому й ціни більш-менш студентські. У 100 гривень тобі обійдеться ночівля на базі «Трембіта» у 2-3-місних кімнатах. Приблизно на 100 грн «потягнуть» витрати на транспорт. І ще до 100 грн — продукти. Їх ми звичайно розподіляємо між учасниками й кожному видаємо завдання придбати необхідне.

Дарина. Це мене цілком влаштовує. Але... Я ж не маю жодного туристичного спорядження...

Мартин. Це погано. Але не біда. Спорядження можна взяти напрокат. А якщо тобі сподобається такий відпочинок, доведеться придбати все власне. Дуже дорогим воно не буде, але наші колеги жартують, що «чужі черевики дуже муляють ноги». Знайдеш удома на ноги щось зручне?

Дарина. Сподіваюся, що так. А якби ні?

Мартин. Тоді все візьмемо в пункті прокату. Тобі потрібен рюкзак розміром до 50 л, зручний теплий одяг, зручне тепле взуття, змінне взуття та одяг. Місце для продуктів у рюкзаку буде, із продуктами теж вирішимо.

Дарина. Ти мене так зацікавив, що вже кортить вирушити в подорож.

Мартин. От і добре. Завтра після занять зустрінемося й вирішимо питання про все необхідне. Встигнемо. Завтра остання пара закінчується о пів на четверту.

КОМЕНТАРІ ДО ТЕКСТУ

а якби́ ні — а вдруг нет
бе́ськіди — горы, скалы; крутой обрыв,
пропасть
бу́ти тяга́рем — быть обузой
ви́рушити — отправиться
всти́гнути — успеть
водоспа́д — водопад
го́ді сиді́ти вдо́ма — хватит сидеть дома
горби́ста місце́вість — пересеченная
местность
до́ки — пока, до тех пор как
до́кори сумлі́ння — угрызания совести
домосі́д, сиде́нь — домосед
жалкува́ти — жалеть
за́здрити — завидовать
загадко́вий — загадочный
залу́чити — привлечь
змі́нне взуття́ — сменная обувь
зру́чний — удобный
клуб за інтере́сами — клуб по интересам
корті́ти — очень хотеть
милува́тися — любоваться

надво́рі — на улице, за окном
наму́ляти ноги — натереть ноги
ночі́вля — ночевка
охо́чий — желающий
підлі́ток — подросток
побáчити на в́ласні очі́ — увидеть собственными глазами
пове́рнення — возвращение
полони́на — горная долина, горное пастбище
попрямува́ти — направиться
похо́ваний — похороненный
приготува́ти спі́льно — приготовит общими усилиями
ске́ля — скала
скі́льки ко́штува́тимете — во сколько обойдется
спорядже́ння — снаряжение
тре́кінг — треккинг
череви́ки — ботинки
чудерна́цький — странный

ЗАВДАННЯ ДО ТЕКСТУ. Дайте розгорнуті відповіді на запитання:

- Що таке «клуб за інтересами»? Кого такі клуби об'єднують?
- Що таке хобі? Яке хобі маєте ви? Розкажіть про нього детальніше.
- Що для вас є активний відпочинок? Як можна відпочивати активно й пасивно? Коли може бути корисним пасивний відпочинок?

ЗАВДАННЯ 1. Прослухайте діалоги. Відтворіть їх у парах. Розкажіть про свої улюблені заняття, описавши якийсь надзвичайний факт, цікаву пригоду. Опишіть свої враження під час заняття улюбленою справою. Зверніть увагу на дієслівне керування.

ДІАЛОГ 1

— Олю! Ти любиш балет? Хочу запросити тебе завтра до театру. Маю два квитки.

— У Національну оперу? Із задоволенням. Балет я дуже люблю. А на що?

— На «Лісову пісню». Ти знаєш цей балет?

— Чула, що постановка напрочуд гарна. Справжня феєрія. Не випадково ж так визначають жанр твору Лесі Українки. Драма-феєрія. Якщо я не помиляюся, музику написав М. А. Скорульський. Але на спектаклі не була.

— Отже, йдемо?

— Ідемо. Наперед вдячна тобі, Сергію. За подарунок.

— У тебе завтра якесь свято?

— Завтра ж день студента! Ти що, забув?

— І справді. Щось я зовсім загубився в часі. От і відсвяткуємо.

— Гадаю, що свято буде справді незабутнім.

ДІАЛОГ 2

— Мар'янку, мені здається, ми з тобою запрацювалися. Цей тиждень був такий напружений. Ходімо в суботу в театр.

— Гаразд. Пропоную спробувати потрапити до театру імені Франка. Я сьогодні йшла Хрещатиком, зупинила погляд на афіші. У суботу в них «Украдене щастя» за Франком.

— Я тільки «за». Про цей спектакль багато говорять. Він має постійний аншлаг. Особливо коли грає Богдан Ступка. Це — актор від

Бога. Я від нього просто в захваті. До слова, його й росіяни визнали кращим актором року. За кращу чоловічу роль у «Тарасі Бульбі» він отримав «Золотого орла». Але навряд чи нам пощастить купити квитки.

— Ти, як завжди маєш рацію. Але в касі часом залишають якийсь резерв. Зателефонуймо до театру. А раптом?

— А в тебе є номер телефону театру?

— Ні, але у мене є «Телефонний довідник». Там є телефони й театрів, і кінотеатрів, і музеїв.

— Добре. Отже, зателефонуймо. Може, доля нам усміхнеться?

ДІАЛОГ 3

— Що ти збираєшся робити в неділю?

— У неділю? Ще не вирішив. Певних планів не маю. А що? Маєш якусь пропозицію?

— Пропоную піти на футбольний матч. Національний спортивний комплекс уже відкрито після реконструкції. Цікаво побачити на власні очі.

— Це хороша ідея. Ті, хто стадіон після відкриття бачив, кажуть, що в них перехопило подих і відняло мову. Тепер це один із найбільших стадіонів Європи.

— Ну звичайно, на його арені заплановано проведення фінального матчу чемпіонату Європи з футболу 2012. Я чув, що там зробили сучасні атлетичні доріжки, прекрасний дах, зручні сидіння, комфортні роздягальні.

— А хто в неділю з ким грає? Ти ж у нас фанат футболу, я лише зацікавлена особа.

— У неділю матч національних збірних України й Німеччини. Має бути дуже цікаво.

— Піду із задоволенням. А як із квитками?

— Квитки, на щастя, я вже маю. Тож домовилися?

— Домовилися.

ДІАЛОГ 4

— Сергію, маю хорошу ідею. У нас в Національному авіаційному є прекрасний клуб спорту та здоров'я. Оголошено набір у гурток дельта- та парашутизму. Мене завжди дельтаплани та парашути в небі просто заворожували. Думав: от коли б самому так! Цікаво, що відчуває людина, що має «крила»? А що ти?

— Я — однозначно «за»! Мені теж здається, що відчуття самотійного польоту має бути надзвичайне. Я б з радістю. Та чи зможемо?

— Зможемо. Легко не буде, але впевненість у власних силах ще нікому не завадила. Уяви собі — ти летиш, як птах над землею! Зараз набирають групу новачків. Програма в гуртка цікава. Вони щороку виїждять і на тренувальні польоти до Карпат, до Криму.

— Петре, а це нічого, що я не з авіаційного, а з університету?

— Ну що ти? Туди беруть усіх охочих, просто авіаційний має на те хорошу базу і професійних інструкторів.

— Тоді — вирішено.

ДІАЛОГ 5

— Галинко, ти звернула увагу, рекламують Київську студію сучасних танців «Стиль». Кажуть, що навчитися танцювати може кожний. Необхідне тільки бажання. Я так люблю танцювати! Там буде день відкритих дверей. Ходімо?

— Навіть не знаю. Я, чесно кажучи, до танців не дуже. Хоча... Можна спробувати.

— Вони пропонують переглянути виступи, відвідати майстер-класи, батли.

— Олю, а що таке батли? Я і слова такого не чула.

— Я так зрозуміла, що це змагання з певного виду танцю.

— А коли там заняття? Чи будемо встигати поєднувати з навчанням? Бо ж перший курс, буде важкувато.

— Там заняття двічі на тиждень. Можна брати й індивідуальні уроки. Це й у будні дні, й у вихідні. Вони пропонують навіть постановку весільного танцю. Тепер це модно. Є у них і вуличні, і клубні танці. Вибір — на будь-який смак. То що, спробуємо?

— А чому б і ні? І приємно, і корисно для здоров'я.

ДІАЛОГ 6

— Миколо, наші в суботу збираються на карася. Що ти? Ходи з нами!

— Ти ж знаєш, я до карасятників не належу. Я більше на зимову риболовлю... Та й потім — узимку на карася?

— Узимку на карася! Рибалки взагалі до зимової ловлі карася ставляться доволі скептично, мовляв, він узимку впадає у сплячку. Але досвідчені рибалки останнім часом цю думку спростовують. Із льоду карася ловлять і в нас.

- Не знаю-не знаю... Зараз лютий, період глухозим'я. Та й погода...
- Погода якраз — те, що треба. У ясну погоду він не бере. А за-раз — низький тиск, вітряно, відлига. Кажуть, саме вонó. Хоча про-фесіонали попереджають, що в зимовий період карась непередбачу-ваний.
- Що ж, цікаво. Спробую і я. Якими снастями користуєтесь?
- Приходь до мене увечері. Я тобі свої снасті покажу, принаду приготуємо. Спробуємо декілька різних. Ти ж маєш поплавкові вуд-ки та вудки з кивками?
- Маю. Переконав. Гарзд. О сьомій я в тебе.
- Чекатиму.

✓ **ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА СЕМАНТИКУ,
СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ТА ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ:**

- Интересувáтися -сýю(ся), -сýєш(ся) *чим?* (інтересýюся давніми цивіліза-ціями, інтересýємося технікою виготовлення димної кераміки)
- Захóплюватися -люю(ся), -люєш(ся), захóпiтися -лю́(ся), -пиш(ся) *чим? ким? з чого?* рідко (захóплююся зимовою риболовлею, захóпiвся зби-ранням листівок, захóпилися грою акторів, захóпiвся з його розум-ного хисту)
- Займáтися -ю(ся), -єш(ся), зайнáтися -мý(ся), -мéш(ся) *чим? ким?* (займáюся народними танцями, займемóся чимось корисним для здоров'я, займýся тобою)
- Подорожувáти -жýю, -жýєш *як? чим?* (подорожýємо від Києва до Новгород-Сіверського автостопом, подорожúватимуть київськими горами)
- Мандрувáти -рýю, -рýєш *як? чим? з ким?* (мандрúюють пішки від Дрого-бича до Борислава, мандрúємо з подругою львівськими зáкутками)
- Провóдити -джу, -диш, провесті́ -дý, -дéш *що? з ким? де?* (провóдиш вільний час на природі, проведемó вихідні з друзями)
- Відві́дувати -дую, -дуєш, відві́дати -даю, -даєш *кого? що?* (відві́дуємо му-зеї, театри, відві́дайте фотовиставку)
- Побувáти -ва́ю, -ва́єш *де? у кого?* (побувáю у Воронцовському палаці, побува́ють на Шацьких озерах)
- Ході́ти -джú, -диш *по чому? чим? через що?* (хождú Кременецькими го-рами, хóдять через брід, хóдимо лісами і полями)
- Полювáти -лю́ю, -лю́єш *кого? на кого? на що?* (полю́ймо зайців, полю́є на диких свиней, полю́ю з фотоапаратом на кульову блискавку)
- Уполювáти (вполювáти) — лю́ю, -лю́єш *кого? що?* (вполювáли кілька куріпок)

Спостеріга́ти -а́ю, -а́еш *за ким? за чим?* (спостеріга́ємо за поведінкою китів, спостеріга́ймо за зор'яним небом)

Їзди́ти -жджу, -здиш *по чому? куди? на чому?* (їжджу по святих місцях, їздимо на озера, у гори, до моря; їздиш на конях, їздять на спортивних мотоциклах)

Пла́вати -ваю, -ваеш *по чому? на чому? чим?* (пла́ваємо по Дніпру на козацьких чайках, пла́вають на вітрильниках, пливемо́ пароплавом)

Спла́вля́тися -ля́ю(ся), -ля́еш(ся), спла́влюва́тися -влю́ю(ся), -влю́єш(ся) *по чому? на чому?* (сплавля́ємося (спла́влюємося) на байдарках по Десні від Новгород-Сіверського до Києва)

Літа́ти -а́ю, -а́еш, леті́ти -чу́, -тиш *де? куди? на чому?* (лечу́ у небі на планері, літа́ють над степом на повітряній кулі)

Збира́ти -ра́ю, -ра́еш, зіб́рати -еру́, -ереш *що? у що? на що?* (збира́ємо ягоди у один кошик, збира́ймо гриби на підводі, зіб́рав колекцію метеликів)

Лови́ти -влю́, -виш, пійма́ти -а́ю, -а́еш *кого? що?* (ловітимемо раків, пійма́й бабку)

Ву́дити -джу, -диш *що?* (ву́дитимемо вугра)

Чита́ти -а́ю, -а́еш *що?* (чита́ю братів Капранових, чита́є про останню експедицію на Еверест)

Танцюва́ти -цю́ю, -цю́єш *що?* (танцю́є гопака, танцю́ють самбу)

Гра́ти -а́ю, -а́еш *на чому? що? у що?* (гра́ю на бандурі, гра́єте «Перший концерт для фортепіано з оркестром» П. І. Чайковського, гра́ють у футбол, у хокей, у комп'ютерні ігри)

Диви́тися -лю́(ся), -виш(ся) *куди? на кого? на що? у що?* (дивлю́ся на засніжені схили гори, дівля́ться у провалля)

Слу́хати -аю, -аеш *кого? що?* (слу́хаю класичну музику, слу́хайте Гнатюка, слу́хаємо українських бардів, слуха́є жайворонка)

Гуля́ти -ля́ю, -ля́єш *з ким? де?* (гуля́ю з бабусяю у затишному сквері, гуля́ємо осіннім лісом)

Колекціонува́ти -ну́ю, -ну́єш *що?* (колекціо́ну́ю чорнильні ручки, колекціо́ну́є порцелянових слоників)

Захворі́ти -ію, і́єш *на що?* перен. (захворі́в на «карпатський» вірус)

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Так само, як і в російській мові, частину наведених дієслів уживають у пасивній конструкції з постфіксом *-ся*: *як вам їздилося, відпочивалося, гулялося, ходилося горами, плавалося в морі і т. ін.*

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ

бескі́д, бляша́нками, бо́язко, ві́зьмемо, ви́їздять, ви́їздимо́, ви́трати, госпо́дар, господа́рські, грибови́сько, грибови́ще, гроше́й, дивови́жу, до́відник, домува́льник, до́кір, закі́нчитися, залу́чити, збо́ри, зібра́нням, і́стівний, ко́роб, ко́роби мн., корти́ть, ко́штува́тиме, лушпа́йкі мн., мрі́йник, мрі́йниками, надво́рі, на дво́рі, напі́й, наста́нням, неві́глас, обі́йдете́ся, пислю́кі мн., пия́кі мн., півце́нтнера, підлі́тком, по́при, рі́чища, сантиме́трів, сиде́нь, сома́, спо́рядження, спостере́жливий, тарга́нів, упи́риця, уро́чища, центне́р, цуке́ркову, чи́ркнув.

ЗАВДАННЯ 2. Прочитайте текст. Розкажіть про те, що ви колекціонували в дитинстві. Чому саме цей вид колекціонування ви свого часу обрали? Як називався такий вид колекціонування?

🔗 МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДОВІДОК:

колекціонування туристичних проспектів, туристичних етикеток, паперових грошей, металевих військових відзнак, поштових марок, поштових штемпелів, поштових листівок, звукозаписів, трав гербарію, грамофонних платівок (дисків), монет, екслібрисів, значків, сірникових етикеток; колекціонер, колекціонування; боніст, боністика; гербарист, гербаристика; дискофіл, дискофонія, колектор, кофрочартіст, марочник, екслібрист, екслібристика, нумізмат, нумізматика; збирач, збирання; фалерист, фалеристика; філателіст, філателія; філокартист, філократистика; філофоніст, філофонія; філуменіст, філуменія.

ЗАВДАННЯ 3. Вставте в речення відповідні за змістом слова. Доберіть до них синоніми.

1. У дитинстві я розповідями про подорожі в часі. 2. Мій дідусь старовинні монети та паперові банкноти. 3. Сергій мені записатися в авіамодельний гурток. 4. Наша група... піти разом у кіно. 5. Юнак зателефонував дівчині, і вони разом фотовиставку. 6. Яким видом спорту ви....? 7. За яку команду ти? 8. Яким видом спорту особливо... у вашій країні? 9. Під час канікул ми із друзями часто разом... історичними місцями України. 10. Сергій професійно ... дайвінгом. 11. У нашому університеті щороку ... змагання зі скелелазіння. 12. Молодь ... на студентську вечірку.

🔗 МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДОВІДОК:

ціка́витися, захо́плюватися, захо́питися, зби́рати, зби́ратися, зіб́рати, зіб́ратися, про́водитися, про́водити, колекціо́нувати, ра́дити, пора́дити, займа́тися, зайня́тися, ви́рішити, ви́рішувати, відві́дувати, відві́дати.

ЗАВДАННЯ 4. Прочитайте текст. З'ясуйте за словником значення невідомих для вас слів. Розкажіть про своє хобі. Як воно дає змогу вам проводити вільний час корисно й із задоволенням? На якому місці в рейтингу воно перебуває? Якщо ваше хобі не відображене в рейтингу, розкажіть про нього детальніше.

УЛЮБЛЕНЕ ЗАНЯТТЯ НА ДОЗВІЛІ

Що таке хобі? Енциклопедичний словник дає таке визначення: хобі (англ. hobby) «яке-небудь захоплення, улюблене заняття на дозвіллі».

У ХХІ столітті кожна людина може вибрати хобі собі до смаку. Це й не дивно — стільки всього цікавого навкруги! Різні дрібниці, які зроблять ваше життя барвистим і незвичним.

Яке ж заняття є улюбленим серед сучасної молоді?

На першому місці в рейтингу захоплень є кіно. Не знаючи, куди подіти себе у вільний вечір, вирішуєш провести його в кінотеатрі. Чому? Просто хочеться пожити чужим життям, із головою зануритися у спецефекти й часом досить правдоподібну романтику. Тепер знімають багато історичних фільмів, які теж досить популярні. На жаль, люди грамотні й начитані знаходять безліч недоліків і помилок в ідеальному на перший погляд фільмі. Це вже справжні кінокритики з досвідченим оком. Проте це не заважає насолоджуватися сюжетом та красою й майстерністю улюблених акторів.

Друге місце посідає не надто оригінальна, але дуже поширена пристрасть до музики. Уважають, що молодим людям подобається реп. Але далеко не всім. Сьогодні набувають популярності забуті хіти 80—90-х років. Зверніть увагу на дискотечні ремікси, і ви почуєте пісні Queen, Scorpions, C. C. Catch, згадаєте багатьох відомих виконавців тієї доби.

Третє місце розділили між собою захоплення фотографією, малюванням, туризмом і спортом. Серед спортивних захоплень впевнено лідирує футбол.

Четверте місце — комп'ютерні ігри. Погодьтеся, ніхто не проти кілька годин відпочити за комп'ютером, пограти у щось чи, нудьгуючи на роботі, розкласти пасьянс.

П'яте місце посідає досить серйозне захоплення — іноземні мови. Це справді корисне хобі. Кожен знає — без знання іноземних мов зараз важко. Вивчати англійську, німецьку, французьку або італійську — заняття дуже цікаве й корисне. Коли оволодієш азами й зможеш вільно розмовляти іншою мовою, відчуваєш неймовірне задо-

волення. І не доведеться більше користуватися електронним перекладачем!

Шосте місце ділять читання, квітникарство й домашні тваринки.

Сьоме — колекціонування. Як не дивно, але й у наш час молоді люди колекціонують календарики та автобусні квитки. Трохи дивне хобі для ХХІ століття, вам не здається? Багато дівчат колекціонують біжутерію. Можна тільки позаздрити вражаючій кількості сережок, каблучок, ланцюжків та браслетиків у жіночих колекціях!

Восьме місце впевнено посідає приємне й не менш корисне хобі — заняття танцями. Шотландськими, народними або східними, не має значення. Головне — те задоволення й радість, що вони приносять.

Дев'яте місце — вишивання картин. Це захоплення було дуже популярним у 17—18 століттях, але у нинішніх вишивальниць картини виходять сучасні та дуже стильні.

Досить популярним хобі серед молодих людей є байк-спорт, скейт-бординг, сноубординг, а також повальне захоплення паркурром — десяте місце.

Як бачите, не вибрати собі хобі з таких пропозицій просто непристойно! Зауважимо, що в рейтингу перераховано лише найпопулярніші!

Проводьте вільний час корисно й із задоволенням!

(За матеріалами веб-сайту
«Союзу обдарованої молоді», 22.12.2012)

ЗАВДАННЯ 5. Складіть діалоги до запропонованих комунікативних ситуацій.

Комунікативна ситуація 1. Ваш знайомий запропонував вам піти з ним на цікавий для вас спектакль до молодіжного експериментального театру-студії. Проте як людина він вам глибоко не симпатичний, ви не хочете з ним взагалі будь-куди йти. Коректно відмовте, мотивувавши своє рішення.

Комунікативна ситуація 2. Вас запросили на засідання клубу «Розумник». Вам цікаво, але боязко: ви не хотіли б виглядати невігласом. Поцікавтеся, як відбуваються засідання клубу, як ви можете взяти участь у засіданні і т. ін.

Комунікативна ситуація 3. Друзі вас запрошують у зимові Карпати до Славського. Проте всі вони добре катаються на лижах і сно-

убордах. Ви ніколи на ставали на гірські лижі, але вам би дуже хотілося поїхати і спробувати. Запитайте, які можливості в цьому гірськолижному туристичному центрі є для того, щоб ви теж навчилися кататися на лижах і не стали тягарем для своїх друзів під час їхнього відпочинку.

Комунікативна ситуація 4. Ваш друг — палкий шанувальник футболу (боксу). Він дуже хоче, аби ви з ним разом відвідали один із надзвичайно цікавих (із його погляду) матчів (поєдинків). Вас футбол (бокс) зовсім не цікавить, ви на ньому абсолютно не розумієтеся, але не хочете образити друга.

Комунікативна ситуація 5. Ваша подруга записалася в секцію жіночого боксу. Ви шоковані її рішенням, бо переконані, що бокс — жорстока гра, а заняття боксом — зовсім не жіноче. Навіть з огляду на емансипацію. Подруга намагається вам довести, що це дуже цікаво і, головне, корисно для неї і що ваші погляди — застарілі, ви ж наполягаєте на своєму.

Комунікативна ситуація 6. Ви — донька й онука рибалки. Ще дідусь навчив вас усім хитрощам та премудрощам риболовлі. Ви із задоволенням зустрічаєте світанок із вудкою в руці й часом навіть ловите пристойну рибу. Мама цього захоплення не поділяє: вона переконана, що дівчина могла би собі знайти інше, корисніше заняття, і що вам абсолютно нічого робити в компанії чоловіків, звичайно старших за вас.

Комунікативна ситуація 7. В університеті ви побачили оголошення: у вашому місті відкрито секцію чоловічого й жіночого культуризму. Ваш друг (подруга) відразу вирішили туди записатися, бо бачать дуже багато переваг у нарощуванні й розвитку своїх м'язів. Ви бачите значно більше недоліків. Кожний із вас наводить вагомі аргументи «за» та «проти».

Комунікативна ситуація 8. Ваш знайомий захоплено розповідає вам про те, що вже багато років колекціонує пивні етикетки і бляшанки від пива та відвідує щонеділі клуб лейбологів, витрачаючи на балачки зі своїми колегами та обмін порожніми бляшанками й папірцями по півдня. Ви вважаєте це марнуванням часу: на вашу думку, є багато занять, корисніших і для здоров'я, і для інтелекту. Ваш знайомий розповідає вам цікаві факти з історії бірофілії й лейбології, намагаючись переконати у протилежному.

✓ УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ!

рос. **рыбалка** «риболовля, ловіння риби» (*рыбалка — мое любимое занятие*, укр. риболовля — мое улюблене заняття)

укр. **рибалка** «людина, яка ловить рибу, займається рибальством» (*двоє рибалок ішли берегом*, рос. *два рыбака шли по берегу*)

Про рибалку, риболовлю та рибальство й тих, хто негаразд знає українську мову

«Коли ж ми поїдемо нарешті на рибалку?» — запитує нормальний персонаж у сучасному оповіданні іншого. Один відомий фейлетоніст пише не жартома, а цілком серйозно: «Потім дзвонить до іншого міністра, Левка Івановича, питає про полювання, рибалку, врешті каже про справу». Виходить, що рибалки хочуть їхати на рибалку, а міністр любить не тільки полювання, а й... рибалку. Дивні наміри, дивні й смаки! Адже слово рибалка означає «людина, що рибалить (або ловить рибу)»: «І риби попідводний рух рибалці забиває дух» (М. Рильський). Є підвид чайки, що зветься рибалка: «Пливуть собі та співають; рибалка літає» (Т. Шевченко). Робота рибалки зветься рибальство («Влітку він із батьком жив два тижні в наметі біля річки. Займалися полюванням та рибальством». — О. Копиленко) або рибацтво («А ми були охочі до рибацтва». — І. Франко). Місце промислового вилову риби зветься народі рибальня («Що в лямі на рибальнях загарують, то все проп'ють та прогайнують». — О. Стороженко). Тож рибалки тільки тоді їздять на рибалку, коли автори, які про них пишуть, негаразд знають українську літературну мову.

(Б. Антоненко-Давидович. Як ми говоримо)

ЗАВДАННЯ 6. Перекажіть текст українською мовою.

МОЕ ХОББИ — РЫБАЛКА

Что может быть прекраснее тёплого летнего вечера на берегу тихой речушки? Когда вдали от городской суеты, от грохота машин и визга тормозов, от рабочих и бытовых проблем, от соседей сверху, что третий год делают ремонт в квартире, вдруг начинаешь слышать и ощущать всем своим существом величие и прелесть тишины. Вдруг, сливаясь с природой, начинаешь чувствовать себя её неотъемлемой частью, а её — неотъемлемой частью себя. В такие минуты хочется говорить тихо, вполголоса, наслаждаясь пением цикад и кваканьем лягушек. Хочется слушать, как хищник гоняет малька и плещется

почти у самого берега. И ещё хочется поскорее закинуть удочку и замереть в ожидании поклёвки.

Какое это незабываемое ощущение, когда вдруг, совершенно неожиданно, ты чувствуешь мощный удар в руку, и твоя удочка оживает. В этот момент, резко подсекая рыбу, начинаешь процесс выуживания будущего трофея. Тому, кто не любит и не понимает этого занятия, практически невозможно объяснить, какой это незабываемый драйв. Невозможно поделиться с ним своими эмоциями и переживаниями по поводу обрыва лески или схода рыбы. Невозможно разделить свою радость от поимки трофейного экземпляра — крупного карпа или щуки, судака или сома.

Не могу сказать, что рыбалка — это моё увлечение или это просто приятное времяпрепровождение на природе. Скорее всего, это состояние души. В народе есть много интересных изречений относительно этого вида отдыха. Одно из них: плохой день на рыбалке лучше хорошего дня на работе. А ещё говорят, что время, проведённое на рыбалке, Богом в счёт жизни не заносится. И что рыбалка — самый трудоёмкий способ, чтобы расслабиться.

Вообще, данные статистики говорят о том, что большинство бизнесменов и политиков, чиновников и учёных, одним словом успешных и талантливых людей, добившихся в своей жизни тех высот, о которых они мечтали, — были заядлыми рыбаками. И самое интересное, что некоторые из них утверждают, что увлечение рыбалкой помогло им достичь таких успехов. Хочется верить, что это так и что у меня ещё всё впереди.

Рыбалка — это прекрасный активный отдых и возможность слияния с природой, чего нам всем так не хватает в повседневной жизни. Попробуйте и, возможно, вы станете чуточку счастливей, чуточку мудрей!

*(По материалам веб-сайта «Жизнь в путешествии».
Все о рыбалке)*

Посміхніться

* * *

У лісі хлопчик збирає гриби. Лісник із посмішкою спостерігає за ним, потім підходить і питає:

— У такому віці ти вже знаєш, які гриби їстівні, а які отруйні?

Хлопчик (радісно):

— Так, ось погляньте! У цьому кошику — для їжі, а в цьому — на продаж.

* * *

Берегом річки іде рибалка й тягне величезного сома, кілограмів зо тридцять. Аж згорбився.

Назустріч йому — інший рибалка з відром карасів. Глянув і каже так єхидно:

— Ї не соромно? Лише одну рибку піймав... А в людей он скільки!

* * *

На березі річки сидить рибалка й вудить рибу. До нього підходить місцевий житель:

— Вибачте, я тут вас часто бачу...

— Так, я їжджу сюди вже п'ять років.

— Але хіба ви не знаєте, що тут немає ніякої риби?

— Ну, років зо два тому в мене почали з'являтися такі підозри...

Урок 11

ВНЕШНОСТЬ. ХАРАКТЕР ЧЕЛОВЕКА

Зовнішність. Характер людини

Біля першого «Автопортрета» Тараса Шевченка

Матвій. Яринко, ну що, ходімо на метро. О 13.45 маємо бути біля Національного музею Тараса Шевченка. Там справді цікава експозиція. Екскурсія о 14.00. Ще маємо час.

Ярина. Матвію, ще раз дякую, що запросив! Давно мріяла цей музей відвідати. Екскурсія проходить у літературно-меморіальному будинку-музеї у провулку Шевченка?

Матвій. Ні, у провулку Шевченка — одна з філій. Ми йдемо на бульвар Тараса Шевченка, 12. Саме там розміщений Національний музей Тараса Шевченка.

....

Екскурсовод. Перед нами одна з перлин колекції Національного музею Тараса Шевченка — його перший «Автопортрет». Тарас Шевченко — не лише відомий поет, але й відомий художник. З-під його пензля з'явилося чимало талановитих картин, зокрема й автопортретів. Цей, перший, він створив у 1840 році, коли друзі викупили його з кріпацтва. Мрія навчатися в Академії мистецтв у Петербурзі стала реальністю, він вільний і може присвятити себе живопису. Перед нами молодий Шевченко, йому лише 26 років. Темне волосся відтінює світлий відкритий лоб, легка приваблива посмішка

сховалася в куточках губ. Погляд його глибокий і проникливий, у ньому смуток від пережитого і сподівання на кращу долю. Трохи підняте підборіддя видає наполегливість і вперту вдачу. Пізніше він напише: «Караюсь, мучусь, але не каюсь».

Обличчя молодого Тараса освітлене дивним промінням на темному тлі. Юнак, зображений на картині, ще не знає своєї долі, його погляд чистий, привітний. Допити, казмати, в'язниці, солдатська муштра, заборона писати й малювати будуть пізніше. Він вірить, що врешті здобув омріяну волю й тепер матиме змогу творити, розвивати свій малярський хист.

Тоді майбутній поет навіть уявити не міг, наскільки важкою буде його доля і які терни зустріне він на своєму шляху. Усе це попереду, а зараз він радий бачити всіх й вітати на своєму порозі.

....

Ярина. Матвію, поглянь на Шевченкове обличчя. Вираз не одразу й зрозумієш — усмішка не надто весела, глибокі очі розумні, погляд уважний й допитливий. Але ж він свідомо затінив очі й не надав їм однозначного виразу. Таке враження, що автор вдивляється у своє відображення, намагаючись крізь нього зазірнути в майбутнє.

Матвій. Воно і справді цікаво — малювати самого себе, дивлячись на себе очима себе-іншого. Коли людина вдивляється у своє зображення у дзеркалі — це одне, автопортрет — це зовсім інше. Художник відтворює себе, свій світ, стан своєї душі на полотні... Мені завжди було цікаво: що відчуває людина, малюючи себе саму?

Ярина. Знаєш, Шевченко-художник як портретист мене завжди дуже цікавив. У кожного маляра по-іншому зображено людські очі. На кожному портреті очі — ціла людська доля.

Матвій. Цілком із тобою згоден. Тобі відомо, що Шевченко створив немало автопортретів?

Ярина. Так. До речі, дослідники його творчості й до сьогодні не знають їх точної кількості. Йдеться про тринадцять, але вважають, що їх було більше. Кожна людина з віком змінюється, і не лише зовнішньо, але й внутрішньо, а це позначається на її зовнішності. Шевченко на кожному портреті глибоко вдивлявся в самого себе. На всіх автопортретах, крім одного, з 1848 року, де зображено лише обриси людини, очі є найвиразнішим композиційним елементом картини.

Матвій. Я теж це помітив. Тоді ж не було фотографії, і Шевченко так пізнавав самого себе. Між першим й останнім із відомих автопортретів — прожите життя й інший вираз очей, інший погляд.

Ярина. Нещодавно я натрапила на дуже цікаву для мене статтю відомого антрополога Сергія Середи. Він досліджував, як за життя змінювалася зовнішність Шевченка. На цьому автопортреті, першому, з 1840 року, він молодий, а російський письменник І. С. Тургенєв, який уперше зустрівся з ним взимку 1859-го, писав про нього так: «...широкоплечий, приземкуватий, кремезний, Шевченко — це тип козака, із помітними ознаками солдатської виправки й ломки. Голова гостроверха, майже лиса, високий зморшкуватий лоб, широкий так званий «качиний» ніс, густі вуса, звислі губи, невеликі сірі очі, погляд яких, завжди похмурий і недовірливий, інколи набирав виразу лагідного, майже ніжного, і супроводжувався хорошою, доброю посмішкою; голос хрипуватий, вимова чисто російська, рухи спокійні, хода поважна, постать вайлувата й мало елегантна». З часом погляд його ставав дедалі більш похмурим і недовірливим...

Матвій. Прожити життя накладає відбиток на зовнішність кожної людини. Цікаво, як ми виглядатимемо, проживши життя?

Ярина. Поживемо — побачимо.

КОМЕНТАРІ ДО ТЕКСТУ

в'язниця — темница, острог

вайлуватий — мешковатий, угловатий,
неуклюжий

вдивлятися — всматриваться

вдивлятися у самого себе — всматри-
ватися в самого себя

ви́раз — выражение

відті́нювати — оттенять

впе́ртість — упрямство

до́пит — допрос

допі́тливий — испытующий

живо́пис ч. р. — живопись ж. р.

забо́рна — запрет

зві́слі — опущенные

змо́ршкуватий — морщинистый

ка́ятися — раскаиваться

казема́т — каземат

кара́тися — терзаться

качи́ний — утиный

кремезний — коренастый, крепкий

кріпа́цтво — крепостная зависимость

ма́ляр — художник, живописец

маля́рський хист — талант художника

найви́разні́ший — самый вырази́тель-
ный

наполе́гливість — настойчивость

недо́вірливий — недоверчивый, подо-
зрительный

непере́вершений — непревзойденный

о́бриси — очертания

очи́кувати — ожидать

пе́нзель — кисть

пізнава́ти — познавать

пова́жний — осанистый

по́смішка — улыбка

по́стать — фигура

похму́рий — хмурый

прива́бливий — привлекательный

привітний — приветливый
 приземкуватий — приземистый
 призначення — предназначение
 прони́кливий — проницательный

смúток — грусть
 сподівання — надежда
 тло — фон

ЗАВДАННЯ ДО ТЕКСТУ. Дайте відповіді на запитання.

Як змінилася зовнішність Тараса Шевченка в останні роки його життя? З чим були пов'язані такі зміни?

Чому на першому автопортреті вираз очей і вираз обличчя молодого Шевченка був радше оптимістичним? Як змінився погляд поета за спогадами І. С. Тургенева?

Що ви знаєте про Шевченка-художника? У яких жанрах живопису він працював? Які полотна Шевченка є найвідомішими?

Опишіть один із портретів, створених Шевченком.

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА СЕМАНТИКУ,

СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ТА ТВОРЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ

Вдивля́тися -ляю(ся), -ляєш(ся), вдиві́тися -лю́(ся), -виш(ся) *у кого? у що? рідко на кого? на що?* (вдивля́ємося в портрет, вдиві́мося у знайоме лице)

Пригляда́тися -даю́(ся), -даєш(ся), пригля́нутися -ну́(ся), -неш(ся) *до кого? до чого?* (пригляда́єшся до зморщок на обличчі, пригля́нься до його очей)

Сподоба́тися -в(ся), -ли(ся), розм. *кому? хто? що?* (сподоба́лась мені тая дівчино́нька)

Вподобати -аю -аєш *кого? що?* (вподобаєш собі когось)

Вподобати -ваю(ся), -аєш(ся) *кому?* (уподобалася вона йому, запала в очі і в серце)

Розгляда́ти -даю́, -даєш, розгля́нути -ну, — неш *кого? що?* (розгляда́ють обличчя на картині, розгля́ньмо цей приклад)

Розгляда́тися -даю́(ся), -даєш(ся), розгледі́тися -джу́(ся), -диш(ся) *на кого? на що?* (розгляда́ється на гостей, розгледі́лися на околиці села)

Вигляда́тися -даю́(ся), -даєш(ся), рідко ви́глянутися -ну́(ся), -неш(ся) *як? у що?* (зосереджено ви́глядається у дзеркало, гарна хоч ви́глянься)

Милува́тися — лю́ю(ся), -лю́єш(ся) *ким? чим? з кого? з чого? на кого? на що?* (милу́ється дітьми, милу́юся його вродою)

Одяга́тися -гаю́(ся), -гаєш(ся), одягну́тися -ну́(ся), -неш(ся), одягті́ся -ну́(ся), -неш(ся) *у що? як? ким? за кого?* (одягне́ться у нову сукню,

- одягнешся по-сучасному, одягається зі смаком, одягнулася молодою жебрачкою)
- Вбiра́тися -ра́ю(ся), -ра́єш(ся), вбiра́тися, увiбiра́тися, ввiбiра́тися -еру́(ся), -ереш(ся) *у що? до чого? як? ким? за кого?* (вберешся у вечiрню сукню, дiти до свята вбiралися зайчиками i ведмедиками, вбiрається до смаку, вбрався за чорта)
- Чепури́тися -рю́(ся), -ри́ш(ся) *як? перед чим?* (чепури́ться як на весiлля, чепури́шся перед дзеркалом)
- Причепу́рюватися -рюю(ся), -рюєш(ся), причепури́тися -рю́(ся), -ри́ш(ся) *розм. перед чим? як?* (причепу́рюється годинами перед люстерком, причепури́ся як слiд, причепури́лася перед побаченням)
- Виряджа́тися -джа́ю(ся), -джа́єш(ся), ви́рядитися -джу(ся), -диш(ся) *як? ким? у що?* (ви́рядилася панною, виряджа́ється пишно; дiвчата виряджа́ються у бабусинi вишиванки)
- Ряди́тися -джу́ся, -дишся *у що?* рiдко., образн. (рядя́ться у маскараднi костюми, ряди́ться у чужi думки)
- Мiря́ти -ряю, -ряєш *кого? що?* *розм., чим?* (мiряєш одяг, мiряю сукню, мiряє незнайомця поглядом)
- Примiря́ти -ряю, -ряєш, примiря́ти -ряю, -ряєш *що?* (примiря́є новий дяг, примiря́ймо взуття, примiря́є чужi думки)
- Чiпля́ти -ля́ю, -ля́єш, на́чiплювати, -люю, -люєш, начепíти, -чеплю́, -чепи́ш *що? на кого? на що?* (чiпля́є на шию червонi коралi, на́чiпля́ють на себе старе дрантя)
- Чiпля́тися -ля́ю(ся), -ля́єш(ся) *до кого? до чого?* (чiпля́ється до слiв, чiпля́ються до усiх навколо)
- Повóдитися -джу(ся), -диш(ся), повестíся -ду(ся), -деш(ся) *як? з ким?* (повóдиться по-чоловiчому, повóдьтєся чемно, повóдяться як з маленькою дiвчинкою, повíвся з колегою некоректно)
- Удава́ти (вдава́ти) удаю́, удаєш, удае́ (вда́ти) уда́м, удаси́ *кого?* (вдаєтє з себе пана, вдаси́ з себе нерозумного)
- Гордува́ти -ду́ю, -ду́єш *ким? чим?* (горду́є рiдною мовою, горду́ють земляками)
- Зневажа́ти -жа́ю, -жа́єш *кого? що?* (зневажа́є iнших, зневажа́ють звичаї свого народу)
- Обража́ти -жа́ю, -жа́єш, обра́зити -жу, -зиш *кого? чим? як?* (мимохiть обра́зиш людину необережним словом, обража́є колег)
- Крiвдiти -джу, -диш, скрiвдiти -джу, -диш *кого?* рiдко *чим?* (крiвдив беззахисних та слабших, братiв молодших не крiвджу, ростом бог не скрiвдив, природа скрiвдила вродою)

Ігнорува́ти -ру́ю, -ру́еш *кого? що?* (ігнору́є думку батьків, ігнору́ють пра-вила поведінки)

Пиша́тися -а́ю(ся), -а́еш(ся) *ким? чим?* (пиша́ється собою як попівна в гостях, пишajúться вродою)

Почува́тися -ва́ю(ся), -ва́еш(ся), почу́тися -чу́ю(ся), -чу́еш(ся) *ким? як?* розм. (почува́ється своїм, почува́ється комфортно, почу́вся господарем)

Поважа́ти -жа́ю, -жа́еш *кого? за що?* (поважа́є думку батька, поважа́ють за розум і легку вдачу)

Зважа́ти -жу, -жа́ю, -жа́еш, зва́жити -жу, -жиш *на кого? на що?* (на людей не зважа́йте, зваж на думку інших)

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ ТА СЛОВОФОРМ

абощо, алкоголь, ба́йдуже, байдужи́й, боязкі́й, важли́віший, варіа́т, весня́нки, веснянкува́тий, ви́лиці, ви́лицюва́тий, Водохре́стя, Водохре́ще, впо́вні, вподо́бання, гні́вний, доброзі́чливість, дошку́льний, живо́пис, забу́дькува́тий, задері́кува́тий, заді́ркува́тий, змо́ршкува́тий, карта́тий, кре́мез, креме́зний, ма́ляр, маля́рський, ма́ра, марасу́да, на па́перті, на́вськіс, найви́ра́знішим, найці́кавіше, нарі́тники, непо́вороткі́й, нече́пура, новоспе́чений, об́риси, оде́жіна, підозрі́ливий, плетемо́ся, позна́чили́ся, по́смішка, призе́мкува́тий, примхлі́во, примхува́тий, прогну́тий, розго́нистий, розкуйо́вджений, розума́ка, са́баш, турбо́тливий, у́смішка, чепуру́н, чесно́ти мн.

ЗАВДАННЯ 1. Ознайомтеся зі зразком опису зовнішності людини.

МІЙ ТОВАРИШ

Кажуть, що обличчя — дзеркало душі. І це справді так. Я переконуюсь у цьому, коли дивлюся на свого товариша. Його привітне відкрите обличчя завжди випромінює доброзичливість. На вигляд він звичайний хлопець. Обличчя довгасте, худорляве, засмагле на сонці. Високий лоб, зачесане на́бік коротко підстрижене густе чорне волосся. Ніс прямий. Широкі чорні брови розлітаються на переніссі, мов у польоті пташині крила. З-під них дивляться великі, сині, як літнє небо, очі. Погляд відкритий, прямий і відвертий, як у кожної чесно́ї людини. Але досить навіть найменшо́ї несправедливості, як він різко зміниться. Обличчя стане зосередженим, погляд рішучим, очі пронизливими. Мій товариш середнього зросту, плечистий, кре-мезний, дужий, спритний, витривалий, — постійні заняття спортом даються взнакі.

Опишіть зовнішність людини, яка вам із якихось причин запам'яталася найбільше. Чи можна за зовнішністю людини передбачити її характер? Який характер має (могла б мати) описана вами людина?

• ВИКОРИСТАЙТЕ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДОВІДОК:

Обличчя, вираз обличчя: невелике, кругле, продовгувате, вугласте, вилицювате, миловидне, вродливе, симпатичне, цікаве, виразне, спокійне, вольове, суворе, сумне, похмуре, добре, зле, розумне, мудре, веселе, життєрадісне, веснянкувате, повне, худорляве, ніжне, грубе, смагляве, бліде, біле, зморшкувате

очі, вираз очей: великі, глибоко посаджені, примружені, розкосі, сині, блакитні, зелені, карі, сірі, чорні, ясні, темні, світлі, сяючі, розумні, уважні, добрі, злі, колючі, холодні, ніжні, суворі, хитрі, лукаві, задумливі, веселі, сумні, спокійні, лагідні, стомлені, насмішкуваті, вдумливі, грайливі, привітні, непривітні

погляд: уважний, гострий, проникливий, спокійний, світлий, відкритий, зацікавлений, байдужий, привітний, непривітний, недовірливий, підозріливий, важкий, недобрый

брови: чорні, темні, світлі, густі, ледь помітні, як шнурочки, грайливі, широкі, тонкі, насуплені

вії: довгі, чорні, темні, світлі, безбарвні, густі, пухнасті

лоб: високий, низький, важкий, широкий, вузький, великий, маленький

ніс: великий, маленький, довгий, гострий, широкий, тонкий, короткий, прямий, кирпатий, горбатий, з горбинкою, орлиний, качиний, задикуватий

рот: великий, широкий, маленький, красивий, чітко окреслений

губи: повні, припухлі, тонкі, вузькі, злі, бліді, яскраві, рожеві

зуби: білі, рівні, криві, рідкі, щербаті

волосся: густе, рідке, довге, коротке, пряме, кучеряве, хвилясте, жорстке, м'яке, шовкове, неслухняне, розкуйовджене, неприбране, блискуче, світле, чорне, каштанове, руське, біляве, сиве, з сивиною

постава: високий, низький, малий, приземкуватий, стрункий, тендітний, невисокий, середнього зросту, кремезний, огрядний, широкоплечий, худорлявий, зібраний, спортивний, вайлуватий, неповороткий, згорблений, плюгавий

характер: сильний, слабкий, вольовий, м'який, поступливий, безвільний, суперечливий, урівноважений, спокійний, задикуватий.

✓ **ВИКОНУЮЧИ ЗАВДАННЯ,****ВИКОРИСТАЙТЕ СИНОНІМІЧНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:**

га́рний (про людину, її риси — який відзначається красою), красі́вий, вродли́вий (уродливий), хоро́ший, сла́вний, ла́дний, ма́льбо́ваний розм.

нега́рний (позбавлений краси, привабливості), некрасі́вий, незуга́рний підсил., пога́ний підсил.; невродли́вий (про людину), бри́дкий (про людину, обличчя і т. ін. — дуже негарний), ві́дрáзливий (який відштовхує своїм виглядом), потво́рний підсил.

✓ **УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ!**

В українській мові **уродли́вий (вродли́вий)** має значення «який має приємне обличчя, вигляд; гарний, красивий, гарненький» (*вродлива дівчина*).

Російське **уро́дливый** позначає «такий, що має фізичні вади» та «дуже негарний, потворний» (*безобразное, почти уродливое лицо*).

ЗАВДАННЯ 2.

1. Утворіть складні прикметники на позначення людини, що має:

кругле лице, повне лице (вид), чорні очі, сині очі, зелені очі, ясні очі, розкосі (косі) очі, світлі очі, чорні брови, широкий лоб, вузький лоб, ясне чоло, довгий ніс, білі зуби, світле волосся, сиве чоло, широкі плечі, короткі ноги.

2. Наведіть іменники на позначення людини, що має:

красиву зовнішність; симпатичну зовнішність; потворну зовнішність; великий ніс; короткий, задертий догори (кирпатий) ніс; великі вуха; надміру великі губи; надміру велике черево; кремезну поставу; здоровий вигляд.

● **УВАГА!**

У творенні іменників із значенням характеристики людини орієнтуйтеся на підкреслені слова, що містять твірну основу похідного слова. За потреби зверніться до словника.

3. Визначте, які з іменників, наведених у матеріалах для довідок, називають:

- слабосилу, кволу людину
- хвору, немічну людину

- величезного на зріст і могутнього чоловіка
- людину великої фізичної сили
- людину надзвичайної сили та відваги
- дужу, сильну людину
- непривабливу зовнішньо, нездорову, жалюгідну людину
- плюгаву, огидну людину
- виснажену, кволу, слабосильну людину
- слабу, хворобливу на вигляд людину
- миршавого чоловіка.

❗ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДОВІДОК

вѣлетень, вѣлет, силáč, силák *розм.*, богаті́р, силáнь *розм.*, здоровáнь *розм.*, здоров'я́к *розм.*, недолу́га *діал.*, дужа́к *розм.*, хирляк *розм.*, здорові́ло *розм.*, мирша́вець, доходя́га *розм.*, здоров'я́га *розм.*, здохла́ка *розм.*, зді́хля *розм.*, мирша́вка *зневажл.*, ча́хлик *розм.*, машкара́ *розм.*, шерéпа *розм.*, поторóча *розм.*, опудáло *зневажл.*, ма́впа *зневажл.*, мацапу́ра *зневажл.*, чупера́дло *зневажл.*, страшко́ *зневажл.*

Уточніть за словником значення невідомих слів. Людину якої статі може позначати кожен з наведених іменників?

ЗАВДАННЯ 3. Перекладіть речення на українську мову. Зверніть увагу на особливості вживання дієприкметників в українській та російській мовах.

1. Это девушка, имеющая длинные волосы и тонкую талию. 2. Ее мягкость и улыбчивость — только кажущиеся. На самом деле эта изящная женщина с хрупкой фигурой — сильная и деспотичная личность. 3. Черные брови, карие очи, темные, как ночь, и ясные, как день, русая коса до пояса — такие атрибуты присущи девичьей красоте, сводящей с ума парубков, в украинских народных песнях. 4. Отварами из любистка и корня лопуха пользуются женщины, ухаживающие за своими волосами. 5. Бабушка еще раз велела идти ужинать двум очаровательным большеглазым девочкам-близнецам, нежащимся на солнышке перед дачным домиком. 6. Имеющий уши да услышит. 7. Сергей не относился к мужчинам, старательно бреющимся каждый день. 8. Его заросшее густой щетиной лицо выдавало в нем человека творческого, принадлежащего к тому типу людей, для которых внешность — вещь, не имеющая особого значения. 9. Лена начала связывать отросшие за месяц волосы в небольшой

узел. 10. Младшая сестренка каждую весну сердилась на себя и на веснушки, упрамо появляющиеся на носу и щеках.

ЗАВДАННЯ 4. Продовжіть речення, дібравши якомога більше слів та висловів на позначення зовнішності, принагідно — на позначення рис характеру та поведінки відповідно до змісту початку фрази.

Зразок: Андрій був парубок хоч куди: *показний, чорнобровий, си-ньоокий, голос мав красивий і вдачу незлобиву.*

1. Дівчина була на диво гарною: 2. Саша дивилася на себе в дзеркало й відвертала погляд — гидке каченя: 3. Дідусь був зовсім стареньким: 4. Допитливого хлопчину видавало все: 5. Мари-на страшенно втомилася, й уся її втома позначилася на обличчі, яке виглядало 6. За рік з хлопчика став парубок: 7. Його обличчя не красеня, а красунчика багатьом подобалося, однак усього на його обличчі було забагато: 8. Важка щоденна праця з ранку до ночі без відпочинку і вихідних зробила з неї 9. Соломійка була просто чарівним трирічним дівчатком, повз яке не міг спокійно пройти жод-ний дорослий:

ЗАВДАННЯ 5. Складіть діалоги на основі таких комунікативних ситуацій.

Комунікативна ситуація 1. До вашого друга приїздить приятель з України. У той час, коли прилітає літак, ваш друг має іспит і не може зустріти свого українського гостя. Ви викликалися допомогти, але не знаєте, як виглядає приятель з України. Розпитайте у свого колеги детально, як виглядає людина, аби ви легко могли її впізна-ти. Ваш колега не знає, у що гість буде вдягнений, залишається лише опис прикметних рис, які дадуть змогу ідентифікувати цю людину в натовпі пасажирів, що вийдуть з літака і прямуватимуть до зали аеропорту.

Комунікативна ситуація 2. Ваша подруга — не красуня, звичайна собі дівчина, але страшенно закомплексована. Вона вважає, що дуже негарна, і це створює їй постійний психологічний дискомфорт. Пере-конайте її, що вона молода, симпатична, не гірша за інших. Знайдіть вагомі аргументи в суперечці-переконанні. Зверніть увагу на ті осо-бливості її зовнішності, які ви вважаєте привабливими, але вона на них не зважає.

Комунікативна ситуація 3. Ваша подруга дуже ретельно слідкує за своїм зовнішнім виглядом, без старанно зробленого макіяжу, за-

чіски та щоденної ревізії гардеробу (не маю що вдягнути!) вона не вийде з дому. На це вона витрачає дуже багато дорогоцінного часу. Ви переконані, що немає нічого кращого за природну красу, для вас зовнішній вигляд не є самоціллю, хоч ви теж за ним стежите, але віддаєте перевагу простому, зручному стилю в усьому. Наведіть у діалозі, де обое переконані, що мають рацію, вагомі контраргументи з обох сторін.

Комунікативна ситуація 4. Для вашого друга зовнішній вигляд — на першому місці. Він чепурун, регулярно відвідує перукарню, робить модельні зачіски, фарбує і вкладає волосся, уважає, що юнак має виглядати бездоганно, робити манікюр, педикюр, користуватися щодня дорогими парфумами. Часто згадує відомі слова Олександра Сергійовича Пушкіна:

Людина славна бути може
І дбать про нігті разом з тим:
Хто вік сучасний перемаже?
Царює звичай над усім.
Євгеній мій, Чадаєв другий,
Боявшись осуду й наруги,
В своїй одежі був педант
І те, що ми назвали франт.
Щоденно він по три години
Перед свічадом пробував,-
Зате ж і вигляд потім мав,
Як у пафоської богині,
Коли під чоловічий лад
Вона вдяглась на маскарад.

Ви переконані, що таке замилювання собою зі справжньою чоловічістю має мало спільного. Наведіть аргументи з обох сторін.

Комунікативна ситуація 5. Ви із другом (подругою) розмовляєте про те, як має виглядати сучасна молода людина. Ваш опонент уважає, що кожний — це індивідуальність, і як вільна людина, може й має одягатися так, як уважає за потрібне. Ви натрапили на поезію Бориса Олександрова «Бородатому студентові у подертих штанах», яка підштовхнула вас до дискусії:

Я б зняв і дав йому свої штани,
Але ж, барбос, не схоче одягнути.

Нашив собі іззаду галуни,
 А спереду — шаманські атрибути.
 Воно, звичайно, справа не в штанах,
 Не в бороді також, звичайно, справа,
 Якби ж він був філософ, чи монах,
 А то ніщо — така собі роззява.

Наведіть контраргументи з обох сторін.

Комунікативна ситуація 6. Вас запросили на корпоративну вечірку. Ваша колега прийшла в абсолютно безглуздому й доволі відвертому вбранні, яке дисонувало із загальною атмосферою спілкування та дрес-кодом учасників вечірки. Ви постійно помічали спантеличено-зневажливі погляди, які кидали колеги в її бік. Сам об'єкт посиленої уваги цих поглядів не помічав. Після завершення зустрічі ви вирішили поговорити з колегою, аби допомогти їй більше не потрапляти в такі ситуації. Наведіть у діалозі аргументи з обох сторін, але пам'ятайте: ваше завдання — не образити іншого.

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА ЗНАЧЕННЯ ТА СПЕЦИФІКУ КЕРУВАННЯ ДІЄСЛІВ

Личити **кому? чому?** «гармонувати із зовнішністю; бути до лиця» (костюм жінці личить)

Пасувати **до кого? до чого?** рідше — **кому? чому?** «годитися, відповідати кому-, чому-небудь» (капельюшок пасував їй до зелених очей, краватка не пасувала до сорочки)

Підходити **кому?** «личити кому-небудь» (блузка їй дуже підходить)

Іти **кому? чому?** розм., рідко «те саме, що личити» (іде як корові сідло)

ЗАВДАННЯ 6. Як говорять українці

- про дуже гладку людину
- про енергійну, моторну людину
- про дуже вродливу людину
- про набундючену, пихату людину
- про щирю і скромну людину
- про боязку, полохливу людину.

🔔 МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДОВІДОК:

грубий як кадовб, надутий як вош, швидкий як куля, гладкий як гуска восени, прудкий як іскра, спритний як в'юн, надутий як сич, бистрий як метеор, гарний як соняшник у цвіту, гладкий як опецьок, гладкий як

смик, гарний як іскра, надувся як йорж, чванливий як півень, надутий як бубон, гарний як чорт, гарний як сонце, гладкий як кабан, вродливий як сова, полохливий як осика, гарний як травень, скромний як риба, гарний як чортів батько восени, хорош як бабин Ярош, боязкий як баба, гладкий як слимак, товстий як кабан, добрий як кавалок хліба, вирвався як кіт з мішка, гладкий як кіт, боязкий як солоний заєць, неспілий як кіт коло сала.

Які порівняння виявилися зайвими? Уточніть значення наведених одиниць за «Українсько-російсько-білорусько-болгарсько-польським словником порівнянь» О. Левченко (Львів, 2011).

ЗАВДАННЯ 7. Відомо, що еталонні уявлення про чоловічу й жіночу красу в народній культурі суттєво відрізняються. Що є визначальним в еталоні жіночої краси, що в — еталоні чоловічої? Опишіть гарну (на ваш погляд) жінку (дівчину) і гарного (на ваш погляд) чоловіка (юнака), використавши всі атрибути жіночої та чоловічої краси.

ЗАВДАННЯ 8. Прочитайте та опрацюйте текст. Яка роль у вашому першому сприйнятті людини належить її одягові? Наскільки, за вашим переконанням, манера людини одягатися відповідає її характерові, уподобанням, інтелектуальним здібностям? Чи завжди перше враження про людину, коли ви її «за одягом зустрічали», збігалось з тим, як ви оцінювали її після ближчого знайомства? Наведіть приклади з життя та вагомі аргументи на підтвердження своєї думки.

ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД ЧИ ІНТЕЛЕКТ; ЩО ВАЖЛИВІШЕ ДЛЯ НАШОЇ МОЛОДІ?

Часто, збираючись на прогулянку, побачення (особливо перше) або ж просто на дружню зустріч із новим знайомим, ми знову шукаємо відповіді на «вічні» запитання: «Чим вразити? Як зацікавити? Як привернути увагу? Як сподобатися?...». Одні витягають найкращі речі зі свого (або подруги) гардеробу, біжать у перукарню, солярій, роблять педикюри-манікюри, інші шукають дотепні анекдоти, екстравагантний спосіб привітатися чи гарячково намагаються начитатися книжок, аби — не дай Боже! — не сісти в одне відоме мокре місце...

Редакція газети «Сучасність» вирішила дізнатися, що для нашої сучасної луцької молоді під час першої зустрічі є важливішим — зовнішність чи інтелект. Спосіб, як пересвідчитися в істинності (чи, навпаки, хибності) відомої мудрості про те, як у народі «зустрічають»

і як «проводжають», ми обрали простий, але дієвий. Вирішили безпосередньо звернутися з цим запитанням до молоді, свідомо «вбравши» журналіста в різну «одежину», за якою «зустрічають»... Коли є журналістське розслідування, має бути й інтрига.

У перший же погожий літній вечір я, озброївшись нехитрими, проте надійними журналістськими «причандами» (олівцем та блокнотом), мала вирушити на пошуки істини...

Першу половину дня я присвятила ревізії свого гардеробу. Що б у ньому годилося, скажімо, ... для садіння картоплі? Одяг мав забезпечити мені найнепривабливіший імідж. Скажу відверто — зі смаком і вмінням одягатися в мене якось «не склалося», проте в певний момент я зрозуміла, що в будь-якому негативі є свої позитиви. І ось результат: мої старання навіть перевершили мої очікування! Головне — не перегнути палку, бо тоді б зі мною навряд чи хто з сучасної молоді взагалі захотів розмовляти. Останній штрих, й ось моє зображення у дзеркалі — сірішої й нещаснішої мишки в Луцьку годі шукати! На роль молоді жebraчки у «сльозогінному» серіалі мене б узяли без проб і гриму. Я залишилася задоволеною своїми здібностями до перевтілення й тихенько вислизнула з під'їзду, аби не потрапити на очі надміру цікавим сусідкам. На щастя, по «ящику» ішов черговий серіал...

У моїх «наполеонівських» планах було опитати принаймні 30—40 дівчат і хлопців (я людина оптимістична.) На жаль, зупинити й мало не силою спонукати до розмови мені вдалося лише 16 молодих людей, з них 14 представниць прекрасної половини людства. Відповідно, лише двоє з моїх респондентів були особами чоловічої статі. Усі відповіді виявилися шитими на один копил: «Звісно, одяг, зовнішній вигляд має значення, коли бачиш людину вперше. Пізніше для мене важливими є її лише характер, душа, розум». Двоє молодих людей виявилися більш відвертими: вони зізналися, що під час першої зустрічі звертають увагу переважно на зовнішній вигляд. Якщо людина виглядає непривабливо (у цю мить вони зміряли мене поглядом так, що мені залишалося лише провалитися крізь землю просто на місці журналістського розслідування), вони більше не зустрічатимуться з нею, навіть якщо вона — доктор наук. П'ятеро дівчат розповіли мені про те, що зовнішність для них абсолютно не має значення, проте всі відмовилися від зустрічі зі мною вдруге, хоча я старанно малювала на вербі груші, мовляв, ми маємо провести ще одне, повторне опитування, редакція обіцяє подарунки за згоду на нього. Не допомогло. Дівчата одразу ж галантно перейшли на інший

бік вулиці, хоч я прозоро натякала, що нам по дорозі. Приблизно тридцять потенційних респондентів (здебільшого це були молоді люди) відмовилися спілкуватися зі мною («Я дуже поспішаю», «Ні-ні, вибачте» абощо).

За кілька днів я була готова до чергового журналістського наступу, але цього разу я щедро скористалася допомогою моїх колег-подруг, які розуміються на тому, що таке «стиль», «мода», «манікюр» і т. ін. Отож «малювали писанку всім селом», і на центральній площі міста я почувалася, немов модель на подіумі. Чи не завдяки моєму чарівному перевтіленню з попелюшки у принцесу поспілкуватися зі мною відмовилися лише шестеро, з них — лише один молодий чоловік? Майже ніхто від мене не втікав, нікуди аж так не поспішав і не вибачався. Ось так, просто на робочому «місці» я отримала кілька запрошень на побачення, хоча, спілкуючись із респондентами, щосили намагалася вдавати з себе «просунуту» неосвічену дурепу: у написанні навіть найпростіших слів я робила грубі помилки (тут блокнот став у пригоді), не могла належно сформулювати питання, кожному довго й нудно пояснювала, що ж мені від нього треба. Як не дивно, це нікого не дратувало...

Що ж до відповідей, то були вони практично такі ж самі, як і попередні.

Я думаю, ви зрозуміли мораль моєї байки? Опитані мною молоді люди добряче кривили душею. З одного боку, вони розуміли, що судити про людину лише за зовнішнім виглядом — безпідставно й некоректно, але насправді робили все «з точністю до навпаки», тож відповідали на запитання не щиро, а так, як належить вихованій людині.

А може, я й справді з тим «прикидом» молододі жебрачки передала куті меду? Тож, готуючись до зустрічі з незнайомою людиною, не забувайте ні про красу, ні про розум.

(Олена Митурa, кореспондент газети «Сучасність»,
м. Луцьк, 06.08.2008)

ЗАВДАННЯ 9. У підручниках із психології звичайно наголошують: характер людини виявляється в тому, як вона ставиться до світу навколо себе.

У ставленні до інших людей виявляється уважність, принциповість, прихильність, комунікативність, миролюбність, лагідність, альтруїзм, щедрість, дбайливість, тактовність, коректність або *протилежні риси*.

У ставленні до справ — сумлінність, допитливість, ініціативність, рішучість, ретельність, точність, серйозність, ентузіазм, зацікавленість або *протилежні риси*.

У ставленні до речей — бережливість, економність, акуратність, почуття смаку або *протилежні риси*.

У ставленні до себе — розумний егоїзм, впевненість у собі, нормальне самолюбство, почуття власної гідності, вміння самоутвердитися або *протилежні риси*.

ЗАВДАННЯ:

- а) у кожному ряду позитивних рис назвіть протилежні їм негативні. Скористайтеся словником антонімів;
- б) чи можна вважати деякі з наведених у тексті рис однозначно позитивними? Як можна, на вашу думку, кваліфікувати такі риси, як економність або намагання самоутвердитися?
- с) чи не вважаєте ви позитивну оцінку деяких із названих рис суб'єктивною? Що у вашому розумінні є розумний егоїзм, впевненість у собі, нормальне (здорове) самолюбство? Що ви вважаєте межею між розумним егоїзмом та егоїзмом? Що, на вашу думку, є нормою впевненості в собі та самолюбства, що — відхиленням від неї?

✓ УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ!

В українській мові прикметник **на́глий** має значення «несподіваний, раптовий, неочікуваний,» (*наглий вітер, наглий викрик, нагла смерть*), розм. «швидкий, стрімкий, напружений» (*наглий напад ворога*) та обл. «невідкладний, негайний, терміновий» (*нагла робота*).

Російське **на́глый** позначає «нахабний, зухвалий» (*наглое поведение, наглый взгляд, наглое лицо*).

✓ ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ:

Українські вислови з прикметником *наглий* мають такі еквіваленти в російській мові:

нагла смерть — скоропостижная смерть

наглий удар — неожиданный удар

наглий напад ворога — стремительное нападение врага

наглий вітер — неожиданный, резкий ветер

нагла робота — срочная работа.

Російське словосполучення *наглое поведение* має в українській мові відповідник *нахабна, зухвала поведінка*.

ЗАВДАННЯ 10. Оберіть одне із висловлювань, підготуйте розгорнуте аргументоване висвітлення думки, окресленої в сентенції.

У кожної людини три характери: той, який їй приписують; той, який вона сама собі приписує; і, нарешті, той, який вона насправді має (Віктор Гюго).

Погано, коли в людини все сіре: і душа, і думки, і погляд. Сірі тільки перепілки гарні (Михайло Стельмах).

Иди своєю дорогою, і нехай люди говорять хоч що (Данте Аліґ'єрі).

ЗАВДАННЯ 11. Відомо, що ідеальних людей немає: кожний із нас поєднує в собі риси характеру, які суспільна свідомість оцінює позитивно й негативно. Також відомо, що розумна людина найкраще знає всі «плюси» й «мінуси» своєї вдачі. Напишіть твір «Спроба самокритики». Назвіть позитивні й негативні риси свого характеру. Чи є серед них такі, які суспільство, інші й ви оцінюєте по-різному? Які риси вашого характеру вважаєте корисними для себе й навколишніх, які з них є начебто позитивними, проте звичайно обертаються вам на шкоду?

ЗАВДАННЯ 12. Перекажіть текст українською мовою. Укладіть словничок нової лексики, яка трапилася вам у цьому тексті.

УЧЕННЫЕ: ВНЕШНОСТЬ ЧЕЛОВЕКА ПОЗВОЛЯЕТ ОПРЕДЕЛИТЬ 10 КЛЮЧЕВЫХ ЧЕРТ ХАРАКТЕРА

Выражение лица, одежда и поза человека дают представление о 10 основных качествах его личности. Соответствующее исследование провели американские психологи.

В своей работе Лара Науманн из Калифорнийского университета в Беркли и группа ее коллег показали, что внешности вполне достаточно для того, чтобы с высокой степенью достоверности определить 10 ключевых качеств личности незнакомого человека. При этом надежность такого анализа выше в том случае, если первое знакомство с человеком происходит случайно, когда он находится в естественной для себя позе с привычным для него выражением лица.

В ходе работы ученые фотографировали добровольцев, для составления психологического портрета которых использовали их собственные ответы на вопросы и информацию, предоставленную близкими людьми. На основании этих опросов исследователи могли надежно охарактеризовать добровольцев по 10 параметрам, среди которых была так называемая «большая пятерка» признаков чело-

веческой личности: открытость, добросовестность, экстравертированность, покладистость и невротизм, а также привлекательность, самоуважение, степень одиночества, религиозность и политическая ориентация.

Добровольцы были сфотографированы в полный рост, причем на одной из фотографий им было предписано находиться в стандартной позе, не выражающей никаких эмоций, и с нейтральным выражением лица. На второй фотографии эти же добровольцы были сфотографированы в произвольной позе, которую те сами выбрали, не получив каких-либо указаний на этот счет со стороны исследователей.

На следующем этапе эксперимента посторонним людям предлагалось определить 10 качеств человеческой личности по представленным фотографиям. Оказалось, что фотографии в стандартной позе позволили людям достоверно судить лишь о трех качествах личности — экстравертированности, самоуважении и религиозности. В то же время фотография, сделанная в спонтанно возникшей у добровольцев позе, позволила наблюдателям с высокой степенью вероятности судить практически обо всех десяти качествах незнакомых людей.

При этом ученые установили, что важную информацию о человеке наблюдатели получали как из статических признаков, таких, например, как стиль одежды, так и динамических — позы и выражения лица.

«Эти результаты позволяют предположить, что личность человека выражается как через статические, так и через экспрессивные параметры внешности, которые могут быть достаточны для точного составления психологического портрета человека», — говорится в статье ученых.

(Из газеты «Корреспондент.net», 17.12.2009)

Посміхніться

* * *

На березі сидить чоловік і вудить рибу. Повз нього пропливає жаба.

— Дядьку Петре, можна я біля вас сяду?

— Відчепися, не заважай, бачиш — клює?

Жаба пропливає вдруге.

— Ну, дядьку Петре, ну можна я біля вас сяду?

— Іди геть, не бачиш — людина ділом займається.

Жаба пропливає втретє.

— Ну, дядьку Петре, ну можна...

— Та вже сідай, от причепилася...

Сидять на березі дядько Петро й жаба. Повз пропливає інша жаба.

— Дядьку Петре, можна я біля вас сяду?

Перша жаба:

— От причепилася, не бачиш — люди ділом зайняті! Правда, дядьку Петре?

* * *

Жінка прокидається уранці, дивиться у дзеркало, довго себе розглядає, потім повертається до чоловіка й каже:

— Так тобі і треба!!!

* * *

Усі чоловіки шукають розумну, красиву, веселу, доглянуту, стильну, начитану, сексуальну, молоду, із наявністю власної квартири, машини, шуб, діамантів, і найголовніше — вірну й безкорисливу ...

Виникає одне питання: навіщо їй чоловік?

* * *

Чоловіка гарного, розумного, щедрого, доброго, ніжнього, поступливого, непитуущого, не гулящого... хочеться хоча б просто побачити.

РАЗДЕЛ III

Материалы для самостоятельной работы (словари и тексты)

Словник до уроку 1 та додаткові тексти для самостійної роботи

Знайомство, прояви знаків уваги

вітатися — кланяться, здороватися
моє шанування — мое почтение
розходитися — расставаться
відкланятися — откланяться
низький уклін — низкий поклон
бажати, зичити — желать
віншувати кого чим, з чим — поздрав-
лять кого с чем
запрошувати — приглашать
прохання — просьба
Ласкаво просимо! — Милости просим!
звертатися з проханням — обращаться
с просьбой
поводитися ввічливо (неввічливо) — ве-
сти себя вежливо (невежливо)
кликати — звать, приглашать
просити вибачення (пробачення) — про-
сить прощения
винитися — повиниться
завітати до кого — посетить кого, за-
глянуть к кому, пожаловать к кому
привітати — поприветствовать
приходити вчасно — приходит вовремя
часто приходити, заходити до кого — ха-
живать к кому
прийти із запізненням — прийти с опо-
зданием

знатися, бути знайомим — быть знако-
мым, дружить с кем-либо
близьке знайомство — близкое знаком-
ство
далеке знайомство — шапочное знаком-
ство
дякувати — благодарить
бути вдячним — быть благодарным
висловлювати подяку — выражать бла-
годарность
приємний — приятный
мені дуже приємно — мне очень при-
ятно
очікувати — ожидать
довге очікування — долгое ожидание
з нетерпінням чекати — ждать с нетер-
пением

Форми звертання

пан — господин
пані — госпожа
добродій — сударь, благодетель
добродійка — сударыня, благодетель-
ница
Шановний добродію! — Милостивый го-
сударь!
вельмишановний — многоуважаемый
високоповажний — высокочтимый
товариш, товаришка — товарищ

Вічливість — нечемність

ввічливий, увічливий — вежливый
 гречний — учтивый
 чемний — вежливый, учтивый
 шанобливий — почтительный
 тактовний — тактичный
 вихований — воспитанный
 приязний — дружелюбный, благорас-
 положенный
 люб'язний — любезный
 поштівий розм. — учтивый
 шляхетний — благородный
 прихильний — благосклонный, благо-
 желательный
 доброзічливий — доброжелательный,
 благожелательный
 зичливий — доброхотный, сочувствен-
 ный
 уважний — внимательный

обачний рідко — учтивый, осмотритель-
 ный
 обхїдливий рідко — обходительный
 поштивий розм. — почтительный
 звичайний розм. — воспитанный, веж-
 ливый, учтивый
 лицарський, рицарський — галантний,
 предупредительный
 послужливий — услужливый
 запобігливий — предупредительный
 поважний — достойный, почтенный
 брутальний — грубый, непочтительный,
 дерзкий
 нахабний — наглый, дерзкий
 невихований, нечема ч. і ж. — невоспи-
 танный, невежа м. и ж.
 роздратований — раздражительный
 зловорожий — недоброжелательный
 нещирий — неискренний, двуличный

УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА

Серед нашого народу, скажу я вам, трапляються всякі прізвища — чудернацькі, химерні, дивовижні, неправдоподібні. Про ніякі й мови ніякої: вони веселою усмішкою не скрблять вуста, глузливим жаром не запалють очей...

А тільки залетіло до вух кому незвичайне чи кумедне прізвище, як, дивись, розгладилися зморшки на обличчі, прокинулося серце, а розум погострішав умить, так і бродить, щоб спромогтися на дошкульний жарт, на перчістий кпин чи солоний дотеп. Тільки в нашому селі небувало багатий урожай на прізвища, які то хлібом, здається, пахнуть, то дьогтем і смолою від них відгнють за версту, а то квіткою — садобою чи луговою — дурманим. А є прізвища, так би мовити, які б начебто самі на городі вирости: Буряк, Гарбуз, Гичка, Хміль. Є прізвища, які, либонь із лісу прибігли та й прилучилися до людського гурту: Лисиця, Вовк, Ведмідь, Борсук. Звісно, не без тих у нашому селі водиться, що з пташиної зграї: Горобець, Орел, Півень. Було ще в повоєнні часи прізвище Сало, та це Сало кудись виїхало на шахти Донбасу, та так і не повернулось назад. Зате можемо похвалитись Кєндюхом — таким кєндюхом може повеличатись не кож-

не село, як і прізвищами Макúха, Вареник, Галúшка, Дóвбня, Гайдама́ка, Бу́цол, Шепéта.

І справді, що трапляється — те трапляється. Ну як, скажіте, жити людині, яку називають Півторакожúха? Хто і з якої причини так охрестив, пошкодувавши двох кожухів, а вділивши саме півтора?

Або як має почуватись не жінка, ні, а чоловік, що носить прізвище Панібудьла́ска?

(За Є. Гуцалом)

ТАЄМНИЦЯ КОЗАЦЬКОГО ІМЕНІ

Ми живемо у світі, де кожний із нас має своє прізвище. А чи задумувались ви над тим, звідки воно, де починався ваш родовід? Осмислення самих себе, своєї історії, свого коріння — це те, від чого починається самоусвідомлення особистості як українця, це самоусвідомлення нації, яка почала своє відродження після вікового сну.

Величезна кількість сучасних українських прізвищ кувалась у горнилі Запорозької Січі. Саме тут уперше виникла потреба офіційно реєструвати велику кількість козаків, бо з'являлось безліч втікачів з усієї України. У ті часи існував звичай надавати їм нові прізвища, аби їх не могли розшукати їхні власники. Та й козацтво з Гетьманщини, яке перебувало на Січі на цей час, змінювало свої прізвища на прізвиська. У козацьких реєстрах, складених після Збóрівської угоди 1649 року, прізвищеві назви на -енко, наприклад, Голопúпенко, Дубогри́зенко, Петрéнко, Василéнко, Короцúпенко, мають абсолютну кількісну перевагу над усіма іншими. У реєстрі Київського полку 1650 року прізвища на -енко становлять 60% від усього складу прізвищевих назв.

За прізвищем, наданим на Січі, можна було дізнатись про поширені в Україні ремесла, промисли, про характер військової, торговельної діяльності, про те, чим саме займалися прибульці. Наприклад, Серді́ок — гетьманський охоронець; Пушкáр, Гармáш, Гармáтій — козаки, які обслуговували або виготовляли цей вид зброї; Солома́ха, Тетéря — прізвища, що походять від назви страви, яку козаки споживали майже щодня. Інші прізвища — Хорúнжий, Со́тник, Компані́єць, Гардові́й, Канторі́й, Стадню́к, Скля́р, Салово́з, Сторожéнко, Мельничéнко, Порохня́, Тягнишкі́ра, Дігтя́р, Стéльмах, Попóвич, Кра́мар стосуються переважно роду занять, які виконував козак.

Часом за козаком закріплювалась назва місцевості чи міста, села, звідкіля він прибув: Га́лицький, Кальміу́ський, Кодáцький, Чиги-

рінський, Лебедінець, Міргородський, Прилۇцький, Полтавський, Чугувець, Полішук, Волóшкó, Волóшин та ін. Переконатися в широких міжнародних зв'язках та інтернаціоналізмі Запорозької Січі, де збиралися представники різних націй, народностей, можна за прізвищами Лях, Полулях, Гуржій, Сёрбин, Литвін, Вірмёнка, Циганёнка, Турчін, Гуцұл.

Значну групу прізвищ становлять такі, у яких закладена характеристика особливостей зовнішнього вигляду, вдачі, поведінки запорозьких козаків. Помічали найтипівіше, промовисте, що впадало в очі, для його визначення вишукували найвлучніше слово, яке змальовувало зовнішній чи внутрішній портрет особистості: Головатий, Головкó, Чуб, Зуб, Носáнь, Носёнка, Губá, Губёнка, Шрам, Шрамёнка, Горбоніс, Сухий, Сухіна, Лántух, Рябкó, Стражáк, Білий, Білáн, Слинкó, Легкоступ, Побіга́йло, Прохвaтíло, Циподри́га, Свисту́н, Швидкий, Покотíло, Холо́дний, Гаря́чий, Солóдкий, Гаркúша, Круть, Хижня́к, Косáч, Хма́ра та багато інших.

Помічаючи схожість людини із якоюсь рисою представників фауни і флори, особливо птахів, запорозькі козаки давали такі прізвища своїм товаришам: Сич, Сова, Сорока, Синиця, Ворона, Снігур, Голуб, Горобець, Лелека, Селезень, Кулик, Шпак, Чайка, Соболь, Шка́па.

Запорожці іноді надавали один одному іронічні прізвища, які вказували не на справжню ознаку, а на протилежну: Мали́тою, Малюко́м називали високу людину, а Махи́нею, навпаки, — невелику на зріст. Пори року, дні тижня як прізвища надавали тим втікачам, які з'явилися в певний проміжок часу, що закарбувався в пам'яті: Зима, Засу́ха, Понеділок, Субота. Джерелом прізвищ також був й одяг: Сві́та, Кире́я, Жупа́н, Стола́та. Поширеними були й козацькі прізвища, утворені від чоловічих імен: Даниле́нко, Васи́ленко, Васи́левич, Климе́нко, Пётре́нко, Гаври́ленко, Муси́єнко, Охри́менко, Овси́єнко.

Породженням відчайдушного та розкутого духу запорозького січового товариства є своєрідна не лише за значенням сполучуваних слів, а й за самим способом творення група прізвищ, що немає аналогій в антропонімах інших слов'янських мов, за винятком чеської: Непийвода, Неї́жко, Недайка́ша, Неї́жбо́рщ, Нагни́біда, Розда́йбіда, Загни́біда, Пали́вода, Перебийні́с, Убийво́вк, Нетудиха́та, Задерино́гу, Куйбі́да, Затуливі́тер, Задрихві́ст, Підкуймúха, Крутихві́ст, Печибóрщ, Скачистриба́йло та ін.

І сьогодні в Україні кумедних прізвищ — хоч греблю гати: Тягнирядно́, Підпри́гора, Закривидоро́га, Вирвихві́ст, Нездійми́нога, Жу́йборода, Лупиба́тько, Неварика́ша, Неї́жпа́па, Загубисунду́к,

Неїжќаша, Неїжбо́рщ, Несвятипáска, Пропийсв́іт, Гнилосі́р, Жидо́к, Вухоля́п, Гни́да, Гидо́та, Здохле́нко, Кривогла́з, Криворо́т, Шлю́шкін, Підстрéлений, Голоза́д, Обла́пенко, Дармої́д, Сіпа́ло, Черв'я́к, Жа́ба-Сле́сарь, Га́мкало, Догада́йло, Дри́гайло, Забіга́йло, Заверта́йло, Загина́йло, Коти́рло, Лу́пало, Напада́йло, Недба́йло, Поїха́ло, Покоти́ло, Прока́пало, Почека́йло, Пошива́йло, Теліпа́йло, Хру́мало, Ця́мкало, Че, Ус, Ех, Ём, Заплюйсв́ічку, Ма́йборода, Чу́до, Безтала́нний, Валяйба́ба, Давибо́рщ, Доброзна́й, Ёкало, Зану́дько, Кий, Убийво́вк, Дериведмі́дь, Засядьво́вк, Нетре́ба, Чудеса́, Побийво́вк, Проща́й, Шмарово́з, Яко́сь, Пеночка, Невтрині́с, Остроборо́дько, Панібудьла́ска, Смакота́, Попандо́пало, Серпокри́л, Пробача́й, Шва́йка, Чума́, Непоча́тих, Бо́жа-Во́ля.

(За М. Г. Каваленко,
Альманах «Славянський мир», 14.10.2007)

Словник до уроку 2 та додаткові тексти для самостійної роботи

Аудиторія

навчальний посібник — учебное пособие
прилад — прибор
шафа для навчальних посібників — шкаф
для учебных пособий
навчальне приладдя — учебные принадле-
жности
підсилювач звуку — усилитель звука
магнітофонний запис — магнитофонная
запись
вимикач — выключатель
вмикач — включатель
вмикання — включение
вимикання — выключение
кнопка увімкнення — кнопка включения
кнопка вимкнення — кнопка выключе-
ния
навчальна аудиторія — учебная ауди-
тория
двійча́сте (двійча́те) ві́кно — двухствор-
чатое окно

студентські лави (столи) — студенческие
парти (столы)
стілець — стул
стіл — стол
умеблювання кабінету — обстановка
кабинета
сучасне устаткування — новейшее обо-
рудование
розклад занять — расписание занятий
ганчірка — тряпка
кошик для сміття — корзина для мусора
зошит — тетрадь
олівець — карандаш
простий олівець — простой карандаш
кольоровий олівець — цветной каран-
даш
ніж для застругування, підстругування,
загострювання олівців; струга́чка —
точилка для карандашей
застругати, підстругати, загострі́ти олі-
вець — очинить карандаш

гумка — резинка
 стерти написане гумкою — стереть ре-
 зинкой
 косиніць — угольник
 кутова шафа — угловой шкаф
 вбудована шафа — встроенный шкаф
 сумка — сумка
 те́ка — папка
 обкладинка для книг (книжок) — об-
 ложка для книг

Система освіти

Міністерство освіти і науки, молоді та
 спорту України — Министерство об-
 разования и науки, молодежи и спор-
 та Украины
 працівник освіти, освітянин — работник
 образования
 осві́та — образование
 мати право на осві́ту — иметь право на
 образование
 загальна осві́та — общее образование
 державний навчальний заклад — госу-
 дарственное учебное заведение
 приватний навчальний заклад — част-
 ное учебное заведение
 платна та державна форма навчання —
 платное и бесплатное обучение
 початкова осві́та — начальное образо-
 вание
 професійно-технічна осві́та — профес-
 сиональное образование
 середня та вища осві́та — среднее и выс-
 шее образование
 студент вишу, випускник вишу — сту-
 дент вуза, выпускник вуза
 учень, школяр — ученик средней шко-
 лы, школьник
 осві́чена людина — образованный че-
 ловек

обов'язкова загальна осві́та — всеобщее
 обязательное образование
 денна форма навчання — очное обуче-
 ние
 заочна форма навчання — заочное обу-
 чение
 без відриву від виробництва — без от-
 рыва от производства

Навчальні та виховні заклади.

Види шкіл та вищих навчальних закладів

ясла — ясли
 дитячий садочок — детский сад
 початкова школа — начальная школа
 загальноосвітня школа першого, друго-
 го ступеня — общеобразовательная
 школа первой, второй ступени
 школа (гімназія) з поглибленим вивчен-
 ням окремих предметів — школа
 (гимназия) с углубленным изучени-
 ем отдельных предметов
 музична школа — музыкальная школа
 військовий інститут — военное училище
 вищий навчальний заклад — высшее
 учебное заведение
 науково-дослідницький інститут — на-
 учно-исследовательский институт

Факультети

філологічний факультет — филологиче-
 ский факультет
 філософський факультет — философ-
 ский факультет
 факультет гуманітарних дисциплін — фа-
 культет гуманитарных дисциплин
 фізико-математичний факультет — фи-
 зико-математический факультет
 природничий факультет — факультет
 естественных наук

правничий факультет — юридический факультет
 факультет суспільних наук — факультет общественных наук
 історичний факультет — исторический факультет
 факультет сходознавства — восточный факультет
 факультет журналістики — факультет журналистики

Назви будівель, частин будівель та обладнання навчальних закладів

обладнання школи — оборудование школы
 актовa зала — актовый зал
 викладацька — преподавательская (комната)
 спортивна зала — спортивный зал
 спортивний майданчик, стадіон — спортивная площадка, стадион
 душова — душевая
 роздягальня — гардероб
 їдальня — столовая
 туалети та вмиwальні — туалеты и умывальные комнаты

Працівники шкіл та вищих навчальних закладів

учителька — учительница
 заступник директора з навчальної роботи — заместитель директора по учебной работе
 заступник директора з виховної роботи — заместитель директора по воспитательной работе
 заступник директора з адміністративно-господарської роботи — заместитель директора по административно-хозяйственной работе

учителі, педагогічний колектив — учителя, педагогический коллектив
 викладач гімназії, технікуму, вищого навчального закладу — преподаватель гимназии, техникума, высшего учебного заведения
 батьківський комітет — родительский комитет
 шкільний сторож — школьный сторож
 прибиральниця — уборщица
 старший викладач — старший преподаватель
 молодший (старший) науковий співробітник — младший (старший) научный сотрудник
 викладацький склад — преподавательский состав
 класний керівник — классный руководитель
 науковий керівник — научный руководитель (дипломантов, аспирантов и т. п.)
 завідувач кафедри — заведующий кафедрой
 заступник декана — заместитель декана
 проректор з навчальної роботи — проректор по учебной работе
 учений ступінь — ученая степень
 учене звання — ученое звание
 наукова праця — научная работа
 вчена рада — ученый совет
 науковий працівник — научный работник
 науковець — ученый
 дослідник — исследователь
 фахівець — специалист

Вступ і зарахування у студенти. Навчальний процес

вступити на факультет — поступить на факультет

вступити до вищого навчального закладу — поступить в высшее учебное заведение
 зарахувати до складу студентів — зачислить в состав студентов
 зарахування — зачисление
 іспит на атестат зрілості — экзамен на аттестат зрелости
 співбесіда — собеседование
 піти вчитися у виш — пойти учиться в вуз
 долучати, долучити, залучати (залучити), записати, занести до списку — включить, внести в список
 відділення — отделение
 термін навчання — сроки обучения
 навчатися в технікумі, коледжі, вищому навчальному закладі — учиться в техникуме, колледже, высшем учебном заведении
 навчання — обучение
 вивчати літературу, іноземну мову — изучать литературу, иностранный язык
 вчити напам'ять вірші — учить наизусть стихи
 займатися чимось — заниматься чем-либо
 працювати протягом усього навчального року — работать на протяжении всего учебного года
 працювати усю ніч (до ранку, через усю ніч) — заниматься до утра, ночь напролет
 навчати кого, рідко чому — учить, обучать кого чему
 викладати у середній школі, у виші — преподавать в средней школе, в вузе
 регулярно відвідувати університет — регулярно посещать университет
 виховувати — воспитывать

випускник вищого навчального закладу — выпускник высшего учебного заведения
 отримати атестат зрілості — получить аттестат зрелости
 закінчити середню школу — окончить среднюю школу
 відрахувати кого з університету — исключить кого из университета
 покинути навчання — бросить учебу
 академічна заборгованість — академическая задолженность
 академічна відпустка — академический отпуск
 розклад іспитів — расписание экзаменов
 вступний іспит (випробування) — вступительный экзамен
 зовнішнє незалежне тестування — внешнее независимое тестирование
 державний іспит — государственный экзамен
 усний іспит — устный экзамен
 письмовий іспит — письменный экзамен
 повторне складення іспиту, переекзаменування — повторная сдача, переэкзаменовка
 провалитися (завалитися, зрізатися) на іспиті — провалиться на экзамене
 складати (скласти) іспит з української мови — сдавать (сдать) экзамен по украинскому языку
 екзаменаційна комісія — экзаменационная комиссия
 терміни складення іспитів — сроки сдачи экзаменов
 дозволити дострокове складення іспитів — разрешить досрочную сдачу экзаменов

продовжити термін — продлить срок
 підготовка до іспитів — подготовка к
 экзаменам
 допустити до іспитів — допустить к эк-
 заменам
 не з'явитися на іспит — не явиться на
 экзамен
 результат іспиту — результат экзамена
 успішність — успеваемость
 встигати — успевать
 студент, що не встигає — неуспевающий
 студент
 відмінно — отлично
 добре — хорошо
 задовільно — удовлетворительно
 незадовільно — неудовлетворительно
 навчатися на відмінно — учиться на от-
 лично
 відмінник — отличник
 старанний — старательный, прилежный
 відповідальний, добросовісний сту-
 дент — старательный, добросовест-
 ный студент
 ледар, нероба — лентяй
 недбалий — небрежный
 неосвічений — невежественный
 поставити оцінку — поставит отметку
 виставити оцінки — выставит отметки
 отримати оцінку — получит отметку
 незадовільна оцінка — неудовлетвори-
 тельная отметка
 хороша оцінка, погана оцінка — хоро-
 шая отметка, плохая отметка
 навчальний рік — учебный год
 півріччя — полугодие
 чверть — четверть
 довідка про успішність — справка об
 успеваемости
 відмінні знання — отличные знания
 слабкі знання — слабые знания

прогалини у знаннях — пробелы в зна-
 ниях
 залишитися на повторний курс — остаться
 на повторный курс
 стипендія — стипендия
 виголосити догану — вынести выговор
 виголосити подяку — объявить благо-
 дарность
 заохотити матеріально — поощрит ма-
 териально
 викладати — преподавать, читать лекции
 слухати лекцію — слушать лекцию
 робити нотатки, занотувувати — делать
 записи, заметки
 конспектувати лекцію — конспектиро-
 вать, записывать лекцию
 відвідувати лекції — посещать лекции
 присутність на занятті — явка на за-
 нятие
 пропустити (пропускати) заняття без
 поважної причини — прогулять (про-
 гуливать) занятие без уважительных
 причин
 щоденник відвідування — дневник по-
 сещаемости
 бути відсутнім на занятті — отсутство-
 вать на занятии
 бути відсутнім через хворобу — отсут-
 ствовать по болезни
 пропускати заняття за сімейними обста-
 винами — пропускать занятия по
 семейным обстоятельствам
 зубрити, визубрити — зубрить, вызуб-
 рить
 закріплювати, вправлятися — закреп-
 лять, упражняться
 перевантаження студентів — перегрузка
 студентов
 обов'язкове заняття — обязательное за-
 нятие

факультативне заняття (заняття за вибором студента) — факультативное занятие (занятие по выбору студента)
вступна лекція — вводная лекция
перерва, на перерві, під час перерви — перерыв, перемена; на перемене, в перерыв
консультувати, консультація — консультировать, консультация
робити (наукову) доповідь — делать (научный) доклад
дипломна (магістерська) праця — дипломная (магистерская) работа
захистити (захищати) дипломну працю — защитить (защищать) дипломную работу
наукова праця — научный труд
дослідження — исследование
навчальний план — учебный план
навчальна програма — учебная программа

Перебіг заняття з іноземної мови

заняття з іноземної мови — занятие по иностранному языку
початок заняття — начало урока, занятия
лунає дзвінок — звенит звонок
перевірка домашнього завдання — проверка домашнего задания
оволодіти українською мовою — овладеть украинским языком
опанувати граматику — овладеть грамматикой
розмовляти українською — говорить по-украински
читати українською в оригіналі — читать по-украински в оригинале
перекладати — переводить
пояснювати зміст тексту — объяснять содержание текста

висвітлювати, висвітлити — объяснять, объяснить
розмовляти на дані теми — говорить на данные темы
розповідати про що-небудь — рассказывать что-нибудь
користуватися словником — пользоваться словарем
шукати (знайти) в словнику — искать (найти) в словаре
звернутися до словника — обратиться к словарю
повторення вивченого матеріалу — повторение изученного (пройденного) материала
опитування на оцінку — опрос на оценку
виклика́ти до дошки — вызывать к доске
підказати (підказувати) неправильно — подсказывать (подсказать) неправильно
закріплювати вивчений матеріал — закреплять пройденный материал
вивчати новий матеріал — изучать, проходить новый материал
навчальні посібники — учебные пособия
писати крейдою на дошці — писать мелом на доске
записувати у зошит — записывать в тетрадь
користуватися магнітофоном — пользоваться магнитофоном
вмикати магнітофон — включить магнитофон
прослухати запис — прослушать запись
задати домашнє завдання — дать, задать домашнее задание
надолжити пропущене — наверстать упущенное

Хто сьогодні відсутній? — Кто сегодня отсутствует?

Розгорніть зошити! — Откройте тетради!

Згорніть книги! — Закройте книги!

Що було задано? — Что было задано?

Яке ви мали домашнє завдання? — Какое у вас было домашнее задание?

Покажіть виконане домашнє завдання! — Покажите выполненное домашнее задание!

Хто хоче відповісти? — Кто хочет сказать?

Підніміть руку! — Поднимите руку!

Підійдіть до дошки! — Подойдите к доске!

Витріть дошку! — Сотрите с доски!

Принесіть крейду! — Принесите мел!

Сідайте! — Садитесь!

Чому ви не підготували домашнє завдання? — Почему вы не подготовили домашнее задание?

Ви маєте опанувати пропущений матеріал! — Вы должны выучить пропущенный материал!

Відійдіть, будь ласка! — Отойдите, пожалуйста!

Де ви припустилися помилки? — Где вы допустили ошибку?

Виправте його. — Поправьте его.

Запишіть домашнє завдання. — Запишите домашнее задание.

Зберіть зошити! Роздайте зошити! — Соберите тетради! Раздайте тетради!

Поміняйтеся зошитами! — Обменяйтесь тетрадями!

Не говоріть усі одразу (одночасно)! — Не говорите все сразу (одновременно)!

Читайте голосно й виразно! — Читайте громко и выразительно!

Говоріть розбірливо! — Говорите внятно!

Пишіть розбірливо! — Пишите разборчиво!

Відповідайте впевнено! — Отвечайте без запинки!

Не заважайте проводити заняття! — Не мешайте занятиям!

Не розмовляйте! — Не разговаривайте!

Не крутіться! — Не вертитесь!

Не обертайтеся! — Не оборачивайтесь!

Не підказуйте! — Не подсказывайте!

ОСВІТА В УКРАЇНІ В XVI—XVII СТОЛІТТЯХ

Мабуть, усі пам'ятають початок прекрасної повісті про запорозьких козаків М. В. Гоголя «Тарас Бульба». Додому, в садибу запорозького полковника Тараса Бульби повертаються з Києво-Могилянської академії (колегії) після тривалого навчання його сини — Остап та Андрій. Та короткочасною була радість матері, бо батько негайно відправляє своїх синів, що здобули вищу освіту, у козацьку науку, на Січ. Не тільки М. В. Гоголь, який був добрим знавцем історії і звичаїв козацтва, а й історичні джерела засвідчують високий рівень освіти в Україні, зокрема, на Січі в XVI—XVIII ст.

Деякий час вищу освіту українські юнаки могли здобути тільки за кордоном. У козацьких реєстрах, починаючи з XVI ст., трапля-

ються записи, у яких, окрім імені, прізвища або роду занять козака, є слово «бакалавр». Наприклад, «Денис Бакалавр» або «добрий дяк Бакалавр». Ймовірно, що вони здобули освіту в західноєвропейських навчальних закладах, після закінчення яких надавали вчений ступінь бакалавра. Частина українців ставала провідними вченими в європейських вищих навчальних закладах. Так, ректором Болонського університету 1481–1482 рр. був видатний український вчений Юрій Дрогобич. Падуанський університет на початку XVII ст. закінчив близький товариш Петра Сагайдачного Ізекііл Курцєвич, а також соратник Богдана Хмельницького Станіслав Морозовицький, відомий у народі під іменем Морозєнка. Полковник Морозенко загинув під час облоги Збаража (1649 р.). Саме про нього складено одну з найбільш відомих народних дум «Ой, Морозе, Морозенку». Серед випускників західноєвропейських вищих навчальних закладів знаходимо імена українських письменників, поетів, діячів культури того часу.

Та ось 1576 року князь Костянтин Острозький у м. Острозі на Волині засновує Острозьку колегію, перший навчальний заклад вищого ступеня України. У ньому поєднано кращі традиції освіти Київської Русі та досягнення західноєвропейських університетів. При Острозькій колегії створюють видавничий гурток, на базі якого першодрукар Іван Федоров перевидав український «Буквар» та «Острозьку Біблію». Ці книжки відіграли важливу роль в поширенні освіти на українських землях. Острозьку колегію, а потім Віденську академію закінчив автор слов'яноруської (слов'яноукраїнської) «Граматики» (1619 р.) Мелетій Смотрицький. До середини XVIII ст. вона була єдиним підручником із граматики в Україні, Росії та Білорусії. Книга мала великий вплив на розвиток мовознавства всіх слов'янських народів.

Однією з особливостей навчання в Острозькій школі було виховання патріотизму, любові до рідного краю. Саме тому багато вихованців колегії були безпосередньо пов'язані з боротьбою, яку вело запорозьке козацтво проти соціального та національного гноблення. Так, Дем'ян Наливайко був одним із впливових діячів Острозького культурно-освітнього гуртка, активно виступав проти гнобительської політики польської шляхти та експансії католицизму. Коли його брат Северин Наливайко очолив селянсько-козацьке повстання проти магнатсько-шляхетської Польщі, Дем'ян Наливайко на чолі одного з загонів взяв у ньому участь.

Наприкінці XVI ст. в містах України на базі ремісничих цехів виникають національно-релігійні об'єднання міщан — братства. Вони очолюють боротьбу проти політики національних та релігійних

утисків, яку проводили шляхетська Польща та католицька церква. Братства створюють свої школи. Перша така школа виникла 1585 р. у Львові, а на початку XVII ст. — у більшості міст України. Під впливом братств виникають також парафіяльні школи при церквах та монастирях. Про високий рівень освіти в Україні свідчать іноземні автори, які побували в ті часи на її землі. Одна з найбільш яскравих звісток із XVII ст. належить арабському архідиякону, письменнику й мандрівникові Павлу Халéбському, який пише: «У країні козаків усі діти вміють читати, навіть сироти».

ОСВІТА НА СІЧІ

Викладали в Києво-Могилянській колегії, як і в західноєвропейських університетах, переважно латинською мовою. Навчання відбувалося в чотирьох нижчих класах, а також у класах поетики, риторики і філософії. За програмою колегії діяли школи у Вінниці і Кременці.

Осередки освіти існували безпосередньо й на запорозьких землях-паланках, а також у фортеці Січі. На початку XVII століття виникла школа при Самарському Пустинно-Миколаївському монастирі. У ній навчали письма, церковного читання, співу та музики. Такі заклади існували при всіх 44 церквах на Січі. Біля них з одного боку будували «шпиталь», тобто лікарню для поранених та хворих козаків, а з іншого — школу. У запорозьких школах навчалися козацькі діти, а також джурі-підлітки, яких досвідчені козаки та військова старшина брали для виховання з України.

У той час посада вчителя була невід'ємною від посади священника. Формування світогляду дитини та її морально-етичних рис відбувалося на релігійному ґрунті. Практику з читання або співів школярі проходили в церкві під час служби. Учитель-наставник піклувався не тільки про знання, виховання учня, а й про його здоров'я.

Як повідомляє історик Дмитро Яворницький, на Січі існувала школа музичної грамоти та церковного співу. Він також пише, що загальноосвітня січова школа мала самоврядування, подібне до адміністративного устрою Січі. Школярі мали двох отаманів, яких обирали поміж себе, спільні кошти. Навчатись у січовій школі було чимало охочих, тому в середині XVII століття вона була переповнена учнями. Училися у ній як малі діти, так і дорослі юнаки. Найздібніші продовжували навчання в Києво-Могилянській колегії та закордонних університетах.

Козацька молодь добре знала латинську мову, що тоді була мовою науки й ставала у пригоді запорожцям під час їхніх закордонних походів та у спілкуванні з іноземними послами. Про те, що серед козаків знання латини було досить поширеним явищем, свідчить такий історичний факт. У 70-х роках XVII століття шестеро козаків утекли з турецької неволі й звернулися по допомогу до французького посольства у Стамбулі. Французькі дипломати повелися з ними не за заповідями християнської моралі — одну неволю замінили іншою. Утікачів ув'язнили на галері короля Франції. Тут із ними бесідував католицький монах, який напертав іновірців до католицизму. За його повідомленням, це були освічені люди, що знали латину. «Примушувати міняти віру таких чесних і відважних людей буде безчесно», — писав монах до представників влади.

Ще одним показником освіченості запорозького козацтва було шанобливе ставлення до книги. У фондах Дніпропетровського державного історичного музею ім. Д. І. Яворницького збереглася велика кількість книг, які належали колись запорозьким козакам.

(За книгою Ю. Мицика, С. Плохія, І. Стороженка «Як козаки воювали»)

Словник до уроку 3 та додаткові тексти для самостійної роботи

Кімната

білізна — бельє
постільна білізна — постельное бельє
наволочка, наволока розм. — наволочка
напірник — нижня наволока (наволочка)
ковдра — одеяло
стьобана ковдра — стеганое одеяло
простирадло — простыня
підковдра — пододеяльник
скатертїна — скатерть
прати — стирать
віддати прати — отдать в стирку
крохмалити — крахмалить
сушити білизну — сушить бельє
килим — ковер
килимок — коврик у кровати

килимова доріжка — ковровая дорожка
квартирка — форточка
меблі — мебель
вбудована шафа — стенной шкаф
розкладне крісло, крісло-ліжко — кресло-кровать
розкладачка — раскладушка
ліжко-диван — диван-кровать
двоповерхове ліжко — двухъярусная кровать
м'який куточок — угловой диван
шухляда — ящик
шухляда для постільної білизни — ящик для постельного белья
настільна лампа — настольная лампа
м'яке крісло — мягкое кресло

Гуртожиток

студентське містечко — студенческий городок
гуртожиток — общежитие
студрада — студсовет
голова студентської ради — председатель студенческого совета
поселення — поселение
скерування на поселення — направление на поселение
комендант гуртожитку — комендант общежития
каштелянка, кастелянка рідко — кастелянша
система перепусток — пропускная система

черговий вахтер — дежурный вахтер
«двійка», «трійка», «четвірка» — «двойка», «тройка», «четверка» (комната на двоих, троих, четверых)
кімната відпочинку — комната отдыха
сімейний гуртожиток — семейное общежитие
блокова система — блочная система
спільна кухня — общая кухня
душовий відсік (душова кабіна) — душевой отсек (душевая кабина)
суміщений санвузол — совмещенный санузел
черговий на поверсі — дежурный по этажу
чергування на поверсі — дежурство по этажу

СПЕЦИФІКА МЕНТАЛІТЕТІВ — УКРАЇНКА ПРО НІМЕЦЬКИЙ ГУРТОЖИТОК

Гуртожиток, у якому мешкає Вероніка Крамар

«Можу сказати, мені пощастило на вихованих та доброзичливих сусідів. Без перебільшення. Але все ж таки довелось відчувати й специфіку національних менталітетів», — розповідає Вероніка Крамар, українська студентка в Бонні.

«Будівля цікава. Стиль незвичний. Місце зручне — на Рейні й водночас майже в центрі. Яким буде життя у стінах цієї коричневої чотириповерхової будівлі?», — я одразу почала аналізувати всі переваги та недоліки, коли вперше побачила свій гуртожиток. Це мій перший досвід проживання в такому студентському помешканні. Але до свого нового «комунального» життя, звичайно і гуртожитського побуту я пристосувалася досить швидко.

Будь-ласка, не так голосно!

Спочатку довелось спати з берушами. Згодом мої зауваження таки дійшли до сусіда. Взагалі, я зробила висновок, що спільне життя в гуртожитку навчає взаємоповаги та терпимості. Було ще кілька речей, до яких я не одразу звикла. Занадто довгим здавався мені коридор

і відстань від моєї кімнати до спільної кухні. Це, до речі, саме те місце в гуртожитку, де відбувається міжнародний діалог між усіма мешканцями — студентами з різних куточків світу, яких єднає німецька освіта.

Місце зустрічі — кухня

У кухні під час зустрічі з іншими сусідами мене часто питали: «Hast du dich schon eingelebt?» Тобто, чи прижилась я. Відчуття підтримки та доброзичливості допомогли мені відчувати себе в гуртожитку майже як удома.

Для кожного виду сміття свій кошик — навіть у гуртожитку

Але повернімось до кухні. Тут треба пам'ятати про чергування. Головний обов'язок — за графіком викидати розсортоване сміття. У кухні мене вразив холодильник. Він нагадав мені спочатку якусь камеру схову — відкривши дверцята, я побачила багато залізних замкнених на ключ секцій. Ось чому коли я вселялася в кімнату, отримала цілу в'язку ключів. Усі двері, дверцята, шафи та шухляди в моєму «комунальному помешканні» замикаються на ключ. Зручно чи незручно, головне — безпека. Я спокійна за свою приватну власність.

Ще один, можливо, найголовніший чинник, що впливає на вибір житла взагалі, — туалет та душ. У моєму гуртожитку ці «вигоди», як і в більшості інших, спроектовані незвично. Йдеться про спільний для представників обох статей туалет і спільний душ. До речі, попри п'ять дівчачих кімнат (з одинадцяти на поверсі) черги там ніколи не буває.

Німецька функціональність

Узагалі наш гуртожиток дуже функціонально організовано. Мабуть, це певне відображення німецького менталітету. У гуртожитку є всі необхідні для домашнього побуту сервіси, серед яких і пральна машина.

Але найголовнішим куточком для студента є, звичайно, його кімната. Для мене це те місце, де я після бурхливого дня нарешті відпочиваю. Спочатку моя кімната здалась мені холодною, сумно дивились на мене старі коричневі меблі. Тоді я вирішила трохи поекспериментувати: речі для інтер'єру я купувала в магазині ІКЕА, у колишніх мешканців гуртожитку, дещо знайшла на Flohmarkt (блошиний ринок), що є надзвичайно популярним серед німців. Нові та не дуже нові речі там купують за зовсім невеликі гроші.

Отже, студентське життя в гуртожитку — це ціла школа виживання. Вчишся, як жити самостійно, як жити разом, як поважати одне одного.

(Із інтерв'ю з Веронікою Крамар, студенткою магістерської програми International Media Studies у Бонні)

СТУДЕНТСЬКІ ГУРТОЖИТКИ У КИЄВІ НТУ «КПІ»

Студентське містечко КПІ будували в різні часи. Численні гуртожитки розташовано на прилеглих до навчальних корпусів вулицях. Це солідні післявоєнні будівлі, п'ятиповерхівки у хрущовському дусі, кілька 12-поверхових корпусів на Борщагівській. Найдорожча кімната — 1000 грн на місяць. За ці гроші студента поселять одного, кімнату будуть прибирати, та й санвузол, ясна річ, свій. Більш скромне проживання в 4-місній кімнаті обійдеться у близько 200 грн на місяць. «Цього року в гуртожитках КПІ у кілька разів підвищили ціни на проживання. І студрада, і профком протестували, але так нічого й не домоглися. Прикинув, мені платити утричі більше, ніж раніше. Платив 80 — тепер 220 грн», — каже студент КПІ Андрій. У ВНЗ пояснюють, що зробили ремонт, тому й ціна стала вищою. Але студенти кажуть: підвищили всім, а ось умови стали кращими далеко не в усіх. «Часто не буває води — навіть холодної. Кухні — дві на поверх, однак вони можуть бути просто зачинені, причому надовго, мовляв, ремонт. Хоча ніхто нічого не пояснює. З інтернетом теж проблеми. Щоправда, у гуртожитку є тренажерний зал. За нього треба платити 20 грн, хоча я не бачив, щоб хтось платив. А ще є така штука, як відпрацювання за гуртожиток, — по одній годині за місяць проживання — прибрати, побілити. Мене одного разу не хотіли відпускати додому на канікули, бо я не відпрацював», — розповів нам студент Андрій.

КНУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Гуртожитки КНУ розкидані по всьому місту, й умови в них дуже різняться. У найбільш «крутому» інституті — КІМВ, гуртожитки якого на вул. Мельникова з'єднуються з навчальним корпусом перехо́дом, умови найкращі. Тут сплачують близько 170 грн на місяць за кімнату з одно- або двомісним проживанням, балконом і санвузлом на дві кімнати. Інтернет обов'язковий, щоправда, за нього платять окремо. Незважаючи на те, що меблі скрізь нові, студенти під час заселення все ж привозять свої (а також мікро-

хвильову піч, праску, електрочайник) і роблять ремонт. На першому поверсі розташовано буфет, де можна смачно й недорого перекусити — наприклад, кава коштує 4 грн (середня ціна в Києві — 10–20 грн), м'ясо чи риба — 14 грн (у звичайних фастфудах — 20–30 грн). Потрапити до гуртожитку КІМВ складно — місць усім не вистачає. Але зазвичай «міжнародники» сюди й не дуже намагаються потрапити. Здебільшого всі студенти з інших міст винаймають квартири в районі інституту. А в гуртожитку живуть пільговикі (студенти-сіроти або супервідмінники).

В інших гуртожитках КНУ сплачують приблизно 100 грн на місяць, живуть по чотири людини в кімнаті. У деяких корпусах зробили ремонт, наприклад, на географічному факультеті завезли нові меблі, встановили склопакети. Щоправда, туалет, душ, умивальники й кухня загальні на поверх.

(За матеріалами сайту <http://www.osvita.org.ua>)

Словник до уроку 4 та додаткові тексти для самостійної роботи

Дім, помешкання

будова — здание

будівля, будинок — здание, строение

будівництво — стройка, строительство

житловий будинок — жилой дом

цегляний будинок — каменный (кирпичный) дом

дерев'яний будинок — деревянный дом

блоковий будинок — сборный, блочный дом

експериментальний екобудинок — экспериментальный экодом

одноповерховий (двоповерховий, триповерховий, чотириповерховий) будинок — одноэтажный (двухэтажный, трехэтажный, четырехэтажный) дом

поверх — этаж

цокольний поверх — цокольный этаж

висотний будинок — высотный дом

хмарочос — небоскреб

сільський будиночок — деревенский домок

котедж — дом на одну семью, коттедж
заміський будинок — загородный дом
халупа, невелика убога хата — старый, ветхий дом, развалюха

домашнє вогнище — домашний очаг

домівка — родной дом

будувати дім — строить дом

ремонтувати дім — ремонтировать дом
опоряджувальні роботи — отделочные работы

знести будинок — снести дом

риштівання — леса (строительные)

кооперативне будівництво — кооперативное строительство

новобудова — новостройка

пральня — прачечная

сушильня — сушилка

подвір'я — двор

обійстя, садиба — усадьба, подворье
 підвальні приміщення — подвальное помеще-
 ние
 горіще — чердак
 погріб, льох — подвал
 призьба — завалинка
 котельня — котельная
 сходи — лестница
 поручні, бильця — перила
 пасажирський ліфт — пассажирский
 ліфт
 вантажний ліфт — грузовой лифт
 піднятися ліфтом — подняться на лифте
 ящик для квітів — цветочный ящик
 горщик на квіти — цветочный горшок
 водостічний жолоб — водосточный же-
 лоб
 рінва — водосточная труба
 дах, покрівля — крыша, кровля
 шиферна покрівля — шиферная кры-
 ша
 солóm'яна покрівля, стріха — соломен-
 ная крыша
 дракнова покрівля — драочная кровля
 черепична покрівля — черепичная
 кровля
 рівний, плаский дах — плоская крыша
 похилий дах — покатая крыша
 гостроверхий дах — остроконечная
 крыша
 дах тече — крыша протекает
 Обережно! Падає плитка! — Осторожно!
 Падает плитка!
 кóмин — труба (дымовая)
 окремих вхід — отдельный вход
 дзвінок — звонок

Проживання у помешканні

квартирант, жилець розм., пожилец
 заст., — жилец, квартирант

постоялець заст. — постоялец
 винаймати квартиру — снимать квар-
 тиру
 квартиронаймач — квартиросъемщик,
 квартирант
 здавати квартиру — сдавать квартиру
 житловá контора — жилищная контора
 ордер на отримання квартири — ордер
 на квартиру
 новосел, новосéлець — новосел
 право власності на житло — право соб-
 ственности на жилье
 державна квартира — государственная
 квартира
 приватна квартира — частная квартира
 обмін житлом — обмен жильем
 розміняти квартиру — разменять квар-
 тиру
 двірник — дворник
 кербуд (керівник будинку) — управдом
 (управляющий домом)
 слюсар-ремонтник — слесарь-ремонт-
 ник
 слюсар-водопровідник — слесарь-водо-
 проводчик

Квартира, помешкання

житлова площа — жилая площадь
 загальна площа — общая площадь
 житловий відділ — жилищный отдел
 розподіляти квартири — распределять
 квартиры
 виїхати з квартири — съехать с квар-
 тиры
 окрема квартира — отдельная квартира
 умебльована квартира — обставленная
 квартира
 вигóди — удобства
 гарсона (однокімнатна малогабаритна
 квартира) — квартира-студия

кімната з еркером — комната с нишей,
с эркером
хатчіна — комнатушка, маленькая (пло-
хонья) комната
комірчіна — чулан, каморка
світлиця — комната в деревенском доме,
светелка
передпóкій — прихожая
вітальня — зал
комора, хижа — кладовая
туалетна кімната — туалетная комната,
туалет
вмивальня — умывальная комната
водогін, водопровід — водопровод
опалення — отопление
парове опалення — паровое отопле-
ние
водяне опалення — водяное отопление
електричне опалення — электрическое
отопление
газове опалення — газовое отопление
пічне опалення — печное отопление
тепломерéжі — теплофикация
центральне опалення — центральное
отопление
автономне опалення — автономное ото-
пление

Обстановка квартири

меблі для кухні — мебель для кухни
меблі для спальні — мебель для спальни
меблі для столової кімнати — мебель
для столовой
меблі для кабінету — мебель для каби-
нета
старовинні меблі — старинная мебель
сучасні меблі — современная мебель
меблі для замиського будиночка (дачі) —
дачная мебель

громіздкі меблі — громоздкая мебель
м'які меблі — мягкая мебель
секційні меблі — секционная мебель
меблевий гарнітур — мебельный гар-
нитур
канапа — диван
комод, комода — комод
гірка — горка
тахта — тахта
сервант — сервант
буфет — буфет
тапчан — топчан
отоманка — оттоманка
скриня — сундук
внутрішнє (зовнішнє) оздоблення — вну-
тренняя (внешняя) отделка
декорування інтер'єру — декорирование
интерьера
предмети домашнього вжитку — пред-
меты домашней обстановки
лежак — лежак, шезлонг

У передпокої

вішák — вешалка
скринька на взуття — ящик для обуви
шафа для взуття — шкафчик для обу-
ви
вішак для одягу — вешалка для одеж-
ды
місце для парасольок — место для зонтов
поличка для рукавичок, сумок — полоч-
ка для перчаток, сумок
килимок — коврик
циновка, мата — циновка
гумовий килимок — резиновая под-
стилка
штучний килимок — синтетическая под-
стилка
вбудована шафа — стеной шкаф
настінне дзеркало — стенное зеркало

У вітальні

круглий стіл — круглый стол
 овальний стіл — овальный стол
 прямокутний стіл — прямоугольный стол
 стіл-тумба — стол на двух тумбах
 столик під телевизор — столик для телевизора
 коминак — камин
 м'який куточок — мягкий уголок
 скатертина (мережана, картата, смугаста) — скатерть (кружевная, в клетку, в полоску)
 серветки (вишивані) — салфетки (вышитые)
 повісити картини — повесить картины
 килим (вовняний, перський, гуцульський, синтетичний, яскравий, барвистий, картатий, смугастий) — ковер (шерстяной, персидский, гуцульский, синтетический, яркий, цветастый, клетчатый (в клетку), полосатый (в полоску))
 крісло-гойдалка — кресло-качалка
 попільничка — пепельница

У спальні

шафа для одягу з відділами та полицями — гардероб, шкаф для одежды с отделениями и полками
 шафа (комод, комода) з висувними шухлядами для білизни — бельевой шкаф (комод) с выдвижными ящиками
 шафа-купе — шкаф-купе
 двостулкова шафа — двустворчатый шкаф
 шухляда для постільної білизни — ящик для постельного белья
 тюль ч. р. — тюль
 нічна лампа — ночник

ліжко (металеве, залізне, дерев'яне, різблене, — кровать (железная, металлическая, деревянная, резная), постель
 послати (постелити) постіль — постелить постель
 постільна, спальна білизна, постіль — постельное белье
 змінити постіль — сменить постельное белье
 білизна для сання — спальное белье
 нічна сорочка, піжама — ночная рубашка, пижама

У дитячі кімнати

дитяче ліжечко — детская кроватка
 ліжко — кровать
 диван-ліжко — диван-кровать
 шафа, шухляда для іграшок (книг) — шкафчик, ящик для игрушек (книг)
 полицька для іграшок (книг) — полка для игрушек (книг)
 кут (куток) для ігор — уголок для игр
 дитячий стільчик — детский стульчик
 стілець — стул
 письмовий стіл — письменный стол

У кухні

домашнє господарство — домашнее хозяйство
 газова плита — газовая плита
 електрична плита — электроплита
 плита на дрова — дровяная плита
 газовий лічильник — газовый счетчик
 варити, готувати їжу — готовить, варить пищу
 пательня (чавунна, мідна, тефлонова) — сковорода (чугунная, медная, тефлоновая)
 каструля (емальована, алюмінієва, з подвійним дном) — кастрюля (эма-

лированная, алюминиевая, с двой-
ным дном)

кавник — турка, джезва, кофеварка

друшляк — дуршлаг

ополоник — половник

гличик, жбан (дзбан) *розм.* — кувшин

кухоль, кварта — кружка

цебер, цеберко — ушат

духовá шафа, духóвка — духовка

пóсуд ч. р. — посуда

мíсник — шкаф для посуды

посудомийна машина — посудомоечная
машина

глибока тарілка — глубокая тарелка

мілка тарілка — мелкая тарелка

чашка, горня́тко *розм.* — чашка

помити посуд — вымыть посуду

витерти посуд — вытереть посуду

рушник для посуду — посудное поло-
тенце

шафа для посуду — посудный шкаф

міні-бар — мини-бар

сміттепровід — мусоропровод

У ванній кімнаті

ванна, викладена плиткою — ванная,

облицованная кафелем

ка́хлі, плитка — кафельная плитка

підло́гова плитка — плитка для пола

умивальник, раковина — раковина

біде — биде

приймати душ — принимать душ

гель для душу — гель для душа

рушник — полотенце

бойлер, газова (електрична) колон-
ка — бойлер, газовая (электриче-
ская) колонка

поличка для туалетних речей — полка
для туалетных принадлежностей

мило (туалетне, господарче) — мыло
(туалетное, хозяйственное)

рі́дké мило — жидкое мыло

пральний порошок — стиральный по-
рошок

пральна машина — стиральная машина

кип'ятити, виварювати — кипятить

вибілювати — отбеливать

вибілювач — отбеливатель

вибілювальна рі́дина (розчин) — отбе-
ливающее вещество (раствор)

викручувати — выжимать

викручування — отжим

кошик для білизни — корзина для белья

прищі́пка — прищепка

мотузка для білизни — бельевая веревка

прасувати білизну — гладит белье

праска — утюг

прасувальна до́шка — гладильная доска

Прибирання квартири

прибирати — убирать

генеральне прибирання — генеральная
уборка

провітрювати — проветривать

підмітати — подметать

ганчірка — тряпка

віхоть для посуду — мочалка для посуды

підло́гова щі́тка, віник, мітла — половая
щетка, веник, метла

засіб для чищення — чистящее сред-
ство

засіб для миття — моющее средство

дезінфікувальний засіб — дезинфици-
рующее средство

освіжувач повітря — освежитель воз-
духа

совок для сміття — совок для мусора

кошик для сміття — мусорное ведро

витирати пил — вытирать пыль

пил ч. р. — пыль
 порохотяг — пылесос
 выбивати килим — выбивать ковры
 натирати підлогу — натирать пол
 помити підлогу — вымыть пол

помити вікна — вымыть окна
 оздоблення — убранство
 прикраси — украшение
 пофарбувати стіни — покрасить стены
 поклейти шпалери — наклеить обои

ТРАДИЦІЙНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЖИТЛА

Внутрішнє планування українського житла, традиції якого сягають давньоруського періоду, характеризувалося в ХІХ столітті повсюдною типологічною єдністю.

Варіста українська піч завжди займала внутрішній кут хати з одного боку від вхідних дверей і була обернена своїм отвором (челюстями) до фасадної стіни (чільної, входової, передньої), у якій були вікна. По діагоналі від печі влаштовували парадний кут (входовий, червоний кут, святий вугол, божній кут), де розміщували ікони, прикрашені тканими або вишиваними рушниками (божниками), обткані цілющим зіллям та квітами; перед ними вішали лампадку. На Лівобережжі для ікон виготовляли спеціальні полицки (божнички), а в заможних селян були цілі домашні іконостаси.

Під іконами уздовж бічної (причількової) стіни ставили стіл. У карпатських горян і подекуди в подолян функції столу виконувала скриня. Біля столу попід тильною (задньою, запічною, натільною, примістковою) стіною розміщували довгу дерев'яну лаву, а з зовнішнього боку — маленький переносний ослінчик. Збоку від столу ставили скриню. Простір між піччю та причільковою стіною заповнювали дерев'яним настилом на стовпчиках, піднятим на рівень лежанки печі (піл, приміст). Удень його використовували для хатніх робіт, а вночі він слугував спальним місцем. Уздовж чільної та причількової стін наглухо встановлювали лави, які на свята прикрашали саморобними ряднами (веретами, коцами), а в заможних сім'ях — килимами. У кутку, протилежному печі, біля дверей і над ними розміщували дерев'яні полицки або невелику шафу (місник, мисничок, судень) для посуду, а вздовж чільної стіни над вікнами проти печі — полицю для хатнього начиння та хліба (хлібну полицю).

Традиційна українська хата мала зазвичай не менше трьох вікон; у чільній стіні — двоє навпроти печі (перепічні) та третє навпроти столу (застільне, покутне). Робили й маленьке віконце у причільковій стіні (запічне). У курних хатах Полісся та Карпат на початку ХХ сто-

ліття зберігалися так звані вóлокові вікна — вузькі наскрізні отвори в стіні, які закріплювали дерев'яними засувами — вóлоками.

(За етнографічним довідником «Українська минувшина»)

БАБУСИНА ХАТА

Село українське — чарівне і тихе,
Його прикрашають садки і гаї.
І мазанки білі стоять поодиночі,
Й лелеки кружляють вгорі.

А там, під горою, криниця,
Де чиста вода, як сльоза,
І хата моєї бабусі затишна
З-під груші на світ вигляда.

Її оточили барвінок і рута;
Деся сонях схилився за садком.
Кругом чорнобривці горять, мов жаринки,
І мальви цвітуть за вікном.

А в хату заходиш — розлога і пишна
Світлицю вкрашає у півниках піч.
Кочérга й лопата стоять на сторожі,
Ще й поруч тут мисник висить.

На вікнах фіранки барвінками виті,
І лава під стіною стоїть.
У червонім кутку в рушниках, як в віночку,
Ікона прадавня висить.

Вона — берегиня всієї оселі.
Всі радощі зна і жалі.
І вже не одне віковиччя до неї
Ідуть і старі, і малі.

В кутку проти печі — тисóвий розлогий
Стоїть годувальник сім'ї.
Хліб, сіль рушником вишиваним прикриті
Святково лежать на столі.

І свілок з гори на усе поглядає,
Як батько дітей — дім від бід зберіга,
Щоб горя не знала, щоб завжди стояла
Бабусина хата стара.

Леонід Собко

Словник до уроку 5 та додаткові тексти для самостійної роботи

Родина. Спорідненість. Свояцтво

батьки — родители
родичі — родственники
кровна, кевна *розм.* спорідненість —
кровное родство
кровні, кевні *розм.* родичі — кровные
родственники
близький родич, близька рідня — близ-
кий родственник, близкая родня
далекій родич, далека рідня — дальний
родственник, дальняя родня
родич (рідня) по матері (з боку ма-
тері) — родственник по матери
родич (рідня) по батькові (з боку бать-
ка) — родственник по отцу
мати — мать
материнська любов — материнская лю-
бовь
батько — отец
глава родини — глава семьи
дочка — дочка
донечка — доченька
дочірній — дочерний
синівський — сыновний
синівський обов'язок — сыновний
долг
нерідні діти — неродные дети
чоловік — муж, супруг
дружина — жена, супруга

свекор — свекор
свекруха — свекровь
дівер — деверь
шуряк — шурин
зовіця — золовка
своячка (свість) — свояченица
невістка — невестка
сваха — сватья
дід (дідусь) — дед (дедушка)
бабуся (бабця) — бабушка (бабка)
двоюрідний дід — двоюродный де-
душка
двоюрідна бабуся — двоюродная ба-
бушка
онук (онучка) — внук (внучка)
двоюрідний онук (онучка) — двоюрод-
ный внук (внучка)
племінник, небіж (племінниця, не-
бо́га) — племянник (племянница)
двоюрідний племінник (племінниця) —
двоюродный племянник (племян-
ница)
троюрідний племінник (племінни-
ця) — троюродный племянник (пле-
мянница)
внучатий племінник (племінниця) —
внучатый племянник
дядько (дядечко) — дядя, дядюшка
тітка (тітонька) — тетя, тетушка

рідні, повнорідні (брат, сестра) — родные (брат, сестра)
 неповнорідні (зведені) брат і сестра; зведенюкі, зведенята *розм.* — сводные (брат, сестра)
 зведенюк *розм.* — сводный брат
 єдиноутробні (брат, сестра) — единоутробные (брат, сестра)
 єдинокровні (брат, сестра) — единокровные (брат, сестра)
 зведені (брат, сестра) — сводные (брат, сестра)
 двоюрідний брат (кузен) — двоюродный брат (кузен)
 троюрідний брат (брат у друзів) — троюродный брат
 двоюрідна сестра (кузина) — двоюродная сестра (кузина)
 троюрідна сестра (сестра у друзів) — троюродная сестра
 хресний (батько), хресна (мати) — крестный (отец), крестная (мать)
 мачуха — мачеха
 вітчій — отчим
 пасинок, пасерб — пасынок
 падчерка, пасербиця — падчерица
 приймальний батько (мати) — приемный, названный отец (мать)
 прийомний син (приймак) — приемный сын
 прийомна дочка, приймачка — приемная дочь
 прийомна дитина (син, дочка) — приемный ребенок (сын, дочь)
 прийомний зять (приймак, приймит діал.) — примак
 всиновлення — усыновление
 брати (узяти), приймати (прийняти) за сина — усыновить
 удочеріння — удочерение

брати (узяти), приймати (прийняти) за дочку — удочерить
 всиновіти, удочеріти — усыновить, удочерить
 рідні брат і сестра — родные брат и сестра
 одинак — единственный сын
 одиначка — единственная дочь
 братик — братишка
 братів племінник — племянник со стороны брата
 сестрін тесть — тесть сестры
 піврісток — первенец
 близнюки — близнецы
 двійнята — двойня
 дитина — ребенок
 дитячий — детский
 прадід — прадед
 прабаба — прабабушка
 онуки — внуки
 онук — внук
 онучка — внучка
 правнук — правнук
 правнучка — правнучка

Родинне життя

жити душа в душу — жить дружно, душа в душу
 жити щасливо — жить счастливо
 сімейні негарядзи — семейные неурядицы
 сімейні сварки — семейные ссоры
 виховувати дітей — воспитывать детей
 піклуватися про родину — заботиться о семье
 балувати, пестити, розпещувати дітей — баловать детей
 карати дітей — наказывать детей
 покарання — наказание
 діти туляться до матері — дети ласкаются к матери

стѣжити за успішністю дитини у школі — следить за успеваемостью ребенка в школе
 допомагати по господарству — помогать по хозяйству
 розподіляти домашні обов'язки — распределять домашние обязанности
 іти на роботу — идти на работу
 домогосподарка — домохозяйка
 іти до школи — идти в школу
 збиратися разом за вечерею в тісному сімейному колі — собираться вместе за ужином в тесном семейном кругу
 проводити спільно вечори, вихідні дні — проводить вместе вечера, выходные дни
 готувати домашнє завдання — готовить домашние задания
 слухати музику — слушать музыку
 дивитися телевізор — смотреть телевизор
 обговорювати події — обсуждать события
 працювати на комп'ютері — работать на компьютере
 гратися на комп'ютері — играть на компьютере
 ходити у театр (до театру), відвідувати театр — ходить в театр, посещать театр
 ходити на концерти, відвідувати концерти — ходить на концерты, посещать концерты
 ходити до церкви — ходить в церковь
 ходити на зібрання, відвідувати зібрання, збори — ходить на собрания, посещать собрания
 ходити на лекції, відвідувати лекції — ходить на лекции, посещать лекции

відвідувати виставки — ходить на выставки, посещать выставки
 ходити у гості — ходить в гости
 відвідувати родичів, навідуватися до родичів — посещать родственников
 виїздити за місто — ездить за город

Сімейний стан

неодружений, нежонатий — холостой
 незаміжній, неодружена — незамужняя
 жінчина
 стара панна — старая дева
 до одруження — до женитьбы, замужества
 залицятися, припадати до дівчини — ухаживать за девушкой
 дружити, зустрічатися з ким — дружить, ходить с кем-л.
 побачення — свидание
 просити руки — просить руки
 весілля — свадьба
 заручини — обручение, помолвка
 заручитися — обручиться с кем-л.
 наречена — невеста
 наречений — жених
 наречені — жених и невеста
 обручка, шлюбний перстень — обручальное кольцо
 одруження, шлюб — женитьба, замужество
 взяти шлюб, одружитися — жениться, вступить в брак
 вийти заміж — выйти замуж
 оженитися — жениться
 закласти родину, завести сім'ю — обзавестись семьей
 жонатий чоловік — женатый мужчина
 заміжня жінка — замужняя женщина
 побратися — пожениться
 узяти за дружину — взять в жены

узяти шлюб, одружитися — вступити в брак, жениться
 громадянський шлюб — гражданский брак
 церковний шлюб, вінчання — церковний брак, венчание
 свідоцтво про шлюб — свидетельство о браке
 молодята — молодожены
 палац урочистих подій — дворец бракосочетания
 медовий місяць — медовый месяц
 одруження — бракосочетание
 роковини, річниця весілля — годовщина свадьбы
 срібне весілля — серебряная свадьба
 золоте весілля — золотая свадьба
 відгуляти весілля — справить свадьбу
 шлюбне (весільне) плаття, шлюбні шати — свадебное платье, наряд
 фата, вельон *díal.* — фата
 чоловік — супруг
 дружина, жінка — супруга
 подружжя — супруги в браке, муж и жена
 подружнє життя — супружеская жизнь
 бути одруженим — быть замужем, женатым
 вдівець — вдовец
 вдова — вдова
 овдовіти — овдоветь
 солом'яний вдівець, солом'яна вдова — соломенный вдовец, соломенная вдова
 розлучення — развод
 розучатися (розлучитися) — разводиться (развестись)
 подати на розлучення — подать на развод
 свідоцтво про розлучення — свидетельство о разводе

розлучена (розлучений) — разведенная (разведенный)
 оженитися, одружитися вдруге — жениться вторично
 вийти заміж, одружитися вдруге — выйти замуж вторично

Народження, вік, смерть

день народження — день рождения
 з'явитися на світ — появиться на свет
 народитися — родиться
 вітати з днем народження — поздравлять с днем рождения
 святкувати іменини, день народження — справлять, праздновать именины, день рождения
 породілля — роженца
 я народився ... — я родился ...
 рік народження — год рождения
 дата народження — дата рождения
 народження першої дитини (первістка) — рождение первого ребенка (первенца)
 зареєструвати дитину, записати до метрики — зарегистрировать ребенка
 прізвище — фамилия
 ім'я по батькові — имя-отчество
 похідження — происхождение
 безбáтченко розм., заст. — внебрачный ребенок, безотцовщина
 за походженням — по происхождению
 місце наро́дження — место рождения
 полі́ги — роды
 поліго́вий будинок — родильный дом
 безді́тний — бездетный
 стать — пол
 вік — возраст
 новонаро́джений(а) — новорожденный(ая)
 грудна дитина — грудной ребенок

годувати груддю — кормить грудью
 немовля — младенец
 нянька — няня
 вихователь — воспитатель
 дошкільний вік — дошкольный возраст
 дитинство — детство
 перехідний вік — переходный возраст
 молодість, юність — молодость, юность
 старість — старость
 хлопчик — мальчик
 дівчинка — девочка
 хлопець, юнак, молодий чоловік — парень, юноша, молодой человек
 дівчина — девушка
 дорослий — взрослый
 повнолітній — совершеннолетний
 повноліття — совершеннолетие
 досягти повноліття — достичь совершеннолетия
 людина середнього віку — человек средних лет
 людина похилого віку — пожилой человек
 старша (літня) людина — старый (почтенного возраста) человек
 старий — старик, старець
 старечий — стариковский, старческий, старушечий (о женщине)

престарий — престарелый
 пристаркуватий, підстаркуватий *розм.* — пожилой, староватый
 стара жінка — старая женщина
 старá — старуха
 старенька — старушка
 старіти — стареть
 дожити похилого віку — дожить до преклонного возраста
 на схилі років — на старости лет
 змáлечку — с малых лет
 зі шкільної лави — со школьной скамьи
 померти, помирати — умереть, умирать
 піти, відійти — скончатися
 повідомлення про смерть — извещение о смерти
 свідоцтво про смерть — свидетельство о смерти
 співчуття, співчувати — соболезнование, соболезновать
 висловити співчуття — выразить соболезнование
 похорон — похороны
 поховати — похоронить
 кремація — кремация
 кладовище, цвинтар — кладбище
 пожертвувати життям — пожертвовать жизнью
 врятувати життя — спасти жизнь

ВЕСІЛЬНІ ДАТИ — ТРАДИЦІЇ, ПРИКМЕТИ, ПОВІР'Я

1 рік — *Ситцеве весілля (мáрлеве, бавóвняне)*. Називають його так тому, що до життя наречених уже увійшла (після медового місяця) повсякденність стосунків — «ситцева простота». Молоді дарують один одному цього дня вироби з ситцю: хусточки, одяг, зшитий із ситцю або льону — матеріалу, що символізує дівочтво, молодість, красу.

2 роки — *Паперове (скляне)*. За назвою зрозуміло, із якого матеріалу дарують подарунки.

3 роки — *Шкіряне весілля*. Подружжя дарують один одному вироби із шкіри.

5 років — *Дерев'яне весілля*. Сама назва свідчить, що цей ювілей серйозний, ґрунтовний. Цього дня друзі й знайомі зазвичай дарують подружжю різні дерев'яні різьблені дрібниці домашнього вжитку — скриньки, свічники, дерев'яний посуд, який і не б'ється, і не ламається. Такою має бути сім'я!

7 років — *Мідне весілля*. Назва має певний сенс: мідь — цінний міцний матеріал, але до благородних металів йому, звичайно, далеко. Подружжя обмінюється мідними монетами — це запорука майбутнього щастя. Гості дарують вироби з кованої міді, мідну біжутерію і посуд.

8 років — *Жерстяне весілля*. Цього дня дарують блискучі домашні предмети з жерсті, наприклад, форми для кексів.

10 років — *Рожеве весілля*. Цей ювілей ще називається Днем троянд. Проходить він у веселих танцях. Цього дня в гості запрошують усіх, хто був на одруженні. Чоловік дарує дружині красивий букет троянд. Якщо подружжя вирішило відзначити цей ювілей, то присутні танцюють обов'язково з цими квітами в лівій руці. Троянда неодмінно має бути яскраво-червоною. На честь торжества п'ють червоне вино, підносять один одному троянди, наче нагадуючи про «перше» весілля, яке не боїться «шипів».

12 років — *Нікелеве весілля*. Це весілля ніби попереджає: не забувайте підтримувати свій блиск, блиск свого шлюбу.

15 років — *Кришталеве весілля*. На це свято прийнято дарувати скляний або кришталевий посуд, щоб і далі життя сім'ї було безхмарним, чистим і прозорим, як кришталь.

20 років — *Порцелянове весілля*. Святковий стіл сервірують новим порцеляновим сервізом. Елегантна порцеляна з розписом — кращий подарунок до цієї дати, щоб життя йшло далі в гараздах, у згоді, тобто «по-писаному».

25 років — *Срібне весілля*. Широко відома дата. Подарунки дарують зі срібла. Як правило, на двадцятип'ятирічне весілля запрошують усю рідню. Поряд із золотою обручкою на палець надягають ще і срібне колечко. Настання срібного весілля підтверджує, що сімейний союз благородний і стійкий до життєвих випробувань, як срібло.

30 років — *Перлове весілля*. Символ того, що роки, прожиті разом, нанизуються один на одного, немов перли в намисті, які вважають щасливим талісманом, символом родючості. За традицією чоловік дарує дружині нитку з тридцятьма перлинами — за кількістю про-

житих спільно років. Можна дарувати й інші вироби з перлів, але обов'язково з натуральних, які не темніють, як не потьмяніли за стільки років стосунки між подружжям.

35 років — *Полотняне весілля (ляне)*. На ці роковини подружжю знову дарують предмети домашнього ужитку: лляні скатертини, полотняні покривала, інші речі, які мають слугувати до кінця сімейного життя.

37 років — *Алюмінієве весілля*. Дарують предмети з алюмінію, які символізують довге міцне щастя.

40 років — *Рубінове весілля*. Весільні обручки замінюють новими або прикрашають старі рубіном — вставляють у них цей камінь любові й вогню. У деяких місцевостях старі обручки віддають дітям, які збираються одружитися. Чоловік може також подарувати дружині перстень із рубіном, визнаючи тим самим, що їх близькість стала вже кровною — рубін кольору крові.

50 років — *Золоте весілля*. Діти дарують батькам нові золоті обручки. Старі обручки батьки передають дітям (якщо вони не одружені) або внукам. Запрошеним золоте весілля обходиться недешево: належить дарувати золоті або позолочені предмети, прикраси.

60 років — *Діамантове весілля*. Святкують ті щасливчики, які зуміли прожити разом 60 років, а їхнє спільне життя виявилось таким міцним, як діамант. Діамантове весілля означає, що вже ніхто й ніщо не може розірвати міцний шлюб.

65 років — *Залізне весілля*.

70 років — *Под'ячне весілля*.

75 років — *Коронне весілля*. Воно наче вінчає короною щасливо прожите життя. Хвала тим, хто до нього дожив у любові і злагоді.

100 років — *Червоне весілля*. Таку назву сторічному вірному подружньому ювілею запропонував 126-річний Ніфтулла Агаєв із високогірного села Зувуч в Азербайджані, який прожив ціле століття в любові і згоді з своєю дружиною — на той час 116-річною Балабеєм Агаєвою.

(За матеріалами жіночого порталу «Наша краса»)

✓ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА ВІДМІННОСТІ У ФОРМІ ІМЕННИКІВ

ТА ПОХІДНИХ ВІД НИХ ВІДНОСНИХ ПРИКМЕТНИКІВ В ОБОХ МОВАХ:

бавовна, бавовняний — хлопок, хлопчатый

папір, паперовий — бумага, бумажный

скло, скляний — стекло, стеклянный

шкіра, шкіряний — кожа, кожаный
 дерево, дерев'яний — дерево, деревянный
 мідь, мідний, мідяний — медь, медный
 жерсть, жерстяний — жесьть, жестяной
 рожа (троянда), рожевий — роза, розовый
 кришталь, кришталекий — хрусталь, хрустальный
 порцеляна, порцеляновий — фарфор, фарфоровый
 срібло, срібний — серебро, серебряный
 перлина, перловий — жемчуг, жемчужный
 льон, лляний — лен, льняной
 діамант, діамантовий — бриллиант, бриллиантовый
 залізо, залізний — железо, железный
 подяка, подячний — благодарность, благодарное

✓ УВАГА! МІЖМОВНІ ОМОНІМИ!

в українській мові **рѡ́жа** 1. Мальва. 2. розм. Троянда.
 російський іменник **рѡ́жа** у різних значеннях має різні українські від-
 повідники:
 прост. «лицо», разг. «безобразное, неприятное, уродливое лицо» — укр.
ника зневжл., *морда* розм., *рило* вульг.
 разг. «о человеке с очень некрасивым лицом» — укр. *потвѡра*, *машкарá*
 перен., розм.
 прост. «употребляется как бранное слово» — укр. *морда* лайл.

РІЗДВО — РОДИННЕ СВЯТО

І водночас — одне з найтаємнічіших. Адже в цей час трапляється Диво... Диво народження Сина Божого. Диво пізнання свого майбутнього. Бо саме в ці дні за бажанням можна підняти завісу сьогодення, щоб побачити майбутнє. Трохи зазирнути за неї, щоб дізнатися, що чекає попереду.

Православна церква починає святкувати Різдво Христове в ніч із 6 на 7 січня за новим стилем. Вечір 6 січня — Різдвяний Святвечір, переддень Різдва, званий також Коляда. Святвечір, або сочельник, отримав назву від слова «сочиво». Так називали ритуальну страву, обов'язкову для цього вечора, яку готували із мигдального, макового соку з медом і каші з червоної пшениці або ячменю, жита, гречки, гороху, чечевиці, пізніше рису. Із сочива починали трапезу в Різдвяний і Водохресьний святвечорі, на хрестинах, поминках, із тією лише різницею, що ця каша, частіше звана «кутею», була різною за

складом. Так, різдвяна кутя — пісна́. На другий день Різдва готували ба́бину кашу або ба́бину кутю. У давнину був звичай відвідувати будинок, у якому народилася дитина, а серед дарів приносити ба́бину кашу та пироги. На відміну від різдвяної пісно́ї куті ба́бину готували «бага́тою». На поминаннях подавали пісню́ помина́льну кутю — ко́ливо. До речі, житню або пшеничну соломі́ну, стебло та колос у давнину називали ко́ливом. Звідси, можливо, й назва куті, оскільки старообрядці, наприклад, готували її тільки з червоної пшениці. Цей звичай зберігається й до цього дня.

У Різдвяний Святвечір не прийнято було їсти до появи першої зірки — на згадку про зірку Вифлеємську. У церквах у вечірній час йшла урочи́ста служба, а ті, хто не пішов на богослужіння, готувалися до сходу зірки вдома. У селянських сім'ях у цей час усі разом читали вечірню молитву, старші розповідали дітям про народження Ісуса Христа, про волхвів, дари та пастухів. Так виховували пошану до звичаїв і традицій. Люди благоговійно ставилися до Різдва Христового, святкували його весело, яскраво та красиво. На вулицях і площах славили Христа. Це робили діти та дорослі. Вони ходили з зіркою (засвіченою свічкою) і співали про народження Спасителя. Як правило, до них приєднувався скрипаль. Христосла́вів, колядува́льників обдаровували грошима, пирогами, медя́никами. Госпо́дарі теж брали участь у славленні. Не прийняти христосла́вів вважали великим гріхом для господаря, образою для колядників і неповагою традицій.

У колядуванні тісно переплелися язичницькі та християнські мотиви. Раніше Коляда символізувала поклоніння Сонцю, теплу, що дарує родючість і веселість, у колядках оспівувалися сонце, гроза, місяць, звучали побажання рясно́го урожаю, щасливого весілля тощо. Поступово Коляда злилася з Різдвом, що настає якраз у той час, коли сонце повертає до весни. Під впливом церкви, яка довго не визнавала Коляду, із колядок майже витіснилися язичницькі символи та почали переважати християнські.

Безліч різноманітних народних прикмет пов'язували зі Святвечором: вечірнє небо, зірки, погода передбачали врожай. Наприклад, якщо небо всипане зірками — чекай багато грибів і ягід у лісі, врожа́ю гороху та багатого приплоду худоби. Якщо па́морозь на деревах — до рясних хлібів, бджоли роїтимуться. Якщо сніги підносяться вздовж дороги, жито колоситиметься, якщо ж дорога вища за сніги на полях — до неврожа́ю. Стежини чорні — до врожа́ю гречки. У цю ніч ніжки столу зв'язували мотузком, щоб худоба не бігала з двору; ку-

рей не годували — щоб грядки не копали; пряжу в тугі клубки мотали — щоб капуста виродила.

В Україні та в південних областях Росії зберігся звичай запалювати вогнища напередодні Різдва. Це пов'язано й з Колядою, і з євангельськими пастухами, що грілися біля багать у різдвяну ніч. А вранці пастухи, обходячи двори та будинки, «обсіювали» вівсом хати, вітали зі святом господарів, примовляючи: «По підлозі теляток, під лавкою ягнят, на лавці хлоп'яток» або: «Ягнята за лавкою, телята біля лавки, а поросята по всій хаті».

Веселіших свят, ніж Різдво та святки, годі знайти. Їх відзначали гучно й весело на Русі. Дідух, дитячі свята з довгоочікуваними подарунками, ворожіння дівчат, що перетворилися на веселу забаву... Дівчата виходили за ворота та питали ім'я у першого зустрічного чоловіка. Існувало повір'я, що майбутній наречений матиме таке ж. Сільські дівчата із полін споруджували під своїм ліжком щось схоже на колодязь, а лягаючи спати, казали: «Суджений, прийди по воду». Під подушку клали гребінь, тричі примовляючи: «Суджений-ряджений, прийди причесати мені голову».

Дівчата на Різдво намагалися дізнатись, чи вийдуть вони заміж цього року та звідки ждати нареченого. Для цього вони виносили на вулицю чисто вимитий посуд, наприклад миски, постукуючи ними одна в одну. Звідки озветься гавкотом собака, з тієї сторони й чекають сватів.

Потім дівчата підходили до сусідських вікон і прислухалися: якщо чули слово «сядь» — цього року заміж вийти не пощастить, а якщо почується «йди» — сміливо можна готувати рушники та чекати нареченого.

Обов'язковими забавами були маскаради, карнавали, рядження, пісні, танці, хороводи. Відвідували родичів і знайомих, приймали гостей, влаштовували оглядини наречених. Повернімося, проте, до святкового столу, святкової вечері. Святвечір — завершальний день Різдвяного посту. Цього дня Церква встановила строгий піст до вечірнього богослужіння. У християн прийнято, щоб люди, що ворогують або мають розбіжності в якихось справах, налагодили стосунки та зустріли свято приміреннями.

За різдвяним столом усі перемовлялися лише пошепки й не виходили з-за столу до кінця вечері, віддаючи тим самим данину Різдву. Також за столом ніхто не пив води — «щоб у жнива не мучила спрага».

Уважають, що саме в цей час близькі й далекі члени родини, що вже пішли з життя, мають прийти до оселі. А відтак для них за сто-

лом залишають місце і ставлять прибори. Господар же голосно й урочисто запрошує їх до столу.

Доброю прикметою вважають, якщо хтось за вечерею чхне. Це обіцяє господарю не лише добробут у родині, а й статки в наступному році. Тому людині, яка чхнула, господар символічно дарує частину свого майна.

Святвечір — це насамперед родинна вечеря. У будинку панує лад, спокій і згода, привітність і доброзичливість. Невдачі та печалі намагаються забути. Уся сім'я накриває святковий стіл. За старовинним звичаєм, стіл раніше посипали сіном — на згадку про ясла, потім стелили білосніжну накрохмалену скатертину; у центрі ставили ритуальні сочиво та інші страви, яких неодмінно мало було бути дванадцять.

(Наталія Гаврилук. Веб-сайт Провінційка, 06.01.2010)

Словник до уроку 6 та додаткові тексти для самостійної роботи

Час. Відрізки часу

астрономічний час — астрономическое время

середньоевропейський час — среднеевропейское время

московський час, за московським часом — московское время, по московскому времени

київський час, за київським часом — киевское время, по киевскому времени

місцевий час — местное время

літній час — летнее время

зимовий час — зимнее время

розраховувати час — рассчитывать время

розподіляти час — распределять время

вільний час — свободное время

брак часу — нехватка времени

втрата часу — потеря времени

шкідá часу — жаль времени

зараз самий час — теперь самое время
є на часі *що* — пора, самое время сделать *что*

вчасно — вовремя

час від часу — время от времени

свогó часу — в свое время

з часом — со временем

час іде, минає, пролітає, біжить, летить — время идет, проносится, бежит, летит

лекція триває одну годину — лекция длится один час

проводити час — проводить время

мені на це знадобиться 3 години — на это у меня уйдет 3 часа

берегти час — беречь время

марнувати, гаяти, гайнувати час; убивати час *розм.* — попусту тратить, убивать время

пора — период, срок, время

коротка доба — короткий срок, период
 на якийсь час — на какое-то (короткое)
 время, срок
 у встановлений термін — в установлен-
 ний срок
 трохи згодом, незабаром — спустя не-
 которое время
 за деякий час — через некоторое время
 у наш час — в наше время, в нашу
 эпоху
 пора року — время года
 міжсезоння — межсезонье

Частини доби. Одиниці часу

година, хвилина, секунда, миттєвість,
 мить — час, минута, секунда, мгно-
 вение
 допóлудня — в первой половине дня
 попо́лудні — после обеда, во второй по-
 ловине дня
 о десяти́й ранку, о десяти́й допóлудня —
 в десять часов утра
 по́лудень — полдень
 в по́лудень — в полдень
 північ — полночь
 опівночі, за північ — в полночь, за пол-
 ночь
 проти ночі на п'ятницю — в ночь с чет-
 верга на пятницу
 береться до півночі, повертає до півно-
 чі — близится полночь
 о четвертій попо́лудні — в четыре часа
 дня
 вдень, вночі — днем, ночью
 день і ніч — днем и ночью
 протягом дня — в течение дня
 за білого дня — среди бела дня
 рано-вранці — рано утром
 пізно увечері, на вечір — поздно вече-
 ром, к вечеру

у кінці дня — к концу дня
 в су́тніках — в сумерках
 вчасно — вовремя
 пізно — поздно
 спочатку, передусім — сначала, прежде
 всего
 зараз, у цю хвилину — сейчас, сию ми-
 нуту
 зараз, нині — сейчас, теперь
 нещода́вно — недавно
 за хвилину — через минутку
 раптом, на́гло — вдруг, внезапно
 учора — вчера
 цього тижня, на цьому тижні — на этой
 неделе
 позавчора — позавчера
 тоді — тогда
 за́вжди — всегда
 інколи — иногда
 часом, час від часу — иногда, время от
 времени
 поде́коли — редко
 зрідка, рідко коли — изредка, редко когда
 ніко́ли — никогда
 жодного разу — ни разу
 післязавтра — послезавтра
 минулого місяця — в прошлом месяце
 у наступному році — в будущем году
 прот́ягом, під час — во время
 за чверть години — через четверть часа
 за тиждень — через неделю
 за рік — через год
 приблизно за місяць — примерно через
 месяц
 по двох годинах занять — после двух
 часов занятий
 по півночі — после полуночи
 півночі працював — половину ночи ра-
 ботал
 за рік — через год, год спустя

за деякий час — через некоторое время,
 спустя некоторое время
 за два тижні — через две недели
 хвилину то́му — минуту тому назад
 п'ять годин то́му — пять часов тому
 назад
 два тижні то́му — две недели тому назад
 рік то́му — год (тому) назад
 перед війною — до войны
 проти півночі — незадолго до полуночи
 незадовго перед від'їздом — незадолго
 до отъезда
 за десять хвилин до початку занять — за
 десять минут до начала занятий
 з третьої години — с трех часов
 з минулого тижня — с прошлой недели
 щодня, щоденно — каждый день, еже-
 дневно
 щотижня — каждую неделю
 один раз на день — один раз в день
 двічі на тиждень — дважды в неделю
 п'ять разів на рік — пять раз в год
 щоранку — каждое утро
 щовечора — каждый вечер
 щохвилини — каждую минуту
 чекаємо на нього щохвилини (кожної
 хвилини) — мы ждем его с минуты
 на минуту
 на хвилинку — на минутку
 він приїхав на цілий місяць — он приехал
 на целый месяц
 він приїхав ненадовго — он приехал не-
 надолго
 залишився там через ніч — он остался
 там на ночь
 я запізнився на чвертьгодини — я опо-
 здал на четверть часа
 він прийшов на десять хвилин раніше
 за мене — он пришел на десять минут
 раніше меня

Годинники

наручний годинник — ручные часы
 кишенько́вий годинник — карманные
 часы
 настільний годинник — настольные часы
 настінний годинник — стенные часы
 підлого́вий годинник — напольные часы
 ходики з гирями — ходики с гирями
 сонячний годинник — солнечные часы
 пісочний годинник — песочные часы
 вежовий годинник з боєм — башенные
 часы с боем, куранты
 годинник з зозулею — часы с кукушкой
 годинниковий механізм — часовой ме-
 ханизм
 годинникар — часовых дел мастер, ча-
 совщик
 скло — стекло
 годинникова стрілка — стрелка часов
 годинна стрілка — часовая стрелка
 хвилинна стрілка — минутная стрелка
 секундна стрілка — секундная стрелка
 звірити час — сверить часы (время)
 перевести годинник на десять хвилин
 уперед (назад) — перевести часы на
 десять минут вперед (назад)
 перевести годинник уперед, назад — пе-
 реставить часы вперед, назад
 годинник відстає — часы отстают
 годинник поспішає — часы спешат
 завести годинник — завести часы
 зупинити годинник — остановить часы
 віддати годинник у ремонт — отдать
 часы в починку

Котрий сьогодні день

Котрий сьогодні день? — Какой сегодня
 день?
 будень — будний день

свято, святковий день — празник, празд-
ничный день
робочий день — рабочий день
звичайний, буденний день — обычный
день, будний день

вихідний день — выходной день
суботній день — субботний день
неділя — воскресенье
в неділю — в воскресенье
недільний — воскресный

ПЕРЕХІД НА ЛІТНІЙ І ЗИМОВИЙ ЧАС: НАВІЩО ПЕРЕВОДИТИ ГОДИННИК?

Два рази на рік стрілки годинника переводять на годину. В останню неділю березня — на годину вперед. В останню неділю жовтня — на годину назад. Це пояснюють необхідністю наблизити адміністративний час до сонячного.

Першим ідею літнього часу запропонував Бенджамін Франклін у 1784 році, присвятивши їй окрему публікацію. Але справжнім піонером запровадження літнього часу стала Німеччина. Під час першої світової війни, 30 квітня 1916 року тут перевели стрілки годинників на годину вперед, а 1 жовтня 1916 року — на годину назад. Невдовзі такі ж зміни запровадила Велика Британія. 19 березня 1918 року Конгрес США запровадив поділ на часові пояси й застосування на час війни літнього часу — з метою заощадити паливо, використовуване для генерації електричного струму. Трохи пізніше, у 1918 році, до цього процесу приєдналися і США. І почалося всесвітнє «підкручування». Із 1990 року в Україні сезонні зміни часу то запроваджували, то скасовували, але зрештою зупинилися на схемі, коли розрізняють літній і зимовий час, проте ще одна «декретна» година не передбачена. 2011 року президент Росії Д. Медведєв видав указ, згідно з яким після переходу на літній час у березні 2011 подальші переведення годинника скасовано. У багатьох місцевостях Росії час відрізняється від сонячного приблизно на 2 години протягом усього року. 16 вересня 2011 року аналогічну постанову ухвалила Рада Міністрів Республіки Білорусь, узаконивши на її території час, який до того був літнім. Спроба запровадити такий самий механізм визначення часу в Україні виявилася невдалою.

На сьогодні літній і зимовий час діє більш ніж у 110 країнах світу на всіх широтах. Виправдовують ці коригування роботи годинникових механізмів економією електроенергії та енергоносіїв (хто б сперечався — важливо), стійкою роботою єдиної енергосистеми країни (напевно, для Монако це не так важливо, але Росія чи США?), узгодженістю транспортних вантажопотоків (навіть і говорити нічо-

го — вкрай важливо), організацією теле- і радіомовлення (а як же без «скриньки») ... Одним словом, переконливо. І частина людства в останню неділю березня починає жити за літнім часом, щоб проти ночі на останню неділю жовтня перевести стрілки на зимовий час.

Отже, економіка загалом виграє. А людина? Багато вчених б'ють на спільно: звичні переведення годинника призводять до порушення біологічного ритму сну й недосипання. Практики від медицини з тривогою чекають на ці дні, оскільки протягом щонайменше десяти діб після маніпуляцій із годинниковою стрілкою в середньому на 10% збільшується кількість викликів швидкої (і це тільки до серцевників). Загострюються всі судинні проблеми та розлади шлунково-кишкового тракту. Психіатри констатують загострення психічних розладів, дорожньо-шляхова служба — різке зростання транспортних пригод. Навіть крива застудних захворювань стрімко зростає вгору.

Чому? Пояснити нескладно. Переводимо стрілки підлогових і настінних годинників, наручних і кишенькових, електронних і механічних, а ось біологічний хронометр перевести неможливо. Звідси — збої в роботі налагодженого механізму, який називається людським організмом. Людина стає неуважною, дратівливою, чіткість рухів і ясність думки знижуються, імунітет послаблюється. А все через те, що недоспали. На цілу годину! Але що можна вдіяти, якщо таке рішення ухвалено на державному рівні?

Що ж робити? По-перше, спати не менше восьми годин, не намагаючись додивлятися до кінця навіть найважливіший футбольний матч. Здоров'я — дорожче. По-друге, утриматися від посиденьок зі спиртним, навіть якщо це пиво. По-третє, пильно стежити за харчуванням, не перевантажувати і шлунок, і печінку. Намагатися уникати стресів і перевантажень — організму й так непереливки. Пам'ятати, що життя в нас одне... Можливо, людство коли-небудь навчиться переводити стрілки годинників з економічних аргументів на людський чинник.

(За Інтернет-газетою «Весь Луцьк», 18.04.2010)

МИ ТА ІНШІ

З іншими в цьому житті буває багато всього. А з нами цього статися не може. Просто тому, що ми — це Ми, а інші — це Інші.

Це в інших чоловіки мають коханок, а наші — святі. І діти вчать-ся погано в інших. Наші просто трішки лінуються, а взагалі — ро-

зумні, талановиті, просто недооцінені вчителями. Це інші жінки ходять у засмальцьованих халатах, неприбрані й ненамакіяжені у вихідні, бо на роботу йти не треба. Ми ж спимо у вечірніх сукнях і прокидаємося з ідеальним кольором обличчя й гарним настроєм. І голова в нас не болить. Ніколи. І жодних криз та депресій. А ще ми обожнюємо ходити на високих підборах. Цілий день.

Нас не обманюють і не кїдають. Ми все вирішуємо самі. Ми йдемо від чоловіків на день раніше, ніж вони наважуються повідомити нам, що пантофлі тиснуть і нам не по дорозі. І ми ніколи не буваємо самотні. Бо десь у цьому світі нас обов'язково чекає безнадійно закоханий високий та красивий мільйонер далекого плавання. А якщо шеф хоче звільнити нас із роботи — на нас уже чекають десятки кращих пропозицій. І він іще пожалкує. Як і чоловік, якому ті пантофлі тїснутимуть до кінця життя. Бо таких, як ми, не буває. Такі зустрічаються раз у житті. І більше так не пощастить. Ніколи й нікому.

Плачуть теж лише інші. Ми сміємося. Ох, як ми сміємося! І в обличчя долі, і з бородатих анекдотів, які розкажує не менш бородатий колега. Наш сміх — як переливи дивовижних дзвіночків, він заворює і зводить на манівці. Інші ж так ніколи не сміються.

Ми вірні, як ніхто інший. Ми закохуємося щоразу назавжди. І щоразу — у нищівно-красивого, вишуканого й розумного мерзотника. Інші ж закохуються в мерзотників якихось банальних і типових. У таких, у яких ми, вони ніколи не закохалися б. Ми п'ємо лише натуральну каву без цукру. Або тільки зелений чай. Ну й червоне вино. У нас завжди бездоганний манікюр і ніколи не ламаються нігті. А ще, на відміну від інших, у нас вага завжди — у нормі. Тонка талія та ідеальні форми. Ми не гладшаємо. І на дістах не сидимо. У нас усе — легко й просто. Від природи. Зморшки? У нас їх не буває. Для чого ж ми тоді дві години перед дзеркалом із фарбами? Чорний шовк наших простиралл... Так, це завжди — чорний шовк. Це в інших — запрана бязь у дрібненькі квіточкі. А в туалетну кімнату ми виходимо просто припудрити носик.

А ще в нас очі! Погляд проникає просто в душу. Ні, наших очей так просто не забудеш. Як і слів, сказаних низьким проникливим контральто. Так, це інші верещать чи пискотять, а в нас — проникливе сексуальне контральто. І в хаті в нас — ідеальний порядок. І жодна немита чашка не має права стояти в мийці три дні. Інакше світ завоює хаос.

Ми живемо́ одразу на чистовик. Не так, як інші. Ми чисті й світлі. Ми ніколи не помиляємося. І завжди знаємо, як вчинити правильно, про що розповісти на сповіді. Нам нічого соромитися. Ми перевели через дорогу стільки бабусь, що вистачить на десяток інших. І кошенят-безхатків ми рятували десятками.

І ніколи інші не здогадаються, як нам насправді ведеться. Бо ми — це Ми. А не якісь там Інші!

(Газета «Сім'я і дім», 22.06.2011)

ЖИТТЯ ІДЕ І ВСЕ БЕЗ КОРЕКТУР...

Життя іде і все без коректур.
І час летить, не стишує галопу.
Давно нема маркізи Помпадур,
і ми живем уже після потопу.

Не знаю я, що буде після нас,
в які природа убереться шати.
Єдиний, хто не втомлюється, — час.
А ми живі, нам треба поспішати.

Зробити щось, лишити по собі,
а ми, нічого, — пройдемо, як тіні,
щоб тільки неба очі голубі
цю землю завжди бачили в цвітінні.

Щоб ці ліси не вимерли, як тур,
щоб ці слова не вичахли, як руди.
Життя іде і все без коректур,
і як напишеш, так уже і буде.

Але не бійся прикрого рядка.
Прозрінь не бійся, бо вони як ліки.
Не бійся правди, хоч яка гірка,
не бійся смутків, хоч вони як ріки.

Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш — то уже навіки.

Ліна Костенко

Словник до уроку 7 та додаткові тексти для самостійної роботи

Місяці. Пори року

січень, січневий — январь, январский
лютий, лютневий — февраль, февраль-
ский
березень, березневий — март, мартов-
ский
квітень, квітневий — апрель, апрельский
травень, травневий — май, майский
червень, червневий — июнь, июньский
липень, липневий — июль, июльский
серпень, серпневий — август, августов-
ский
вересень, вересневий — сентябрь, сен-
тябрьский
жовтень, жовтневий — октябрь, ок-
тябрьский
листопад, листопадовий — ноябрь, но-
ябрьский
грудень, грудневий — декабрь, декабрь-
ский
на початку січня — в начале января
у кінці травня — в конце мая
взимку, зимою — зимой
влітку, літом — летом
навесні, весною — весной
восени, осінню — осенью
минулого літа — прошлым летом
цього року — в этом году
минулого року — в прошлом году
прийдешній рік — грядущий год

Клімат

помірний — умеренный
сухий, посушливий — сухой
вологий — влажный
континентальний — континентальный
суворий — суровый

субтропічний — субтропический
південний — южный
приморський — приморский
північний — северный
західний — западный
східний — восточный
найвищі (найнижчі) температури — са-
мые высокие и самые низкие темпе-
ратуры

Прогноз погоди

спостерігати за погодою — наблюдать
за погодой
метеорологічна служба — служба по-
годы
передбачати погоду — предсказывать
погоду
точно, помилково передбачувати пого-
ду — точно, ошибочно предсказы-
вать погоду
дізнатися про погоду — узнать погоду
термометр піднімається, опускається —
термометр поднимается, опускается
атмосферний тиск піднімається (росте),
опускається (падає) — атмосферное
давление поднимается (растет), опу-
скается (падает)
ділянка високого (низького) тиску — об-
ласть высокого (низкого) давления
вітер змінює напрямок — ветер меняет
направление
сонячно — солнечно
дощовито — дождливо
вітряно — ветрено
хмарно, похмуро — пасмурно
хмарно з проясненнями — облачно с
прояснениями

місцями дощ — местами дождь
ітимуть дощі — будут, пройдут дожди
короткочасний дощ — кратковременный
дождь

місцями грози — местами грозы
поривчастий вітер — порывистый ветер
вітер сильний, під час поривів шкваль-
ний — ветер сильный, при порывах
шквальний
штормове попередження — штормовое
предупреждение
близько нуля — около нуля
вище нуля — выше нуля
нижче нуля — ниже нуля

Яка сьогодні погода?

гарна, чудова погода — хорошая, пре-
красная погода
кепська погода — скверная погода
погана, жадлива погода — плохая,
ужасная погода
волога погода — сырая погода
спекотна, посушлива погода — жаркая,
сухая погода
холоди — холода
погода мінлива — погода неопределен-
ная, изменчивая, непостоянная
погода псується, зіпсувалася — погода
портится, испортилась
погода погіршується, погіршилася — по-
года ухудшается, ухудшилась
погода поліпшується, поліпшилася — по-
года улучшается, улучшилась
тепла погода утримається (утримується)
— теплая погода сохранится
(продержится)
небо затягує — небо затягивается (хму-
рится)
сонячна погода — солнечная погода
погода ясна — погода ясная

на вулиці похмуро — на улице пас-
мурно
на вулиці сльотá — на улице грязь, сля-
коть

Тепло — Холодно

тепла погода — теплая погода
ну і спека! — ну и жара!
нестерпна спека — невыносимая жара
душно, спека, парить — душно, зной,
парит
надворі гаряче — на улице жарко
зараз 25 градусів вище нуля — сейчас
25 градусов выше нуля
дуже холодно — очень холодно
страшений холод — лютый, собачий
холод
мороз померів жив вікна — мороз нари-
совал узоры на стекле
я змерз — мне холодно
я тремчу від холоду — я дрожу от хо-
лода
у мене замерзли ноги — у меня озябли
ноги
людина змерзла — человек замерз
я змерз до кісток — я промерз до костей
зашпори зайшли — появилась резкая
боль от мороза (холода) в пальцах
рук (ног)
зашпори відійшли (одійшли) — пре-
кратилась боль от мороза (холода)
в пальцах рук (ног)
похолоднішало — похолодало
різке похолодання — внезапное (резкое)
похолодание
свіжо, прохолодно — свежо, прохладно
на вулиці мороз (сильний, тріскучий,
великий, лютий, козацький) — на
улице мороз (суровый, жгучий, тре-
скучий)

мороз хапає за щоки — мороз щиплет
нос
на вулиці підморожує — на улице под-
мораживает
50 градусів нижче нуля — 50 градусов
ниже нуля
іній — иней
тане — тает
відлига — оттепель
бурулька — сосулька
ожелéдиця — гололедица
óжеледь — гололéd
Обережно! Слизько! — Осторожно!
Сколько!
пóвінь, пáводок, водопíлля — наво-
днение, половодье
вода піднялася, спала — вода поднялась,
спала
лід скрес — лед тронулся
льодохід, кригохід, скрес — ледоход
Опади. Дощ і сніг. — Осадки. Дождь и
снег.
дошовита, дошова погода — дождливая
погода
збирається на дощ — собирается дождь,
дело идет к дождю
хмариться — хмурится
дошові хмари — дождевые тучи
дощить, іде дощ — идет дождь
накрапає, сіється — капает, мо-
росит
мжичка, мряка — морозящий дождь,
мелкий дождь
короточасний дощ — кратковременный
дождь
ранками туман — по утрам туман
туман густішає — туман густеет
спадає, лягає роса — падает, ложится роса
падають перші краплі — падают первые
капли

дощ сильнішає — дождь усиливается
лє як з відра — льёт как из ведра
почалася злива — полил ливень
Ховайтеся від дощу! — Прячьтесь от до-
ждя!
він втікав від дощу — он убежал от до-
ждя
змокнути під дощем — промокнуть под
дождем
змокнути до нитки — промокнуть до
нитки
дощ перестав, скінчився — дождь пере-
стал, кончился
непролазна грязюка — непролазная
грязь
райдуга, весёлка — радуга
на вулиці калюжі — на улице лужи
насувається гроза, громовіця — надви-
гається гроза
спалахує блискавка, блискає — сверкает
молния
спалахують зірничі — сверкают зар-
ничцы
у дерево вдарила блискавка — в дерево
попала молния
кульова блискавка — шаровая молния
гromовідвід — громоотвод
гremить — гremит гром
гуркіт, перекóти, розкóти, розкáти гро-
му — раскаты грома
сніжить, іде сніг — идет снег
сніжинка — снежинка
сніжинки кружляють — снежинки кру-
жатся
лапатий сніг — хлопья снега
сніговий наст — снежный наст
віхола, заметіль, хурдéлиця розм., сніго-
виця розм., завірjúха, хýга — вьюга,
метель
шар снігу — слой снега

сніговий намет — снеговой сугроб
 дорогу замело, перемело — дорогу за-
 несло
 льодяний — ледяной
 льодовик — ледник
 крига, лід — лёд
 крижина — льдина
 вітер — ветер
 вітряна погода — ветреная погода
 вітерець — ветерок
 віє — веет
 протяг, тягне — сквозняк, сквозит
 північний вітер — северный ветер

пронизливий вітер — пронизывающий
 ветер
 вітер дме, свище — дует ветер, свистит
 ветер
 вихор, смерч — вихрь, смерч
 безвітряно, штиль — безветрие, штиль
 північний вітер звичайно приносить
 холодну погоду — северный ветер
 обычно приносит холодную погоду
 свіже повітря, на свіжому повітрі — све-
 жий воздух, на свежем воздухе
 парко, душно — парно, душно

ЗВІДКИ ПІШЛИ НАЗВИ МІСЯЦІВ?

В усіх слов'янських народів, окрім росіян, збереглися й до сьогоднішніх прадавні назви місяців. Росіяни ж запозичили їх у римлян. Розгляньмо деякі назви місяців, які існували в різних куточках України, і почнімо з весни — давнього початку нового лѣта (року).

Березень. Інші назви: *березоль, березорь, сочень, соковік, протальник, «з гір потоки», заграйярочки, капельник.* У слов'ян переважають назви цього місяця від слова береза. Біла береза в цей час уже дає сік. Михайло Максимович записав назву цього місяця як «місяць-чернець» і пояснив, що в народі вважають таким тільки той місяць, який народжується і сходить у Великий піст. Проте таке пояснення не є беззаперечним. Існує приказка: *Як буде місяць-чернець, то буде й світу кінець.* Значення її значно глибше — народ вклав у цей вислів прадавні астрономічні знання, пов'язані з сонячним затемненням, коли Місяць, закриваючи Сонце, стає чорним. Астрономи підтверджують вірогідність глобальних природних катаклізмів саме в момент збігу весняного рівнодення й затемнення Сонця. Такі збіги відбуваються кожні: 532, 1 596, 7 980, 9 576 років.

Квітень. Інші назви: *цвітень, краснець, снігогін, дзюрчальник, водолій, лукавець.* Як бачимо, вони виникли завдяки спостережливості наших пращурів, їхній любові до природи. Квітень — це пробудження лісів, гаїв, цвітіння садків, яким поклонялися українці.

Травень. Майже в усіх слов'ян цей місяць походить від слова *трава.* Але існують й інші назви: *май, травник, пісєнник, місяць-громовік* тощо. У деяких районах Росії він ще має назву *мур* (від

мурава — трава). В українців є й назва *май*, проте вона не латинського походження, як у росіян, а давньослов'янського: май означає зелень, буяння дерев, трав, квітів. Римляни ж запозичили цю назву в аборигенів завойованої країни — нащадків пелазгів та етрусків, що так само, як і вони, вшановували Богиню Майю. На честь Майї, яку вважали матір'ю природи, влаштовували свята й інші нащадки аріїв — індійці. Отже, це одна з найдавніших традицій і назв.

Червень. Має назви *крёсник*, *чёрвецъ*, *ізо́к*, *гнилѣць*. Кресник означає літній сонцеворот. Походить це слово від *кресáти вогонь*, тобто запалювати купальське вогнище. Іноді мовознавці пояснюють назву червень від назви личинки червів, з якої в минулому виготовляли червону фарбу. Достатньо переконливими і правдоподібними є пояснення назви від *червоний*: час досягання ягід, плодів, квітів, які в цей час червоніють.

Липень. Інші назви: *лі́пець*, *сінокіс*, *ко́сень*, *грозові́к*, *іллю́х* (від юдейського пророка Іллі, якого адаптувало християнство). Народна ж назва прозора — у цей час цвіте липа, збирають липовий цвіт, який є цілющими ліками від застуди та інших хвороб. Інші назви походять від назв літніх робіт та погодних явищ.

Серпень. Майже в усіх слов'ян назви цього місяця пов'язані з жнив'ами, *серпа́ми* (у білорусів — *жні́вень*). Інші народні українські назви: *ко́пень*, *гѣдзень*, *хлі́бочо́л*, *жні́вець*, *спа́сівець*. У росіян його називають *прибе́рі́ха-припа́сиха*, що також зрозуміло як збирання запасів на зиму.

Вересень. Означає «вѣресовий місяць», тобто час збирання вѣресового меду та винограду. Інші давньоукраїнські назви: *сі́вень*, *вересне́ць*, *реву́н*, *ба́біне лі́то* (від назви давнього свята).

Жовтень. Місяць *жовтого листя*. Інші назви: *падзе́рник*, *кострі́чник*, *весі́льник*, *зازی́мник*. У цей час починали м'яти льон, коно́плі, справляти весілля.

Листопа́д. Прозора загальнослов'янська назва, пов'язана з опаданням листя з дерев. Називають його ще *падоли́стом*, *напі́взі́мником*. Назва листопада б́ратчин, вірогідно, пов'язана з язичницькими б́ратчинами, пов'язаними із мисливськими святами.

Грудень. Названий від мерзлих *грудок землі*, що іноді серед дослідників викликає сумнів. Проте в літописі натрапляємо на пояснення: «... поидоша на ко́ліхъ, а по грудну пути, бі бо тогда місяць грудень». Інші назви місяця: *хму́рень*, *моча́вець*, *солонovoróт*, *андрі́єць* (від імені християнського апостола Андрія). У цьому місяці сонце «повертає па лі́то», тобто дні починають збільшуватися.

Січень. Інші його назви: *тріскун, сніговік, льодовік, прósинець*. Остання назва, за деякими версіями, означає «просити в Богів добра», бо в цей час випадають Різдвяні свята. Однак це не відповідає дійсності, оскільки в січні Різдвяні свята стали відзначати лише в ХХ ст.

Лютый. Названий так через *люті морози, лютих вовків*, які в цей час найбільше голодують. Інші народні назви: *кру́тень, зимобóр, бокогрі́й, криводорі́г, громні́к*. Остання назва походить від свята Стрі́тання (Громніця), коли, за народними повір'ями, Зима зустрічається з Весною.

Як бачимо, усі назви місяців вказують на одвічний зв'язок українців, їх світогляду, сезонної праці із природою.

(За книгою Г. Лозко «Українське народознавство»)

ЯК ВИНИКЛИ НАЗВИ ПІР РОКУ?

У слов'ян спочатку існували дві основні пори року: *літо* й *зима*. Весна й осінь є перехідними сезонами, вони виокремилися у свідомості значно пізніше. Ця група лексики збереглася із праслов'янської епохи. Назви пір року вживали у вільних сполученнях із прикметниками для позначення часових категорій — весни, літа, осені, зими. Специфічним східнослов'янським дериватом від «весна» є прикметник «весняний».

Лексема *літо* (в діалектах трапляється у значенні «південь», «південний») має зв'язок із готським словом *dag* (день), давньопруським — *dagis* (літо), литовським — *dagas* (жнива). М. Фасмер вважає, що *leto* має зв'язок із латинським *laetus*, що спочатку мало значення «прекрасний», тобто *leto* — прекрасний час.

За О. Трубачовим, лексема *зима* утворилася з індоєвропейської основи *gheim* (лити).

Лексему *осінь* учені зближують із давньогрецьким словом, що має значення «кінець літа, жнива».

У праслов'янській мові в лексемі *leto* сформувалося нове темпоральне значення — «рік», що увійшло в давньоруську лінгвістичну систему. Причиною такого розвитку семантики було те, що літо вважали найголовнішою порою року. Воно було часом, коли проводили важливі сільськогосподарські роботи, робили запаси харчів, худоба й птаство давали приплід. У дні літнього сонцестояння у праслов'ян відзначали Новий рік, про це свідчать старовинні коляд-

ки світського змісту, у яких оспівуються саме весняні та літні роботи. Середина літа в давньоруській мові названа словом *мѣжьнь*, похідним від слова *межа*.

(Ксенія Назаренко. «Літературний ярмарок. Філологічний простір», 23.12.2011)

ОСІНЬ

Осінні прикмети

Вологе літо й тепла осінь — на довгу зиму.
Пізній листопад — на сувору тривалу зиму.
Жовтневий грім — на малосніжну зиму.
Багато жолудів на дубі — буде холодна зима.

* * *

Було бабине літо. Скільки сягав зір, з'являлися у блакитній високості незліченні білі нитки, то плавно опускаючись, то знову підіймаючись у прозорих потоках повітря. Летіли то швидше, то повільніше, на мить затримуючись, немов у ваганні, і потім знову рушали спокійно далі. А за дахами будинків з глибокої сіняви небес уже проступали інші і все пливли, пливли без кінця, без краю. Ніби шматувала справжня буря десь там, за обрієм, гігантські вітрила білі, а сюди долітали з них лише сліпучі шовкові нитки, сяючі шматки далеких розвихрених штормів.

(Олесь Гончар)

ЇЖАКИ

Два веселі їжаки
Накололи на голки
Всі листки
І сказали:

— Ми — кущі,
Золоті у нас плащі
На дощі.

Два веселі їжаки
Накололи на голки
Всі грибки
І сказали:

— Ми — пеньки,
Наросли у нас грибки,
Як горбки.

Два веселі їжаки
Позгортались у клубки
Під голки
І сказали:

— Ми — грудки...
Ну, а може,— будяки...
Ну, а може,— їжаки
Все-таки?..

Тамара Коломієць

ЖАБКА

Журилась під осінь	І жовтими стали
Малесенька жабка:	Листочки у клена,
Уже потемніла	А я іще й досі
У соняха шапка	Зелена-зелена!..

Лідія Повх

ЗИМА

Зимові прикмети

Як зима студена — влітку спека шалена.

Легка зима — сльотаве літо.

Якщо погода в січні схожа на березневу, то в березні чекай на січневу.

Як лютий багатий на сніг, то квітень — на траву.

* * *

Сніжинки летять від сонця. Десь високо-високо є величезна кришталева кузня. Біля прозорих ковадл стоять ковалі. Виковують молоточками мільйони сніжинок з кришталю. І в кожную з них вкарбовують кілька тоненьких-тоненьких сонячних променів.

От стоїть синя-синя ялинка, опушена сніжинками. Чому сніг рожевий? А тому, що в кожній сніжинці заморожені сонячні промінці. Сніг перед заходом стає рожевим — і промінці рожевіють. Сонце ховається, і вони згаснуть. Кришталь холодний — промінці холодні. А як почне сонце пригрівати, його промінці оживають скрізь: на вершинах снігових заметів і в сніжинках. Чому дзвенять весняні краплі, падаючи з дерев? Це в них грає розплавлений кришталь....

(Василь Сухомлинський)

З ВІКНА

Синиця в шибку вдарила крильми.
 Годинник став. Сіріють німо стіни.
 Над сизим смутком ранньої зими
 Принишкли хмари, мов копиці сіна.

Пливе печаль. Біліють смолоскипи
 Грайливо пофарбованих ялин -

Вони стоять, немов у червні липи,
Забрівши в сивий і густий полин.

Полин снігів повзе до видноколу,
Лоскоче обрій запахом гірким.
Лапаті, білі і колючі бджоли
Неквапно кружеляють понад ним...

Василь Симоненко

ВЕСНА

Весняні прикмети

Ранній приліт жайворонків — на теплу весну.
Якщо з берези тече багато березового соку — літо буде дощове.
Грім на початку квітня — буде тепле літо.
Весною літає багато павутиння — на спекотне літо.

* * *

Сонце грає промінням. Весняний легіт жене по небесній блакиті як пух легенькі хмаринки. У повітрі бринять мухи, цвірінькають горобці, пахне свіжою ріллею, травицею, фіалками, пахне весною!

Сонце розкриває обійми і тим розлогим нивам, що, порвавши кайдани, здужились до нового життя, і тим дітям повітря — вільним птахам, що з далеких країв прилетіли до нас у гості, і тому кущико-ві фіалок, що, захистившись межи травицею, тихо процвітає, віддаючи свої пахощі чудовим пахощам весни!

Загелгали дикі гуси, простуючи кудись високо під необмеженим лісом. Заспівав над нивою жайворонок. Зашумів вітер, пробігаючи синім лісом...

(Михайло Коцюбинський)

ВЕРБОВІ СЕРЕЖКИ

Біля яру, біля стежки
одягла верба сережки.
Головою хилитала,
потихесеньку питала:
— Де ота біленька хатка,
що гарнесенькі дівчатка?
Хай би вибігли до стежки,
подарую їм сережки.

Ліна Костенко

ЛІТО

Літні прикмети

Комарі літають роєм — на погоду.
Горобці купуються зранку в пилуці — скоро жди дощу.
Журавель танцює — на потепління.
Листя папороті скручується донизу — буде ясна погода.
Увечері голосно сюрчать коники — буде гарна погода.

* * *

Як тільки весна десь у житечку-пшениці розминеться із літом, у нас достигають суниці, достигають уночі, при зорях, і тому стають схожими на росу, що випала з зірок.

Це теж, прихилиючи небо до землі, говорить моя мати, і тому я люблю ту пору, коли суничники засвічують своє цвітіння. Цвінуть вони так, наче самі дивуються, як спромоглися на такий беззахисно-чистий цвіт. А згодом над ними по-дитячи нахиляють голівки зволожені туманом ягоди. І хоч невелика ця ягода, а весь ліс і всяк, хто ходить у ньому, пахне суницею. Я тепер лягаю і встаю, накупаний цими пахощами, — літо, літчко!..

Я люблю, як ти розкриваєш свої вії, прижурений житній цвіт, я люблю, як ти довірливо дивишся на мене очима волошки і озиваєшся косою у лузі, перепілкою в полі.

А як хочеться спати в тобі, у твоєму солодкому тумані, у твоїх зорях!..

Та вже знайома рука лягає на плече і знайомий голос нахиляється до твого сну:

- Вставай, Михайлику, вставай.
- Ма-мо, іще одну крапельночку...
- Струси цю крапельночку.
- Ой...

— Гляди, ще боки відіспиш. Тоді що будем робити? Рядно і тепло спадають із тебе, ти увесь збираєшся у грудочку, неначе волоський горіх, виростаєш у тапчан. Та хіба це пособить?

— Вставай, вставай, дитино, — виважує мати зі сну. — Вже вікна посивіли, вже прокидається сонце.

Сонце?.. А ти ще бачиш місяць, як його з лісу виносять на рогах корови, що теж пропахли суницею.

На тебе, на твої пошматовані видіння знову падають слова, немов роса; ти встаєш, сурмонячись, позіхаючи, прикладаєш кулаки до очей,

а у вухо, де ще причаївся сон, крізь туман добирається сумовите кування. Вже не перший ранок печалиться зозуля, що от-от на сивому колосі жита загубить свій голос, — літо, літечко!

Воно тихо з полів зайшло в село, постояло біля кожного тину, городу та й взялося до свого ділечка, щоб усе росло, родило. І все аж навшпиньки спинається, так хоче рости, так хоче родити!

Як зелено, як свіжо, як росяно за двома віконцями нашої бідарської хатини, яка займає рівно півзасторонка старої перепалої клуні, що вночі спить, а вдень дрімає...

(Михайло Стельмах)

* * *

Гроза пройшла — зітхнули трави,
Квітки голівки підняли,
І сонце, тепле і ласкаве,
Спилило погляд на землі.

Здаля розвіялись тумани,
Знов ясно, пахощі, тепло...
Спинилась кров, замовкли рани.
Пробите серце ожило.

Літає радість, щастя світе,
Дзвенять пташки в садах яernih,
Сміються знову трави, квіти...
А сльози ще тремтять на них.

Олександр Олесь

Словник до уроку 8 та додаткові тексти для самостійної роботи

Місто

містечко — городок
обласний центр — областной центр
портове місто — портовый город
старовинне місто — старинный город
провінційне місто — провинциальный город
передмістя — пригород
окóлиці міста — окрестности города
населений пункт — населённый пункт

селище міського типу — поселок городского типа
на селі — в деревне
хутір — хутор
план міста — план города
місто лежить — город расположен

Пам'ятки

пам'ятки — достопримечательности
довідкове бюро — справочное бюро

довідка — справка
 брама, ворота — ворота
 церква — церковь
 каплиця — часовня
 кладовище, цвинтар — кладбище
 виставкова зала — выставочный зал
 оглядова вежа — вышка обозрения
 вежа, башта — башня
 фортеця — крепость
 меморіальна дошка — мемориальная доска
 водограй, фонтан — фонтан
 бароко, бароковий — барокко, бароч-
 ний (в стилі барокко)
 готика, готичний — готика, готический
 романський стиль — романский стиль
 установа — учреждение
 міська рада, мерія — городской совет,
 мэрия
 парк культури та відпочинку — парк
 культуры и отдыха
 ощадна каса — сберегательная касса
 головпошта — главпочтамт
 готель — гостиница
 крамниця — магазин
 книжкова крамниця — книжный мага-
 зин
 громадський туалет (чоловічий, жіно-
 чий) — общественный туалет (муж-
 ской, женский)
 лікарня — больница
 відкритий (закритий) басейн, стаді-
 он — открытый (закрытый) бассейн,
 стадион

Вулиця

міські шляхи сполучення — городские
 пути сообщения
 бічна вулиця — боковая улица
 узвіз — спуск

бруківка вулиця — мощеная улица
 бруківка — мостовая
 хідник — тротуар
 вуличка, провулок — улочка, переулок
 глуха, сліпа вулиця — тупик
 трамвайна лінія — трамвайная линия
 рейки — рельсы
 стежка — тропинка
 ріг, загнути за ріг — угол, завернуть за
 угол
 перейти вулицю — перейти улицу
 підземний перехід — подземный пе-
 реход
 проїжджа частина — проезжая часть
 регулювальник руху — регулировщик
 движения
 регулювати рух — регулировать дви-
 жение
 зелене світло — зелёный свет
 червоне світло — красный свет
 жовте світло — жёлтый свет
 Проїзд заборонено. — Проезд запре-
 щён.
 Вїзд заборонено. — Въезд запрещён.
 Тримайтеся правої сторони! — Держи-
 тесь правой стороны!
 Зменшити швидкість — школа! — Сбавь-
 те скорость — школа!
 Односторонній рух. — Одностороннее
 движение.
 Стояти заборонено. — Стоянка запре-
 щена.
 Вантажним машинам проїзд забороне-
 но! — Грузовым машинам проезд за-
 прещён!
 залізничний переїзд — железнодорож-
 ный переезд
 Тут переїзд заборонено! — Здесь переезд
 запрещён!
 обїзд — объезд

Проїзд дозволено лише для однієї машини. — Проезд разрешён только для одной машины.

Перед в'їздом не паркувати! — Перед въездом стоянка запрещена!

паркувальна карта — парковочная карта

Найвища дозволена швидкість 60 км. — Разрешённая скорость не выше 60 км.

Транспорт. Види транспорту

вуличний рух — уличное движение
транспортний засіб — транспортное средство

приватний перевізник — частный перевозчик

пасажирські, вантажні перевезення — пассажирские, грузовые перевозки
автобусне сполучення — автобусное сообщение

екскурсійний автобус — экскурсионный автобус

автобусна лінія — автобусная линия
автобус далекого сполучення — автобус дальнего следования

Метро, трамвай, тролейбус, автобус, авто

метро, підземка *розм.* — метро, метрополитен

піднятися нагору (в метро) — подняться вверх (в метро)

спуститися донізу (в метро) — спуститься вниз (в метро)

черговий по станції — дежурный по станции

гілка метро — ветка метро

станція з переходом на станції... — пересадочная станция

трамвайне сполучення — трамвайное сообщение

причіпний вагон — прицепной вагон
передня, задня площадка — передняя, задняя площадка

підніжка — подножка

східинка — ступенька

кабіна водія — кабина водителя

авто, легковий автомобіль — легковой автомобиль

водійські права — водительские права

кермо — руль

кермувати — рулить

включити, виключити мотор — включить, выключить мотор

натиснути на педаль газу — нажать на педаль газа

зменшити газ — сбавить газ

їхати зі швидкістю 50 км на годину — ехать со скоростью 50 км в час

перевищити швидкість — превысит скорость

зменшити швидкість — сбавить, сбросить скорость

обігнати автомобіль на трасі — обогнать автомобиль на трассе

гальмувати — тормозить

гальмо, гальма — тормоз, тормоза

натіснути на гальма — нажать на тормоза

гальмівний — тормозной

бензозаправна станція — бензозаправочная станция

ремонтна майстерня, автомастерня — ремонтная мастерская, автомастерская

дорожньо-транспортна пригода, аварія — дорожно-транспортное происшествие, авария

легкове таксі — легковое такси

вантажне таксі — грузовое такси

стоянка таксі — стоянка такси

узяти таксі — взяти такси
 викликати таксі — вызвать такси
 таксі вільне — такси свободно
 шофер, водій — шофёр, водитель; ваго-
 новожатый
 водити (машину, трамвай тощо) — во-
 дить (машину, трамвай и т. п.)
 пред'явити квиток, посвідчення — предъ-
 явить билет, удостоверение
 закомпостувати білет — прокомпости-
 ровать билет
 перевіряти квитки — проверять би-
 леты
 Передайте, будь ласка, квиток на ком-
 постер. — Передайте, пожалуйста,
 билет на компостер.
 Не забувайте платити за проїзд! — Не
 забывайте платить за проезд!
 безбілетний пасажир, «заєць» — безби-
 летный пассажир, «заяц»
 їхати зайцем — ехать зайцем
 єдиний проїзний квиток — единый про-
 ездной билет
 їхати автобусом, трамваєм, тролейбусом,
 таксі, легковим автомобілем — ехать

на автобусе, трамвае, троллейбусе,
 такси, легковом автомобиле
 увійти в автобус, у трамвай, у тролейбус,
 у вагон метро — войти в автобус,
 трамвай, троллейбус, вагон метро
 вхід, посадка — вход, посадка
 вийти з автобуса, трамвая, тролейбуса,
 вагона метро — выходит из авто-
 буса, трамвая, троллейбуса, вагона
 метро
 вихід, вісадка — выход
 Ви зараз виходите? — Вы сейчас выхо-
 дите?
 заскакувати у вагон під час руху — за-
 прыгивать в вагон на ходу
 вискакувати з вагона — выпрыгивать из
 вагона
 пересідати — пересаживаться
 проїхати свою зупинку — проехать свою
 остановку
 сісти не на той автобус — сесть не на
 тот автобус
 станція пересадки — пересадочная стан-
 ция
 їхати до кінцевої зупинки, станції — ехать
 до конечной остановки, станции

МІСТО НА СЕМИ ПАГОРБАХ

Стародавній Київ, як і місто Рим, стоїть на пагорбах. Розповідають, що цих пагорбів, що в Римі, що в Києві, однакова кількість — сім. Сім — взагалі цифра магічна, бо несе велику енергетику. Багато цікавого можна розповісти про кожний із цих пагорбів, але торкнемося лише одного з них — п'ятого числом й одного з найзагадковіших не лише у стародавньому, а й у сучасному Києві.

П'ятий пагорб більш відомий під назвою Палацового або Графського. Менш відомі назви — гора Білобога, гора Любові, Інститутська або Банківська гора. Дійсно, із давнини це місце вважали найзагадковішим на околицях Києва. Чому на околицях? Бо ще з часів хрещення Русі на цій горі ніхто не селився. Розповідають, що

це було пов'язано з уявленнями про це місце у прадавніх віруваннях. Вірили, що на вершині гори, у святих Гаях, існувало невидиме царство самого царя Білобога.

За повір'ями, Білобóg — це Бог білого дня, щастя, добра, багатства, здоров'я й плодючості. Символами Білобога є вогненний меч, щит та сокіл. Цікаво, що з «соколиного» роду походять і легендарні засновники Києва Кій, Щék і Хорів. Предки українців вважали, що Білобог живе в золотому сонячному храмі, посеред якого стоїть золота чаша, по вінця наповнена Благom. Можливо, цей храм із золотою чашею й досі ховається у глибинах Печерських пагорбів, бо археологи його так і не знайшли. Найчастіше Білобог з'являвся там, де колосилося жито. Його уявляли дідом із довгою білою бородою, у білій одежі й з посохом у руці. Про історичний зв'язок гори на вулиці Інститутській із Білобогом свідчить і стара назва цієї місцини та прадавнього шляху, що проходив через неї — Дóвга нівa.

Існує величезна кількість легенд, переказів, казок, пов'язаних саме з цією київською історичною горою. І якщо Софію, що з грецької — «божественна мудрість», зв'язують з містом Ярослава Мудрого, де кожного киянина й гостя столиці України освячують дзвони й краса величної Софії Київської та прадавнього Михáйлівського Золотоверхого монастиря, то величний пагорб навпроти людське слово здавна пов'язує з такими православними поняттями, як Віра, Надія, Любов. Виходить, що Софія, мудрість і мати, — це Старокиївський пагорб, а вже її діти Віра, Надія, Любов — то колишній Палацовий пагорб, що поруч.

Але чому ми говоримо Палацовий — колишній, адже це й сьогодні державна, ділова, найпрестижніша та найповажніша з київських круч. Президентський палац, Кабінет Міністрів, Верховна Рада, палац Збройних сил — усе розташовано на вершині цього пагорба.

Чи не впливом енергетики Землі можна пояснити неповторний смак кави та шоколаду, який зовсім недавно почали готувати саме тут, у кав'ярні «Золотий дукат», розташованій на вершині п'ятого пагорба? Почали тут проводити й неповторні та вишукані екскурсії «Стежками стародавнього Києва зі смаком кави».

Згідно з давньою легендою, саме тут майбутня княгиня Ольга зустріла своє перше кохання. Варяг, імені якого, на жаль, не зберегла історія, був християніном, сином дружинника князя Аскóльда, якого підступно вбив Олег Віщий. Розповідають, що, завдячуючи саме цьому коханню, Ольга в майбутньому серед багатьох інших запропонованих іноземцями вір остаточно обрала християнство, а вихо-

ваний нею онук Володимир уже вдруге після Аскольда хрестив Русь у 988 році.

Дивовижно, але на святих місцях відбуваються незвичайні речі. Саме тут Олександр Пушкін, що зупинявся в будинку Раєвських, закохався в польську красуню Кароліну Собанську. Це миттєве кохання, одне з найяскравіших, російський поет проніс через усе своє життя. Рідна сестра Кароліни — Евеліна, яка також мешкала тут, закохалася в Оноре де Бальзака і з часом стала його дружиною.

На вершині пагорба росли Святі Гаї. Липи — справжні патріархи цих місць. Взагалі це дерево — найсвятіше у слов'ян. Від його назви походить сучасна назва цього району — Липки. Коли російський цар почав будувати Печерську фортецю, усі залишки Святих Гаїв — і поодинокі величезні дерева, і навіть кущі знищили. Це зробили із суто фортифікаційних міркувань — уся зона поблизу фортеці мала бути відкритою, добре прострілюватися. На ній імовірний ворог не повинен мати найменшого шансу перепочити або закріпитися.

За іронією долі, величезну й досконалу Печерську фортецю так ніколи за своїм прямим призначенням й не використали. Може, у тому є рука старого доброго білого Бога? До того ж липа — символ доброти і щедрості. Українці вірили: той, хто зрубає це дерево, неодмінно заблукає в лісі. Заразом липа відвертає прокляття, що їх посилають чоловікам жінки, приймає ці прокляття на себе, а тому на липі й буває набагато більше наростів, ніж на інших деревах. Під старезні липи батьки приносили своїх хворих дітей. Коли зацвітала липа, пасічники вклонялися їй.

Розповідають, що задовго до побудови Печерської фортеці тут під величезною розлогою липою любив поміркувати геній українського народу філософ Григорій Сковорода. Був закоханий у ці місця й великий пророк і поет українського народу Тарас Шевченко.

Ця велична гора була облюбована ще за часів варягів, у її глибині й досі збереглися численні підземні ходи. Дехто вважає, що не поблизу Софії Київської, а саме тут, у старих і зовсім не досліджених варязьких печерах, сховано бібліотеку Ярослава Мудрого.

Цікаво, що саме на цю гору вперше ступила нога апостола Андрія, саме тут проголошено, «що на цих горах світитиме благодать Божа». Полюбляв тут полювати й відпочивати князь Володимир Великий, на середньовічних мапах збереглися стародавні назви урвищ і покритих віковим непролазним лісом куточків цієї гори. Одним із них

є Перевісище, назва якого, ймовірно, походить ще з князівських часів, коли на місці сучасної вулиці Хрещатик влаштовували перепелині лови.

І досі можна чути розповіді про таємничий підземний хід, що вів до схованки, де збиралася таємнича масонська ложа, яка існувала тут у першій половині 19 століття. Провалля того ходу, який простягався на велику відстань, несподівано відкрили поруч із Верховною Радою в Маріїнському парку, але, на жаль, його було майже відразу завалено й не досліджено. Багато загадкових пустот виявляють спеціальні пристрої у глибині Палацової гори, але хто ж тут дозволить розкопувати?

Таємниця багатьох будинків — справжніх палаців зі своїми підземеллями та історіями — залишається й до сьогодні нерозгаданою. А вулиці — Медова, Божа, Ольгинська, Шовковична... Скільки тих народних назв! Ось яка глибока історія тільки однієї з київських круч.

(За Вадимом Перегудою)

КАВОВИЙ ТУР ДО ЛЬВОВА

Львів. Це місто немов обплутане павутинням історії, співом флейти й терпким запахом кави. Воно немислиме без кав'ярень або каварень, як казали раніше. Без їхнього затишку та того особливого відчуття, що тут зупиняється час. Непомітно й тихо він присідає в куточку, аби відпочити за філіжанкою кави по-львівськи.

Починаючи з турецького кавника

Перші згадки про каву в Україні датовано 1672 роком — саме тоді в Кам'янці-Подільському турки заснували першу каварню. Львів посправжньому розсмакував цей напій у XVIII столітті. До міста кава потрапляла не лише зі Сходу (зокрема, із Туреччини), але й із Заходу, з Відня, де галичанин Юрій Кульчицький 1683 року відкрив каварню «Під синьою фляжкою». Згодом заклад відомого галичанина творив моду на каву в цілій Європі. Замість вівіски тут почепили турецький кавник, який згодом став знаком усіх каварників. А віденський скульптор Емануїл Пёндель увіковічнив Юрія Кульчицького пам'ятником у столиці Австрії.

У XIX столітті Львів немов очманів від кави. Її пили всі, спросоння й натище, вдома й під час гостювання, до їжі й після. Уважали, що біла кава — з молоком та цукром — напій символічний, а чорну

вжывалі хіба за п'ятыкою. По-асабліваму ставілася до каві жіноцтва. Траплялася, што деякі пані бралі іі із собою до царквы, абы выпіці після прычаста. Та пры всьому цьому в місті не было каварень!

Цукэрні

Спершу традыцыі кавування у Львові творіліся в цукернях. У цих кандытэрскага до каві пропонуваці выпечені тут же свіжі тістечка. До речі, перші пэкарі у Львові з'явіліся ще в сярэднявіччі й маці навіць сьое фахове сьвято — дэнь Сьвятога Антонія (13 чэрвня). А першу справжню цукерню в місті Лева створів 1803 року швейцарець Домінік Андрэолі. Проіснувала вона аж 80 рокав.

У сярэдіні ХІХ стагоддзя цукерень побільшало. Місцэва еліта, сабто худохнікі, пісьмэннікі, журналісты, любіла провадзіці час у цукернях Костэцкага та Ротляндэра. На місці закладу останняго в 1893 році збудувалі «Гранд-отель». Цукерня Алэксандэра Бенэцкага відрізнялася вершкэвім та фруктовім морозівім, яке падавалі у хрусткага трубочках. Це было рідкістю на той час.

Улюблэнім місцэм дітэй була цукерня Людвіка Залэвскага. Про дывовіжу цьога закладу згадував відомый польскыі пісьмэннік-фантаст Станіслава Лем: «Здавалася, што Залэвскыі потрафіць ціліі космос відтворіці в чоколяді, оздобівшы сонце луцэнымі мигдалямі, а зорі — глазу́ром».

Каварні

Як засвідчуяць історычні дакумэнты, 1829 року в місті Лэва була адна каварня — «Відэньска». Лішэ на пачатку ХХ стагоддзя, у пэредвае́нныі пэрыад, каварень побільшало. Найохочішэ люд збіравався у «Відэнці» та «Тэатрэлці». Місцэм відпачынку за філіжанкою каві буці також «Амерыканка», «Монополка» та «Цэнтрэлка». Останні дві сьвога часу сталі прыхістком для творчых людэй, які спэрэчаліся і дыскутувалі, чыталі й цытувалі класыкав. У «Крышталэвіі» та «Народній Гостініці» за каваю чэрпалі сці політыкі й публіцысты.

Ніні на місці «Цэнтралкі», на плоці Бэрнардынскыі, 7, розташована міжміська тэлефонна станцыя, а історычнэе місце «Монополкі» займае Будынок кнігі.

Каварні як місце затышку і народжэння ідэй асабліва поважалі галыцкыі мытці. Кажуць, што всесвітньо відомый кампазытор Станіслава Людкэвіч провів тут паловіну сьвога жытця, хо́ча й не на жарт лю-

тував, слухаючи недосконалу гру «каварняних» оркестрів. А письменник Михайло Рудницький колись висловився так: «Каварня стала демократичною установою, щось наче читальня «Просвіти», де всі рівні, з тою різницею, що голос тут мають не ті, яких мусили слухати, а ті, яких можна слухати... Приймаємо каварню як необхідне зло тому, що не можемо всіх приймати у себе вдома».

Львів дорослішав і любив каву більше й більше. Особливо міцну, по-віденськи, в той час найпопулярнішу (до неї подавали три склянки зімної води). Відмінністю тодішніх каварень було спеціальне місце для танцю, а вже у 30-х роках минулого століття танцювальні майданчики змінили на ложі для інтимних розмов.

Упродовж своєї історії львівські каварні переживали й не найкращі часи. Одним із таких моментів негаразду були повоєнні роки після першої світової, коли кава, цукор і майже всі продукти харчування значно зросли в ціні.

У пана Атлясса

Проте й у часи негаразду каварні не перестали бути улюбленим місцем відпочинку львів'ян. З того часу можна згадати декілька популярних, як-от: «Козьол» (мала три зали — Антічний, Ліцарський та Малиновий), «Казино де парі» (артистичне кабаре), «Міраж» (у ній продавали всі польські та закордонні газети), «Пегас» (літературно-мистецька). Та було кілька закладів, які диктували моду в цілому місті.

Найшановнішою кнайпою був «Атлас» (корчма, кнайпа — це кафе, де подавали ще й спиртні напої). Назва її походила від прізвища першого власника — відомого виробника «Сметанкової» горілки та настоянки «Атлясівки» пана Атлясса. У час окупації каварнею опікувався його зять Едвард Тарлєрський. Саме завдяки вмінню пана Ёдзя згуртувати різношерстих людей за одним столиком сиділи знаменитий поет і графоман, професор і студент, священник та кишеньковий злодій. Це була безупинна круговерть гостей, розмов та зустрічей.

Цілодобова каварня «Атлас» мала кілька залів: Білий, Зелений, Сірий, Бочковий, Мистецький. Бочковий зал славився своїми оригінальними декораціями — бочками, на яких сиділи відвідувачі, та кухлями, прикутими ланцюгами. Богема тут знаходила свій другий дім. Повсякчасні презентації картин, книг, літературні вечори, концерти були обов'язковими атрибутами «Атласу». А на стіні каварні господар пан Едзьо вивісив укладені ним приписи. Були вони дотепні та жваві, як ось: «Якщо гість залишився в закладі понад годи-

ну, фірма відповідає за його зуби, капелюх, торбу, паличку і, звичайно, кохánку».

Окрім «Атласу», славилися також «Центрálьна», «Віденська», «Монопóль», «Café de la Paix», «Міллера».

Посидь собі зі Швейком

Час біжить. Знамениті кóрчми, кна́йпи, кава́рні залишаються в минулому, стають предметом для написання книжок. А Львів не перестає любити каву. Її, як і колись, п'ють спросо́ння й натще, вдома й під час гостювання, до їжі й після. Навіть час не може закреслити минулого. Старі каварні оживають знову. Хоч трохи змінився інтер'єр, музика та забага́нки кавоманів, але традиції не зникають.

Сьогодні в центрі міста на проспекті Свободи є «Віденська каварня». Її історія сягає ХІХ століття, часу тієї першої. Сучасну відкрили кілька років тому. Нині тут функціонують ще й ресторан, літній майданчик, тераса, більярд. Персонал розповідає, що це єдиний подібний заклад, де подають каву подвійної заправки — 15 грамів. Також популярні кава з лікером, із віскі, із корицею, із жовтком. Однією з елітних є «Blue mountain». Кавові зерна арабіки для цього напою збирають один раз на рік на острові Ямайка. Гордість «Віденської» — бронзова скульптура бравого вояка Швейка, який сидить у кріслі, в одній руці тримаючи люльку, а в іншій — горня кави.

...Якщо не боїшся привида

Ще одним своєрідним продовженням давніх традицій була каварня на вулиці Ру́ській «Під синьою фляжкою» — спадкоємиця закладу Юрія Кульчицького. Існують легенди, що в тутешніх підвалах живе прі́вид, котрий в ніч проти неділі не дає заснути мешканцям будинку, грíмаючи порожніми бочками з-під вина. Місцеве меню було правдивою подорожжю Австро-Угорщиною. Тут пропонували напої та на́їдки з Галичині, Богемії, Угорщини, Польщі, Далматинії, Боснії, Воеводини, Хорватії, Моравії, Буковини, Словенії, Австрії.

Одним із фірмових напоїв кнайпи була кава «Карнава́цька», до складу якої входять лимон, мед, гвоздика. Каву «Богемську з вогником» готували з цукру-рафінаду та коньяку, що горить. Можна було замовити каву по-мадярськи з ваніллю та вершками. Оригінальною

за складом була кава по-римськи — це коньяк, кориця та лід. Окрім цього, тут ласували смачнучими чаями, як-от: «Карпатський» (лісова яблуня, глід, горобіна), «Ранковий» (апельсин та цукор), «Чай на прискерки» (з ромом або з коньяком).

Інтер'єр у дусі часів герцогства Галіції, свічки, прапор того часу, декори, якими каварню облаштував власник, відомий львівський митець Володимир Костірко, музика, підібрана із смаком, — все це примушувало забути, що перебуваєш на вулиці ХХІ століття. Такою атмосферою та філіжанкою кави приходила потішити себе львівська богема та численні туристи. А улюбленим місцем багатьох львівських студентів є каварня «Квіти на руїнах».

Нині їх не злічити

Ще однією місциною, де черпає сили творча еліта, є антикварна каварня «Під клепсидрою», відкрита у приміщенні мистецького об'єднання «Дзйґа», на Вірменській. Зазвичай після презентацій у виставковому залі торжество плавно, під звуки музики, переходить у каварню. Сюди приходять художники, поети, письменники, музиканти.

Найбільше кави, здається, у «Світі кави», що на Кафедральній, та у «Галці», що на Корнякта. Тут зерна мелють та одразу готують напій за найрізноманітнішою рецептурою. Стіни закладів оздоблені кавовим начинням, почепленим на гачки, що довершує загальний інтер'єр справжнього світу кави.

Але Львів і досі не може існувати без цукерень. Однією з найбільших та найпопулярніших є «Цукерня» на вулиці Староєврейській. Стіни цієї кондитерської прикрашені ідилічними пейзажами, а під стелею висять симпатичні люстри із бронзовими ангелами. Хоч якщо їсь особливої кави тут немає, зате є величезний вибір солодких смаколиків.

Окрім цих популярних кнайп, у львівських вуличках ховається ще багато цікавих каварень зі своєю історією, міфами та рецептами кавоваріння. Минули часи, коли каву забороняли, бо вважали, що вона відволікає ченців від молитви, а добропорядних мешканців схиляє до розмов про політику. Нині кава є запорукою гарного настрою, веселого товариства або тихої розмови. І давнє місто надалі асоціюється з легендами та міфами, які творяться за філіжанкою міцної кави.

(За матеріалами з книг Юрія Винничука «Кнайпи Львова» та «Кава по-львівськи»).

Словник до уроку 9 та додаткові тексти для самостійної роботи

Людське тіло

обличчя, лице — лицо
 чоло, лоб — лоб
 висок, скроня — висок
 очі — глаза
 повіки — веки
 вуха — уши
 ніс — нос
 губи, вуста — губы
 підборіддя — подбородок
 волосся — волосы
 вілиці — скулы
 вуса — усы
 шия — шея
 тулуб — туловище
 груди — грудь
 живіт, чéрево — живот
 внутрішні органи — внутренние органы
 кінцівки — конечности
 передпліччя — предплечье
 зап'ясток — запястье
 плече — плечо
 долоня — ладонь
 стопа — ступня
 щиколотка, кісточка — лодыжка, щиколотка
 литкі — икры
 шкіра — кожа
 ніготь, нігті — ноготь, ногти

Опорно-руховий апарат

кістка — кость
 м'язи — мышцы
 хребет — позвоночник
 суглоб — сустав
 зв'язки — связки

Органи травлення

ротова порожнина — полость рта
 стравохід — пищевод
 шлунок — желудок
 печінка — печень
 підшлункова зало́за — поджелудочная железа
 тонка кішка — тонкая кишка
 товста кішка — толстая кишка
 жовчний міху́р — желчный пузырь

Діхальний апарат

носова порожнина — носовая полость
 мигдалини — миндалины
 діхальне горло, трахея — дыхательное горло, трахея
 легені — легкие

Апарат кровообігу, органи виділення, статеві органи

судіни — сосуды (кровеносные)
 органи виділення — органы выделения
 нирки — почки
 статеві органи — половые органы
 сечовий міхур — мочевой пузырь

Нервова система і органи відчуттів

спинний мозок — спинной мозг
 головний мозок — головной мозг
 органи смаку́ — вкусовые органы
 органи нюху — органы обоняния
 органи зору — органы зрения
 органи слуху — органы слуха
 органи до́тику — органы осязания

Хвороба

захворіти *на що* — заболеть *чем-либо*
хворіти, нездужати — болеть, быть боль-
ным

бути хворим — быть больным
мені нездужається, я нездужаю — мне
нездоровится

я відчуваю слабкість — я чувствую не-
домогание

мені зробилося погано, млóсно — мне
стало дурно

у нього серце́вий на́пад — у него сердеч-
ный приступ

ва́да серця — порок сердца

болить *що, кого, у кого, кому* — болит
что у кого

відчувати біль — чувствовать боль

хворіти *на щось*, страждати *на що, від*
чого — страдать *от чего-либо*, болеть
чем-либо

ска́ржитися на бо́лі — жаловаться на
боли

скарги хво́рого — жалобы больного

у нього перевто́ма — он переутомлён
він страждає на безсо́ння — он страдает
бессонницей (от бессонницы)

у нього па́морочиться голова — у него
кружится голова

зомлі́ти — упасть в обморок

заразитися — заразиться

зара́ження, інфекція — заражение, ин-
фекция

інфікований — инфицированный

перенести́ хворобу на ногах — перенести
болезнь на ногах

берегтися від хвороби — беречься от
болезни

лікуватися *від чогось* — лечиться *от че-
го-либо*

приймати ліки — принимать лекарство

таблетки, мікстура від кашлю — таблет-
ки, микстура от кашля

видавати ліки за рецептом — выдавать
лекарство по рецепту

запобігти хворобам — предупредить бо-
лезни

запобіжні заходи, профілактика — про-
филактические мероприятия, про-
филактика

поставити діагноз, діагностувати — по-
ставить диагноз, диагностировать

звернутися вчасно до лікаря — обра-
титься вовремя к врачу

викликати лікаря додому — вызвать
врача на дом

зада́внити хворобу — запустить болезнь
невиліко́вна хвороба — неизлечимая
болезнь

померти *від чогось* — умереть *от чего-
либо*

ускла́днення — осложнение

схуднути — похудеть

одужати — выздороветь

приймати пацієнта — принимать паци-
ента

одужувати після хвороби — поправлять-
ся после болезни

заго́їтися — зажить (о ране)

оглянути пацієнта — осмотреть пациен-
та

скерувати на рентген — послать на рент-
ген

зробити укол, ін'єкцію — сделать укол,
инъекцию

зробити щеплення — сделать прививку

прописати ліки — прописать лекарство

виписати пацієнта з лікарні — выписать
пациента из больницы

бути на лікарняному — быть на бюлле-
тене, на больничном

Внутрішні хвороби

застуда — простуда
 застудітися — простудиться
 нежить — насморк
 хрипіти — хрипеть
 бліднути — бледнеть
 потіти — потеть
 втомлюватися — уставать
 втома — усталість
 його лихоманить — его лихорадит
 його морозить — его знобит
 у мене, *рідше* мені, *розм.*, мене *рідк.* коле
 в боку — у мене колет в боку
 втратити апетит — потерять аппетит
 блювота — рвота
 нудота — тошнота
 мене нудить — меня тошнит
 підвищена температура — повышенная температура
 температура підвищується — температура підвищується
 температура знижується (падає) — температура знижується (падает)
 міряти температуру — измерять температуру
 жар, гарячка *розм.*, температура *розм.* — жар, высокая температура
 запалення легень (легенів) — воспаление легких
 підвищений, понижений кров'яний тиск — повышенное, пониженное кровяное давление
 параліч, грець *розм.* — инсульт, удар
 його розбив параліч — его хватил удар
 крововилив — кровоизлияние
 у нього кільки — у него колики (рези, боли)
 у нього коле в грудях — у него колет в груди

у нього крутить (ломить) усе тіло — у него все тело ломит
 пронос — понос
 закріп, закріп — запор
 здуття живота — вздутие живота
 ревматизм — ревматизм
 віразка шлунка — язва желудка
 виразкова хвороба — язвенная болезнь
 пухлина, опух — опухоль
 цукровий діабет — сахарный диабет

Інфекційні хвороби

схильний до захворювань — восприимчивый к болезням
 поширення інфекції (повітряно-крапельним, статевим шляхом) — распространение инфекции (воздушно-капельным, половым путем)
 кір — корь
 кашлюк — коклюш
 вітряна віспа — ветряная оспа
 висипка — сыпь
 жовтяниця — желтуха
 короста, сверблячка — чесотка
 у нього кропивниця (кропів'янка) — у него крапивница
 набряки — отеки
 бути в карантині, тримати в карантині — быть в карантине, держать в карантине

Нервові хвороби

головний біль — головная боль
 струс мозку — сотрясение мозга
 депресивні стани — депрессивные состояния
 збожеволіти — помешаться

душевнохворій, психічнохворій — душевнобольной

Огляд хворого

обстежити — обследовать
 затримайте дихання — задержите дыхание
 дихайте глибоко — дышите глубоко
 промацати пульс — прощупать пульс
 послухати легені — прослушать легкие
 поміряти кров'яний тиск — измерить кровяное давление
 надати першу допомогу — оказать первую помощь
 нещасний випадок — несчастный случай
 постраждалий — пострадавший
 отримати травму — получить травму
 зламати ногу — сломать ногу
 зупинити кровотечу — остановить кровотечение
 синіць — синяк
 садно — ссадина
 забиття — ушиб
 тепловий удар — тепловой удар
 опік — ожог
 отруєння — отравление
 обробити рану — обработать рану
 накласти пов'язку — наложить повязку
 робити переливання крові — делать переливание крови
 бути непритомним — быть без сознания
 опритомніти, отямитися — прийти в себя
 швидка допомога — скорая помощь

Догляд за зубами

випала плomba — выпала пломба
 запломбувати зуб — запломбировать зуб

вирвати, видалити зуб — вырвать зуб
 стоматологічний кабінет — зубо-врачебный кабинет
 у мене розпухли ясна — у меня распухли десны
 карієс зубів — кариес зубов
 запалення зубного нерва, пульпіт — воспаление зубного нерва, пульпит
 зйомний протез — съёмный протез
 бормашина — бормашина
 свердлити зуб — сверлить зуб
 дірка — дыра
 порожнина — полость
 вставний зуб — вставной зуб
 поставити міст, змінити коронку — поставить мост, сменить коронку

Домашня аптечка

полоскання — полоскание
 таблетки від головного болю — таблетки от головной боли
 знеболювальний засіб — обезболивающее средство
 беззаспокійливий засіб — болеутоляющее средство
 снодійний засіб (снодійне) — снотворное
 проносний засіб — слабительное
 мазь, масть — мазь
 перекис водню — перекись водорода
 розчин борної кислоти — раствор борной кислоты
 пластир — пластырь
 перев'язувальний матеріал — перевязочный материал

Лікувальні установи

лікарня — больница
 покласти в лікарню — положить в больницу

лікарська амбулаторія — врачебная амбулатория	перев'язувальна — перевязочная
пологівий будинок — родильный дом	лікар — врач
лікарняна палата — больничная палата	головний лікар — главный врач
операційний зал — операционный зал	медична сестра — медицинская сестра
	доглядальниця — сиделка

КУРІННЯ, ПИЯЦТВО АБО ЗДОРОВ'Я — ОБИРАЙТЕ САМІ!

Чому люди йдуть до театрів, на стадіони, у кіно, у сільській місцевості — в клуби? «Щоб відпочити, отримати задоволення», — скажете ви. А що таке задоволення? Усе, що подобається, викликає позитивні емоції? Але ж так само заради «задоволення» випити вина деякі люди ладні пожертвувати здоров'ям, навчанням, родиною, роботою. Як це пояснити?

Білоруський психолог Ю. А. Мерзляков умовно поділяє всі задоволення на задоволення поповнення нестачі й задоволення надлишку.

Уявіть, що ви дуже голодні або вам дошкуляє спрага. Якщо вам у цю хвилину дати поїсти або напиться джерельної води, ви відчуєте задоволення. Але до якого часу? Доти, поки не наїстесь або не нап'єтесь. Це задоволення нестачі. Однак людині треба більшого. Ви хочете зустрітися із друзями, піти в бар, одним словом, відпочити за столиком із пивом чи кавою. Це вже задоволення надлишку.

Серед задоволень маємо багато корисних (відвідування музеїв, спортзалів, колекціонування тощо), але є й шкідливі. Найпоширеніші з них і найбільш згубні для здоров'я — куріння та надуживання алкоголем.

Уявіть собі, що два товариші — курець і некурець — поїхали на риболовлю. Некурець, милуючись природою, вудить рибу, із насолодою вдихає свіже повітря. А курець забув удома цигарки. І йому не до риби: усередині смокче, це неприємне відчуття заважає насолоджуватися природою, і клювання його вже не цікавить. Він страждатиме увесь день, а повернувшись додому, кине́ться до омріяної цигарки. Закурив, затягнувся димом і... відчув себе вже здатним оцінити красу природи й відчувати радість від життя.

Що ж сталося? Він отримав «задоволення», пов'язане з великою шкодою для здоров'я, і втішився. Та чи й задоволення це?

Замисліться, хто курить, із чого це почалося? Хіба з'являлося бажання, подібне до відчуття спраги чи голоду? Чи потребував організм

цигарку? Ця потреба виникла вже потім, коли організм звик до нікотину. То чи не краще взагалі не починати курити?

Або інший випадок. Ви гуляєте містом. Поруч людина, якій ви симпатизуєте. Ви захотіли пити, зайшли до бару, замовили сік. Він холодний, приємний. Чудово! «А чи не взяти ще й коктейль?». І ось уже соломінка в роті: задоволення надлишку.

Чи так уже був потрібен вам коктейль? Вам дошкуляла спрага, але організм зовсім не відчував потреби в алкоголі. Ви навіть і не думали про нього... Та ось наступного разу (за звичкою!) вам знову закортіло відчутти себе схожим на кінозірку — з соломинкою в роті. Потім — келих шампанського, потім чарка горілки, а пізніше, коли на дорозі напої грошей не вистачає, ви п'єте, що є під рукою, зокрема й найдешевше і найменш якісне вино. Ви й не помітили, як організм звик одержувати певну дозу алкоголю. Це небезпечно особливо для підлітків, які звикають до спиртного дуже швидко.

Сп'яніння — замітник природних радощів, утіх. Поступово алкоголь із задоволення надлишку перетворюється на потребу організму, на задоволення поповнення нестачі — на рівні з утамуванням спраги чи голоду. Але скільки б не пив п'яниця, йому все одно мало...

Нікому з нас не завадило б замислитись над тим, чи варто, чи не варто починати курити або пити. І тим, хто це вже робить, і тим, хто ще вберігся. І що людину чекає попереду?

Пригадайте затятих курців, яких ви знаєте: один із жовтим, сухим, зморшкуватим обличчям, згорблений, постійно кашляє й задихається; інший змушений, ідучи, раз по раз зупинятися через біль в ногах; третій скаржиться на болі в ділянці серця; четвертого недавно завезла «швидка» до лікарні з виразковою кровотечею.

Як кажуть, краще раз побачити, ніж сто разів почути. Дуже добре сказав про курців професор В. Т. Бахур: «Коли мені доводиться бувати в палатах, де лежать хворі на рак легенів, які занедужали після багаторічного куріння, бачити їхні виснажені обличчя, чути кашель, бачити, як вони задихаються, у мене іноді виникає бажання вийти на вулицю, взяти за руку будь-якого молодика, що з таким смаком покурює сигарету, привести його сюди і сказати: «Дивися, ось чим усе це може закінчитися!». Я певний, що після таких відвідин навряд чи знайшовся б хоч один курець, який би негайно не кинув курити...»

Цікаво, чи влаштовують такі перспективи тих, хто курить? Шкода, що мало не єдиним аргументом антитютюнової пропаганди стають брошури, лекції, вмовляння. Тому лікарі й б'ють на сполох: це

дуже небезпечно! Підступність алкоголю й тютюну в тому, що розплата підкрадається поволі, непомітно. Але вона неминуча.

Сьогодні стало очевидно, що куріння завдає величезної шкоди не лише курцеві, а й усім довкола, його забороняють у громадських місцях, у транспорті, у ресторанах та кав'ярнях. Людство починає усвідомлювати всі небезпеки, які воно створило своєю ж діяльністю, своїм небажанням розуміти й передбачати наслідки. Тому все більше й більше країн світу долучаються до програми покращення екологічного стану оздоровлення людства на всій планеті.

Хочеться вірити, що в майбутньому куріння вважатимуть вершиною безкультур'я, а для курців будуть відводити спеціальні місця: лише там можна буде курити. Якщо ви зважили усі «за» й усі «проти», — зробіть зусилля; ті, хто курить, — киньте, хто не почав — не починайте! Це також стосується й алкоголю.

(В. М. Ягодинський.

Про шкідливість нікотину і алкоголю)

МИКОЛА АМОСОВ

Він — видатний учений, знаменитий лікар, талановитий письменник, громадський діяч... Але найголовніше, Амосов — це людина, яка рятувала життя тисячам людей. Його головною зброєю був скальпель.

Операції на стравоході, легенях, й особливо на серці він робив, коли пацієнтам загрожувала невідворотна смерть, а ніхто з лікарів на такий крок не наважувався. 1962 року Микола Михайлович уперше в СРСР зробив протезування мітрального клапана серця, а 1965 року створив і першим у світі почав використовувати штучні клапани з покриттям.

Представляти Миколу Амосова у проєкті «Великі Українці» буде його колега — лікар, письменник і журналіст Віталій Коротич, який чудово знав його особисто. Віталій Олексійович також став ведучим документального фільму «Микола Амосов».

- Уперше ми познайомилися з Амосовим ще в 60-х роках, коли я працював лікарем в Інституті Стражеска. Тоді я своїх хворих часто скеровував до нього, — згадує Коротич. — Він дуже серйозно ставився до своєї справи. При цьому він був дуже скромним і ніколи не думав про власну вигоду. Коли 1999 року треба було рятувати його самого, з'ясувалося, що в нашій країні людям після 70-ти років таких операцій на серці не роблять. А щоб поїхати на операцію до Німеч-

чини, потрібні великі гроші. Тоді Амосов вирішив продати свою квартиру. Йому навіть на думку не спало, що можна звернутися за допомогою до тисяч людей, яких врятував він... А серед них були й дуже багаті люди. У день свого народження він біля входу в Інститут серцево-судинної хірургії завжди вивішував оголошення «Пробу жодних подарунків мені не готувати, навіть квітів не треба — для мене важить ваша любов». Людина мене цим вражала. Я сам працював лікарем і знаю колег, які скаржаться на те, що їм коньяк ніде подіти. Але це не Амосов. Він був порядною людиною, і це виявлялося в усьому. Я відчував свою неповноцінність поруч із ним — квіти я, на відміну від нього, від хворих брав.

У фільмі взяли участь і колишні пацієнти Миколи Амосова, яких він повернув до життя, і дочка Катерина Амосова.

— Багато разів він хотів покинути хірургію, бо дуже страждав, коли пацієнти помирали, — розповідає Катерина. — Він страшенно втомлювався. Але йому приходили листи, йому дуже вірили, до нього приїздили хворі з усього Радянського Союзу: з Молдавії, з Росії, Білорусії...

За величезні заслуги перед Україною Миколу Амосова вже визнали «Людиною століття в Україні», а тепер черга за «Великими Українцями». Голосуйте за Амосова, якщо ви вважаєте, що своїм життям і своєю працею він заслужив звання Великого Українця №1!

(З розмови Ярослава Геляса з Віталієм Коротичем)

P.S. За результатами голосування, відомий кардіохірург Микола Амосов став другим Великим Українцем, поступившись першістю лише Ярославу Мудрому.

Словник до уроку 10 та додаткові тексти для самостійної роботи

Заняття улюбленою справою

захоплюватися — увлекаться
розділяти захоплення — разделять увлечение
цікавитися, інтересуватися — интересоваться
займатися — заниматься

записатися — записаться
брати (взяти) участь — принимать (принять) участие
присвятити себе улюбленій справі — посвятить себя любимому делу
подорожувати, мандрувати — путешествовать

відпочивати — отдыхать
 милуватися — любоваться
 активний відпочинок — активный отдых
 проводити час з користою — проводить время с пользой
 планувати відпочинок — планировать отдых
 пропонувати — предлагать
 запрошувати до компанії — приглашать в компанию

Клуби,

гуртки, об'єднання, акції

клуб за інтересами — клуб по интересам
 міський палац молоді — городской дворец молодёжи
 клуб шанувальників верхової їзди — клуб любителей верховой езды
 клуб захисту тварин — клуб защиты животных
 асоціація парапланеризму — ассоциация парапланеризма
 клуб жінок-пілотів — клуб женщин летных специальностей
 дитячий підлітковий клуб — детский подростковый клуб
 клуб любителів повітряних змій — клуб любителей воздушных змеев
 клуб товстунів — клуб толстяков
 клуб шанувальників мініатюрної книги — клуб любителей миниатюрной книги
 клуб шанувальників джазової музики — клуб любителей джазовой музыки
 клуб шанувальників пива — клуб любителей пива
 клуб собаководів — клуб собаководов

клуб мисливців і рибалок — клуб охотников и рыбаков
 школа шанувальників боулінгу — школа любителей боулинга
 клуб шанувальників екстремального спорту — клуб любителей экстремального спорта
 клуб знайомств — клуб знакомств
 клуб аматорів-квітникарів — клуб любителей цветоводства
 центр правильного харчування — центр правильного питания
 центр сучасного танцю — центр современного танца
 науково-дослідна експедиція — научно-исследовательская экспедиция
 піша прогулянка — пешая прогулка
 водна мандрівка — водное путешествие
 відвідування театру, кінотеатру, виставки — посещение театра, кинотеатра, выставки
 театр-студія декоративно-ужиткового мистецтва — театр-студия декоративно-прикладного искусства
 студія краси — студия красоты
 день відкритих дверей — день открытых дверей
 змагання авіамоделістів — соревнование авиамodelистов
 тренувальні польоти — тренировочные полёты

Вид занять

піший туризм — пеший туризм
 гірський туризм — горный туризм
 скелелазіння — скалолазание
 гірськолижний туризм — горнолыжный туризм

підводне плавання — подводное плавание
 польоти на повітряній кулі — полёты на воздушном шаре
 стрибки з парашутом — прыжки с парашютом
 дихальна гімнастика — дыхательная гимнастика
 малювання — рисование
 читання — чтение

аматорський театр — любительский театр
 вивчення іноземних мов — изучение иностранных языков
 квітникарство — цветоводство
 бджільництво — пчеловодство
 мисливство — охота
 риболовля — рыбалка
 грибникарство — грибная охота

У КАРПАТИ ПО ГРИБИ

Коли в горах кажуть *гриби*, то мають на увазі білі, правдиві гриби. Усе решта — то вже, залежно від виду, червоняк-підосічники, лисічки, корбані і т. ін., а все, що неїстівне, — то вже пислюк.

Захоплення грибами почалося зі звичайних мандрів горами. На початку грибної «кар'єри» меркантильні питання цікавили менш за все, хоча й тепер вони не стоять на першому місці. Завжди кажу: «Як нема грибів, значить будуть» — надійна ознака, і мандрую горами. У таких мандрах знаходив нові грибовіська (конкретні місця компактного росту грибів), збирав до 40 штук, а як приносив 60—70, то це вже була «купа грибів». Місцеві жителі за радянських часів ставились до грибів як до забави міських: назбирають собі трохи, та й буде. Збираєш узліссям гриби попри людські поля, а селяни роблять сіно, пораються в городі.

Тепер, коли збір грибів дає місцевим якийсь заробіток, люди спёршу спішають у ліс по гриби, а потім вже до роботи. Та й я за роки добре вивчив кілька грибних площ — Бескиди (місцевість між верхів'ям Свічі і гори Війшківський Горган), звори (урочища) між хребтом Розтока та горою Кругла — сотні грибовиськ на кожній площі, які навіть не обійдеш за один день. Збираючи гриби, не тиняюсь лісом, а швидко переходжу від грибовиська до грибовиська, перевіряючи їх. Нормальним уловом вважаю вже не менше 100 грибів, останнім часом ми з сином приносили по 300—400, а бувало кілька разів і 700—850 грибів.

Гриби можна збирати по-різному — задоволення прямо не пропорційне до їх кількості. Звичайно, кожного разу хочеться назбирати більше, але... Спробую перелічити за порядком деякі фактори:

Перший за вагомістю — відсутність людей.

Все-таки треба, щоб були гриби.

Фактор, близький до першого, — відсутність порубанців — так я називаю порізани гриби.

Погода.

Компанія — фактор, може, й не останній за значенням.

Нічого доброго нема, коли кругом тебе з десяток грибників, — це вже біг на короткі дистанції, ганяєш від грибовиська до грибовиська, як собака. Постійно дратують порубанці, а деякі «специ» не тільки понарізають коріння, а ще й пороздирають грибницю, як дикі свині. Отак починаєш про одне й мимоволі переходиш на інше — на типи грибників. Вони такі:

гість — прийшов на хвості в когось перший раз на це місце, знайде кілька грибів, накрёмає так, ніби зрізав сто штук, і почвалає далі, збиваючи мухомори і здіймаючи гвалт на весь ліс — «Вася, де ти???...». Додому іде з букетом звіробою в руці;

близький до нього приїжджий грибар-початківець, який знає ці місця, але не настільки, щоб запам'ятати грибовиська. Він залишає за собою шматки грибів, щоб іншим разом орієнтуватися, де ріс гриб, або йому просто байдуже. Також він залишає за собою клапоть районної газети, шкірку від огірка, шкарлупу від яєць і порожню чвертку. Найбільший гриб із купою хробаків виставляє в заднє вікно автомобіля;

натураліст — його цікавить сам процес і природа, не смітить, не ламає нічого, врівноважена спокійна людина. За всю мою «історію» був один такий Євген із Києва. Хотів він глянути на гриби в Карпатах, а то було міжсезоння. Кажу йому — грибів нема. А він: Ну хоч один-два знайдемо... — Знайдемо! Пройшлися ми з ним, у лісі ні душі, знайшли по 30 грибів. Він був нескáзанно щасливий;

місцевий грибар — гриби не зрізає, а зриває й не чистить, а як і чистить, то десь збоку, перекурюючи на пеньочку. По лісі він не бродить, а ходить суто по грибовиськах, тягне гриби в господарських сумках або ще совєцькому броцаку;

заготовлювачі — випадкові люди, які ходять невеликими бригадами, часом живуть тижнями в бараках. Чешуть ліс методом облави, не знаючи грибовиськ, гриби зривають не чистячи (бо приймають із корінням);

мисливець за грибами — грибар-одинак, який має свої грибовиська й ревниво їх оберігає. Тут варто говорити від свого імені, бо я до них належу.

Після мене не видно, чи були тут гриби, чи ні — порожньо. Закопаю не тільки ті корінці, що сам наріжу, але й чужі, якщо хтось залишив на «моєму» грибовиську. Або якщо знайду корінці на досить сильному, окремому грибовиську, яке я не знав, — також закопаю, а грибовисько занесу у свій актив.

Хоча порубанці настрою не піднімають, якщо це не твої «рідні» місця, проте вони дозволяють відкрити нові грибовиська. «Зачепись» за один порізаний корінець, шукаєш, а там і купка цілих грибів.

Починаю сезон переважно з Бескидів. Бескиди вважаються грибною Меккою Долінщини, відповідно, у сезон там великий наплів людей, приїжджають не тільки з Долини, а й зі Львова, із Калуша.

Гриби ростуть на тих самих грибовиськах, із точністю до метра, десятків років. Є суто літні, осінні, і, так би мовити, «міжсезонні» грибовиська. Обов'язково десь за два тижні до масового росту грибів на ранніх грибовиськах виростає 1—2 гриби, у моїй класифікації — це «маяки». По-перше, вони ростуть досить швидко, по-друге, народ ще не рушив за грибами і гриби виростають красиві, великі. Дуже велике задоволення, не поспішаючи, пройтись по свіжому, ще не стоптаному й не засміченому лісі, набрати кошик справжніх лісових красенів — це в мене називається «зібрати сметанку». Та є один нюанс — щоб «зібрати сметанку», треба її впильнувати, тобто зробити кілька холостих виїздів, відслідковуючи ріст грибів.

У розпал сезону ліс наводнюється сотнями людей — крики, сміття, чищене коріння. Хоча й тоді я назбираю досить грибів, та це вже не відпочинок. Тоді перебираюся під Кру́глу, яку також не забуваю перевіряти на «сметанку». Грибні місця під Круглою — це не шоу на стадіоні, а камерна музика. Від місця стоянки туди треба йти 1,5 — 2 години. Народу там значно менше. Недосвідченому туди потрапити непросто, а ще важче знайти дорогу назад, бо ж треба долати вододіл приток різних річок — Свічі й Мізуньки, переходячи пологі сідло, вкрите лісом, де важко орієнтуватися.

Звори під Круглою стрімкі, і місць «загального користування» небагато, але є там така річ, як «закриті точки» і «ПКС». «Закриті точки» — це верхні грибовиська, які розташовані на висоті й до 1000 м за смугою абсолютно негрибного лісу — йти туди треба 20—30 хвилин від загальних місць вгору. Це і старий розріджений смерековий ліс типу парку, і сховані клáпти молодняку́. Буває, як не відвідаєш вчасно «закриті точки», так гриби там і погниють. Характерною особливістю верхніх грибовиськ є наявність джерел, із яких

починаються потічки. Якраз на 100 м вище від цих джерел (близько ґрунтові води) і ростуть гриби.

«ПКС» — південний крутий схил (моя класифікація), дуже стрімкий, повернений до сонця, вкритий середніми та старшими смекреками, де місцями виходять на поверхню рбзипи щебеню та каміння. Навіть у спекотну погоду каміння там вологе — підтягує воду, тому й є гриби. Із погляду пересічного грибника там робити нічого, а насправді на таких схилах трапляються грибовиська зі справжніми красенями — гриби там особливі, ростуть щільними купами до 40 штук, округлі, тугі й переважно здорові. Витягуєш такий гриб, а він відривається із приліплими камінцями.

Щодо куп грибів. Можна назбирати й сотні грибів по два-три на одному місці, але особливе враження справляють великі сім'ї. Часто беру з собою компактний фотоапарат, але, як у того рибалки, — найбільша риба зривається. Коли були найкрасивіші сім'ї грибів, фотоапарата я не взяв через сильний дощ. Бувало, на площі 3×3 метри знаходив впритул один до одного 20–30 дорослих грибів, про малі вже й не кажу, на площі такий, як хата, — близько 80 грибів. Часто, як фотографуєш, то всі й важко захопити в кадр, є фотографія, де білі гриби ростуть як опеньки купою, 13 штук вагою 1 кг.

Дещо про те, як ростуть гриби. Переважно грибний сезон у горах починається з «маяків», у цей час також сім'ями з'являються лисички. Через два тижні, у кінці липня, починається основний літній сезон, у якому є 2–3 дні інтенсивного росту — «апогей», коли гриби «ростуть як гриби», за одну ніч. Після цього настає спад і потім затишшя — «перекур», який може тривати від двох тижнів до місяця. У цей час інтенсивно ростуть корбани, багато корбанів — мало білих. Якщо все добре, то так само повторюється осінній сезон, але бувають сезони й без «перекурів», або взагалі тільки осінній сезон, без літнього. Завершується грибний сезон або через заморозки (за температури, нижчої від двох градусів морозу гриб «зварюється»), або через осінні суховії, коли тижнями стоїть суха вітряна погода.

Частенько полюбляють рости гриби вздовж старих доріг, стежок. Якщо в місцях «загального користування» їх визбирають, то на верхів'ях можна гриби збирати просто на старих дорогах.

Після перших снігів та морозів, коли в низинах уже було порожньо, знаходив на верхах купи грибів, притрушених снігом та твердих як камінь, та мороз їм ще не зашкодив, не поварив.

Здебільшого ходжу на гриби сам або із сином Василем, та в «апогей» вирушаємо всією сім'єю. Бо тоді постає проблема не знайти

гриби, а винести їх з лісу. Збираємо гриби всі разом і, коли кошики більш-менш повні й тягати їх важко, залишаємо когось одного на «базі» й дозбираємо гриби. Для цього зробили у зворі під Круглою стійку (навіс) у затишному місці. З одного з таких походів принесли разом 60 кг грибів. Сам максимально виносив з лісу на відстань двох годин ходу — 30 кг грибів (винести можна й більше, але ще треба ходити з тим мішком по лісі). Коли хтось із любителів каже, що приніс 30—50 кг грибів, то відчуття їх дуже суб'єктивні. У великий «совецький» рюкзак-колобок вийде щонайбільше 15 кг, решту треба вішати зверху або в бєса́ги. Тягар об'ємний, і здається, що дійсно несеш півцентне́ра.

Оскільки рідко так буває, що, крім тебе, у лісі нікого немає, то діє принцип «хто рано встав, той і штани вбрав». Виїжджаю з дому ще затёмна, дорога 40 км., приїжджаю на місце стоянки — також ще тёмно, йду 1—1,5 години, щоб бути на грибній площі якраз коли розвиднюється. У перші гриби мало не тикаюсь носом — присвічую ліхтариком, добре що знаю, де мають рости. Якось раненько, уже добряче почистивши площу, зустрічаю побратима-конкурента, який тільки-но підійшов. Треба було чути розпач у його запитанні: А ти звідки тут взявся? Маю кількох знайомих, із якими познайомився в лісі, такі ж фанати, як і я, та стосунки в нас доброзичливі, особливої конкуренції нема — кожний має свої площі.

Розписуючи свої грибні справи, хочу підкреслити, що гриби збирати — не бўльбу копати. Певна досконалість народжується з любові до справи. До грибів, лісу, як і взагалі до природи, треба ставитися шанобливо.

Часом мене питають: «Гриби в Карпатах є?». Гриби є, і бажаю всім тішитися цим даром, можливістю розчинитися у природі. Ідіть на верхі й не забувайте відірвати погляд від до́лу, щоб помилуватися ве́личчю Карпат.

*(За Віктором Верховинцем, м. Долина,
веб-сайт «Карпати», 28.03.2011)*

ЧУПАКАБРА, АБО ЯК МИ З КУМОМ СЕЗОН ПОЛЮВАННЯ ВІДКРИВАЛИ

Ми з кумом дуже любимо ходити на полювання. Щоправда, кум не особливо влۇчний стрілець і, коли справа доходить до підрахунку вбитих (та незнайдених) качок, він тут перший хвалько́, мовляв, поцілив, та не знайшов.

Ну а вже як полювання докотиться до стрілянини по пляшках, кум сидить, як мишка. Він добре пам'ятає події минулого року.

— Ану, Петровичу, покажи клясу! — сміються мисливці. — Пригадай нам, як ти в трілітровий слоїк з п'ятдесяти кроків промазав! Три рази!

Ось так, сміючись, підраховуючи биті й неznайдені качки та витягаючи печену картоплю з вогнища, ми собі сиділи. Коли глянь — суне з лісу дідок древній. Збирав, видать, там хмиз чи гриби. А може, він теж затятий мисливець? Це ми з'ясували в скорому часі.

— Що там ваші качки, — каже старий, — то мізерія! От я колись стріляв чукакадру!

— Чупакабру?! — поправили ми. — Хіба таке можливе?

— Ая, саме її! Я моряк, і часто мене океан викидав у різні країни, як сміття на берег. А жив тоді в Пуерто-Ріко. — Тут дідка схопив напад кашлю, і ми вже подумали, що не судилося почути цю іксфайлівську історію, натомість з'явилась перспектива транспортувати діда з лісу наперед гумакамі...

— Кхе, кхе... аби ви знали, діти, то я через неї, ту какабру!

— Чупакабру! — знову виправили ми.

— Так-так, діти... Ото ми сиділи в засідці, як нині пам'ятаю, 1975 рік пішов. А змерзли ми тоді, йой! Дощ лив, як у нас не раз у червні. У тих місцях уже з півроку говорили про якогось упиря, що тварин вбиває й того...

— Що?

— Ну, людей лякає... Щоби'сте знали, звати ту вашу чупакабру так: з іспанської *chupar* — «смоктати» і *cabra* — «коза», бо він, біс такий, спочатку тільки на кіз нападав. (Хм, схоже, дідок непогано проінформований).

— ...і ми в одного фермера зробили засідку. Сиділи, сиділи... — дідок говорив усе тихіше і присутні зорієнтувались, що він заснув.

— Діду, на горі глухих стріляють! — гėпнув йому під вухо мій кум Петрович.

— Га? — той відразу зворохобився й поправив кашкет на голові. — Де я? Ви хто? (Що ж, на блискучу пам'ять морського вовка-пенсіонера годі й сподіватися...)

— Ви нам про чупакабру розповідали, — нагадує.

— А-а-а, так-так, діти. То така нєчисть, що кров з тварин висмоктує. Сиділи ми в засідці довго, змерзли... а її все нема. Нам, морякам, вона ні до чого — риби не їсть. Але ми хлопці браві були, козаки («та й зараз я нічого» — хотів натякнути)! — Вирішили закатрूपити

того вампіра. Рушницю мали, граблі, приманку — сидимо. Як вечір упав, почули звук дивний. Какабра занюхала нашу козу-приманку і — хап! Ах! Ой-ой-ой! Яка страшна... — дід зблід, хапав ротом повітря, очі закотив... Мій кум відразу валідол йому під язик. — Ой-ой-ой! Яка та зараза страшна... До нині, як згадаю... ой... — бідкався «бравий козак».

За розмовами та «відкачуванням» моряка ми й не помітили, як день додерся до ночі. Сидіти на краю лісу й слухати про «какабру» було вже трохи страшно.

— Воно таке, ви би навіть не повірили! Зростом, як я, пазури довгі, як у моєї внучки гелеві нігті або й довші! Так-так, а морда така тупа, як у когось із нас, коли з піввідра горілки в себе напóмпає. І швидка та кабра, ой швидка! Ми тако як стояли, все з рук випустили, а вона козу — хап! — і потарабанила за сарай. Ми — туди, а там тільки тушка знекровлена.

У товаристві запанувала тиша. Десь над озером давали чути про себе качкі, але того ніхто не слухав.

— І як воно було далі? — перепитав кум.

— Облишили ми її ловити, бо мали відправлятися в плавання. Але хто його знає, чи той біс не скочив до когось у корабель, га? Вже й в Україні ту какабру («чупакабру!» — ми) бачили!

— Ой! — тихо пискнув мій кум, але я йому став на ногу — хай поводитьсь як справжній чоловік.

— Так-так, діти. Треба нам ту кадру зловити. І я маю на те файний спосіб.

— Як? Що? Скажіть! — збуджено загорлали ми.

— Цей спосіб підказав мені один американець. Усе життя він вивчав ті банякі, що літають, генелó чи як? («НЛО!» — ми). Ая, НЛО, а потім чупакóм зацікавився. Каже, що упир з Пуерто-Ріко емігрував до США. Звірюка піддалася рекламі. Вона довго не могла вдертися до стайні фермера, мусила заглядати до нього у вікно. А той чоловік цілими днями телевізор дивився. Ну, какабра потихенько схибнулася на «Пепсі», «Мальборо», чіпсах і макдональдсах... (тут ми подумки відзначили добре знайомство діда з американськими брендами) ...точно не знаю, коли, але скоро той учений збирається запатентувати свій винахід ловлі, тож поспішіть.

Чупакá треба ловити в такий спосіб: купити розрекламованих американських товарів, недалеко від власної стайні вилити в глибоку тарілку «Пепсі» і «Кока-колу», а барабóлею фрі викласти до

неї стежинку. Акурат біля миски треба поставити пачку добрих американських папіросок, щоб каба після фуршету смачно затяглася.

Тепер, коли упириця дійшла відповідної кондиції, ви сміливо ставайте за сто кроків від неї. Какабра (ми вже й не виправляли) дуже сторожкa звірюка. Але вона не проти з вами погратися, тим більше, що ви її задобріли. Ви підходите, націляєтесь рушницею — бах! — нема какабри! Я забув сказати, що кулі мають бути зі срібла — це ж вампір! У той самий момент, коли ви сіпаєте «собачку», звірюка відскакує вбік! Хвилинка — і каба спокійно собі стоїть. Ви знов за курок — бах! Какабра знову втекла! І так ви довго будете бавитися, аж поки кулі закінчатся. А щоб не марнувати рідкісних набоїв, треба знати: какабра — дуже спостережлива упириця. Зір у неї орлиний, і вночі навіть бачить. Тому ніби не звертає на вас жодної уваги, а насправді пильно стежить за вашим пальцем, аж просвердлює своїми очицями всі ваші найменші рухи.

Тож основне ваше завдання, щоб вбити какабру — не дати їй помітити, коли саме ви натискаєте «собачку». Як це зробити? А ось як: ви стаєте до упиря спиною, ніби зовсім не звертаючи на неї уваги, рушниця лежить у вас через плече, у лівій руці у вас невелике дзеркальце, і ви через нього націляєтесь.

Какабра думає, що ви пудритесь, фарбуєте вії чи губи американською косметикою, і концентрує свою увагу не на зброї, а на дзеркалі. А ви, через нього прицілившись, — бабах! І є какабра!

Яка ж радість, що у вас у руках справжній Чупакабра! Для стовідсоткової впевненості в смерті звірюки запхайте їй у пащу зубець часнику й залийте свяченою водою. Після цих процедур у вас на руках усі тузи! Убити одну-дві какабри, зняти з них шкури (у них дуже міцна шкура й густий-прегустий пух!) — таке вийде оригінальне тепле пальто, що ні в кого у світі такого не буде! М'ясо до їжі непридатне, тверде, як гума. Ну а кігті можна використати на господарстві, хоч би й шифер замість цвяхів ними прибивати...

Усі оцінили безцінні поради моряка й подарували йому кілька впольованих качок. Дорогою додому мій кум мріяв поставити виробництво чупакабріахих пальт (курток, штанів, чобіт, шапок та рукавиць) на конвеєр і заснувати ексклюзивну фірму високої моди:

— «Чупак-limited», ні, «Чупакабра pret a porter»! — збуджено вигукував Петрович...

(За мотивами оповідання Остапа Вишні «Гагара»)

Словник до уроку 11 та додаткові тексти для самостійної роботи

Демографічні характеристики людини

громадянство — гражданство
стать — пол
чоловіча стать — мужской пол
жіноча стать — женский пол
одружений — женатый
заміжжя — замужем
розлучений (розлучена) — разведён (раз-
ведена)
вдівець (вдова) — вдовец (вдова)
місце народження — место рождения
місце проживання — место проживания

Вік

вік — возраст
віповнилося одинадцять — исполни-
лось одиннадцать
йому за сімдесят — ему за семьдесят
на вигляд сорок років, виглядає на сорок
років — ему на вид сорок лет
їй не більше двадцяти — ей не больше
двадцати
йому під п'ятдесят — ему под пятьдесят
пішов шостий десяток — пошёл шестой
десяток
їй ще немає тридцяти — ей еще нет
тридцати
глибокий старець — глубокий старик
похилого віку — преклонного возраста
пристаркуватий, підстаркуватий розм. —
в летах, староватый, немолодой
йому близько двадцяти років — ему око-
ло двадцати лет

Зовнішність

дочка́ вся у матір — дочь вся в мать

син весь у батька — сын весь в отца
він ви́капаний батько — он вылитый
отец
скида́ється з лица; волос у волос, нар.-
поет.; як дві краплі води — они по-
хожи друг на друга как две капли
воды
зовнішність, зовнішній вигляд — внеш-
ность
стату́ра — фигура
здорова́нь — верзила, дылда
креме́зний — коренастый, крепкий,
плотный
поста́ва — осанка
зрі́ст — рост
чоловік високого (невисокого) зросту,
високий (невисокий) на зрі́ст — муж-
чина високого (невисокого) роста
чоловік середнього зросту — мужчина
среднего роста
суту́ла людина — сутулый человек
батько і син однакові на зрі́ст — отец и
сын одного роста
брат на зрі́ст такий, як і я — брат тако-
го же роста, как и я
високий на зрі́ст, ста́вний, поста́вний —
рослый, статный
стрункий — стройный
повний — полный
товстий — толстый
гладкий, товстий, дебе́лий — плотный,
грузный
огрядний — плотный, дородный
худорля́вий — худощавый
гарний — красивый
вроді́ливий, уродли́вий — благообраз-
ный

потворний, бридкий — безобразный
 лице, обличчя — лицо
 бліде обличчя — бледное лицо
 засмагле обличчя — загорелое лицо
 смаглявий — смуглый
 кругле обличчя — круглое лицо
 вира́зне (невира́зне) обличчя — вырази-
 тельное (невывразительное) лицо
 витягнуте, продовгува́те обличчя — про-
 долговатое лицо
 вилицюва́те обличчя — скуластое лицо
 риси обличчя — черты лица
 благородне, вітончене обличчя — бла-
 городное, утонченное лицо
 похмуре обличчя — хмурое лицо
 зморшкувате обличчя — морщинистое
 лицо
 зморшка — морщина
 прийємний — приятный
 лоб, чоло — лоб
 очі — глаза
 витрішкувати́й, вирлоо́кий — лупогла-
 зый, пучеглазый
 рот, уста — рот
 підборіддя — подбородок
 вуса — усы
 лисий — лысый
 сивий — седой

Риси характеру

прекрасний характер — отличный ха-
 рактер
 товари́ський, компані́йський *розм.* — об-
 щительный, компанейский
 життера́дісний — жизнерадостный
 уважний — внимательный
 вві́чливий, уві́чливий — вежливый
 м'я́кий — мягкий (характер)
 спо́кійний — спокойный

щи́рий — искренний
 енергі́йний — энергичный
 бадьо́рий — бодрый
 спрі́тний, згра́бний, справний — лов-
 кий
 розу́мний — умный
 меткі́й, винахі́дливий — сметливый, шу-
 стрый
 старáнный — прилежный
 щи́рий — искренный
 проти́лежний — противоположный
 легкова́жний — легкомысленный
 неува́жний — рассеянный, невниматель-
 ный
 пиха́тий — заносчивый
 самовпе́внений — самоуверенный
 непості́йний — непостоянный
 ла́гідний, зла́гідний, посту́пливий —
 уживчивый, уступчивый
 конфлі́ктний, непосту́пливий — дерз-
 кий, неуживчивый
 нещи́рий — неискренний
 безче́сний, гане́бний — бесчестный
 нерозу́мний, дурний — глупый
 впéртий — упрямый
 скна́ра, скупáр — скупой, скупердяй
 хитрий, прони́рливий *розм.*, пронозли-
 вий *розм.* — хитрый, пронырливый
разг.
 огі́дний, бридкий — отвратительный,
 гнусный

Поведінка

балаку́чий, гові́ркий — разговорчивый
 галасли́вий — шумный, крикливый
 боязкі́й — несмелый, боязливый
 безтурбо́тний — беззаботный
 вередли́вий — капризный
 драті́вливий — раздражительный
 зухва́лий — наглый, нахальный

сварли́вий — ворчливий
 врівно́важений — уравновешенный
 допи́тливий — любознательный
 жва́вий — живой, подвижный, провор-
 ный
 житте́радісний — жизнерадостный
 забу́дкуватий — забывчивый
 задумли́вий — задумчивый
 мля́вий — медлительный, сонный, не-
 энергичный
 спостере́жливий — наблюдательный
 спритний — проворный, быстрый
 люб'язний — любезный, приветливый
 стрі́маний — сдержанный
 такто́вний — тактичный
 че́мний, гре́чний — учтивый
 гості́нний — гостеприимный
 терпля́чий — терпеливый
 ува́жний — внимательный
 чу́йний — чуткий

турбо́тливий — заботливый
 амбі́тний — амбициозный
 байдуже́й — равнодушный
 гордові́тий, пиха́тий — высокомерный
 зарозумі́лий — заносчивый
 вразли́вий — обидчивый
 дошку́льний, ущи́пливий — въедливый
 за́здрісний — завистливый
 злості́вий — злобный
 насмі́шкуватий — насмешливый
 мсти́вий — мстительный
 підозрі́лий — подозрительный
 недобрози́чливий — недоброжелатель-
 ный
 підсту́пний — подлый
 улєсли́вий — льстивый, подобостраст-
 ный
 задері́куватий — задиристый, задирчи-
 вый
 зади́рливий — задорный, задористый

СТУДЕНТСЬКА МОДА — 2010, АБО ЩО АКТУАЛЬНО НА ФІЛФАЦІ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Студент — істота, якій постійно доводиться перебувати в масі (говорячи про масу, маємо на увазі сукупність індивідуумів), а для мас характерне таке явище, як мода — форма масової поведінки, яка виникає стихійно, під впливом настроїв, смаків, захоплень, манери поведінки, які домінують у певний період у конкретному товаристві людей. Нас зацікавило, які тенденції простежуються зараз у факультетському середовищі Чернівецького університету, яке, до речі, стає своєрідною ознакою належності до студентської спільноти.

Примітка. Щоб зібрати матеріал для статті, автор послуговувався: а) власними спостереженнями; б) бесідами зі студентами філологічного факультету. Опрацьовуючи отримані дані, автор був максимально об'єктивним та незаангажованим (це важливо ще й тому, що він сам є членом «філологічної маси»), задіявши чи не всі аналітичні здібності юного соціолога. Усе ж деякі речі можуть викликати подив чи навіть обурення читачів. Їх дозвольте виправдати крихітним до-

свідом дослідника та обов'язком узагальнити конкретне й виділити з індивідуального типове.

Факультет наречених, книголюбів і неперевершених господиньок

Загальну моду на філологічному факультеті визначає співвідношення на ньому дівчат і хлопців, де кількісний показник перших переважає настільки, що стирає майже в порошок другий! Інший чинник — переважання в навчальних програмах гуманітарних предметів, а саме української мови, вітчизняної та зарубіжної літератури. І, нарешті, вплив має те, що значна частина цих студентів (чи то пак — студенток) мешкає в гуртожитку №2. Перелічені чинники багато що пояснюють. Наприклад, уже не може дивувати той факт, що на філфаці модно читати художню літературу. Від таких книг тут просто не втечеш! Особливо від книг місцевих авторів. Урешті на піку моди перебувають Марія Матіос, Галина Тарасюк (це буковинки), Борис Бунчук (це декан філологічного факультету) та ін. Усе, що рекомендують авторитетні викладачі літератури, стає модним. Передусім це класики й деякі сучасні письменники: Ірен Роздобудько, Патрік Зюскінд тощо. Так само закономірною є мода на пивно-гітарні тусовки на спортивному майданчику біля другого гуртожитку або на вигадливій овочево-рибно-м'ясо-мучні страви (на заздрість сусідці по кімнаті). Чи на хлопців з юридичного: вони живуть поверхом вище. Хоча фізики, філософи та теологи теж у моді: перших сюди здавна тягне, як мух на мед (фізики й лірики насправді притягуються, як «плюс» і «мінус» у магніті), другі ж «пасуться» на тій самій території — у тому ж таки шостому корпусі.

Звідки ростуть корені

У межах загальної моди на філологічному факультеті варто виокремити певні відгалуження, пов'язані з такими чинниками: 1) спеціальністю (тут є майбутні педагоги, журналісти, перекладачі); 2) місцем проживання (дім / орендоване житло / гуртожиток); 3) курс (перший курс завжди становить окрему специфічну масу будь-де, інші сходинок студентського життя також мають свої особливості); 4) належність до академічної групи (у таких порівняно маленьких студентських середовищах найтісніше виявляються взаємовпливи).

Приклад перший: мода на джинси і кросівки, що панує на першому курсі, втрачає позиції на четвертому й п'ятому, де на вершині

«діловий» стиль, особливо блузки у стилі «ретро» (рюші, мережива, жабо і т. ін.) та костюми строгого крою (так студентки-філологині зазвичай демонструють своє прагнення навчатися в магістратурі або фактичний статус магістрантки).

Приклад другий: відвідування різноманітних виставок, презентацій, прем'єр тощо особливо характерне для майбутніх журналістів: вони вже відтепер бажають бути в курсі всіх подій і новинок. Зустрічі та автограф-сесії з письменниками особливо привабливі для філологів. Здебільшого і першим, і другим це справді цікаво, хоча іноді треба просто заповнювати своїми журналістськими тілами порожні місця в залі...

Приклад третій: мода на двоповерхові бутерброди лідирує серед корінних чернівчан, яких випроводжають із дому дбайливі матусі, мода на пиріжки з кафе в підвалі шостого корпусу — серед жителів гуртожитку.

Відпочинок по-філологічному

Іноді, відриваючись від романів і новел, чарівні студентки філологічного факультету відпочивають. Майже як героїні прочитаних ними творів. Хто проходить Ренесанс, відвідує театр, музеї, різні мистецькі заходи. Ті, що читають сучасних авторів, із пізнавальною метою ходять у нічні клуби («Сфера», «Сьоме небо»), більйардні (клуб «VISIM», «Панорама — Чернівці»). Навесні помітно збільшується кількість охочих поїхати куди-небудь на екскурсію чи пікнік. Уночі, коли на вахті особливо грізна жінка, що строго зважає на комендантську годину й нікуди за межі гуртожитку нікого не випускає, філфак «зависає» в «Однокласниках», «ВКонтакте», «Скайпі», асьці чи якому-небудь чаті. Або просто на мобільному. Особливо креативні й непосидючі філологи й журналісти придумують різноманітні весілля, халатні вечірки, маскаради, ігрові зібрання («Мафія» на першому місці).

Хто творить музичну моду

Музичні вподобання нав'язати досить важко. Цей процес, щоб бути успішним, мусить відбуватися делікатно й ненав'язливо. Наприклад, шляхом «кідання» улюбленої пісеньки своєму одногрупникові на стіну «ВКонтакте» чи через блутуз на нецікавій лекції. Або щоденним прослуховуванням її в гуртожитку при відчинених дверях із максимальною гучністю на колонках. Так народжується мода на

музичні твори. А ще, звичайно, її формують ді-джеї в нічних клубах. Тож модними є пісні, які найчастіше крутяться на дискотеках і лунають із найпотужніших колонок у другому гуртожитку.

«Калинка», «Наф-Наф», «Єврошоп», або Хто одягає філологів

Мода на одяг пов'язана із джерелами й місцями його придбання. А це: 1) «Калинівський ринок»; 2) крамниці одягу, розкидані по місту (підприємці з «Калинки» в них збувають той самий товар, що й у точках на ринку, лише за значно вищими цінами); 3) модні бутики, ціни в яких вимірюються особливою грошовою одиницею — 1 у. с. (одна умовна стипендія); 4) стокові магазини і «Секонд генд»; 5) посилки із закордону. Оскільки більшість студентів користується тим, що найдоступніше (найближче й найдешевше), то на філфаці помітна «калінівська» мода: лосини, туніки, шкіряні (і не дуже) курточки, балетки та туфлі на високих платформах і шпильках, легкі яскраві шифонові шарфики, окуляри у вигляді крапельок, пістр'ява біжутерія, місткі різнобарвні сумки й маленькі сумочки-клатчі. Декому щастить робити покупки у фірмових магазинах або отримувати брендовий одяг зі США, Великобританії, Італії, Франції від родичів. Такі студенти і студентки здебільшого підпадають під світову моду.

Виразно виділяються клієнти «Єврошопів» і т. ін. — для них модним є поєднання стилів, яскраві кольори і сміливі фасони. Філологічний факультет також виступає за етностиль, тож носити вишиванку — модно.

І ще деякі фішки

Дуже помітна, особливо серед студентів спеціальності «Журналістика», мода на індивідуальний графік. Оскільки журналісти здобувають достатню кількість знань на практиці, а від університету чекають переважно лише місця для проживання, мінімальних коштів для прожиття (стипендія) та свідчення того, що вони профпридатні (диплом про вищу освіту), то цілком достатньо відвідувати університет один раз на місяць (а не як на стаціонарі — щоденно) і не платити за навчання (як на заочному), не втрачаючи при цьому названі вище можливості. Модним є записуватися на заняття з аеробіки. Ходити не обов'язково. Ще досі модно палити. Актуально рано виходити заміж (усе ж факультет наречених) і переводитися на альтернативну форму навчання. Найпопулярнішими темами для розмов

є різноманітні телепроекти на зразок «Фабрики зірок» та «Україна має талант». І ніколи не минає мода на хлопців!

Отже, певні смаки панують у різних сферах нашого життя протягом певного часу й постійно змінюються. Мода є своєрідною формою вияву культури й відображенням дійсності. Водночас вона задає певні правила поведінки й манери одягатися, тим самим обмежуючи особистість. Проте уникнути її дуже важко, якщо перебуваєш між людьми, адже у процесі спілкування люди впливають одне на одного. Тож важливо не тамувати в собі особисті прагнення й уподобання смаками більшості, зберігати почуття гідності та не боятися мислити й діяти самостійно, навіть всупереч модним тенденціям!

*(За матеріалами дослідження Аліни Голінатої-Слоти.
Газета «Reporter.Cv.ua», 09. 2010)*

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ ВБРАННЯ

Різноремісний і барвистий був народний костюм. Жіночий одяг складався з вишитої сорочки (тунікоподібної, поликóвої або на кокéтці) і незшитого одягу: дéрги, запáски, плáхти (з 19 століття — зшиті спідниці); у прохолодну погоду носили безрукавки (керсéтки, кептарі та ін.). Жінки на Полтавщині у свята поверх сорочки вдягали плахту, а в будні дні — чорну запаску, яку називали також «дéргою» або «джергою». Джерга — це просто прямокутний шматок чорного або синього тонкого сукна шириною близько 170 см. Поверх нижньої сорочки й запаски в багатьох областях України жінки надягали юпку — верхню приталену сорочку із широкою призібраною нижньою частиною.

Характерна риса українських дівочих головних уборів полягала в тому, що верхня частина голови (ма́ківка) завжди залишалася відкритою, тому дівочі головні убори найчастіше мали форму вінка. Дівчата заплітали волосся в коси, укладаючи їх навколо голови та прикрашаючи стрічками, квітами або надягаючи на голову вінок із паперових квітів, строкатих стрічок. Непокриту голову в заміжній жінці вважали верхом непристойності, тому із самого заміжжя жінки носили очіпок — капелюшок із вóвняної чи шовкóвої тканини або із парчі, рушничоподібні головні убори (намітки, óбрúси), пізніше — хустку.

Найдавнішим і найбільш розповсюдженим чоловічим головним убором була шапка, її численні різновиди — шоломо́к, йоло́м, яломо́к,

мегёрка. У жарку погоду голову покривали солом'яними брілями, іншим часом — повстя́німи або кара́кулевими, часто носили сму́шкові (зі сму́шків) циліндроподібні шапки.

Чоловічий костюм складався з сорочки (із вузьким стоячим коміром зі шнурком), заправленої в широкі або вузькі штани, безрукавки та пояса.

Найпоширенішим взуттям були постолі із сирцевої шкіри, а в Поліссі — личаки́ (посто́лі), серед заможних — чоботи. Виготовляли личаки з лі́ка лози, липи й в'яза. Взуття складалося з плетеної підошви і пётель із боків ступні. На нозі личаки трималися за допомогою конопельної або лічаної мотузки, протягнутої крізь петлі. Чоботи на території України були відомі зі скіфських часів. Виготовляли їх із сап'яну — м'якої шкіри особливої вичинки. У часи Київської Русі носили гостроносі чоботи із загнутими догори пёрéдами. У широке вживання чоботи ввійшли набагато пізніше — у кінці XVIII століття, та й то переважно серед заможного населення.

Верхній одяг українців відрізнявся великою розмаїтістю. Жінки й чоловіки носили короткі й довгополі безрукавки, іноді вироблені з ху́тра. У лёмків була чуга́ня — верхній одяг із на́глухо зашитими рукавами, які служили кишеньми. Свита — верхній сукня́ний одяг, звичайно коричневого або чорного кольору — змінювалася залежно від регіону й майновóго стано́вища її власника і різнився не тільки фасонами, але й кроєм. Вона могла мати ка́пту́р («во́рок»). Жіноча свита була приталеною. Кунту́ш і опáнча, однотипний із каптаном одяг із домотканого полотна біло-сірого кольору, були більш оша́тними різновидами свити. Козацький жупан із сукна, — родич кавказького бешме́та. Зимовим чоловічим і жіночим одягом слугували шуби або кожух́и, які іноді називали «зимогрі́ї». Їх шили із 7—9 овечих шкур. Носили кожух досить довго — 10—15 років, а потім покривали сукном і продовжували носити ще кілька років. На негоду був розрахований кобеня́к — великий сукня́ний мішок із про́різом для очей і рота. У старовину кобеняк був найпоширенішим верхнім одягом. У суворі зими його надягали поверх кожуха.

Пояси були чи не найважливішим елементом чоловічого та жіночого одягу. Чоловіки зав'язували пояс спéреду, а жінки — так, щоб кінці по́яса і зав'язувалися, і висіли ззаду. Пояси були почáсти плéтені, а в карпатських українців — шкіряні або з цупкої матерії, дуже довгі, що дозволяло обгорнути стан кілька разів. Уважали, що пояси чо-

ловіків мають бути одноколірними, а в жінок — строкатими. Найпоширеніші кольори поясів — червоний і зелений, причому чоловічі пояси найчастіше були червоного кольору.

(За матеріалами
«Енциклопедії українського народознавства»)

ПРО КОЗАЦЬКУ ЧУПРИНУ, ОСЕЛЕДЕЦЬ ТА ЧУБ

Знаменита козацька зачіска — чуприна, яку тепер називають «оселедець»... В Олексі Воропая читаємо: «Запорозькі козаки рідко коли стриглися «під макітру»; вони носили «оселедець», або чуприну. «Оселедець» був прикметою справжнього запорозького козака, що вже бував у походах. Молоді козаки, що ще не нюхали пороху, не мали права носити «оселедця»».

Передусім зауважимо, що чуприна й чуб — не те саме, як дехто думає, а два зовсім різних типи зачіски.

Чуб підстригали так: над лобом, на скронях і на потилиці волосся голили чи стригли при тілі, і тільки серед голови залишали на долоню широкі, кругле пасмо довгого волосся. Те волосся розчісували на всі боки й підстригали кругом — трохи вище над лобом та нижче — на потилиці. Таким робом голені місця прикривали чубом, і здавалось, що голова вся в волоссі. Коли ж чуб зачухувався вітром, то голий череп відкривався, і від того обличчя людини робилось зосередженим, суворим, величним і войовничим. Чуба носили пани, городові козаки й посполиті; проте пани підстригали його вище, на польський кшталт.

Зовсім інакше виглядала чуприна. Усю голову голили чи стригли при тілі, над самим же лобом залишали кругле пасмо волосся пальців у три шириною. Волосся те часом відростало в довгу косу, яку можна було, зачесавши на лівий бік, або обвести кругом голови і замотати за ліве вухо, або просто довести до нього й замотати. Частіше, коли коса була не дуже довга, її спускали на вухо, а кінець теліпавсь на плечі. Така коса надавала обличчю суворого, войовничого вигляду й підкреслювала оригінальну чоловічу красу. У маленьких хлопчиків чуприну підрізували в рівні із бровами, щоб не лізла в очі. Чуприну носили запорозькі козаки й ті люди, які мали зносини з ними, як-от: чумаки і ті селяни, що жили близько до Запорожжя. Уважають, що й у Січі деяка старшина, зокрема писарі, носили чуб.

Виявляється, не всім і на Запорозькій Січі дозволялося носити чуприну, яка була своєрідною відзнакою лицарського стану. Чупри-

ни заборонялося носити джурам, селянам-втікачам, недосвідченим воякам, брехунам, боягузам, злодіям, ошуканцям. Позбавити козака чуприни вважали найбільшою ганьбою. Про надзвичайно високий статус цієї зачіски в запорожців свідчить і суворо регламентований спосіб носіння чуприни, закрученої саме за ліве вухо. «Чуприну неодмінно носили за лівим вухом, як усі відзнаки й нагороди, — пояснював колишній запорожець Антін Головатий. Шаблю, шпагу, бойові ордени військовики носять зліва, то й чуприну, як знак завзятого і відважного козака, також носили зліва».

В Україні існувало навіть спеціальне слово чупріндір — хоробрий, як запорожець, що носить чуприну.

(За книгою Т. Каляндрука
«Темниці бойових мистецтв України»)

СУЧАСНА МОДА УКРАЇНИ

Сучасна мода України живе за світовими законами. Двічі на рік, починаючи з 1997 року, в Києві відбувається український тиждень pret-a-porter «Сезони моди», заснований РІА «Янко», журналом «Єва» та Домом моди «Сергій Бизов». В останні роки Український тиждень моди набуває більш чіткого та витонченого стилю, кожного сезону з'являються нові імена, які задають щоразу вищу планку в організації та проведенні цього фестивалю. Зростає професійний рівень фото-моделей, які нерідко посідають призові місця на світових фестивалях.

Ім'я дизайнера та підприємця Михайла Вороніна відоме далеко за межами України. Його колекції здобули численні міжнародні нагороди, серед яких премії «Золотий наперсток» (Париж, 1993 р.) і «Краща торгова марка року» (Рим, 1997 рік), міжнародний приз якості «Золота Арка Європи» (Мадрид), Золотий ступінь визнання Global quality management (США). Фірмові магазини Михайла Вороніна відкрито у Відні та Нью-Йорку. Сьогодні фабрика «Воронин», яку він очолює багато років, — одна з трьох у Європі, що мають найсучасніше технологічне обладнання.

Моделі Вікторії Гресь стали відомими з перших «Сезонів моди» (Осінь-зима 97). Уже тоді вони викликали фурор та захоплені відгуки журналістів, які визнали Вікторію найсенсаційнішим відкриттям «Сезонів», особливо відзначивши витончений класичний стиль, притаманний її моделям. Дизайнер із першого пострілу «влучила в яблучко», вдало визначивши свого клієнта — незалежну активну жінку, яка сама творить своє життя й ухвалює важливі рішення.

Традиційна словосполука «авангардний дизайнер» навряд чи дозволить досягнути творчість Олексія Залевського. Не лише модельєр, але й майстер «перформансу», Олексій постійно дивує своїми творчими ідеями й новим поглядом на, здавалося б, звичні речі і явища. Залевський — прихильник теорії «безмежного прет-а-порте», згідно з якою всі речі, які фізично можна одягти, придатні для повсякденного носіння.

Ольга Громова — феномен поєднання таланту дизайнера й менеджера нової формації. Унікальні розробки моделей взуття, аксесуарів, ювелірних прикрас у поєднанні з ручною роботою у вишивці й розпису по тканині дають змогу Ользі створювати цілісні й неповторні образи. Покази її колекцій мають успіх у Києві, Москві, Санкт-Петербурзі, Делі, Лондоні, Женеві й інших містах Європи. Крім дизайн-студії, Ольга Громова очолює також компанії «Громова-ексклюзив» і «Громова-дизайн». Ольга створює корпоративний одяг для «Філіп Моріс», «Интербрю», «Брітіш Табако» і «Галахар».

Творчість Лілії Пустовіт належить до напрямку так званої концептуальної моди, що поєднує дизайнерів різних європейських країн. Одночасно національні й космополітичні, її колекції відомі за кордоном навіть більше, ніж в Україні. Кумир «просунутої» молоді й улюблениця модних критиків, вона часто з'являється в найкращих і найактуальніших добірках журналів L'Officiele, Elle, Vogue. Але, ставши володарем «Золотого гудзика», переможницею конкурсу «Адміралтейська голка» й лауреатом найрізноманітніших фестивалів, Лілія філософськи ставиться до публічних атрибутів визнання свого таланту. Вона спокійно й послідовно реалізує свій дар, продовжуючи створювати гармонійні образи — актуальні і водночас позачасові.

(За матеріалами веб-сайту JeJBeauty, 24.01.2012)

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ И РЕКОМЕНДОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

СЛОВАРИ

- Батюк Н. О.* Фразеологічний словник: На допомогу вчителів. — К.: Радянська школа, 1996. — 235 с.
- Башнякова Н. П., Вишневська Г. П., Пилинський Г. М., Родніна Л. О.* та ін. Російсько-український словник синонімів / За ред. М. Пилинського. — К., 1995. — 265 с.
- Бибик С. П., Єрмоленко С. Я., Пустовіт Л. О.* Словник епітетів української мови / За ред. Л.О. Пустовіт. — К.: Довіра, 1998. — 432с.
- Бутенко Н. П.* Словник асоціативних норм української мови. — Львів: Вища школа, 1979. — 120 с.
- Бутенко Н. П.* Словник асоціативних означень іменників в українській мові. — Львів: Вища школа, 1989. — 328 с.
- Ващенко В. С.* Синонімічний словник-мінімум української мови. — Дніпропетровськ, 1972. — 91 с.
- Великий* зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. — 896 с.
- Великий* тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. — Київ: Ірпінь: ВТ «Перун», 2007. — 1440 с.
- Головащук С. І.* Складні випадки наголошення: Словник-довідник. — Київ: Либідь, 1995. — 192 с.
- Головащук С. І.* Російсько-український словник сталих словосполучень (18 тис. словосполучень). К.: Наукова думка, 2001. — 640 с.
- Головащук С. І.* Українське літературне слововживання: Словник-довідник. — К.: Вища школа, 1995. — 319 с.
- Головащук С. І.* Орфографічний словник складних слів української мови. — Київ : Наукова думка, 2008. — 287 с.
- Горпинич В. О.* Словник географічних назв України (Топоніми та відтопонімі прикметники): Близько 25 000 слів. — К.: Довіра, 2001. — 526 с.
- Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З.* Словник-довідник з культури української мови. — К.: Знання, 2004. — 367 с.
- Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А.* Словник паронімів української мови. — К., 1986. — 222 с.

- Гринчишин Л. Г., Капелюшний А. О., Пазяк О. М. Словник труднощів української мови: Біля 15 000 слів / За ред. С. Я. Єрмоленко. — К.: Радянська школа, 1989. — 336 с.
- Деркач П. Короткий словник синонімів української мови. — К.: Радянська школа, 1960. — 209 с.
- Етимологічний словник української мови / Гол. ред О. С. Мельничук.: У 7 т. — К.: Наукова думка. — Т. 1 : А — Г. — 1982. — 631 с.; Т. 2: Д — Копці. — 1985. — 570 с.; Т. 3: Кора — М. — 1989. — 549 с.; Т. 3: Н—П. — 2003. — 656 с.; Т. 5: Р—Т. — 2006. — 407 с.; Т. 6: У—Я. — 2012.
- Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. — К.: Наукова думка, 2004. — 202 с.
- Зубков М. Г. Українська мова: Універсальний довідник. — Х.: ВД «Школа», 2004. — 496 с.
- Зубков М. Сучасний український правопис. — Харків : Торсінг, 2003. — 208 с.
- Івченко А. О. Орфографічний словник української мови. — Харків: Фоліо, 2001. — 528 с.
- Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. — Харків: Фоліо, 2001. — 540 с.
- Іларіон, Митрополит (проф. докт. Іван Огієнко). Етимолого-семантичний словник української мови. У 4 т. — Вінніпег: Накладом товариства «Волинь». — Т. 1. — 1979. — 364 с.; Т. 2. — 1982. — 400 с.; Т. 3. — 1988. — 416 с.; Т. 4. — 1995. — 558 с.
- Інтегрована лексикографічна система «Словники України». — НАН України, Український мовно-інформаційний фонд, 2010. — Версія 4.0.
- Калашиник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних антонімів української мови. — К.: Довіра, 2001. — 284 с.
- Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування: Практичний словник-довідник журналіста. — Львів : ПАІС, 2002. — 576 с.
- Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. — К.: Українсько-канадйське спільне підприємство «Кобза», 1995. — 472 с.
- Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів / За ред. В. О. Винника. — К.: Радянська школа, 1988. — 198 с.
- Кочерган М. П. Словник російсько-українських міжмовних омонімів. — К.: Видавничий центр «Академія», 1997. — 400 с.

- Культура української мови: Довідник* / За ред. В. М. Русанівсько-го. — К.: Либідь, 1990. — 304 с.
- Куньч З.* Словарь русско-украинских языковых омонимов. — Київ: Академія, 1997. — 400 с.
- Левченко О.* Українсько-російсько-білорусько-болгарсько-польський словник порівнянь. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. — 748 с.
- Ленець К. В., Ставицька Л. О.* Короткий російсько-український словник контрастивної лексики. — К.: Довіра, 2002. — 284 с.
- Лесюк М.* Словник росізмів у сучасній українській мові (ненормована лексика) // *Доля моєї мови*. — Івано-Франківськ, 2004. — С. 214–251.
- Мартінек С. В.* Український асоціативний словник: У 2 т. — 2-ге вид., стер. — Львів: Паїс, 2008. — Т. 1 : Від стимулу до реакції. — 344 с. Т. 2 : Від реакції до стимулу. — 468 с.
- Мацько Л. І.* та ін. Російсько-український та українсько-російський словник: Відмінна лексика. — К., 1996. — 495 с.
- Новий словник української мови: В 4 т.* / Укладачі: В. Яременко, О. Сліпушко. — К.: Аконіт, 1998 р.
- Олійник І. С., Сидоренко М. М.* Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. — К.: Радянська школа, 1991. — 400 с.
- Орфографічний словник української мови* / Уклали С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О.Тараненко. — К.: Довіра, 1999. — 992 с.
- Орфоепічний словник української мови: В 2 т.* / Уклад.: М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб, В. В. Чумак, Г. М. Ярун. — К.: Довіра, 2001.
- Останчук О.* Русско-украинский тематический словарь. — М.: Ти энд Пи Букс Пабליшинг, 2010. — 384 с.
- Перебийнос В. И., Бобкова Т. В.* Русско-украинский словарь. — М.: АСТ, Астрель, ВК, 2009. — 608 с.
- Погрібний М.* Орфоепічний словник (А—Я). — К.: Радянська школа, 1984. — 629 с.
- Погрібний М. І.* Словник наголосів української літературної мови. — Вид. 2-е, випр. — К.: Радянська школа, 1964. — 639 с.
- Полюга Л. М.* Словник антонімів української мови / За ред. Л. С. Паламарчука. 2-ге вид., доп. і випр. — К.: Довіра, 1999. — 275 с.
- Полюга Л. М.* Словник синонімів української мови. — К.: Довіра, 2001. — 477 с.

- Попова І. С., Коропова В. В. Словник оцінних найменувань осіб української мови. — Дніпропетровськ: Пороги, 2009. — 175 с.
- Редько Ю. Сучасні українські прізвища: словник-довідник. — К.: Наукова думка, 1966. — 216 с.
- Російсько-український словник / За ред. В. В. Жайворонка. — К.: Абрис, 2003. — 1424 с.
- Російсько-український словник-довідник. К.: Довіра, 2005. — 941 с.
- Російсько-український та українсько-російський словник, в одному томі; 500 000 слів та словосполучень / Упоряд. та головний ред. В. Т. Бусел. 2-ге вид., стереотип. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2011. — 1848 с.
- Русско-украинский словарь синонимов / Под. ред. Н. Н. Пилинського. — К.: Освіта, 1995. — 272 с.
- Сербенська О., Білоус М. Екологія українського слова. Практичний словничок-довідник. — Львів, 2003;
- Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник. — 2-ге вид., перероб. і допов. — К.: Освіта, 1995. — 256 с.
- Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. Словник-довідник. 2-е вид., випр. та доп. / За ред. В. М. Русанівського. — К.: Наукова думка, 1996. — 334 с.
- Словник власних імен людей: Українсько-російський і російсько-український / За ред. Л. Г. Скрипник. 5-е вид., випр. і доп. — К.: Наукова думка, 1976. — 316 с.
- Словник іншомовних слів: 10 000 слів / Уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. — К.: Наукова думка, 2000. — 680 с.
- Словник синонімів української мови: У 2 т. / А. А. Бурячок та ін. (ред.). — К.: Наукова думка. Т. 1. — 1999. — 1026 с.; Т. 2. — 2000. — 955 с.
- Словник сполучуваності слів української мови / найуживаніша лексика / Укл.: Сахно І. П., Сахно М. М. — Дніпропетровськ, 1999.
- Словник української мови. В 11 т. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 1—11.
- Сучасний словник іншомовних слів / Укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — К.: Довіра, 2006. — 789 с.
- Удовиченко Г. М. Словник українських ідіом. — К.: Радянський письменник, 1968. — 463 с.
- Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови: В 2-х томах. — К.: Вид-во АН України, 1984. — Т. 1. — 304 с.; Т. 2. — 384 с.
- Українська вимова і наголос. — К.: Наукова думка, 1993. — 486 с.

- Українська мова. Енциклопедія. 2-е видання, перероб. та доп. — К.: «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. — 824 с.*
- Український орфографічний словник: Орфографічний словник української мови: Близько 143 000 слів / За ред. Л. М. Полюги. — 3-те вид., переробл. і доповн. — К.: Довіра, 2002. — 1006 с.*
- Український правопис — 4-е вид., випр. та доп. — К.: Наукова думка, 1993. — 240 с.*
- Фразеологічний словник української мови / Укл. В. М. Білоноженко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. — К.: Наук. думка, 1999. — Т. I. — 528 с.; Т. II. — 984 с.*
- Франко І. Галицько руські народні приповідки // Етнографічний збірник. — Львів: Наукове товариство імені Шевченка. — Т. 1. — Вип. 1: А — Відати. — 1901. — 200 с.; Т. 1. — Вип. 2: Відати — Діти. — 1901. — 195 с.; Т. 2. — Вип. 1: Діти — Книш. — 1907. — 300 с.; Т. 2. — Вип. 2: Кравець — П'ять. — 1908. — С. 301—612; Т. 3. — Вип. 1: Рабунок — Час. — 1910. — 300 с.; — Т. 3. — Вип. 2: Час — Ячмінь. — 1910. — С. 301—541.*
- Юрченко О. С., Івченко А. О. Словник стійких народних порівнянь. — Харків: Основа, 1993. — 176 с.*
- Kuzela Z., Rudnyčkyj J. B. Unter Mitwirkung von S. Iwanyčkyj und K. H. Meyer. Ukrainisch-Deutsches Wörterbuch. 3. Auflage. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1987. — 1500 S.*
- „Мова інфо“: <http://www.mova.info/>*
- Український лінгвістичний портал: <http://ulif.org.ua>*
- Словники України on-line від Українського лінгвістичного порталу: http://ulif.org.ua/ulp/dict_all/index.php*
- Словники АБВУД Lingvo <http://www.lingvo.ua/uk/Translate/uk-ru>*
- Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн: <http://www.slovnyk.net/>*
- Словник іншомовних слів: <http://www.pcdigest.net/ures/book/sis.shtml>*
- Російсько-український словник сталих висловів: <http://www.stalivyrazy.org.ua/>*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ТРУДЫ

- Авксентьев Л. Г., Калашник В. С., Ужченко В. Д. Фразеология сучасної української мови. — Х.: ХДУ, 1977. — 61 с.*
- Алексеев М. А. Очерки сопоставительного курса современного русского и украинского языков: Фонетика. Орфоэпия. Графика. Орфография. — Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, 2000. — 235 с.*

- Алефіренко М. Ф., Безкишкіна М. Т. Порівняльна грамати́ка української і російської мов: Збірник вправ і завдань. — Київ: Вища школа, 1988. — 179 с.
- Альо́хіна С. В., Онкович Г. В., Шутенко Я.-С. М. Українська мова для іноземних студентів: початково-предметні курси. — К. : «АртЕк», 1998. — 151 с.
- Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: Посібник / За заг. ред. О. Сербенської. — Львів: Світ, 1994. — 152 с.
- Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Уклад. Я. Б. Тимошенко. — К.: Українська книгарня, 1997. — 335 с.
- Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. — Львів: Світ, 1990. — 232 с.
- Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. — Львів: Світ, 2003. — 432 с.
- Бахтіярова Х. Ш., Лукашевич С. С., Майданюк І. З. та ін. Українська мова. Практичний курс для іноземців: Посібник. — Тернопіль : «Укрмедкнига», 1999. — 319 с.
- Белей О. Українська мова. Практичний курс для поляків. — Львів, 2003. — 71 с.
- Білоус М. Мовленнєвий етикет українського народу // Мова і духовність нації: Тези доп. регіон. наук.-практ. конф. — Львів, 1989. — С. 98—99.
- Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. — К.: Рідна мова, 1998. — 475 с.
- Богдан С. Скільки є в українців способів привітатись? // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2000. — № 3. — С. 212—224.
- Бублейник Л. В. Проблемы контрастивной лексикологии (украинский и русский языки). — Луцк: Вежа, 1996. — 131 с.
- Бублейник Л. В. Типологічні співвідношення в лексиці української та російської мов: Навч. посібник. — К. : ІЗМК, 1996. — 84 с.
- Вдовиченко Н. В., Шевчук Л. В. Мовленнєвий практикум з української мови: Навч. посібник. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007. — 238 с.
- Верхулевська Л. Ф., Заскалета В. П., Кучинський М. В. та ін. Говорімо українською!: Посібник. — К. : НАУ-друк, 2010. — 238 с.
- Вовк П. С., Радченко В. В., Крик Т. М. Українська мова: на матеріалі економічних текстів: Навч. посіб. — К.: Вища школа, 2007. — 215 с.

- Вихованец І. Р., Карпиловская Е. А., Клименко Н. Ф.* Изучаем украинский язык: Расширенный курс: Самоучитель / Под. ред. В. М. Русановского. — 2-е изд., стер. — К.: Либідь, 1996. — 271 с.
- Горбач Олекса.* Арго в Україні. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. — 686 с.
- Горбачук В.* Барви української мови. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 1997. — 271 с.
- Горпинич В. О., Антонюк Т. Р.* Географічні назви в українській мові: складні питання словозміни, творення, правопису та наголошення: Посібник. — Дніпропетровськ: ДДУ; К.: Іван Федоров., 1999. — 152 с.
- Гримич М., Непийвода Н., Різун В.* Українська мова щодня. Початковий рівень: Навч. посібник / Ігор Остах (ред.). — К.: Заповіт, 1998. — 160 с.
- Данильцова У. Д.* Українська мова на кожен день: Довідник.- К.: Видво А.С.К., 2004. — 224 с.
- Євстігнєєва Г. А.* Перші кроки українського мовлення: Навч. посібник для студентів-іноземців, які вивчають укр. мову / За заг. ред. Г.В.Онкович. — К., 1994. — 66, [1] с.
- Жлуктенко Ю. А., Карпиловская Е. А., Ярмач В. И.* Изучаем украинский язык: Самоучитель / Под ред. В. М. Русановского. — К.: Либідь, 1991. — 216 с.
- Жлуктенко Ю. О., Тоцька Н. І., Молодід Т. К.* Українська мова: Підручник для іноземних студентів. — К., 1978. — 352 с.
- Зайченко Н. Ф., Воробйова С. А.* Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення. — К.: Знання України, 2010. — 324 с.
- Исиченко Ю. А., Калашник В. С., Сващенко А. А.* Самоучитель украинского языка: общественно-политическая литература. — 2-е изд., перераб. и доп. — К.: Вища школа, 1990. — 280 с.
- Кобцев Д., Приходько І.* Мовленнєва діяльність на уроках української мови. Дидактичні матеріали. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. — 240 с.
- Коваль А. П.* Практична стилістика сучасної української мови. — К.: Вища школа, 1987. — 352 с.
- Корніяка О. М.* Мистецтво грічності: Чи вміємо ми себе поводити? — К.: Либідь. — 1995. — 96 с.
- Косенко Н. Я., Вакуленко Т. М.* Як правильно говорити українською: Практичний посібник. — Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. — 240 с.

- Космакова-Братушенко Т. Д. Українська мова для іноземців: Навчальний посібник. — Одеса: Астропринт, 2000. — 728 с.
- Кочан І. М., Токарська А. С. Культура рідної мови: Збірник вправ і завдань. — Львів: Світ, 1996. — 232 с.
- Курило О. Уваги до сучасної української мови. — К.: Вид. Соломії Павличко «Основи», 2008. — 303 с.
- Лебович В. Добридень, Україно! (Створення сучасного підручника української мови нового типу для початківців) // Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. — Х., 1996. — С. 51–53.
- Лесная Г. М. Украинский язык для стран СНГ: учебник. — М.: РГГУ, 2010. — 368с.
- Лисенко Н. О., Кривко Р. М., Світлична Є. І., Цапко Т. П. Українська мова для іноземних студентів: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 240 с.
- Макарова Г. І., Паламар Л. М., Присяжнюк Н. К. Розмовляйте з нами українською мовою. Вступний курс. — У 3-х ч. — К., 2002.
- Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і языком. — К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. — 135 с.
- Мова і культура нації. — Львів, 1991. — 243 с.
- Мокієнко В. М. Українська мова у світлі славістичної проблематики // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. — Харків, 1998. — Нова серія. — Т. 6. — С. 101–116.
- Мокиенко В. М., Степанова Л. И. Чешский язык: Учебное пособие по развитию речи. — СПб.: КАРО, 2010. — 272 с.
- Моцюк П. Звичаї, приписи доброї поведінки (Поради молодим і старшим). — Л., 1994. — 216 с.
- Найдорожчий скарб: Слово про рідну мову: Поезії, вислови / Упоряд. Лучук В.І. — К.: Радянський письменник, 1990. — 390 с.
- Олійник О, Шинкарук В. Культура мовлення: Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2008. — 296 с.
- Паламар Л. Принципи укладання підручника з української мови для іноземних студентів // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. — 2008. — Вип. 3. — С. 40-47.
- Паламар Л. М. Практичний курс української мови: поглиблений етап вивчення: Навч. посіб. для студ. нефілолог. спец. вищ. навч. закл. — К.: Либідь, 1995. — 160 с.
- Плотницька І. М. Ділова українська мова: Навч. посібник. 3-тє видання. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 256 с.

- Плющ М. Я., Грипас Н. Я. Граматика української мови в таблицях: Навч. посіб. для студ. вузів. — К. : Вища школа, 2004. — 167 с.
- Поліщук Т. М., Новицька Л. Г. Вивчаємо українську. — Львів: ЛДУ, 1995. — 260 с.
- Пономарів О. Словотворчі та відмінкові особливості (мовностилістичні поради) // Урок української. — 2002. — № 4. — С. 25-27.
- Пономарів О. Стилістика сучасної української мови: Підручник. — 3-тє вид., перероб. і доповн. — Тернопіль, 2000. — 246 с.
- Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради. — 2-е вид., стереотип. — К. : Либідь, 2001. — 240 с.
- Потапенко О. І., Кожуховська Л. П., Довбня Л. Е., Чубань Т. В., Шевченко Т. М. Етимологія української мови / За редакцією О.І. Потапенка. — К.: Міленіум, 2002. — 204 с.
- Радевич-Винницький Я. Етикет і культура ділового мовлення. — Львів: Сполом, 2001. — 223 с.
- Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. — 291 с.
- Радевич-Винницький Я., Костенко В. Етикет: кодекс добрих манер і правил поведінки. — Львів: НАВМ ім. Гжицького, 2006. — 140 с.
- Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем — К.: ВЦ «Просвіта», 2001. — 204 с.
- Соکیل Б. М. Вчимося розмовляти українською. — Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. — 95 с.
- Сопоставительная грамматика русского и украинского языков. — Киев: Наукова думка, 2003. — 534 с.
- Стахів М. Український комунікативний етикет: Навч.-метод. посіб. — К.: Знання, 2008. — 245 с.
- Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет // Народнознавство. — 1997. — № 38. — С. 3—14.
- Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. — Львів, 2006. — Випуск 1. — 252 с.
- Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. — Львів, 2007. — Випуск 2. — 306 с.
- Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. — Львів, 2008. — Випуск 3. — 342 с.
- Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. — Львів, 2009. — Випуск 4. — 288 с.
- Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. — Львів, 2010. — Випуск 5. 228 с.

Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — 494 с.

Українська мова. Енциклопедія. — Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. — К.: вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. Бажана, 2000. — 750 с.; вид. друге, випр. і доп. — К.: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. Бажана, 2004. — 821 с.

Українська мова. Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Redaktor naukowy Svitlana Jermolenko. — Opole: Uniwersytet Opolski-Institut Filologii Polskiej, 1999. — 324 S.

Українська мова як іноземна. Проблеми методики викладання: Зб. матеріалів Міжнародної наук. конф. (Ялта, вересень 1993) / Упоряд. І. Осташ, М. Гримич. — Львів: Каменярь, 1994. — 143 с.

Федик О. І нетлінне бережемо від корозії // Літературна Україна. — 1993. — 11 лютого.

Чак Є. Д. Чи правильно ми говоримо? — К.: Освіта, 1997. — 240 с.

Чак Є. Мовний етикет: «Дорогий друже!», «Бажаю щастя» // Дивослово. — 1998. — №1. — С. 17–21.

Чак Є. Мовний етикет: «Їхав князь на вороному коні...» // Дивослово. — 1998. — №3. — С. 11–13.

Чак Є. Мовний етикет: «Пане-товаришу!» // Дивослово. — 1998. — № 7. — С. 13–16.

Чак Є. Мовний етикет: «У гостині», «Хто останній?» // Дивослово. — 1998. — № 2. — С. 13–15.

Чак Є. Мовний етикет: «Щасливенько!» (прощальні слова) // Дивослово. — 1998. — №10. — С. 21–23.

Чистякова А. Б., Селіверстова Л. І., Лагута Т. М. Українська мова для іноземців: підручник для іноземних студ. вищих навч. закладів. — Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. — 524 с.

Шевченко Л. Ю., Різун В. В., Лисенко Ю. В. Сучасна українська мова: довідник / За ред. О. Д. Пономаріва. — К.: Либідь, 1993. — 336 с.

Die heutige Ukraine in Texten. Lehrmaterial für das Greifswalder Ukrainicum. (= Greifswalder Ukrainistische Hefte. — H. 1. Bd. 2) / Oxána Kovács, Alexander Kratochvil, Valerij Mokienko, Tamara Münzer. Red.: H. Walter. — Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität, 2004. — 105 S.

Die Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart. Aufsätze zu Geschichte, Sprache und Literatur. (= Greifswalder Ukrainistische Hefte. — H. 1. Bd. 1). Hrsg. von A. Kratochvil und V. Mokienko. Red.: H. Walter. — Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität, 2004. — 143 S.

Horbatsch Olexa. Gesammelte Aufsätze. Bd. I–VI. — München: Ukrainische Freie Universität, 1993.

Horbatsch Anna-H. Die Ukraine im Spiegel ihrer Literatur. Dichtung als Überlebensweg eines Volkes Beiträge. — Reichelsheim: Brodina Verlag, 1997. — 165 S.

Pluschtsch N., Pietsch R. (1999). Ausburger Ukrainicum: Lehrbuch für die ukrainische Sprache. Hrsg. vom Bukowina-Institut, Augsburg: Bukowina-Institut, 1999. — 322 S.

Shevelov George Y. Die ukrainische Schriftsprache. 1798-1965. — Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1966.

Shevelov G. Y. Ukrainian // The Slavic Literary Languages: Formation and Development. — New Haven, 1980.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	5
-----------------------	---

Раздел I ОСНОВНЫЕ ОТЛИЧИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ СИСТЕМ УКРАИНСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ

Имя существительное	8
Имя прилагательное	27
Имя числительное	32
Местоимение	39
Глагол	45

Раздел II ДИАЛОГИ И УПРАЖНЕНИЯ

Урок 1. ЗНАКОМСТВО. ОБРАЩЕНИЕ. КУЛЬТУРА ОБЩЕНИЯ. <i>Знайомство. Звертання. Культура спілкування</i>	59
Урок 2. АУДИТОРИЯ. УЧЕБА. ОБРАЗОВАНИЕ. <i>Аудиторія. Назвчання. Освіта</i>	73
Урок 3. ОБЩЕЖИТИЕ. <i>Гуртожиток</i>	90
Урок 4. КВАРТИРА. <i>Житло</i>	105
Урок 5. СЕМЬЯ. ТРАДИЦИИ. ОБЫЧАИ. ПРАЗДНИКИ. <i>Родина. Традиції. Звичаї. Свята</i>	119
Урок 6. ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ. <i>Людина і час</i>	138
Урок 7. ВРЕМЯ. ВРЕМЕНА ГОДА. <i>Доба. Пори року</i>	148
Урок 8. ГОРОД. ТРАНСПОРТ. <i>Місто. Транспорт</i>	166
Урок 9. ЗДОРОВЬЕ. ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ. <i>Здоров'я. Здоровий спосіб життя</i>	183
Урок 10. ХОББИ. ДОСУГ. <i>Хобі. Дозвілля</i>	199
Урок 11. ВНЕШНОСТЬ. ХАРАКТЕР ЧЕЛОВЕКА. <i>Зовнішність. Характер людини</i>	213

Раздел III
МАТЕРИАЛЫ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ
(СЛОВАРИ И ТЕКСТЫ)

Словник до уроку 1 та додаткові тексти для самостійної роботи	232
Словник до уроку 2 та додаткові тексти для самостійної роботи	236
Словник до уроку 3 та додаткові тексти для самостійної роботи	245
Словник до уроку 4 та додаткові тексти для самостійної роботи	249
Словник до уроку 5 та додаткові тексти для самостійної роботи	256
Словник до уроку 6 та додаткові тексти для самостійної роботи	266
Словник до уроку 7 та додаткові тексти для самостійної роботи	273
Словник до уроку 8 та додаткові тексти для самостійної роботи	283
Словник до уроку 9 та додаткові тексти для самостійної роботи	294
Словник до уроку 10 та додаткові тексти для самостійної роботи	301
Словник до уроку 11 та додаткові тексти для самостійної роботи	311
Использованная и рекомендованная литература	322
Словари	322
Теоретические труды	326

Книги издательства «КАРО» можно приобрести:

Оптовая торговля:

в Санкт-Петербурге: ул. Бронницкая, 44. тел./факс: (812) 575-94-39, 320-84-79
e-mail: karo@peterstar.ru

в Москве: ул. Стахановская, д. 24. тел./факс: (499) 171-53-22, 174-09-64
Погтовый адрес: 109125, Москва, 2-ой Грайвороновский проезд,
д. 32А, e-mail: moscow@karo.net.ru, karo.moscow@gmail.com.

Интернет-магазин
WWW.BOOKSTREET.RU

Розничная торговля:

в Санкт-Петербурге:
«Азбука»,
пр. Обуховской обороны, 103,
тел.: (812) 567-56-65
Санкт-Петербургский
Дом Книги,
Невский пр., 28,
тел.: (812) 448-23-55
Сеть книжных магазинов
«Буквоед»
Магазин в помещении
ЛОИРО,
Чкаловский пр., 25А

в Москве:
Торговый дом «Библио-Глобус»,
тел.: (495) 928-35-67, 924-46-80
«Московский дом книги»,
тел.: (495) 789-35-91
Дом книги «Молодая гвардия»,
тел.: (495) 238-50-01, 238-26-86
Торговый дом книги «Москва»,
тел.: (495) 229-64-83
Дом книги «Медведково»,
тел.: (495) 476-00-23
«Дом книги на Ладужской»,
тел.: (495) 267-03-02

Алла Мстиславовна Архангельская
Елена Петровна Левченко
Валерий Михайлович Мокиенко

УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК: пособие по развитию речи

Ответственный редактор О. П. Панайотти
Технический редактор М. Г. Столярова
Корректоры В. С. Волкова, И. А. Короткова, В. М. Мокиенко

Издательство «КАРО», ЛР № 065644
195027, Санкт-Петербург, Свердловская наб., д. 60, (812) 570-54-97

WWW.KARO.SPB.RU

Гигиенический сертификат
№ 78.01.07.953.П.326 от 10.02.2012

Подписано в печать 14.11.2012. Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Бумага офсетная.
Печать офсетная. Усл. печ. л. 27,09. Тираж 1500 экз. Заказ № 11.04

Отпечатано в типографии «КАРО»

А. М. Архангельская
Е. П. Левченко
В. М. Мокиенко

УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ
ПО РАЗВИТИЮ
РЕЧИ

Предлагаемое учебное пособие предназначено для русскоговорящих студентов, изучающих украинский язык в высших учебных заведениях, а также для всех граждан России и СНГ, которые стремятся повысить уровень практического владения украинским языком и основами языковой культуры в социально-бытовой и социально-культурной сферах. Книга адресована всем, кто интересуется украинским языком, хочет или уже начал его изучать, стремится активизировать и дополнить свой лексический запас, усовершенствовать навыки устной речи в актуальных ситуациях повседневного общения.

В основе книги — коммуникативно-деятельностный и сопоставительный подход с учетом ситуативно-практической направленности и страноведческой информативности. Авторы стремились максимально учесть особенности изучения украинского языка русскоговорящими студентами, показать сходное и различное в двух близкородственных языках.

В первой части в форме таблиц и комментариев к ним приводятся основные сведения о склонении и спряжении украинских слов с учетом сходства и различия грамматических систем двух языков, сложных случаев формообразования и словоизменения, а также исключений из правил.

Вторая часть содержит 11 уроков, объединенных по тематическому принципу: «Знакомство. Обращение к собеседнику. Культура общения», «Аудитория. Учеба. Образование», «Общежитие», «Квартира. Жилье», «Семья. Традиции. Обычаи. Праздники», «Человек и время», «Время. Отрезки времени. Времена года», «Город. Транспорт», «Здоровье. Здоровый образ жизни», «Хобби. Досуг», «Внешность. Характер человека». Система заданий ориентирована на развитие и совершенствование грамотной диалогической и монологической украинской речи русскоязычного студента.

Третий раздел пособия связан с тематикой и содержанием соответствующих уроков. Он включает в себя украинско-русский тематический словарь и тексты для самостоятельной работы над каждой из предложенных тем.

На компакт-диск в формате MP3 записаны диалоги, тексты, стихи, анекдоты. Прослушав их, студенты освоят правильное украинское произношение и интонацию, их использование на аудиторных занятиях позволит проводить контроль навыков аудирования.

12+

Информационный знак размещения
в соответствии с ФЗ РФ от 29.12.10,
№ 436-ФЗ «О защите детей от
информации, причиняющей вред
их здоровью и развитию»

ISBN 978-5-9925-0819-2

9 785992 508192